

**TEXT PROBLEM
WITHIN THE
BOOK ONLY**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200495

UNIVERSAL
LIBRARY

ಎಲರ್ ಎಲರ್. ಬಿ.,

ಅಥವಾ

ಇವತ್ತಿನೇ ಶತಮಾನ

ಎಂಬ

ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯು.

KARNATAK BOOK-DEPOT.

For B. G. CHIMALGI,

GOWLIGUDA HYDERABAD-DN

ಲೇಖಕ :

ಬಿ. ಎಸ್. ರಾಮಚಂದ್ರಯ್ಯ
ಪ್ರಾಥಮಿಕಶಾಲಾ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯ:
ಕುಸ್ನಗಡ್ಡೆ.

1951
checked

CHECKED. 1951

CHECKED 1956

ಪ್ರಥಮಾವೃತ್ತಿ - ರೀಷಿಟ.

ಇದರ ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳು ಪ್ರಕಾಶಕರಿಂದ ಕವಿದಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

(Copy Right Reserved)

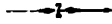
ಮುದ್ರಕ ನ ಪ್ರಕಾಶಕ :

ಎ. ಆರ್. ಶಿವನಾಗಪ್ಪಾ,

ಮಾಲಕ.

ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪವರ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಪ್ರೆಸ್,
ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ.

ಮುನ್ನುಡಿ.

ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಸೇವೆ ಮಾಡಲು ಅನೇಕರು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿರುವುದು ಸ್ತುತ್ಯವಾದ ವಿಷಯ. ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ಕಾಲದ ಸ್ತ್ರೀವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ವಿಷಯವಾದ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದೆ. ಶ್ರೀ|| ರಾ|| ರಾಮಚಂದ್ರಯ್ಯನವರು ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗರಾಗಿದ್ದರೂ ಇದರಲ್ಲಡಗಿರುವ ವಸ್ತುವಿರೇಷ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿರುವರು. ಸ್ತ್ರೀಯರು ನಿರ್ಮುಷ್ಯವಾದ ನೀತಿಯುಕ್ತವಾದ ಮತ್ತು ಗೃಹಿಣೀಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನೇ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂದೂ ತೋರಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವನ್ನೇ ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರೆದಿರುವರು.

ದೇಶದ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರೇ ಕಾರಣಕರ್ತರು. ಅವರಿಂದ ಮುಂದೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬಹುದಾದ ಸಂತಾನವೇ ದೇಶದ ಮೂಲಬಲ. ಈ ಮೂಲಬಲವನ್ನು ಹೇಗೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಆರೈಕೆಯವರಿಗೆ ನಿರ್ಮುಷ್ಯವಾದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ. ಈಗಿನ ಕಾಲದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಉಚಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಉತ್ತಮವಾದ ಗೃಹಿಣಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವವಿಧದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವು ನಡೆಯಬೇಕೋ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಶಿಕ್ಷಣವು ಈಗ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದು. ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಹೊರಹೊರಟಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಇದರಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟರಾಯನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ-
ದಾರಿದ್ರ್ಯ . ಇವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯೂ ಈತನ ಸದ್ಗುಣಗಳೂ ವಾಚಕವರ್ಗ
ದವರಿಗೆ ಸುಶ್ರವ್ಯವಾಗಿವೆ. ನಿರ್ಮಲೆಯ ನೂತನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಅದರಿಂದ
ಉಂಟಾದ ಮೂರ್ಖತೆ ಕಡೆಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ, ಇವೇ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು
ಹೃದಯದ್ರಾವಕವಾಗಿವೆ.

ವಾಚಕ ಮಹಾಶಯರು ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನೋದಿ ತಮ್ಮ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣು
ಮಕ್ಕಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮುಂಚೆ ಯಾವರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು
ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ತಿಳಿದು ಅವರವರಿಗುಚಿತವಾದ ವಿದ್ಯೆ
ಯನ್ನು ಕಲಿಸಿ, ಸನಾತನಾರ್ಥಧರ್ಮದ ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಮುಂದಿನ
ಜನಾಂಗವಾಗುವ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಿಳಿಸುವದರ ಮೂಲಕ ದೇಶಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ
ಸಹಾಯಕರಾಗಲೆಂದು ಅವೇಕ್ಷಿಸುವೆನು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಭಿಮಾನಿಗಳೆಲ್ಲರೂ
ಈ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕೊಡುವರೆಂದು ಭಾವಿಸುವೆನು.

ಆನವಟ್ಟಿ,
೧೧-೬-೧೯೩೫.

ಮೂಗೂರು ಹನುಮಂತಾಚಾರ್ಯ,
(ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯ)
ಆನಂದಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ' ಅಮಾನಾ '
ಇತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಂಥಕರ್ತ.

ಪೀಠಿಕೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತೆಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಪರಿಧಾದ ಹಂಬಲಿಕೆಯಿಂದ ನಾನು ಈ ಕೆರಿದಾದ ನಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಬರದಿರುವನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪರಭಾಷೆಯ ಶಬ್ದಗಳೂ ಮತ್ತು ಮುದ್ರಣ ಸ್ವಾಲ್ಪಿತ್ಯಗಳೂ ಇರಬಹುದು. ಅವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸದೆ, ವಿಷಯ ವಿವೇಚನವನ್ನು ಆದರಿಸಿ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಸೇವೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಗೊಳಿಸಬೇಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಈ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಮ. ರಾ. ಮೂಗೂರು ಹನುಮಂತಾಚಾರ್ಯರವರಿಗೆ ನನ್ನ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮುದ್ರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಿದ್ದ ಅನೇಕ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ನನ್ನ ಬಾಲಮಿತ್ರ S. S. ಬಲಿ, ಮಾಸ್ತರ, ಬನವಾಸಿ ಇವರಿಗೆ ದೇವರು ಸುಖವನ್ನೀಯಲಿ!

ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ವಾಗ್ವಿಲಾಸ ವಾಸರ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಪ್ರೆಸ್ ಮಾಲಕರಾದ, ಮ. ರಾ. ಶ್ರೀ. ಎ. ಆರ್. ಶಿವನಾಗಪ್ಪನವರು ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಅಂದವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಚಿರಋಣಿಯಾಗಿರುವೆನು. ದೇವರು ಸರ್ವರಿಗೂ ಸುಖಕೊಡಲಿ.

ಜೂನ್ ೧೯೩೫ನೇ ಇಸ್ರಿ,
ಕೊಪ್ಪಗಡ್ಡೆ.

ವಿದ್ವಜ್ಞನರ ಅಡಿಯಾಳು,
B. S. ರಾಮಚಂದ್ರಯ್ಯ.

Checked 1969

ಕವನರೂಪವಾದ ಗದ್ಯ. (ರಗಳೆ)

ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತೆಯ,
ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪುತ್ರನಹ,
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ನೃಪನ,
ಕಿಂಕರನು ರಚಿಸಿಹ,

ಭಾಷಾಸೇವೆಯ ಹಂಬಲದಿ ನಿಲಿ ನಿಲಿ. ಬಿ., ಕಾದಂಬರಿಯ.

ಸುಜರು ತಿಪ್ಪಕೊಳ್ಳುದು.
ಹಂಸಕ್ಷೀರ ನ್ಯಾಯದಿ,
ಸಾರವ ಗ್ರಹಿಸುತ,
ನಿಸ್ಸಾರವ ತ್ಯಜಿಸುತ.

ವಿದ್ವಜ್ಜನರ ಅಡಿಯಾಳು,
ಬಿ. ಎಸ್. ರಾಮಚಂದ್ರಯ್ಯ.

ಎಲ್ ಎಲ್. ಬಿ.,

ಅಥವಾ

ಇಸ್ವತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನ.

೧ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

ಒಂದೇ ವರುಷ !

ಒಂದೇ ವರುಷದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಜೀವಿತವು ಮುಗಿಯುವುದಲ್ಲವೆ!! ಈ ಮಾತುಗಳು ವೆಂಕಟರಾಯರ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದವು. ಅವರು ಡಾಕ್ಟರು ಕಾಮತರವರ ದನಾಖಾನೆಯಿಂದ ಹೊರಹೊರಟಿದ್ದರು. ವೆಂಕಟರಾಯರ ವಯಸ್ಸು ಅಷ್ಟೇ- ಇಪ್ಪತ್ತು ಲ್ಲು ವರ್ಷವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಅವರ ಶರೀರವು ಕೇವಲ ಬಡವಾಗಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಮುಖವನ್ನ ನೋಡಿದರೆ ಇವರು ಮುದುಕರಿರಬಹುದೆಂಬಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವರ ತಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕೂದಲು ಕರಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಅನುಮಾನವು ದೂರವಾಗುವದು ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಗೊಟ್ಟುನೋಡಿದರೆ, ನಿರಾಶೆಯಿಂದಲೂ ಸಂಪಾದನೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿರುವುದು ನಿಜವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ನಿಜವಾಗಿ ಅವರ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಹೀಗಿತ್ತು.

ಅವರ ಹಿರಿಯರು ಇಂಜನೀಯರ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ನೌಕರಿಯಲ್ಲಿ ದ್ದರು. ಹೊಸಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಪರಿಶ್ರಮವಿತ್ತು, ಮತ್ತು ಸಣ್ಣವುಟ್ಟ ಎರಡು ಮೂರು ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದ್ದರು. ಕೆಲಸದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಉಳಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರದ ಶೋಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವಾದಕಾರಣ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಜವಾನ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಮನೆ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಿದ ಪಿನಹ ಈ ದೇಶದ ವಾರಿದ್ಯವು ಹೋಗುವಹಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಹೊಸಹೊಸ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು ಪರದೇಶದಿಂದ ಯಂತ್ರಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ತರಿಸಿ, ಅದರಿಂದ ಸಾಮಾನು ತಯಾರಿಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಬಹಳವಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲೂ ಪರದೇಶದಿಂದ ಬರುವ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟೆಯು ಮುಖ್ಯವಸ್ತುವಾಗಿತ್ತು. ಕಾರಣ ನೊದಲು ನೂಲು ತೆಗೆಯುವ ಒಂದು ಯಂತ್ರವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿದರು. ಅದರಂತೆ ಅವರ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳಕಾಲ ಕಳೆಯಿತು. ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ನೌಕರಿಯಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ನಾಲ್ಕುಕಾಸುಗಳೂ ಖರ್ಚಾಗಿ ಹೋದವು. ಅಲ್ಲದೆ ಮೇಲೆ ಸಾಲವೂ ಆಯಿತು. ಈ ಯಂತ್ರಗಳ ತಂಟೆ ಬಿಡಬೇಕಾಗಿಯೂ ಈ ರೀತಿ ಯಂತ್ರಶೋಧೆಯ ಹುಚ್ಚಿನಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಸಂಸಾರವನ್ನೇ ಅಧೋಗತಿಗೆ ತರುತ್ತೀರಾಗಿಯೂ ಅವರ ಇಷ್ಟಮಿತ್ರರೂ ಸ್ನೇಹಿತರೂ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿ, ಈ ಹವ್ಯಾಸ ಬಿಡಬೇಕಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಜನರ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಅವರ ಮನೋನಿಶ್ಚಯವು ಬದಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ನೌಕರಿಯಲ್ಲಿರುವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಂಸಾರವು ಸುಖವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಬಡತನದ ಸಂಗತಿಯೇ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಇತ್ತು. ಅದರೂ ಅವರಿಗೆ ತಾವು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕೆಲಸವು ಕೈಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವ ಮಾರ್ಗವಾಗಿರುವುದು; ಮತ್ತೆ ಇದರಿಂದ ನಮ್ಮ ದೇಶಬಾಂಧವರ ಉನ್ನತಿಯಾಗಬೇಕು, ಅವರಿಗೆ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸಿಗಬೇಕು, ಮತ್ತು ಅವರ ಐಶ್ವರ್ಯ ಬೆಳೆಯಬೇಕು. ಈ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ತನು-ಮನ-ಧನ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ

ಕಾಲ ಇವುಗಳನ್ನು ಖರ್ಚುಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದೊಡನೆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಉತ್ಸಾಹವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು ಕಾರಣ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವ ಅವಿಚಾರಿಜನರ ಹೇಳಿಕೆಯು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಾಟುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ತುಂಬಾ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಮೇಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಯಂತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಹಿರಿಯರ ಆಲೋಚನೆಯಾಗಿತ್ತು. ನೌಕರಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಹಣದ ಅನುಕೂಲತೆಯಿಲ್ಲವಾಗಲು ಅವರ ಆಲೋಚನೆಯು ಕೊನೆಸೇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರಲ್ಲೂ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕಾದರೂ ಕಳಿಸುವಷ್ಟು ದುಡ್ಡಿನ ಅನುಕೂಲತೆ ದೊರೆಯದಿದ್ದರಿಂದ ವೆಂಕಟರಾಯರು ವಾಙ್ಮಯದ ಅಭ್ಯಾಸಗುವ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗಬಂದಿತು.

ಬಹಳ ದಿನಸ ಯಂತ್ರಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಸವಟ್ಟು ಅದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ಅವರ ಪರಿಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತತ್ಕಾಲ ಯಾವ ಪ್ರತಿಫಲವೂ ದೊರೆಯುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಂತ್ರದ ಹೊಸ ನಮೂನೆಯನ್ನು ಅನೇಕ ಗಿರಣಿ ಮಾಲಕರಿಗೆ ತೋರಿಸಿದರು. ಅದು ಯಾರಿಗೂ ಸರಿದೋರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ಸುಲಭತರದ ಮತ್ತು ಸಾದಾರೀತಿಯ ಯಂತ್ರವು ಎಂದುಸಾಧನದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ತಯಾರಾದೀತು? ಎಂದು ಕೆಲವರು ಅನ್ನುವರು. ಅದಕ್ಕೆ ತಗಲುವ ಖರ್ಚನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಯಾರಾದರೂ ಮುಂದೆ ಬರುವರೋ! ಅದೂ ಇಲ್ಲ.

ಹೊಸ ಯಂತ್ರವನ್ನು ತಯಾರಿಸಲುಬೇಕಾಗುವ ನಾಲ್ಕೈದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳು ಅವರಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಹೊಸದಾಗಿ ಸಾಲವೂ ಸಿಗುವಂತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಯಂತ್ರದ ನಮೂನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ಏನು ಗಿರಣಿಯವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತುವಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಣದ ಅನಾನುಕೂಲದಿಂದ ಹಾಗೆಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕಾಲಾನಂತರದಮೇಲಾದರೂ ನನ್ನ ಹೊಸನಮೂನೆಯ ಯಂತ್ರವು ಲೋಕಾದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗುವದಾಗಿಯೂ ಅದರಿಂದ ಬಡವರ ಸೌಖ್ಯವಾಗುವದಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ತನಗೂ ಕೂಡ ಪ್ರತಿಫಲವು ದೊರೆಯಬಹುದೆಂದೂ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ನಂಬಿಕೆಯಿತ್ತು. ಈ

ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಲೇ ಯಂತ್ರದ ಒಂದು ನಕಾಶೆಯನ್ನು ಅವರು ತಯಾರಿಸಿದ್ದರು. ನಕಾಶೆಯ ಒಂದುಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರದ ಎದುರು ನೋಟದ ಚಿತ್ರವೂ, ಇನ್ನೊಂದುಕಡೆ ಯಂತ್ರದ ಪ್ರತಿಭಾಗದ ಚಿತ್ರವೂ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲದೆ ಯಾವಯಾವ ಭಾಗವು ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿಗೆ ಸೇರಬೇಕೋ ಅದನ್ನೂ ಅದರ ಕೆಲಸದ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನೂ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಬರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ನಕಾಶೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವುದನ್ನು ಪ್ರತಿದಿವಸವೂ ನೋಡುತ್ತ ಇರುವುದು ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ಕೆಲಸವಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಎಂದಾದರೂ ಇದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನ ಸಿಗಬಹುದೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗಾಗ ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ನೋಡಿ, ಇತರರ ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಜಮೀನು ಅಥವಾ ನಗ-ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಡುತ್ತಾರೆ “ನಿನಗೋಸ್ಕರ ನಾನಾದರೋ ಈ ಹೊಸಯಂತ್ರದ ನಕಾಶೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ಇದುವಾಯವ ಕಾಲದಲ್ಲಾದರೂ ನಿನ್ನ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡಬಹುದು. ಅಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಷಂಗಡ ಅನೇಕ ದೇಶಬಾಂಧವರಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಪಾತವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟೀತು. ಇದು ಒಂದು ಕಾಮಧೇನುವೆಂದು ತಿಳಿದಿರು ! ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅದರಿ ಈ ತರದ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವುದು ವೆಂಕಟರಾಯರ ನಸೀಬದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದಿವಸದವರಿಗೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಯಂತ್ರದ ನಕಾಶೆಯು ಶಯಾರಾದ ಐದಾರು ತಿಂಗಳಲ್ಲೇ ಅವರ ಯಜಮಾನರು ಪರಲೋಕವಾಸಿಯಾದರು

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಎರಡನೇ ವರ್ಷದ ಎಲ್‌ಎಲ್‌. ಬಿ ಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಇನ್ನು ಆರೇತಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಇತ್ತು. ಯಜಮಾನರಿದ್ದಾಗ ಹಣವು ಸರಾಗವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ—ಈಜಿಗೆ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಸಾಲಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಹೇಗೋಮಾಡಿ ಅವರು ನನ್ನ ಖರ್ಚಿಗೆ ಹಣ ಕಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಅವರು ತೀರಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಸಂಸಾರದ ಭಾರವು ಅವರ ಮೇಲೆ ಆಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಬಂದೊದಗಿತು. ಸಂಸಾರವಾದರೂ ದೊಡ್ಡದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ತಾಯಿಮಾತ್ರ ಮನೆ ಯಜಮಾನರಾಗಿದ್ದರು. ದುಡ್ಡಿನ ಅನುಕೂಲದಿಂದ ಲಗ್ನವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಅವ

ರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರ ಖರ್ಚುಗಾದರೂ ಬೊಂಬಾಯಿಯಂಥ ಊರಲ್ಲಿ ನೆಲವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಕಾಫಿ, ತಿಂಡಿ, ಸ್ನಾನಾಲು ಫೀ, ಪುಸ್ತಕದ ಖರ್ಚು ಇಷ್ಟಲ್ಲದೆ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಫೀಜು, ಆಟದ ಫೀಜು ಇವೆಲ್ಲಾ ಬೇರೆ. ಒಟ್ಟು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಕಮ್ಮಿ ಎಂದರೂ ಅರವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಎಲ್ ಎಲ್, ಬಿ., ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆಂಬ ಆಲೋಚನೆ ಒಂದು ಸಾರೆ ಬರುವದು. ಪುನಃ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹೇಗಾದರೂಮಾಡಿ ಇನ್ನು ಆರು ತಿಂಗಳು ಕಾಲಕಳೆದರೆ ಯಾವದಾದರೂ ಒಂದು ಉದ್ಯೋಗ ದೊರೆಯಬಹುದು; ಇಲ್ಲವೆ ವಕೀಲಬೋರ್ಡು ಹಾಕಬಹುದೆಂಬ ಆಶೆಬೇರೆ. ಅಂತೂ ಓದುವ ಮನಸ್ಸನ್ನೇ ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅವರ ಸ್ನೇಹಿತನೊಬ್ಬನು ಒಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಮೂವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಯ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಮೂವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಯಿಂದ ಕೆಲಸ ನಡೆಯುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರೂ ದೊರೆತಷ್ಟಕ್ಕೇ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣ ಸಾಲ ತೆಗೆದು ಹಾಗೆಹೀಗೆ ಮಾಡಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಹೊಂದಿದರು. ಮತ್ತು ಯಾವ ಊರಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಲೋಚನೆ ಹತ್ತಿತು. ಯಾವುದೋ ಒಂದು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 'ಎಂಟಾಣಿಗೆ ಒಬ್ಬ ವಕೀಲರು' ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದರು. ಅದರ ನೆನಪು ಈಗ ಆಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಹಿಂದೆ ಆಲೋಚಿಸಿದ್ದೆಲ್ಲಾ ಮನೋರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಈಗಲೂ ಸ್ಥಳವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲೂ ಸಾಲಗಾರರ ಕಾಟ ಹೆಚ್ಚಾದುದರಿಂದ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದು ತೋಚದೆ ಹೋಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಮದರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿದ ಸುಬ್ರಾಯ ವಕೀಲ, ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲಸದ ಅನುಭವಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಸಂಬಳದ ಮೇಲೆ ಗುಮಾಸ್ತ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನಿಂತರು. ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅವರು ನಿರುಪಾಯವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಹೊತ್ತು ಬಂದಂತೆ ನಡೆಯಲೇಬೇಕು; ಅದು ಯಾರಿಗೂ ಬಿಡದ ಕರ್ಮಫಲವು !

ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಯಿಂದ ಹ್ಯಾಗಾದರೂಮಾಡಿ ಸಂಸಾರ ನಡೆಯಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸಾಹುಕಾರರ ಸಾಲತೀರುವ ಬಗೆಹೇಗೆ ? ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಪಾಠಹೇಳುವುದನ್ನು (ಪ್ರೈವೇಟ್

ಟ್ಯೂಷನ್) ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ಇವತ್ತು-ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ರೂಪಾಯಿಗಳು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಸಾಹುಕಾರರಿಗೆ ಬಡ್ಡಿಯಹಣವನ್ನು ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಮಾಡಿ ಇದರಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಡ್ಡಿಯಹಣ ಸಲ್ಲುತ್ತಾ ಇದ್ದಕಾರಣ ಅವರ ಕಾಟ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ದೇವರು ಇವರಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕಷ್ಟವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು. ಸಂಸಾರ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಅಷ್ಟೇ-ಮೂರುತಿಂಗಳಾಗಿತ್ತು, ಅವರ ಮಾತೃಶ್ರೀಯವರು ತೀರಿಕೊಂಡರು.

ಮಾತೆಯ ಮರಣದಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತುಂಬಾ ವ್ಯಥೆಯಾಯಿತು ಈಗ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯವರೊಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಮತ್ತು ವಿದ್ಯೆಯಿಂದಲೂ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮ ಸರಿಯಾಗಲಾರದೆಂದು ತೋರಿತು. ಮನಸ್ಸು ದುಡ್ಡು ಖರ್ಚುಮಾಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಯನ್ನದೆ ಓದಿ ಓದಿ ಆರೋಗ್ಯ ಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಕುಂದು ತಂದುಕೊಂಡು ವಕೀಲಿ ಪರೀಕ್ಷೆ ಪಾಸಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಗುಮಾಸ್ತನಾದುವ ಹೊತ್ತು ಬಂದಿದ್ದಕ್ಕೆ ತುಂಬಾ ದುಃಖವು ಉಕ್ಕೇರಿಬಂದು ಬಿಟ್ಟಿತು ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗೂ ನಿರಾಶೆಯೇ ಕಾಣಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಮತ್ತು ಅಭಿಸಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹೇಗೋ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರ ಮುಷ್ಕಪರಿಣಾಮವು ಮುಂದೆ ಅವರಿಗೆ ಆಗದೇ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.

ವೆಂಕಟರಾಯರ ವೇಹಸ್ಥಿತಿಯು ಮೊದಲೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿತ್ತು. ಆದ ರಲ್ಲೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಅಭ್ಯಾಸದ ಪರಿಶ್ರಮ, ಅದರಲ್ಲೂ ದುಡ್ಡಿನ ತೊಂದರೆ ಬೇರೆ, ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ಹಣಸಂಪಾದನೆಯಾಗದಿದ್ದುದು, ಸಾಲಗಾರರ ಕಾಟ ಬೇರೆ, ಮಾತೃಶ್ರೀಯವರ ಮರಣ, ಇವೆಲ್ಲವು ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ಬರಬರುತ್ತ ಅವರ ದೇಹವು ಕೇವಲ ಕ್ಷೀಣವಾಯಿತು. ಅವರ ವೇಹವನ್ನು ಅವರೇ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಂಡರೆ ಅವರಿಗೆ ಹೆದರಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದೊಂದುಸಾರೆ ಹೀಗೆಯೇ ಪ್ರಾಣವಾದರೂ ಹೋಗಬಾರದೇ ಎಂದು ದೇವರನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪ ಅನಂದವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ದ್ವಾಗ ಇದೇನು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನದಲ್ಲ ನನ್ನ ವೇಹಸ್ಥಿತಿಯು ಸುಧಾರಿಸಬಹುದೆಂಬ ಆಶೆ ಬೇರೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಎಂದರೇನು ನನ್ನ

ಇರುವಿಕೆಯು ಹೀಗೇ ಇದ್ದೀತೇ. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮದ್ದಿನ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸಿ, ಹಿರಿಯರಸಾಲ ತೀರಿಸಿಬಿಟ್ಟೇನೆಂಬ ಆಶಾಪೂರಿತ ವಿಚಾರಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಆಲೋಚನೆ ಬರುವುದು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸ್ವಭಾವ. ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವಾಗಲೂ ಆಶಾವಾದಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ತಮ್ಮ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅವರು ಈಚೆಗೆ ಡಾಕ್ಟರ ನಾಯಡು ಇವರಲ್ಲಿ ಔಷಧ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಡಾಕ್ಟರರು ತುಂಬತುಂಬಿ ಕೊಟ್ಟ ಔಷಧ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಅವರು ನಿಯಮ ಪ್ರಕಾರ ಕೊಟ್ಟಿಗೆ ತುಂಬಿದರು. ಆದರಿಂದ ಯಾವಸ್ರಯೋಜನವೂ ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಬದಲಾಯಿತು. ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತಾಬಂತು. ಔಷಧಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಇದ್ದರೂ ಬರಬರುತ್ತಾ ಅವರ ಶರೀರವು ಕ್ಷೀಣವಾಗುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಡಾಕ್ಟರರು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ನಿಂತು ಡಾಕ್ಟರ ಕಾಮತರವರ ಸಲಹೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಸುಮಾರು ಮೂರು ತಿಂಗಳುಗಳಿಂದ ಔಷಧಿಕೊಟ್ಟರೂ ಡಾಕ್ಟರರಿಗೆ ರೋಗದ ಸುಚಯವೇ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ.

ನಾಯಡು ಡಾಕ್ಟರರ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಈ ದಿನ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಕಾಮತ ಡಾಕ್ಟರರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಡಾಕ್ಟರರು ಶಾಂತತನದಿಂದ ಅವರ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಿ, ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಅಂಗಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗಿ ಒಂದು ವಾಯುಕ್ರೋಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಅಗಿ ಅದು ಕೆಟ್ಟಂತೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಮತ್ತು ಉಪಚಾರ ಔಷಧಿಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ವರ್ಷದೊಳಗೆ ಕ್ಷಯಕ್ಕೆ ಬೀಳಬಹುದಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಒಂದು ವರ್ಷದ ಮಟ್ಟಿಗೂ ಕೂಡ ಬದುಕುವ ಭರವಸೆಯಿಲ್ಲವೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿತು. ಆದರೂ ರೋಗಿಯ ಸಮಾಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಔಷಧಿಯು ಯಾದಿಯೊಂದನ್ನು ತಯಾರಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಔಷಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಸಿ. ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಕೊನೆಸೆಪಕ್ಷ ನಿಮ್ಮ ಒಂದು ವರ್ಷವಾದರೂ ಒಳ್ಳೇತನವೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸುಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಉಳಿದ ಉಪಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಆಹಾರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನೇಮವಾಗಿರಿ. ಮತ್ತು ಸಾಯಂಕಾಲ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಬಯಲಿಗೆ ತಿರುಗಾಡಲು ಹೋಗಬೇಕು. ಆದರೆ ವಿನಃ ಬೇರೊಂದು

ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬಾರದೆಂದೂ ಮತ್ತು ಈ ಔಷಧಿಯನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೂ ಸರಿಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾದರೆ ಖಂಡಿತ ಗುಣವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದೂ; ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದರು.

ದುಡ್ಡಿನ ಅಡಚಣೆಯ ಮೂಲಕ ಒಳ್ಳೇಹವೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರುವದ್ಯ ಮತ್ತು ಕೆಲಸ ಬಿಡುವುದು ವಗೈರೆ ಕೆಲಸ ನಡೆಸುವುದು ಆಗದ ಮಾತೆಂದು ಡಾಕ್ಟರ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೊರಟಕೂಡಲೆ ಡಾಕ್ಟರರ ನಿರಾಶೆಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ನಿರಾಶೆಯ ಉದ್ಧಾರವು ವೆಂಕಟರಾಯರ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟದ್ದವು.

೨ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

ಮನೆಗೆ ಹೋದಮೇಲೆ

ಡಾಕ್ಟರಸಾಹೇಬರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೇಳಿ ವೆಂಕಟರಾಯರ ಸೊಂಟವೇ ಮುರಿದಹಾಗಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಗತಕ್ಕನಾತೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಯಾಕೆಂದರೆ ಕಾನುತ ಡಾಕ್ಟರರೆಂದರೆ ಈ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಅಸ್ತಿನೀಕುಮಾರರು ಇದ್ದಂತೆಯೇಸರಿ.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ವ್ಯಸನದಿಂದ ಒಂದೊಂದೇ ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದಿಡುತ್ತ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ದಾರಿಹಿಡಿದರು. ಅವರು ಗಾಡಿಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ಟ್ರಾಂವೇದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡಲಿಲ್ಲ. ಒಂದಾಣೆ ಉಳಿದರೆ ಅದನ್ನೇ ಸಾಲತೀರಿಸಲು ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದೆಂಬ ಆಲೋಚನೆಯಿಂದ ಹೀಗೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ವಿಶ್ರಾಂತಿಗೋಸ್ಕರ ನಡುವೆ ಒಂದುಸಾರೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಪುನಃ ಎದ್ದು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತಾ ಅನ್ನವೂರ್ಣಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಲೆದರು. ಜೇಬಿನೊಳಗಿಂದ ಬೀಗದ ಕೈಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆಗೆದು ಟೋಪಿಯನ್ನು ಮೇಜಿನಮೇಲಿಟ್ಟು ಆರಾಮ ಋರ್ಚೆಯ ಮೇಲೆ ಒರಗಿದರು.

ತಾಯಿ ಸತ್ತಲಾಗಾಯ್ತು ಭೀಮಾಬಾಯಿಯ ವಸತಿಗೃಹದಲ್ಲೇ ಇದ್ದರು. ಈ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಮನೆಯಂತೆಯೇ ಇರಲಿಕ್ಕೂ ಊಟಕ್ಕೂ ತುಂಬಾ ಅನುಕೂಲವಿತ್ತು. ಶಾಂತಿಸದನವೆಂಬ ಹೊಟ್ಟಲಿಗಿಂತಲು ದರವೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು ಈ ಗೃಹವನ್ನು ಭೀಮಾಬಾಯಿಯು ನ್ಯಾಪಾರದ ಲಾಭದಮೇಲಿನ ಆಶೆಯಿಂದ ಇಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಗಂಡನು ತೀರಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ಕೆಲವು ಅನಾನುಕೂಲತೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದಲೂ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಾ ತನ್ನ ಎರಡೂಮಕ್ಕಳು ಎದ್ದೈಕಲಿತು ತನ್ನವರ ಹೊಟ್ಟೆಸಾಗದರೆ ಸಾಕೆಂದು ಈ ಊಟದ ಗೃಹವನ್ನು ಭೀಮಾಬಾಯಿಯು ಇಟ್ಟಿದ್ದರು, ಈ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು-ಹನ್ನೆರಡು ಜನರು ಮಾತ್ರವೇ ಇದ್ದರು.

ವೆಂಕಟರಾಯರ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾನುಗಳು ಬೆತ್ತದಿಂದಮಾಡಿದವುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಮತ್ತು ಯಾವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಇದ್ದ ಸ್ವಲ್ಪ ವಸ್ತುಗಳು ಆ ಕಡೆ ಈ ಕಡೆ ಹರಡಿಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ವೆಂಕಟರಾಯರ ಗುರುತಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಆ ಕೋಣೆಯು ಸಾಮಾನಿನ ಕೋಣೆಯೆಂಬಂತೆ ತೋರುವಹಾಗಿತ್ತು.

ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಅತ್ತಿತ್ತ ಹೊರಳಾಡಿದನಂತರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆನಂದವಾದಂತೆ ತೋರಿತು. ಯಾರಿಗಾದರೂ ಅಷ್ಟೆ! ಸಾಕಾದಾಗ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತಮನೆಗೆ ಹೋದರೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಆನಂದವಾಗುವುದು. ಅದರಂತೆ ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಧಾನವಾದುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ.

ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿಂವಿತ್ತ ತಿರುಗಾಡಿದಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ದೇವರೆ ! ಕೊನೆಗೆ ಈ ಅವಸ್ಥೆಬಂತೇ ಡಾಕ್ಟರರ ಮಾತಿನಂತೆ ನನಗೆ ಉಪಚಾರಪಡೆಯಲು ಅನುಕೂಲಗಳಿಲ್ಲ. ಈ ಹತ್ತು ಘಟಿನ ಕೋಣೆ

ಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಮೃತ್ಯುದೇವತೆಯ ದಾರಿಯನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಾ ಕೂಡಬೇಕಾಯಿತು. ದೇವರೇ, ಇದನ್ನೇ ನನ್ನ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದು ನನ್ನ ಕೊನೆಕಾಲವನ್ನು ತೀರಿಸಿರುವೆಯಾ ?

ಸಾವಿನ ದಾರಿಯನ್ನು ನೋಡನೋಡುತ್ತಾ ದುಃಖದಿಂದ ಕ್ಷೀಣಿಸಿ ಮರಣಪಡುವುದೇ ನನ್ನ ಹಸಿವರವಾಗಿದ್ದರೆ ಈಗಲೇ ನನ್ನಪ್ರಾಣವು ಹೋದರೆ ಕೆಟ್ಟದೇನು ? ಅವನ್ನು ನಾನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ ನಲ್ಲವೇ ? ಛಂ ! ಆದು ಹೇಗಾದೀತು ? ಹಾಗಾದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವರಾರು ? ಮತ್ತು ಸಾಲಗಾರರ ರೂಲವನ್ನೂ ಒಡೆಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಷ್ಟಮುತ್ರರ ಅಪಹಾಸದ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಈ ದೊವದ ಕೇರಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುವರು ಬೇರೆ ಯಾರಾದರೂ ಇರುವರೆ ? ದೇವರೇ ಇಷ್ಟೊಂದು ಉಪಕಾರಮಾತ್ರವಾದರೂ ಒಂದೊಂದೇ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಒಂದೇಸಾರಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ನನ್ನ ಇತಿಶ್ರೀಮುಗಿಸಿಬಿಡು ! ಎಂಬುದೇ ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಅವರಲಕ್ಷ್ಯವು ಮೇಲಿನಕಡೆಗೆ ಹೋಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಸುರೂತು ಇರುವುದು ಕಂಡುಬಂತು.

ಕೂಡಲೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಕಂಗದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೋಡಲು ಅದು ತನ್ನ ದಿವ್ಯರು ಬರೆದ ಹೊಸ ನಮೂನೆ ಯಂತ್ರದ ನಕಾಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಆ ನಕಾಲೆಯಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ತಂದೆಯವರು ಈ ಕಾಗದವೆಂದರೆ ಕಾಣುಳೇನುನೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಈ ಕಂಗದವನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಪಿಕ್ರಯಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಮಹಾನುಭಾವರು ಇರುವರೇ ? ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಾ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು. ಅವಗತಿಯೇ, ಅಶಿವಡುತ್ತಾ ಪಡುತ್ತಾ ನನ್ನ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಮುಗಿಯಬಹುದೇ ! ಅದರಿಂದ ದೊವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಸಿರುವುದೇ ಯಾರಿಗೆಗೊತ್ತು !

ಅ ನಕಾಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತುಂಬಾ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ತಿರುಗಾಡಿ ಸುಕಾದ್ದರಿಂದ ಮೊಳಿಸಿ ಹತ್ತಿರಿಸುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇಲೆ ಹೋಗಿ ಕೂತರು. ಮೇಲಿನಮೇಲೆ ಅದೇದಿವಸ ಒಂದು

ಉದ್ಯೋಗವೆಂಬ ಮಾಸಿಕ ಪುಸ್ತಕವು ಇತ್ತು. ಅದರ ಮುಖಪತ್ರದ ಮೇಲೆ ದಪ್ಪ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬರೆದಂತೆ **ಜಾಹಿರಾತುಗಳನ್ನೂ ಕೆಲವು ಬೇರೆಬೇರೆ ನಮೂನೆಯ ಯಂತ್ರದ ಆಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಮುದ್ರಿಸಿದ್ದರು.**

ಜಾಹಿರಾತು.

ಯಾವನಮೂಸೆಯ ಎಷ್ಟಾದರೂ ಎಷ್ಟುಬೇಕಾದರೂ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳುವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ದರಕ್ಕೆ ತಯಾರಿಸಿಕೊಡಲು ಈ ಕಂಪನಿಯು ಸಿದ್ಧವಿದೆ. ಬಿಸಾಡುವ ಯಾವ ಯಾವನಮೂಸೆಯ ಯಂತ್ರಗಳ ಬೊಡ್ಡ ಸಂಗ್ರಹವಿದೆ. ಅವಶ್ಯಕರು ತ್ವರಿತವಾಗಿ

ಹೊಸ ಯಂತ್ರಗಳ ಶೋಧಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಇನಾಂ !

ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಮತ್ತು ಬಂಧುಗಳು, ಯಂತ್ರದಕಾರಖಾನೆದಾರ,

ಹೌರಾ—ಕಲಕತ್ತಾ.

P. B. No. 1939

ಜಾಹಿರಾತಿನೊಳಗಿನ ಯಂತ್ರಗಳ ಆಕೃತಿ ನೋಡಿ, ಅವರಿಗೆ ಹೇಗಾಗಿ ರಬಹುದು ? ಇರಲಿ ! ಅದನ್ನು ಕೃತವಿ ಎರಡು ಮೂರು ಸಾರೆ ಓದಿದರು.

ಮಾಸಿಕ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಒದಗಿಟ್ಟು ಮೇಜಿನ ಡ್ರಾವನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ಕಾಗದ ಬರೆಯಲು ಎಂದೂ ನೋಟ-ಕೇಪರ ತೆಗೆದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಲೇಖನಿ ಹಿಡಿದು ದೌತಿಯಿಂದ ಮಸಿ ಅದ್ದಿ ಬರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಯಾರೋ ತೆರೆದರು.

ಅವರು ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡಲು ಬಂದವರು ಭೀಮಬಾಯಿಯವರಾಗಿದ್ದರು. ನ ತ್ತು ಅವರು ಕಾಫಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರು.

ಕಾಫಿಯ ಕಪ್ಪನ್ನು ಮೇಜಿನ ಮೇಲಿಟ್ಟು ವೆಂಕಟರಾಯರೇ ಬಿಗನೆ ಕಾಫಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅದು ಅರಿಹೋಗಬಹುದು. ಮತ್ತು ಈಗಲೇ ಡಾಕ್ಟರ ಮನೆಯಿಂದ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಒಳಗೆ ಆಯಾಸವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದೆಲ್ಲಾ ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯುವುದರಿಂದ ಪರಿಹಾರವಾಗಬಹುದು, ಎಂದೂ ನಾನು ಕಾಫಿ ತಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಎಂದೂ ಭೀಮಬಾಯಿಯವರು ಹೇಳಿದರು.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಭೀಮಾಬಾಯಿಯವರ ಕಡೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನೋಡಿದರು. ಕಾಫಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ಪರೋಪಕಾರಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ ಭೀಮಾಬಾಯಿಯವರು ತಂದಿದ್ದರು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಹಣದ ಅಡಚಣೆಯಿಂದ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಲ್ಲ; ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಖರ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಭೀಮಾಬಾಯಿಯವರು ಸ್ವಭಾವವಾಗಿ ಸುಶೀಲರೂ ಪ್ರೇಮಿಗಳೂ ಉದಾರಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದರು. ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಟ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಕೇವಲ ತಮ್ಮ ಮನೆಯವರಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಲ್ಲೂ ವೆಂಕಟರಾಯರ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಸೆಟ್ಟಿಗಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅವರಮೇಲೆ ಭೀಮಾಬಾಯಿಯವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ನಿಗಾ ಇತ್ತು. ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಅನುಕೂಲವಾದಾಗ ಅವರು ಕಷ್ಟಸುಖಗಳನ್ನು ಮಾತಾಡಿ ವೆಂಕಟರಾಯರ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಭೀಮಾಬಾಯಿ :—ಡಾಕ್ಟರರು ಏನಿಲ್ಲ ವಿಚಾರ ವಿಸೇಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು? (ಎಂದು ಕೇಳಿ) ನಾನು ಈ ದಿನ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ದಿನೇದಿನೇ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದಾಗಿ ನಾರಾಯಣರಾಯರ ಹತ್ತರ ಹೇಳಿದೆ. (ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಅಲ್ಲೇ ಉಟಮಾಡುವವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದಾರೆ.)

ಭೀಮಾಬಾಯಿಯವರ ಪುತ್ನಿಗೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬುದೇ ತಿಳಿಯದಾಗಲು ವೆಂಕಟರಾಯರು ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನಾಗಿ (ಮನದೊಳಗೆ) ನನಗಂತೂ ಕ್ಷಯದ ವಿಚಾರವಾಗಿರುವಂತೆಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಈ ಜೀನೆಯು ಜಾಸ್ತಿಯಾಗುವುದಾಗಿಯೂ ಡಾಕ್ಟರರು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಕ್ಷಯರೋಗವು ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕರೋಗ, ಈ ವಿಚಾರ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಈ ಗೃಹವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವ ಸಂಭವ ಬರಬಹುದು ಮತ್ತು ಇರುವ ಸಂಭವ ಬಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಉಟಕ್ಕೆ ಉಳಿಯಲಾರರು. ಆದಕಾರಣ ಎಷ್ಟೇ ಒಳ್ಳೆಯವರಾದರೂ ಭೀಮಾಬಾಯಿಯವರು ನನಗೆ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲು ಹೇಳಿಯೇತಿರುತ್ತಾರೆಯೆಂಬ ವಿಷಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಬೇರೆಕಡೆಗೆ ಇಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿಯೂ ಉತ್ತಮವಾಗಿಯೂ ಇರುವ

ವಸತಿಗೃಹಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಏನೂ ಹೆಚ್ಚುಮಾತಾಡದೆ) ಡಾಕ್ಟರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಹಾಗೇನೂ ಗಾಬರಿಯಾಗುವಂತಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಈ ಉತ್ತರದಿಂದ ಭೀಮಾಬಾಯಿಯವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವಂತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ- ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ಚತುರತೆ ಇರುವ ಇವರಿಗೆ ಹಾಗೆ ತೋರಿದುದು ಅಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಪುನಃ ವೆಂಕಟರಾಯರನ್ನು ನೋಡಿ ಅಷ್ಟೇನು ಗಾಬರಿಯಾಗುವಂತಿಲ್ಲವೆಂದರೇನು. ?

ವೆಂಕಟರಾಯರು :— ಅಂದರೆ ಮತ್ತೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಕಾಮತ ಡಾಕ್ಟರರಿಗೆ ಹತ್ತರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟಂತೆಯಾಯಿತು. ಅದರ ಬದಲಾಗಿ ಬೇರೆ ಔಷಧಿಯನ್ನೂ ದರೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಒಳ್ಳೆದಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಭೀಮಾಬಾಯಿಯವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿ ಈ ಬೇಸಿಗೆ ತಾಪದಿಂದಲೇ ಈ ರೀತಿಯಾಗುತ್ತಿರಬಹುದಲ್ಲವೇ ? ಬೇಸಿಗೆ ಉರಿಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತೊಂದರೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದರು.

ವೆಂಕಟರಾಯರು :— ಮತ್ತೇನು ! ಅದರ ಪ್ರಭಾವವೇ ಇದು. ಭೀಮಾಬಾಯಿಯವರು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದರು.

ಅವರು ಹೋದನಂತರ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಕಾಫಿಯ ಎರಡು ಗುಟ್ಟಿಕನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅದು ಪೂರಾ ತಣ್ಣಗಾಗಿಹೋಗಿತ್ತು ಅದರೂ ಅದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಯಾಸ ಪರಿಹಾರವಾದಂತೆ ತೋರಿತು.

ಮೇಜಿನಮೇಲಿನ ನಕಾಶೆಯು ಅಲ್ಲೇ ಇತ್ತು. ಉದ್ಯೋಗಪತ್ರಿಕೆಯು ಹಾಕಿರಾತು ಅವರನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಇತ್ತು. ಪತ್ರ ಬರಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಗದವನ್ನು ಮೊದಲೇ ತೆಗೆದಿದ್ದರು. ಏನೋ ನಾಲ್ಕು ಸಾಲು ಬರೆದು ಲಗತ್ತು ನಕಾಶೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಒಂದು ಲಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ, ಕವರಿನ ಮೇಲೆ ④ ಡಿವಾಸ್ ಎಂಡ್ ಬ್ರದರ್ಸ್ ಎಂಬುದಾಗಿ ವಿಳಾಸ ಬರೆದು ಅದನ್ನು ಪೋಸ್ಟಿಗೆ ಹಾಕಲು ಬಟ್ಟೆಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೊರಟರು.

೨ ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

ತಂದೆಯ ಅಧಿಕಾರ.

ನಿರ್ಮಲೆಯು (ಸಂತಾಪದಿಂದ,) ಇದೇನು ? ಸ್ವಾರ್ಥದ ಕೆಲಸ ನನಗೆ ಬೇಡ ಬೇಡ; ತಂದೆಯೇ ನಿನ್ನ ತಂದೆತನವು ನನಗೆ ಬೇಡ. ಪಿತೃತ್ವವು ಒಂತೆಂದು ಈ ರೀತಿ ಮನಸ್ಸಿಕೆಲಸ ನಡಿಸುವುದೇ ? ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತ ಕಾಲನ್ನು ಅಪ್ಪಳಿಸಿ "ಹಿರಿಯರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಾವು ಜೀವಿತವಾಗಿರುವಾಗ ಗಾಲಿಸುವುದು, ಸತ್ತಮೇಲೂ ಪಾಲಿಸಬೇಕೇ ?" ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇದೇನು ಕಡಿತವು ಅಪರಾಧವು. ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕಿಯರ ಮೇಲೆ ತಂದೆಯ ಅಧಿಕಾರವು ಒಬ್ಬ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಇರುವಷ್ಟು ಇರುತ್ತದೆ.

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್ — ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದರು. (ನಿರ್ಮಲೆಯ ತಂದೆಯ ಅಕ್ಕನನ್ನು ಇವರಿಗೆ ಲಗ್ನವಾಡಿದ್ದರು.) ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಸಿಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಏನು ? ಮಾವನೆ ಏನು " ಅದು ಎಂಥಾ ಸಿಟ್ಟು ! [ಮೃತ್ಯುಪತ್ರ] ಪೂರ್ತಿ-ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪತ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರ ನಾಶದ ತಾಮ್ರಸುಟವಾಗಿರುವುದಲ್ಲ ! ಗುಲಾಮ-ಗುಲಾಮ ಎಂದು ಯಾರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಗುಲಾಮರಲ್ಲ; ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಆ ಶಬ್ದವು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದೇ. ಗುಲಾಮರಿಗೆ ಜೀವಂತದಡೆಯು ಆಜ್ಞೆಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀವರ್ಗಕ್ಕೆ ಯಜಮಾನರು ಸತ್ತರೂ ಅವರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕಾಗುವದು.

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್ :— ನಿರ್ಮಲೆ, ಇಂಥಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವರಟುತನವು ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕಾಗುವದು.

ನಿರ್ಮಲೆ :— ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮಾತ್ರ ವರಟುತನದಿಂದ ವರ್ತಿಸಬಾರದು (ಎಂದು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾ) ಅವರು ವರಿಸುವ ಕರವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮುದ್ದೆ ಮಾಡಿ ಒಂದು ಕಡೆ ಬೀಸಾಡಿ ಬಿಟ್ಟಳು.)

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್ :— ಏನೂ ಮಾತಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು ಮತ್ತು ಮುಖದ ಮೇಲಿನ ಬೆವರನ್ನು ಚೌಕದಿಂದ ವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ನಿರ್ಮಲಿ:— (ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ) ಪುರುಷನಿಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ವರಟುತನವಾಯದೆ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ? ಸೋಡಿರಿ! ಈ ಎಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಬ್ದವೂ ಪುರುಷರ ವರಟುತನವನ್ನೂ ಸ್ವಾರ್ಥಪರತೆಯನ್ನೂ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಗುಣಮಗಿರಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತದೆ ಆಹಾ! ಈ ಮೃತ್ಯು ಪತ್ರವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಜಾಣತನವಿಂದ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಬೆರಳು ಸಿಗುವಂತಿಲ್ಲ ಶಹಬಾಸ್! ಭಲೇ ಗಂಡಸರೇ!

ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರು (ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ) ವಿಶೇಷವೆನಿಸಿದ ಅದರಲ್ಲಿ? ಎಂದು ಗುಣಗುಟ್ಟಿದರು.

ನಿರ್ಮಲಿ.— ಏನು ' ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮೂರುನೂರು ರೂಪಾಯಿ! ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಐಷ್ ಆರಾಮನಿಂದ ಕಾಲಕಳೆದವಳು. ಈಗ ಮೂನ್ನೂರೇ ರೂಪಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಇರಲು ಹೇಗೆ ಬಂದೀತು? ಈ ನನ್ನ ಒಂದೊಂದು ಸೀರೆಗೆ ನೂರು ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಬೀಳುತ್ತವೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ನನಗೆ ಹೊಸ ಹೊಸ ಸೀರೆಗಳನ್ನು ಇನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ? ಮತ್ತು ನಾನು ನಮ್ಮ ಕಮಾಟಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಒಳ್ಳೇ ಸೀರೆ ಉಡಬೇ ಹೋದರೆ ಸಹಪಾತಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅಪಹಾಸ್ಯಮಾಡಿ ನಗುವರು. ಮೊದಲೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಡ್ರೆಸ್ ಮಾಡುವುದು ಸರಿಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮರಣಾಂತರವಾದರೂ ಮನಸ್ಸು ಒಟ್ಟಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಅಶೆಯಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದಂತಾಯಿತು. ನನ್ನ ಮಾತಿನಿಂದ ನಿಮಗೆ ನಗು ಬರಬಹುದಲ್ಲವೇ?

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್:— (ಸ್ವಲ್ಪ ಹಾಸ್ಯ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ) ಮೇಲೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನಗುವುದೇಕೆ?

ನಿರ್ಮಲಿ:— ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ನನ್ನ ವಯಸ್ಸಿನ ಕಡಿಗಾದರೂ ಲಕ್ಷ ಕೊಡಬಹುವಾಗಿತ್ತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ನನಗೆ ಈಗ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತುತುಂಬಿ ಇವೇ ಮೇ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತಕ್ಕೆ ಪಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಿರ್ಮಲಿಯ ಮಾತು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರಿಗೆ ತುಂಬಾ ನಗು ಬಂತು.

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್:—ನಿರ್ಮಲೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಏನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ ? ವಯಸ್ಸು ಜಾಸ್ತಿಯಾದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಪ್ರೌಢತರುಣಿಯಾಗಿರುವೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲವೆ ?

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಹೌದು; ನಾನು ಪ್ರೌಢಬಾಲೆಯಾಗಿರುವುದೇನೋ ನಿಜ, ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನೋಡಕವಸ್ತುಗಳು ?

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್ :— ನಿನ್ನ ಶಂಕೆಯು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ಮಲೆ.—ನಿಜ. ಮುನ್ನೂರು ರೂಪಾಯಿಂದ ನನ್ನ ಉಪಜೀವನವು ಹೇಗಾದೀತು ? ಈಚೆಗೆ ತಂದೆಯವರಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಅವರು ಸತ್ತಮೇಲೂ ನಾನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕೇ ? ಇಂಥ ಕ್ಷುದ್ರತನಕ್ಕೆ ವ್ಯಸನಪಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಅಸ್ತಿತ್ವವೂ ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮುನ್ನೂರು ರೂಪಾಯಿಯೇ ?

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್ :— ಅದು ನಿನ್ನ ಖುಷಿಯ ಮೇಲಿರುವದು.

ನಿರ್ಮಲೆ.—(ಮುಖವು ಕೆಂಪೇರಿ) ಏನು ? ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವೇ ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

(ಅಕೆಯ ಹೇಳುವಿಕೆಯ ಮರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದ ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಗುತ್ತಾ)

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್: — ನಿರ್ಮಲೆ, ಸುಮ್ಮನೆ ಏಕೆ ಕಂಠಶೋಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೀ ? ವ್ಯವಹಾರ ರೀತಿಯಿಂದ ತಿಳಿದುನೋಡಿದರೆ ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಯಾವಭೇದವೂ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಆದರಲ್ಲೂ ಮೂರುನೂರು ರೂಪಾಯಿಯ ವಾಯ್ದೆಯು ಕೂಡಾ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇರುವುದು.

ನಿರ್ಮಲೆ: — ಸ್ವಲ್ಪದಿವಸವೇ ಎಂದರೆ ?

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್:— ಆದರಲ್ಲೂ ನೀನು ಚತುರಳದ್ದೀ ಹಾಗೂ ಸುರೂಪಿಯಾಗಿರುವೆ. ಕಾರಣ ನಿನ್ನಲಗ್ನ ಅಗುವವರೆಗೆ ಈ ವಾಯ್ದೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಲಗ್ನ ಆದೊಡನೆಯೇ ಮೂರುನೂರಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಮೂರುಸಾವಿರವೇ ನಿನ್ನ

ವಶಕ್ಕೆ ಬಂದಹಾಗೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲ ಆಸ್ತಿಯೂ ನಿನ್ನದೇ ಆಗುವುದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನೀನು ಭಾಗ್ಯವಂತನು ನಿಜ.

ನಿರ್ಮಲೆ— ಇದು ಭಾಗ್ಯವಲ್ಲ ! ಭಾಗ್ಯದ ಚೇಷ್ಟೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಮಿರ್ಚಿಯಿಂದ ಎಮ್ಮ ಕಾಲು ಅಪ್ಪಳಿಸುತ್ತಾ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಹತ್ತಿದಳು.

ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರು— ಇವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಶ್ಚರ್ಯಮುದ್ರೆಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾ ಇದ್ದರು.

ನಿರ್ಮಲೆ— (ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ) ಮಾವನೇ ನೀವೇ ತಿಳಿದುನೋಡಿರಿ. ಆಪ್ತನು ಯಾವವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ಹಿಂದೆ ನನಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರತೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು ? ಅವಂತೂ ಇರಲಿ. ಆದರೆ ಈಗಲಾದರೂ ನನಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿತ್ತೋ ಇಲ್ಲವೋ ? ತಂದೆಯ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ನನಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಿಗಬಹುದೆಂದು ಒಹಳವಾಗಿ ನಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದೆನು. ಅವನ್ನು ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಈ ವಿಲ್ಲ ಪತ್ರದಿಂದ ಸರಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದಂತೆಗಲ್ಲವೇ ? ಹೋಗಲಿ! ಮೂರುನೂರಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಮೂರುಸಾವಿರವಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಆಪ್ತಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷಪಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗಾದರೆ ಈ ವಿತ್ತಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಶರ್ತುಹಾಕುವುದೆಂದರೇನು ? ವಿಶ್ವರ್ಯವು ಬೇಗನೆ ಸಿಗಲೆಂಬಮೋಹದಿಂದ ಬೇಗನೆ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ, ಎಂದು ಅಲ್ಲವೇ ? ತಂದೆಯಂಥ ಸುಧಾರಕವುರುಷರಿಗೆ ಶೋಭಿಸತಕ್ಕ ಮಾತೋ ಇದು !

ವಿಶ್ವಾಸರಾಯ್— ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಅಂಥದೇನು ತಪ್ಪುಮಾಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೆ ಕುಣಿದಾಡುವಂಥ ಯಾವಸಂಗತಿಗಳೂ ಅದರಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ವಯಸ್ಸು, ವಿದ್ಯೆ, ವಿಶ್ವರ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಯಾವ ತರುಣನಾದರೂ ನಿನ್ನ ಕಾಲಮೇಲೆಬಿದ್ದು ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಬಂದಾರು ! ನೀನು ಮಾತ್ರ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರೆ !

ನಿರ್ಮಲೆ— ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಹೇಗಿರುವುದೆಂಬದು ತಮಗೆ ತಿಳಿದೇಯಿರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಲಗ್ನವಾದ ಸ್ತ್ರೀಯಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಹಕ್ಕುಗಳು ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನನ್ನಂಥ ಸುಖ

ಕ್ಷಿತ ಬಾಲಕಿಯರು ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತಮ್ಮ ನಾಶವನ್ನು ತಾವೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಈಹಿಂದೆ ನಡೆದುಬಂದಂತೆ ನಡೆಯುವ ಆಪದ್ಯಾವತಿ (ಸಂಬಳ ಕುರಿಯಂತಿರುವ) ಬಾಲೆಯರಿಗೂ ಹೊಸ ನಾಗರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿತು ಸುಧಾರಿಸಿದ ಬಾಲೆಯರಿಗೂ ಭೇದವೇನು ಉಳಿಯಿತು ?

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್:—ಓಹೋ! ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲದೇನು ಮಾಡಿತು ನಿಮ್ಮ ಲಗ್ನದ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಆವಧಿಯು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿರುವದು? ಲಗ್ನದ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದಲೇ ನಿಮ್ಮ ಸಂತೋಷವಾಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಹಾಗೆ ಆಗದೆ ಅದರ ವಿರುದ್ಧ ಹುಚ್ಚುತಿಳವಳಿಕೆಯು ನಿಮ್ಮಂಥ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರ ತಲೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಹತ್ತಿರುವುದು.

ಈ ಹೊಸ ಸುಧಾರಕರ ಮತ್ತು ಸುಧಾರಣೆಯ ಅಭಿಮಾನಿಗಳ ತಲೆಕೆಳಗಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ನೀವು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿರುವ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮರೀತಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಉನ್ನತಿಗೋಸ್ಕರವಾಗಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಚಾಲಕರ ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧನೆಯ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಡೆದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಸುಧಾರಣೆ-ಸುಧಾರಣೆ ಎಂಬುದು ಟಿಚ್ಚಿಗೆ ಏರಿದಂತೆ ಅದರ ದುರುಪಯೋಗಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೋ ? ಯಾಕೆಂದರೆ ಸಕ್ಕರೆಯು ಸಿಹಿಯಾಗಿರುವುದೆಂದು ಅತಿಯಾಗಿ ಸೇವಿಸಿದರೆ ಅದು ಹಿತಮಾಡಬಲ್ಲದೋ? ಸುಧಾರಣೆಯ ವಿಷಯವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುವುದು. ಅದು ಒಳ್ಳೇಮಾರ್ಗವಿರುವುದೆಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಮರ್ಯಾದೆ ಇರುವುದೋ ಇಲ್ಲವೋ ?

ನಿರ್ಮಲಿ:— ಮರ್ಯಾದೆ ಏನು? ನಾವು ಹೆಂಗಸರು ಮರ್ಯಾದೆ ವಂತರು, ಗಂಡಸರು ಮಾತ್ರ ಸುಧಾರಣೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಮನಸ್ಸು ಮೆರೆಯಬಹುದೇ ?

ಆಕೆಯ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವು ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರಿಗೆ ಆಗಲೇ ತಿಳಿಯಿತು. ಸಮಾಜಸುಧಾರಕ ಕಮೀಟಿಯ ಕೆಲವನ ಗಂಡಸರ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಿರ್ಮಲಿಯು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದು!

ವಿಶ್ವಾಸರಾನ್:—ನಿರ್ಮಲೆ, ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ನಿನ್ನ ನಿಜವಾದ ಹಕ್ಕನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ಯಾಕಂದರೆ || ಯತ್ರ ನಾರ್ಯಾಸ್ತು ಪೂಜ್ಯಂತೆ ರಮಂತೇ ತತ್ರ ದೇವತಾಃ || ಅಂದರೆ ಯಾವ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸತ್ಕಾರವಾಗುತ್ತೋ ಅಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಕುಣಿದಾಡುತ್ತಾರೆ. ಎಂಬುದರಲ್ಲಿಯಿರುವುದು. ಆದರೆ ಈಚೆಗೆ ಸುಧಾರಿಸಿದ ಕೆಲ ಗಂಡಸರು ತಮ್ಮ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಹೇಗೆ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಅವರ ವಶ ವರ್ತಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಂಥ ಪ್ರೇಮಮಯ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ-ಸೂರಾಪಿಯಾದ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಜೊತೆಗೆ ತರುವ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಗಂಡನು ಇರಬೇಕಾದುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ !

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಈ ವಿಷಯವು ಹೀಗೆ ತಮಾಷೆಯಾಗಿ ಮಾತಾಡಿ ಬಿಡುವುದಲ್ಲ. ಲಗ್ನವೆಂಬುದೇಕೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಎಂಬುವದು ಬಂದೇ ಬರುವುದು. ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸದಿದ್ದರೆ ಅದು ಲಗ್ನವಲ್ಲ; ಲಗ್ನದ ಅಪಹಾಸ್ಯವಾಗುವದು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಲಗ್ನಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳದಿರುವುದೇ ಮೇಲೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಂಡು ನನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನಾನೇ ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಇಷ್ಟವು ನನಗಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇಕು. ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಮಾಡತಕ್ಕ ವಿಚಾರವೇ ನನಗೆ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ.

ವಿಶ್ವಾಸರಾನ್:—ಸುಧಾರಣೆಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಾವು ಎಷ್ಟೇ ಮುಂದು ವರೆದಿದ್ದರೂ ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವದು ಎಂದಿಗೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ ವಾಗಲಾರದು. ಸ್ವತಂತ್ರತೆಯ ಅತಿ ಕಲ್ಪನೆಯು ನಿನ್ನ ಶಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವುದು. ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಉನ್ನತಿಯಾಗದೆ ಅವನತಿ ಮಾತ್ರ ಖಂಡಿತ ಆಗಲು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಹೆಂಗಸರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಇಷ್ಟು ಅನುದಾರ ಮತವಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಸುಧಾರಿಸಿದ ಯುವಕರು ನಿಮ್ಮಂತೆಯೇ ತಮ್ಮ ಆರೋಚನೆ ನಡೆಯಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ನಾವೇ ಅಡ್ಡಬಂದಂತಾಗುವದು.

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್ :— ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅನುಭವದಿಂದ ನೀವು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು. ವಿಚಾರದ ಉದಾರತೆಯ ಶಬ್ದಗಳು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಹಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅನುಭವದಿಂದ ಅವು ಕಹಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಉನ್ನತಿಯು ವ್ಯವಹಾರದ ಅನುಭವದಿಂದ ವಿಚಾರವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ನೀನು ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರುವದು. ಮತ್ತು ನಿನಗೆ ಅನುರೂಪನಾದ ವರನನ್ನು ಹುಡುಕುವದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ವಿನಾಯಕನೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಹಾಗೇ ಇತ್ತು. ಅವರು ಆಗಾಗ ಇಬ್ಬರೂ ಸಂಯಾದವರೆಂದು ನನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. (ಹೀಗೆಂದವರು ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರು ತಮ್ಮ ಕನ್ನಡಕವನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಹತ್ತಿದರು.)

ನಿರ್ಮಲೆಯ ಕಿವಿಗೆ ಈ ಮಾತು ಬಿದ್ದೊಡನೆ ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿ, ಹಣೆಯನ್ನೇರಿಸಿ, ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲವೆಂದುಹೇಳುತ್ತ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡೆಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಸೀರೆಯ ನೀರಿಗೆಗಳನ್ನು ಸರಿಮಾಡುತ್ತ ಹೊರಗೆ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧಳಾದಳು.

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್ :— ನಿರ್ಮಲೇ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟಿ? ಕಾಫಿಯನ್ನಾದರೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳು ವಿಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ?

ನಿರ್ಮಲೆ :— ಕಾಫಿಗೋಸ್ತವಾಗಿ ನನಗೆ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. (ಅವಳು ಕೈಯೊಳಗಿನ ಗಡಿಯಾರವನ್ನು ನೋಡಿ) ಎರಡು ಹೊಡೆಯುವ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ಸುಬ್ರಾಯನ್ ವಕೀಲರ ಕಡೆಯಿಂದ ಮೃತ್ಯುಪತ್ರದ ಸಂಬಂಧ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳು ಬರತಕ್ಕವಿವೆ. ಈಗ ಒಂದೂವರೆ ಆಯಿತು. ಕಾರಣ ನಾನು ಈಗ ಹೊರಡಲೇಬೇಕು. ವಕೀಲರ ಗುಮಾಸ್ತರು ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದ ನನ್ನ ದಾರಿ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿರಬಹುದು. (ಸೀರೆಯನ್ನು ಸರಿಮಾಡುತ್ತ ಹೊರಗೆ ಹೊರಟಳು)

೪ ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

ಸಮಾಜೋದ್ಧಾರಕರ ಕನಿಷ್ಠ.

ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ನಿರ್ಮಲೆಯ ತಂದೆ; ಅವರ ಶಿಕ್ಷಣವು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಬಡತನದ ಮೂಲಕ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯದೊಳಗೆ ಸೇರುವ ಪ್ರವೇಶಪರೀಕ್ಷೆಯಾದೊಡನೆ ಅವರಿಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲು ರಾಮ-ಎಜನ್ಸಿ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ರೂಪಾಯದ ಕೆಲಸ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಮುಂದೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಹುಷಾರಿಯಿಂದ ಏರುತ್ತೀರುತ್ತ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಎಜಂಟರ ಕೆಲಸದವರೆಗೂ ಹೋದರು. ಈ ಕೆಲಸವು ತುಂಬಾ ಜವಾಬುದಾರಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನೂ ಕೂಡ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಕೇವಲ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದಲೂ, ಹುಷಾರಿಯಿಂದಲೂ ಮಾಡಿ ಮಾಲಕರಿಂದ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಳವೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಎಂದರೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಐದುನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹೊಟ್ಟೆಪಾಳೆಯ ಬೇನೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ನಾಲ್ಕತ್ತೈದನೆಯ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿಬಂತು.

ಸಂಸಾರವು ಚಿಕ್ಕದಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಕಷ್ಟದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಮಡ್ಡಿನಬೆಲೆ ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಅವರು ನೌಕರಿಮಾಡಿದ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ದುಡ್ಡು ಸಂಪಾದಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದಲೂ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದಲೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಕಂಪನಿಯ ಮಾಲಕರು ಒಂದು ವರ್ಷದ ಸಂಬಳವನ್ನು ಇನಾಮಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೆಲಸಬಿಟ್ಟಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಉಪಜೀವನಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬರೇ ಬಡ್ಡಿಯಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿತಿಂಗಳಿಗೆ ಅವರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ರಾವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು.

ಕೆಲಸದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ತಾವು ಸಮಾಜೋದ್ಧಾರದ ಯಾವದಾದರೂ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಅದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಕೈಲಾದಷ್ಟು ಸಹಾಯ

ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿತ್ತು; ಕಾರಣ ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟೊಡನೆಯೇ ಚಳವಳಿಯ ಕೇಂದ್ರವಾದ ಮದರಾಸು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಬಂಗಲೆ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅಲ್ಲೇ ಇರಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆ ಬಂಗಲೆಗೆ ಅವರು ರಾಘಾಸದನವೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಈ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿರಲು ಕಾರಣ ವೇನಂದರೆ-ಇಲ್ಲ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಹವೆಯೂ ನೀರಿನ ಅನುಕೂಲವೂ ಇದ್ದು ಸ್ವಲ್ಪ ಖರ್ಚಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮನೆ ಕಟ್ಟುವ ಸ್ಥಳವೂ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಆಗಾಗ ರೈಲು ಮೂಲಕ ಮದರಾಸಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರಲು ಅನುಕೂಲವೂ ಇತ್ತು.

ಸಮಾಜದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯೇನೋ ಬಲವಾಗಿ ದ್ದಿತು ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ರಾಘಾಸದನಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವವರೆಗೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಮಾಜ ಸೇವೆಯನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಬೇರೆ ಜನರಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸ್ವತಃ ಅಲೋಚನೆಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಒಂದು ಸಾರೆ ಅಲೋಚನೆ ಬರುವುದು. ಆದರೆ ನಾಲ್ಕು ಜನರ ಸಲಹೆ ಕೇಳಿ ಯಾವ ರೀತಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕೆಂದು ಒಂದು ಸಾರೆ ಯೋಚನೆ ಬರುವುದು. ಕೊನೆಗೆ ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರ ಸಲಹೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳ ಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು.

ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರೂ ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಊರವರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಮದರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರರ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಎಲ್. ಎಂ. ಎಂ.ಎಸ್. ಪರೀಕ್ಷೆಯಾಗಿದ್ದು ಅವರ ಕೆಲಸವೂ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಎನಿಲ್ಲೆಂದರೂ ತಿಂಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕೈದುನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಇವರು ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಸಂಬಂಧಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಮಾಲು ಖರೀದಿಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಇವರನ್ನು ಆಗಾಗ ಕಾಣಲು ಅನುಕೂಲವಿರಲಿಲ್ಲ. ರಾಘಾಸದನಕ್ಕೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರಹತ್ತಿತ್ತು.

ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರ ಆಲೋಚನೆ ಕೇಳಲು, " ಈಗಿನ ಕಾಲದ ಒಳ್ಳೆ ಚತುರ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾವಂತ ಆಧುನಿಕ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಸಲಹೆಪ್ರಕಾರ ನಡೆ ಯುತ್ತಿರುವ ಮದ್ರಾಸದ ಸಮಾಜೋದ್ಧಾರಕ ಕಮಿಟಿಗೆ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಿದರು. ' ಕಮಿಟಿಯ ವರದಿ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಆದರ ವಿಚಾರ ಅವರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ನಂಬಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಕಮಿಟಿಯ ವಿಚಾರದ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಅನುಭವವನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರೇ ಹೇಳಿದ ನಂತರ ಕಮಿಟಿಯ ವಿನಹ ಸಮಾಜದ ಕೆಲಸ ವನ್ನು ಮಾಡಲು ಉತ್ತಮ ಮಾರ್ಗವು ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಕಮಿ ಟಿಯ ಮೆಂಬರರಾಗಲು ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು.

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್: ಕೃಷ್ಣರಾಯರೇ ಕೇಳಿ, ನನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಕಮಿಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದನಂತರ ನನ್ನ ಕಸಬು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆ ಯಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಕಮಿಟಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಎರಡು ಮೂರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಓಲ್ಡ್ ಸಿಸ್ಟಿಂ (ಹಳೇ ಪದ್ಧತಿಯ) ಜನರ ಜೀವೈಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನನ್ನ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು ಕಮಿಟಿಯ ಮುಖಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬೀಳಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಮತ್ತು ಅಗ್ರರೇಖದಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕಾಕರ್ತರು ನನ್ನ ಗುಣ ಕಥನಮಾಡಲಾ ರಂಭಿಸಿದರು. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಹಕ್ಕನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವ ಪ್ರಮುಖವೆಂದು ನನಗೆ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಅಭಿನಂದನೆಗಳು ಬರಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು ಇವೇ ನನ್ನ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಹಾಯಮಾಡಿತು. ಕಮಿಟಿಯ ಹಿತಚಿಂತಕರಾದ ಅನೇಕ ಭಗಿನಿಯರಿಂದ ನನಗೆ ಬಹಳ ಆಶ್ರಯ ದೊರೆ ಯಿತು. ನಾನು ಕಮಿಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರ ಸಮ ಬಾಜು ಕೂಡುವ ಸಮಯಕೂಡ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಕಮಿಟಿಯಿಂದ ನಡೆಯುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮುಖ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಮೆಂಬರರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಪದವಿಯು ನನಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ನನ್ನ ಕೆಲಸದ ನಿಮಿತ್ಯ ನನಗೆ ವಿರಾಮವಿರುವುದು ಕಡಿಮೆ; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಷ್ಟರೊಳಗೆ ನಾನು ಕಮಿಟಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನಾಗುತ್ತಿದ್ದೆನು ! ಅಮೇಲೇನು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ರಾಜಮಹಾರಾಜರ

ಭೆಟ್ಟಿಯು ನನಗಾಗುತ್ತಿತ್ತು ! ಮತ್ತು ಕಮಾಟಿ ನೋಡಲು ಬಂದ ಶಿಷ್ಯ ಚಾರದ ಜನರಿಗೆ ಕುತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಗೌರವವಾಗಿ ಹಾಕುವ ಮಾಲೆಯ ಗೌರವವು ನನಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು ! ನಿಮಗೆ ಬೇರೆ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ. ಆರಾಮ ಇದ್ದೀರಿ: ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ಕಮಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮರೀತಿ ನಿಮ್ಮ ಗೌರವವಾದರೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ! ಅಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ನೀವು ಪದವೀಧರರಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಸಹಕಾರಿ ಮಂತ್ರಿಯ ಜಾಗೆಯಾದರೂ ನಿಮಗೆ ಸಹಜ ಸಿಗಬಹುದು. ಈ ಪದವಿಯ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ನೀವು ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದರೆ ಪ್ರತಿವಾರವೂ ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರು ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವದು. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಲಾಭಗಳನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು. ಅದುದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಉಳಿದ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಕಮಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಳೆದು, ಸಮಾಜಸೇವೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ನನ್ನ ಆಗ್ರಹದ ವಿನಂತಿ ಇರುವದು.

ಡಾಕ್ಟರರ ಆತ್ಮಗೌರವದ ಮಾತುಗಳು ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರುಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಡಾಕ್ಟರರಂತೆ ಇವರಿಗೆ ಮಾನ್ಯ ಬಿರುದುಗಳು ಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವ ಕ್ರಮವು ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಕಮಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರುವದರಿಂದ ಈ ಉದ್ದೇಶವು ನೆರವೇರುವ ನಮೂನೆಯನ್ನು ಡಾಕ್ಟರರು ಹೇಳಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಕೃಷ್ಣ ರಾವ್ :- ಡಾಕ್ಟರರೇ ಕಮಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರುವವರಿಗೆ ಮರ್ಯಾದೆಸಿಗುವುದು; ಇದಕ್ಕೆ ನಾನು ಬಹಳ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಆದರ ಆಶೆಯು ನನಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಏನಾದರೂ ಸಮಾಜಸೇವೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಹೇತು. ಇದುವರೆಗೂ ಕಮಾಟಿಯು ಯಾವ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಮಾಡಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ನೀವು ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸುಮ್ಮನೆ ಕಮಾಟಿಯ ಉದ್ದೇಶವು ಸರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಕಮಾಟಿಯು ಈ ವರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ವಿನಹ ಈಗಲೇ ಮೆಂಬರನಾಗುವುದನ್ನು ನಾನು ರಹಿತ ಪಡಿಸುತ್ತೇನೆ.

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್ :- ಇಷ್ಟೇ ತಾನೇ ನಿಮ್ಮ ಹೇಳಿಕೆ! (ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮೇಜಿನ ಡ್ರಾವನ್ನು ಎಳೆದು ಅದರೊಳಗಿದ್ದ ಕಮಾಟಿಯ ವಾರ್ಷಿಕ

ಮಹಾಸಭೆಯ ವರದಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು) ನೋಡಿರಿ, ಮೂವತ್ತೈದನೇ ಪುಟದಲ್ಲಿರುವ ಭಾಷಣವನ್ನು; ಜಾತಿಭೇದದಿಂದ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ತೊಂದರೆ, ಅದರ ನಿವಾರಣಾ ಉಪಾಯ ವಗೈರೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸರಸವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದೆ. ಅದೇಕೆ, ನಿಮಗೆ ಓದಿಯೇ ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಅದರ ವಿಚಾರವು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು, ಎಂದು ಡಾಕ್ಟರ ಸಾಹೇಬರು ಅದನ್ನು ಓದಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

" ಈಗ ಈ ಕಮಿಟಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿ ಅನೇಕ ಶಾಖಾ ಕಮಿಟಿಗಳಿವೆ. ಎಲ್ಲ ಕಮಿಟಿಗಳಲ್ಲೂ ಸೇರಿ ಈ ಸಾರೆ ನಲವತ್ತುಮೂರು ಸಹಪಂಗಿ ಭೋಜನಗಳಾಗಿವೆ. ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಸಮಾಧಾನದ ಮತ್ತು ಅಭಿಮಾನದ ಅಭಿನಂದನೀಯ ಸಂಗತಿಯು. ಈ ಕಾರ್ಯವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಶಂಸನೀಯವಾದದ್ದು ಇರುತ್ತದೆ. ಕಮಿಟಿಗೆ ಇದು ಭೂಷಣವಾದ ಕೆಲಸವು.

ಕಮಿಟಿಯ ವಿರೋಧಕರು ತಮ್ಮ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಸಹಪಂಗಿ ಭೋಜನ ಸಂಬಂಧ ಬಹಳವಾಗಿ ಕೂಗಿಕೊಂಡರು. ಅದರ ಅವರ ಕೂಗನ್ನು ಕೇಳುವ ಕಾಲವು ಹಿಂದಾಯಿತು. ಕಾಂಕ್ಷಾತ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಯೋಸ ಪ್ರಕಾಶವು ಹರಡುತ್ತಿರುವುದು. ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಆದರು, ಎಂದು ಹೇಳುವ ಕೂಗು ಎಲ್ಲೋ ಅಡಗಿತು. ಜಾತಿಯ ವಿಕೀಕರಣದ ದಿವಸಗಳು ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಬರಹತ್ತಿವೆ. ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿಯೂ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜಾತಿ ಭೇದವನ್ನು ಎಲ್ಲಿಹೇಳಿದೆ? ಅವು ಎಲ್ಲರವಲುವಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿವೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಸಂಕುಚಿತ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ದೇವರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಅವುಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ, ಹಿಂದೂಧರ್ಮಕ್ಕೆ ದೇವತಾಧರ್ಮವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಸುಳ್ಳಾಗುವುದೋ? ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿರುವ ತತ್ವಗಳು ಮಾನವರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿರುವವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಜಾತಿಭೇದ ವರ್ಣಭೇದಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನಕಾಲದ ಮುಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಿನವರಂತೆ ಕ್ಷುದ್ರತನವೂ ಅನುದಾರತನವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಅವರಲ್ಲಿ ಜಾತಿಭೇದ ವರ್ಣಭೇದಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲ ಮಾನವ ವರ್ಗವು ಒಬ್ಬ ದೇವರ ಮಕ್ಕಳೆಂದು ಅವರ ಮತವಾಗಿತ್ತು. ಅದರಿಂದಲೇ ಅವರು ವಿಸ್ತೃತವಾದಲ್ಲಿ ತೆಲಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ఈచేగి కేలస్వార్థిగళించ జాతిభేద బహుజాతిగళిగి ఆవకాశవాగిదే
అవే ఆధారదమేల బరద కేలవు గ్రంథగళు ఈ హళే జనరిగి ఆధా
రవాగివే ఈగళాదరూ విచారమాడిరి. మత్తు కణ్ణకేరేయిరి
సనాతనధర్మద ముచ్చిసింద కేడబేడిరి. హిందూసమాజద ఈ
జాతిభేదదమృ హానియు బేరేయావుదరిందలూ ఆగియేవుదిల్లి. ఊస్స
తియ మార్గదల్లి జాతిభేదవేంబుదు దేడ్డ గుడ్డ దంతే అడ్డ బందిరు
వుదు. ఈ గుడ్డ వన్న తగేదుహాకలు కమిటియ సృగంభమాడిదే.
మత్తు అవరింద యశస్సు దేరేయుత్తిరువుదు. ఈ కమిటిగి ఎల్లి
సూధారిసిద రాష్ట్ర గళ సహానుభూతియు సిక్కిరువుదు. గుత్తు చిగత్తి
నూళిగిరువ ఎల్లి విచారవంతర ఆనుమోదనవిరువుదు.

‘తలేయమేల దేవరు, ఎదేయల్లి ధ్యేయ’ పిరువతనక ఈకేలస
నేరవేరిసలు దేదరికి పను? సనాతనధర్మిగళిందు జంబబడిదు
కేలళ్ళ వనర ప్లోళ్ళిగి దేదరిబేడిరి. జాతిభేదవేంబుదు యావాగ
లాదరూ ఊద్యేగనన్నంటుమాడువుదాగిరుత్తదే. మత్తు అదు
ఊడ్చసిజ భావనేయ పరిణామదింద సమాజదల్లి పికల్పపరిణామ
గళన్నంటుమాడుత్తదే. అల్లిదే వైరవన్న సంపాదిసుత్తదే. కేల
హాగ్నియన్న ఎబ్బిసుత్తదే. సమాజద సత్వవన్న నాశపడిసువుదు.
అంధరాద సనాతన ధర్మిగళిగి ఇదర కల్పనే బరువుదిల్లివేందు తియ
బేడిరి. యాకందరి తమ్మ స్వాధ్య సాధిసికేలళ్ళలు, మత్తు తమ్మ
దేబ్బు పికేయన్న తోరిసి ఇతరరన్న కడిమేదజోయల్లిడలు అనుకూల
వాగువుదిలేంబుదన్న తియ కమిటియన్న నిందిసుత్తారే. అద్దరింద
నేవు జాగ్రతరాగిరి! ఎల్లిదూప్రాందాగి దేవరమక్కళంతే వర్తిసి,
హిందూసమాజవన్న ఊద్వారమాడిరి! తియదూ తియదూ కేడబేడిరి.
ఎల్లిదూ ఒమ్మనసిసింద జాతిభేదవన్న మురిదు హిందూసమాజవన్న
ఊద్వారమాడి హిందూసమాజదల్లి చిక్కివన్నంటుమాడిరి.

విశ్వాసరావ: — శృంగరాయరే కేళదిరా?

ಕೃಷ್ಣರಾವ್:— ಛಲೆ! ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರುತ್ತೀರಿ. (ಗಂಭೀರಮುದ್ರೆಯಿಂದ) ಕಮಾಟಿಯ ಉದ್ದೇಶವು ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಕಾರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ತನು ಮನ-ಧನಗಳನ್ನು ಖರ್ಚು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಸಮ್ಮನೆ ಸರಸ್ವತಿ ಪ್ರಸನ್ನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜಪ್ಪ.

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್:— ಕಮಾಟಿಯ ಉದ್ದೇಶವಾದರೂ ಅದೇ ಇರುವುದು. ಈ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ವಕ್ತೃತ್ವ-ಕರ್ತೃತ್ವರಾಲಿಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಕಮಾಟಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ನೀವು ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿಲ್ಲ. ಕಮಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಸಂಬಂಧ ಬರೆದ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕ ಅಧಿಕಾರಿಯುಕ್ತ ಮಹಿಳೆಯ ಉಪನ್ಯಾಸವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಓದಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಕೇಳಿ.

ಕೃಷ್ಣರಾವ್: - ಓದಿ ? ನೋಡೋಣ

(ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರು ಓದಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.) " ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಓದಿಹೇಳುವ ಸಮಯವನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅದು ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟು ಕಷ್ಟಕರವಾದ ಮತ್ತು ತೊಡಕಾದ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವದ ಅಲ್ಲದೆ ಕಲ್ಯಾಣಕರವಾಗಿಯೂ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸರಳವಾದ ವಿಷಯವು ಬೇರೊಂದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸನಾತನಗಳೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವವರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಕ್ಷೇಪ ಬಂದೇಬರುತ್ತದೆ. ಅವರಿ ಅವರು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದಲೇ ಸಮಾಜವು ಉದ್ಧಾರವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆತಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಾಕು. ಇದು ಆ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿದೀತು? ಅವಿದ್ಯಾವಂತರಿಗೆ ಈ ವಿಚಾರ ಬಿಗಿನೆ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಸನಾತನಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮರಸ್ಯ ಒಬ್ಬರಾದರೂ ಪದವೀಧರರಿರುವರೇನು? ಇಲ್ಲ ಎಲ್ಲರೂ ಅರ್ಧಮರ್ಧಶಿಕ್ಷಿತರು, ಕುಶಿಕ್ಷಿತರು ಅಥವಾ ಅಶಿಕ್ಷಿತರೇ? ಇಂಥವರಿಗೆ ಈ ಮಹತ್ವದ ವಿಚಾರ ತಿಳಿಯುವ ಬಗೆಹೇಗೆ! ಅವರು ಅಪ್ಪನೆಟ್ಟ ಅಲದಮರವೆನ್ನುವರು. ಇಂಥ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೇ ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಡಾಯಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಕಮಾಟಿಯ ಕೆಲ

ಸಕ್ಕೆ ಅಂಥವರಿಂದಲೇ ಕಂಟಕಗಳು ಒದಗುತ್ತಿವೆ. ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡಿರಿ, ಪ್ರೌಢವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರರೀತಿ ಸಮ್ಮತಿಯಿದೆ; ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಿ. ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯೋಣ. ಆ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ನಮ್ಮಂತೆಯೇ ಎರಡು ಕಣ್ಣು, ಎರಡು ಕಿವಿ, ಎರಡುಕಾಲು ಇರುವ ಮನುಷ್ಯರೇ ಬರೆದಿರುವರಲ್ಲವೇ? ನಾವಾದರೂ ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರ, ಭೂಗೋಳಶಾಸ್ತ್ರ, ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ, ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರ ಇಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬಹುದು ಮತ್ತು ಇವುಗಳನ್ನು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವು ಮಾನ್ಯಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣವೂ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿರುವುದು. ಅದಕಾರಣ ಶಾಸ್ತ್ರಧಾರವಾಗಿಯೇ ನಾವೇಕೆ ಪ್ರೌಢವಿವಾಹ ಸ್ತ್ರೀಶಿಕ್ಷಣದ ಮೇಲೆ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬಾರದು? ಖಂಡಿತ ಬರೆಯಬಹುದು. ಸಾರಾಂಶವೇನೆಂದರೆ- ಲೋಕದ ಜನರ ಬಾಯಿಗೆ ಹೆದರಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುವುದು ಕಾರಣ ನಾವು ಹೊಸ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಯಾರಿಸಲೇಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಲಗ್ನದ ಅವಧಿಯನ್ನು ಇಪ್ಪತ್ತುವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು. ಈಗಲೇ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷವಿದೆ. ನಮ್ಮ ಕಮಿಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತುವರ್ಷವೆಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾದ ಕೂಡಲೇ ನಿಧಾನ ಹದಿನಾರುವರ್ಷಕ್ಕಾದರೂ ಜನರೂಢಿಯಾಗಿ ಬರುವುದು. ಅದರಲ್ಲಂತೂ ನಮ್ಮ ಸುಧಾರಕ ಪದವೀಧರರು ಒಂದೆರಡು ಲಗ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರ ಸಾಕು. "ಮಹಾಜನೋನ ಗತಸ್ಸಪಂಥಾಃ" ಎಂಬಂತೆ ಈ ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಲೆ ಆಚರಣೆಗೆ ಬರುವುದು. ಆ ಮೇಲೆ ಕಮಿಟಿಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಅವಧಿಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಬಹುದು. ನನಗೆ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಬಾಲಕಿಯರಿಗೆ ಲಗ್ನಮಾಡಲೇ ಬೇಕೆಂಬ ಒತ್ತಾಯವಾದರೂ ಏಕೆ ಇರಬೇಕು? ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರತೆಯು ಯಾಕಿರಬಾರದು? ಅವರ ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ನಾವು ಚರ್ಚಿಸುವುದು ಅವರ ನೈಜವಾದ ಹಕ್ಕನ್ನು ನಾವು ಆಪಹರಿಸಿದಂತೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಸಾಕ್ಷಿಮಾತೃ ಹೆಂಗಸರಂತೆ ನಮ್ಮ ಹೆಂಗಸರು ಇನ್ನೂ ಜಾಗೃತರಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರ ಹಕ್ಕನ್ನು ನಾವು ಭಂಗಪಡಿಸುವುದು ನ್ಯಾಯವಲ್ಲ. (ಡಾಕ್ಟರರು ಭಾಷಣದ ನಕಲನ್ನು ಮೇಜಿನ ಮೇಲಿಟ್ಟು) ಹ್ಯಾಗಿದೆ? ಈಗಾದರೂ ಖಾತ್ರಿಯಾಗುತ್ತೇ? ಎಂದು ನಗುತ್ತಾ ಕೇಳಿದರು.

ಕೃಷ್ಣ ರಾವ್ :—ವಿಷಯವೇ ಗಂಭೀರವಾದದ್ದು. ಅದರಲ್ಲೂ ಒಳ್ಳೇ ವಿಚಾರದಿಂದ ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಕಂದಮೇಲೆ ಖಾತ್ರಿಯಾಗದೇನುಮಾಡೀತು!

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್ :— (ಪುಸ್ತಕದ ಪುಟಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುತ್ತ)
ವಿವಾಹಸಂಬಂಧವಾದ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಕಲ್ಲುಕೂಡ ಬಾಯಿಬಿಡಬಹುದು. ಮತ್ತು ಅಲಸ್ಯಗೇಡಿಗಳಿಗೆ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವು ಬರಬಹುದು. ಆ ರೀತಿ ಒಳ್ಳೇ ಗಂಭೀರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ! ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಕೃಷ್ಣ ರಾವ್ :— (ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ) ಹಾಗಾದರೆ ಖಂಡಿತ ಅದನ್ನು ಓದಲೇಬೇಕು.

ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರು ಅದನ್ನು ಓದಲಾರಂಭಿಸಿದರು—

ಮಹಾಶಯರೇ ಕೇಳಿ ನಾನು ರೂಢಿಯ ದಾಸರಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ವಿಚಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ ರೂಢಿಯೇ ಯಾವಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಬೇಕೋ ಅದೇಶವು ಅಥವಾ ಜನಾಂಗವು ಖಂಡಿತ ರಸಾತಲಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುವದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ತಿಳವಳಿಕೆಯಾಗಿ ಜ್ಞಾನಪ್ರಕಾಶವು ನಮ್ಮ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಲಾರಂಭಿಸಿರುವುದು ದೇವರ ದಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿವರ್ಗವು ನಾಶವಾಗಿಹೋಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಗುಲಾಮರ ವ್ಯಾಪಾರವು ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತುಹೋಗಿರುವುದು. ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಹಿಂದೂಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅದು ನಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ಹಂಗಸರ ಸ್ಥಿತಿಯು ಗುಲಾಮರಿಗಿಂತಲೂ ಚನ್ನಾಗಿರುವುದೆಂದು ಅಂತಃಕರಣವುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯನು ಹೇಳಬಹುದೇ ? ಅವರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಬಂಧನವೇ ? ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾಯಿತಂದೆಗಳ ಅಧೀನ ಮತ್ತು ಲಗ್ನವಾದಮೇಲೆ ಪತಿಯ ಅಧೀನ. ಅವನು ಸತ್ತಮೇಲೂ ಪರತಂತ್ರವೇ. ' ನ-ಪ್ರೀತ್ಯಾತಂತ್ರ್ಯ ಮರ್ಹತಿ. ' ಹೀಗೆಯೇ ಹಳೇಜನರು ಹೇಳುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಈ ಜನರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ನಾಳಿನ ದಿವಸವೇ ಪ್ರಿಯರೆಲ್ಲರೇ 'ನ-ಪುರುಷಃ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮರ್ಹತಿ' ಎಂದು ತಮ್ಮ ಕಮಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಸುಮಾಡಿದರೆ ಆಗೇನು ಮಾಡುವರು ? ನೀವು ಮಾತ್ರ ಹೊಸಹೊಸ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಚಳವಳಿ ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತೀರಿ ಅವರಿಗೇಕೆ ಈ ಹಕ್ಕಿಲ್ಲ ? ನಿಮಗೆ ಮಾತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರತೆಬೇಕು !

ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಬೆಡವೋ? ಒಬ್ಬಹೆಂಡತಿ ಸತ್ತರೆ ಎರಡನೇ ಮೂರನೇ ಲಗ್ನ
 ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮಗೆ ಹಕ್ಕಿದೆ! ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಇರುವ
 ದಿಲ್ಲ. ಇದು ನ್ಯಾಯವೇ? ನೋಡಿ, ಮಾನವನೀತಿ ಹೇಗಿದೆ. ಗಂಡನು
 ತೀರಿಕೊಂಡರೆ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸನ್ಯಾಸವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು! ಪುರುಷರಂತೆ
 ಅವರು ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲವೋ? ಅವರಿಗೆ ಮಾನವನ ಮನೋವಿಕಾರಗಳು
 ಇರುವವೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಅವರಿಗೆ ಅಂತಃಕರಣವಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಕೈ-
 ಕಾಲು-ಕಣ್ಣು ಮುಂತಾದ ಅವಯವಗಳಿಲ್ಲವೇನು? ಪುರುಷರಂತೆ ಅವರೂ
 ಆಹಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲವೇ, ಆಹಾರದ ಪರಿಣಾಮವು ಗಂಡಸರ ಮೇಲೆ
 ಯಾವರೀತಿ ಆಗುವುದೋ ಅದೇರೀತಿ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? (ಕೇಳಿರಿ! ಕೇಳಿರಿ!)
 ಕಾಲಮಾನದ ಮತ್ತು ಹವಾಮಾನದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಅವರಮೇಲೂ ಆಗುವ
 ದಿಲ್ಲವೇ? ಅನಂದದ ನೋಟವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಿಗೂ ಅನಂದವಾಗುವ
 ದಿಲ್ಲವೇ? ದುಃಖದ ನೋಟವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವರಿಗೂ ಕಣ್ಣೀರು ಬರುವ
 ದಿಲ್ಲವೇ? ಹಾಗಾದರೆ ಅವರಿಗೂ ಪುರುಷರಂತೆ ಮನೋವಿಕಾರ ಮತ್ತು ವಾಸ
 ನೆಗಳು ಇರುತ್ತವಲ್ಲವೇ? ಹಾಗಂದಮೇಲೆ ಅವರ ಮನೋವಿಕಾರವನ್ನೂ
 ವಾಸನೆಯನ್ನೂ ಆಲ್ಪೇ ಅಮುಕುವ ಶಕ್ತಿಯು-ಜುಲುಮೆ ಏಕೆ? ಇದು
 ಪುರುಷರ ಜುಲುಮೆಯಲ್ಲವೇ? ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಮನೋವಿಕಾರವಿಲ್ಲ! ಸಂತೋ
 ಷವಿಲ್ಲ! ದುಃಖವಿಲ್ಲ! ಸುಖವಿಲ್ಲ! ಅವರು ಕಲ್ಲಿನಂತೆ ಅಚೇತನವಾಗಿರು
 ತ್ತಾರೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೋ ಹೃಗೆ? ಇಂಥ ಹುಚ್ಚು ತಿಳು
 ವಳಿಕೆಗೆ ಅವಕಾಶವು ಈಗ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದು. ವಾಶ್ವಾತ್ಯರ
 ಸಹನಾಸದಿಂದ ತಮ್ಮ ನಿಜವಾದ ಹಕ್ಕಿನ ವಿಷಯವು ತಿಳಿಯುತ್ತ ಬಂದಿ
 ರುತ್ತದೆ. ಮಹಿಲಾ ಸಮಾಜದಂಥ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಘಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ
 ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕಿಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಪುರುಷರ ಸಂಗಡ ಹೋರಾಡುವ ಸಮಯವು
 ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. “ನನ್ನ ಕೋಳಿಯಿಂದಲೇ ಬೆಳೆಗಾಗುತ್ತದೆಂಬ” ದಿವಸಗಳು
 ಹಿಂದಾದವು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ತಾವೇ ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊ
 ಳ್ಳಲು ತಯಾರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಯಾರಾದರೂ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಬಂದರೆ
 ಪುರುಷವರ್ಗವೇ ಅದರಮಾನಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದೀತು. ಕಾರಣ ದೂರ
 ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಇಂಥ ಸುಧಾರಣೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಕಮಿಟಿಸು

ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಗಂಡಸರ ಕಡೆಯಿಂದಲೇ ಉಪಕ್ರಮವಾಗುವದು ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಹೋದನರ್ಷ ಬರೇ ಐದು ಪುನರ್ವಿವಾಹಗಳು ಮಾತ್ರ ನಡೆದಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯು ಅಷ್ಟೇನು ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಮುಂದಿನ ವರ್ಷದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಉಮೇದುಕೊಡತಕ್ಕಂಥದಾಗಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ, ಭೂತದಯೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ತರುಣರೂ ವಿಧವಾ ವಿವಾಹವಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕಾಗಿ ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

(ಓದತಕ್ಕ ವಿಷಯವು ಇನ್ನೂ ಇತ್ತು. ಅದನ್ನು ತಡೆದು)

ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ನೀವು ಹೇಳುವಂತೆ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯೂ ನಿಶ್ಚಯವಾದದ್ದು. ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಗಳನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸುವದು, ಬಾಲಿಕೆಯರ ಲಗ್ನದ ಅವಧಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ ಇವುಗಳನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ತರಬೇಕೆಂಬುದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ನಾಟಿತು.

(ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರು ಮತ್ತೆ ಓದಲಾರಂಭಿಸಿದರು.) ಕಮಾಟಿಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಉದ್ಧಾರ, ಅನಾಥ ಬಾಲಕ ಬಾಲಿಕೆಯರ ಆಶ್ರಮ ವಗೈರೆ ನಡೆಸಿದ ಕೆಲಸಗಳೂ ಸಮಾಜದ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೂ ಭೂತದಯೆಗೂ ಆಶ್ರಯವಾಗಿವೆ. ಈ ಕೆಲಸಗಳು ಅಷ್ಟು ಮುಂದುವರೆದಿಲ್ಲವೆಂಬುದೇನೋ ನಿಜ. ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಉತ್ಸಾಹ ತರುಣರಿಲ್ಲದೆ ಈ ಕೆಲಸಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದಿವೆ. ಪ್ರತಿಫಲವಿಲ್ಲದೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಯುವಕರು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಈ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸಬಹುದು "

ಕೃಷ್ಣರಾವ್:— ನಿಜ! ಆದರೆ ಕಮಾಟಿಯ ಇದುವರೆಗಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ನಾನು ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್:— ಇಗೋ ನೋಡಿರಿ. ಕಮಾಟಿಯು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಲಾಗಾಯ್ತು ಇದುವರೆಗೆ ನಡೆದ ಕಾರ್ಯಗಳ ತಹಶೀಲ್ ಗೋಷ್ಠಾರಿಯಾಗಿ ಅಂಕಗಳಿಂದ ಭರ್ತಿಮಾಡಿದೆ. (ಎಂದು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು.)

ಸಮಗ್ರ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಓದಿದ ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಕಮಿಟಿಯ ಕಾರ್ಯ, ಸಿಸ್ತು ವಗೈರೆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವುಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಸಮಾಜ ಸೇವೆಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಈ ಕಮಿಟಿಯು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಾಧನೆಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ನಂಬಿಗೆಯಾಯಿತು. ಮಾರನೇ ದಿವಸವೆ ಅವರು ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾದರು.

ಜನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

ನಿರ್ಮಲೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ.

ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಕಮಿಟಿಗೆ ಸೇರಿದಾಗ ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಏಳುವಷಟ್. ಅವರಿಗೆ ಇವಳೊಬ್ಬಳೇ ಮಗಳು ಮತ್ತು ಅವಳಾದರೂ ಬಹಳ ದಿವಸಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿದವಳು. ಕಾರಣ ಅಕೆಯಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಪ್ರೀತಿಯು ಬಹಳ. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಅಕೆಯ ಚಟುವಟಿಕೆ, ಚತುರತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಇವಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅತಿ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಇದುವರೆಗೆ ಅಕೆಯ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಿ ದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣವೂ ಇತ್ತು. ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಹಳೇ ನಡತೆಯವರಾಗಿದ್ದರು. ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಸೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಾತುತೆಗೆದರೆ ಹೆಣ್ಣುಹುಡುಗಿಗೆ ಕಲಿಸಿ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು. ಬೇರೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಕಲಿಸಿದರೂ ಅಷ್ಟೇ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದನಂತರ ಅವಕ್ಕೆ ಗೌರವಶಿಕ್ಷರೆ ಒಳ್ಳೇದಾಯಿತು; ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅವರಿಂದಲೂ ಸಹಸ್ರನಾಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವದು. ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕಳೆದು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬಳೇ ಮಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೂ ಬರುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಮಿಟಿಯ ತೀರ್ಮಾನದಂತೆ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವವಿದ್ದಿತು; ಅಲ್ಲದೆ ತಾವು ಕಮಿಟಿಯ ಮೆಂಬರರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬಾಲಿಕೆಗೆ ವಿದ್ಯೆಕಲಿಸದಿರುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅಕೆಗೆ ಶಾಲೆಗೆ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು.

ರಾಧಾಸವನಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿ ಹೆಣ್ಣುಹುಡುಗಿಯರ ಶಾಲೆಯು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿದ್ಯಾಕಲಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮೊದಲು ಮೊದಲು ನಿರ್ಮಲೆಯ ಕಲಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಐದಾರು ತಿಂಗಳಾದಮೇಲೆ ಆಕೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯವು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ, ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಬರಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಆಗ ಕೇವಲ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಪಾಠಕಲಿಯಲು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದಳು. ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಅವರೂ ಮುತುವರ್ಜಿಯಿಂದ ಕಲಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಕಮಾಟಿಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ತಾವಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಹುಡುಗೆಯ ಶಿಕ್ಷಣದಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಕಾರಣ ಒಬ್ಬ ಬಾಸಗ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸುಮಾರು ಎರಡುವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲೆಯು ನಾಲ್ಕನೆಯ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ (ಕನ್ನಡಭಾಷೆ) ಓದುವ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದಳು.

ನಿರ್ಮಲೆಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ತರಗತಿಯ ಅಭ್ಯಾಸವು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಬಾಲಕಿಯ ಮುಂದಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ವಿಚಾರದ ಚಿಂತೆಯು ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಕಲಿಸುವ ವಿಚಾರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಕಮಾಟಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅನೇಕ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಆಗಾಗ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಮಾತುಗಳೂ ಉಡುಗೆ ತೊಡಿಗೆಗಳೂ ನವೀನ ನಮೂನೆಯವುಗಳಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿದ ರಾಧಾಬಾಯಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ನೆಲೆಗೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಆಗಾಗ ಬಾಯಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಧಾಬಾಯಿಯವರು ಕೇವಲ ಹಳೇ ಪದ್ಧತಿಯವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಓದು ಬರಹ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವರು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಚತುರರೂ, ಧಾರ್ಮಿಕವಾದವರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಮಾಟಿಗೆ ಸೇರಿದ ಲಾಗಾಯಿತು ಹೆಂಡತಿಯ ಅವಿದ್ಯೆಗೋಸ್ಕರ ವ್ಯಥೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಹೆಂಗಸರು ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗರಬೇಕು. ಅಂಥ ಸಂಸಾರದಲ್ಲೇ ಸುಖ; ಅದು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು. ಎಂದು

ಅಗಾಗ್ಗೆ ಮರ್ಮಭೇದಕವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಹೇಡತಿಗೆ ಆಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಯಾವಾಗಲೂ ಶಾಂತಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಿಟಕಿಟಿ ಸ್ವಭಾವದವರಾಗಿದ್ದರು. ಕಮಿಷಿಯ ಕೆಲಸದಿಂದ ಬೇಜಾರಾಗಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ತಿಳಿದು ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ಎರಡು ಮೂರು ಸಾರಿ ಹೇಳಿ ನೋಡಿದರು. ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಎನೂ ಪರಿಣಾಮವಾಗದ್ದರಿಂದ ಅ ನಂತರ ಹೇಳುವದನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು.

ಸಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷರಾಲಿಗೆ ಸೇರಿಸುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಒಂಟಿತ ಬಡಬೇಕಾಗಿ ರಾಧಾಬಾಯಿಯವರು ಆಗ್ರಹತೊಟ್ಟರು.

ಕೃಷ್ಣರಾಯರು :— ಏಕಾಘದ ಮಹತ್ವ ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿದೀತು ? ಸಮಾಜದ ಉನ್ನತಿಯು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಾನಸಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಯಾವಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಾಲಕರ ತೊಟ್ಟಲು ತೂಗಾಡುವುದೋ ಅದೇ ಕೈ ಸರ್ವ ಜಗತ್ತಿನಮೇಲೂ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುತ್ತದೆ. ವಗೈರೆ ಮಹತ್ವದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಹೇಡತಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದರೂ ಅದಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿಯೋ ಯಿತು. ಇಂದಲ್ಲ ನಾಳೆ ತಿಳವಳಿಗೆ ಬಂದೀತೆಂದು ನಾಲವು ತಿಂಗಳುಗಳ ವರೆಗೆ ದಾರೀನೋಡಿದರು. ಆದರೆ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ರಾಧಾಬಾಯಿಯವರು ಬದಲಾಯಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಹುಡುಗಿಯ ಶಿಕ್ಷಣ ನಿಂತದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ತುಂಬಾ ವ್ಯಥೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಮಿಷಿಯ ಸ್ತ್ರೀ ಸಭಾಸದರಿಂದ ಅಗಾಗ ಅಪಹಾಸ್ಯದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೂಡಾ ಕೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಇವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಚಂಚಲತೆಗೋಸ್ಕರ ಕಮಿಷಿಯಲ್ಲಿ ತಮಾಷೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಕಾರ್ಯಸಿರ್ವಾಹಕ ಸಭೆಯ ಮೆಂಬರರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಸ್ವಂತ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೇಳುವ ಸಮಯ ಬಂದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ಲಾಂಛನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇತ್ತ ಹೆಂಡತಿಯ ಮಾತು ಮೀರುವುದು ಕಷ್ಟ; ಕಮಿಷಿಯ ರೂಲಿನಂತೆ ನಡೆಯದಿರುವುದು ಕಷ್ಟ. ಸದ್ಗುಣವತಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕಟಾಕ್ಷವು ಪತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದು ಸಹಜವಲ್ಲವೇ !

ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ತುಂಬಾ ಪೇಟಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಅವಸ್ಥೆಯು ವೃದ್ಧಗದಂತೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ಡಾಕ್ಟರ ವಿಶ್ವಾಸದಾಯರ ಆಲೋಚನೆ ಕೇಳಿದರು. ಅವರು ಕೇವಲ ಜಾಗತನದಿಂದ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿದರು. ಹೃದಯದ ನಿರ್ವಲೆಯನ್ನು ತಂದು ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿ; ಅವಳ ಶಿಕ್ಷಣದ ಜವಾಬುದಾರಿಯನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಎಂದು ಡಾಕ್ಟರರು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಅವಳಿಗೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಅಕ್ಕನೂ ಸಮ್ಮತಿಸಿದಳು. ತಮ್ಮ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಮಾತನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೇಳಬೇಡು. ಅವಳು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಚತುರಳು; ಆದರೆ ಆಕೆಗೆ ವಿದ್ಯೆಬಾರದು. ಈ ನಾಗರಿಕ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆಕೆಗೆ ಏನೋ ವಿವರ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ನೋಡಿ, ಮೊದಮೊದಲು ನನ್ನ ಆಶ್ರಯವರೇ ನನಗೆ ಈ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ತೊಂದರೆ ಕೊಟ್ಟರು! ನಾನು ಆಗ ಸ್ವಲ್ಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಎರಡು ಅಕ್ಷರಗಳು ಕೂಡಾ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನೀವು ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಡಿ, ಭಂಗರದಂಥ ಬಾಲಕಿ; ಆಕೆಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸಲೇ ಬೇಕು.

ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಮಾರನೇ ದಿವಸವೇ ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ಡಾಕ್ಟರರ ಸ್ವಾಧೀನ ಮಾಡಿದರು. ಡಾಕ್ಟರರು ಕಮಿಟಿಯ ಮುಖಾಂತರ ನಡೆಯುವ ಮಾತುಗಳ ಆಂಗ್ಲವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ದಾಖಲೆ ಮಾಡಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಠ ಹೇಳಲು ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲವಿದ್ಯಾಪ್ರವೀಣೆಯಾದ ಶಿಕ್ಷಕಿಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದರು.

ರಾಧಾಬಾಯಿಗೆ ಇದೆಲ್ಲಾ ಸರಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಡಾಕ್ಟರರ ಮನೆಯ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳು ಆಕೆಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸರಿಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಂದ ನಿರ್ಮಲೆಯ ರೀತಿಗಳು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಸರಿಯಾಗುವವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು, ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪತಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಕಮಿಟಿಗೆ ಸೇರಿದ ಲಾಗಾಯ್ತು ಹೊಸ ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳು ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕಿದ್ದರಿಂದ ರಾಧಾಬಾಯಿಯ ಮಾತು. ಅವರಿಗೆ ಸರಿಬರಲಿಲ್ಲ. ಗಂಡಸರ

ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದು ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಹೆಚ್ಚುನಾತುಗಳನ್ನು ಆ-
ವಿಷಯವಾಗಿ ಅಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಒಂದು ವರ್ಷದೊಳಗೆ ನಿರ್ಮ-
ಲೆಯು ಮೂರನೇತರಗತಿಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದಳು. ಮೂರನೇ ತರಗತಿಯ.
ವಾರ್ಷಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದನೇ ನಂಬರು ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿದಳು. ಸ್ಕೂಲಿನ
ವರ್ಷದ ಹಬ್ಬದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಕಣ್ಣು ದೊರಳಿಸುವ ಎರಡು
ರಬ್ಬರಿನ ಗೊಂಬೆಗಳೂ, ಚೀಟಿನ ಲಿಂಗವೂ (ಪರಕರ) ಕೃತಕ ದೇಶೀಯ
ಜಾಕೇಟು ಇನಾಮಾಗಿ ದೊರೆತವು.

ಮಗಳಿಗೆ ಗೌರವಾರ್ಧವಾಗಿ ಇನಾಂ ದೊರೆತದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಕೃಷ್ಣ
ರಾಯರಿಗೆ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಡಾಕ್ಟರರಿಗೂ ತಾವು ಕೈಕೊಂಡ ಕೆಲಸ
ಸರಿಯಾಗಿ ನೆರವೇರಿತೆಂದು ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು.

ಈ ಬಹುಮಾನದಿಂದ ನಿರ್ಮಲೆಯೂ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ತನ್ನ ಪಾಠಗ-
ಳನ್ನು ಕಲಿಯತೊಡಗಿದಳು. ಮುಂದಿನ ಎರಡು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮತ್ತು
ಐದನೇ ತರಗತಿಗಳು ಮುಗಿದವು. ಐದನೇ ತರಗತಿಯು ಮುಗಿದೊಡನೆಯೇ
ಪಾಸಗಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಿಯನ್ನು ಡಾಕ್ಟರರು ತಪ್ಪಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಯಾಕಂದರೆ
ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ನಾನೇ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು ವಿನಾಯಕನು ಹೇಳಿದ್ದನು.
ಮೊದಮೊದಲು ಅವನಿಗೆ ವಿರಾಮವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಅಭ್ಯಾಸವೇ ಅವನಿಗೆ.
ಜಾಸ್ತಿಯಾಗುತ್ತ. ಈಚೆಗೆ ಅವನು ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಿಂದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ
ಪೋಗಿದ್ದನು. ಅದರೂ ವಿರಾಮವು ಆಪ್ಪನು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಿರ್ಮಲೆ
ಮೊದಲನೇ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಇರಬೇಕು. ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಕೆಯನ್ನು ಕರೆದೊ
ಯ್ದಬೇಕು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವಾದಾಗ ಅವಳ ಸಂಗಡ ಸಂಭಾಷಣೆ
ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಈಚೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ಮನಸ್ಸು ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೋ
ಕೃತವೇ ಪಾಠಹೇಳಲು ಒಪ್ಪಿದುದು.

ವಿನಾಯಕನು ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರ ಮಗನು. ಅವರಿಗೆ ಬೇರೆ ಮಕ್ಕಳಿರಲಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಈಗ ಹದಿನೂರು ವರ್ಷತುಂಬ ಹದಿನಾಲ್ಕಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾ-
ಗಿತ್ತು. ಅವಳ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬಾಲಜಯೆಗಳು ಲೋಕವಾಗಿ ತಾಡುಣ್ಣದ.

ಚಿನ್ಮಗಳು ತೋರಹತ್ತಿದವು. ವಿನಾಯಕನ ವಯಸ್ಸಾದರೂ ತಾರುಣ್ಯದ ಚಿನ್ಮಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿತ್ತು. (ಅಂದರೆ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ವರ್ಷವಾಗಿತ್ತು) ನಿರ್ಮಲಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವಿನಾಯಕನ ಶೋಭೆಯು ಮೆಚ್ಚಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವನ ಮುಖಲಕ್ಷಣವನ್ನು ದೇವರು ಕೇವಲ ವಿರೂಪವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದನು. ಅದರೂ ಅವನು (ಕ್ರಾಸ್) ಕೂದಲು ಬೆಳೆಸುವುದು, ತರಹೇ ವಾದ ಉಡುಪು ಧರಿಸುವುದು, ವಗೈರೆ ಕೃತ್ರಿಮ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಶೃಂಗಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದ ಅವನ ಸುಂದರತ್ವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಶಾಲೆಯ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲಿಯು ಮೊದಲನೇ ನಂಬರು ಇದ್ದರೆ ಇವನು ಕೊನೇ ನಂಬರಿನಲ್ಲಿರುವನು, ಇದರಿಂದ ಇವನ ಬುದ್ಧಿಯು ಅಷ್ಟು ಚುರುಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲು ತೊಂದರೆ ಏನು? ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಲಿಗೆ ವಿನಾಯಕರಾಯನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ ಕೂಡಿರಲಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ಮಲಿಯು ಒಳ್ಳೇ ಬುದ್ಧಿವಂತೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಕಾರಣ ಅವಳಿಗೆ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯವರ ಸಹಾಯವೇ ಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲೂ ವಿನಾಯಕರಾಯನು ಏನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟನು! ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಅವನ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ರಮವೂ ಅವಳಿಗೆ ಸರಿಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಡಾಕ್ಟರರ ಫೀತಿಗೂ ತಂದೆಯವರ ಅಗ್ರಹಕ್ಕೂ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಅವಳು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತೋರಗೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿದಿವಸವೂ ನನ್ನ ಪಾಠಮುಗಿದಿದೆ. ಬರೆವಣಿಗೆ ಈ ದಿನ ಜಾಸ್ತಿ; ಎಂಬ ನೆಪಗಳಿಂದಲೇ ಅವನನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಿ ಪಾಠ ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇದೇ ರೀತಿ ಎರಡು ವರ್ಷ ಕಾಲ ಕಳೆದಳು. ಅವಳು ಪ್ರವೇಶ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದನೇವರ್ಗವಾಗಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿದಳು. ಗಣಿತದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಂಕಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರಿಂದ ಅಕೆಗೆ ಎರಡು ಶಿಷ್ಯವೇತನಗಳು (ಸ್ಕಾಲರ್‌ಶಿಪ್) ದೊರೆತವು. ವಾಕ್ಯರಚನೆ ಗೋಸ್ವರ ಒಂದು ಭಂಗಾರದ ಪದಕವೂ ದೊರೆಯಿತು. ಈ ಪದಕದ ಬಹು ಮಾನವು ಇದೊಂದೇಗೂ ಯಾವಹೆಂಗಸರಿಗೂ ದೊರೆತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಅಕೆಯ ಹೆಸರು ಹರಡಿತು. ಕವಿತೆಯ ಮುಖಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಇವಳ ಗುಣ-ಕಥನ ಪರವಾದ ಲೇಖನವೂ ಮುಖಚಿತ್ರವೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಪ್ರಕಟ

ವಾಗಿತ್ತು. ಸಮಾಜಸೇವಾ ಕಮಿಟಿಯ ಅನೇಕ ಶಾಖಾ ಕಮಿಟಿಗಳಿಂದ ಧನ್ಯವಾದ ತಾರುಗಳು ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೂ ಡಾಕ್ಟರರಿಗೂ ಬಂದಿದ್ದವು. ನಿರ್ಮಲೆಯ ಸಂತೋಷಕ್ಕಂತೂ ಪಾರವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಪರಿಣಾಮವು ತಿಳಿದೊಡನೆ ಮುಂದೆ ಯಾವ ಭಾಗತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳ ಬೇಕು. ವಗೈರೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ನಿರ್ಮಲೆಯು ರಾಧಾ ಸದನಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಇಷ್ಟು ಸಮಾಸದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಈಗ ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅವಳು ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದರೂ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಯಾವ ಹೆಬ್ಬಕ್ಕೂ ಅವಳನ್ನು ಅವಳ ತಾಯಿಯು ಕರೆಕಳಿಸಿ ರಲಿಲ್ಲ. ಐದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಬಹಳೇ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವರು ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದ್ದರೂ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಪ್ರೇಮವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣವು ವಾಚಕರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಬಹುದು.

೬ ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

ರಾಧಾಬಾಯಿಯವರ ಅಂತ್ಯಕಾಲ.

ನಿರ್ಮಲೆಯು ಇಂಥ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿದಳು. ಅವಳು ಒಂದನೇ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಂದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಇಂಥ ಬಹುಮಾನ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಅವಳ ಹೆಸರು ಇಂಥ ಮಾಸಿಕ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ವಗೈರ ಸಂಗತಿಗಳು ಯಾವಾಗ ಹೇಳುತ್ತಾರೋ ಆಗಲ್ಲ ರಾಧಾಬಾಯಿಗೆ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಷ್ಟಿ ಮಾಂಸ ಬಿಳಿದಂತೆ ಉಬ್ಬುವಳು. ಆದರೆ ರಜೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಅಕೆಯ ಒಂದೆರಡು ದಿವಸದ ನಡಿ-ನುಡಿ ನೋಡಿದರೆ ಅವಳ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೇ ಬದಲಿಸಿದಂತೆ ತೋರಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಚಿಂತೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಭೀತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಈಗ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಹುಡುಗಿಯ ಲಗ್ನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ

ಗಂಟುಬಿದ್ದಳು. ಲಗ್ನನಾಗಿ ಒಂದಾವರ್ತಿ ಮಾನಸಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಂಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದರೆ ರಾಧಾಬಾಯಿಗೆ ಈ ವ್ಯಸನವೆಲ್ಲ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಮಾಟಿಗೆ ಸೇರಿದನಂತರ ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಮನಸ್ಸು ಪುನರ್ತನೆಯಾದದ್ದು ಆ ಬಡಪಾಯಿ ಹೆಂಗಸಿಗೇನು ಗೊತ್ತು.

ಆದರೆ ಅಂಗ್ಲ ಭಾಷೆ ಕಲಿಸುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಾತು ಕೇಳದಿದ್ದರೂ ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬಂಡಿತ ಕೇಳುತ್ತಾರೆಂದು ಅಕೆಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಇತ್ತು. ಲಗ್ನದ ಸುದ್ದಿ ಬಂದೊಡನೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ನೋಡೋಣ, ಯಾರಿಗಾದರೂ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೋ? ಒಳ್ಳೇ ಆಸುರೂಪನಾದ ವರಸಿಗಲಿ. ಆ ಮೇಲೆ ಆಲೋಚನೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು ಇದು ನಿಜವೆಂದು ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಸುಮ್ಮನಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ನಿರ್ಮಲಿಗೆ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷ ತುಂಬಿ ಅಕೆಯ ಆವಯನಗಳಲ್ಲಿ ಬವಲಾವಣೆಯಾಗಿ ಯೌವನದ ದಿವ್ಯ ಕಾಣಲಾರಂಭಿತೋ ಆಗ ಮಾತ್ರ ನೋಡೋಣವೆಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಅಕೆಯು ಸಮ್ಮತಿಸದಾದಳು. ಈ ವರ್ಷ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲಿಯು ಲಗ್ನನಾಗಲೇಬೇಕೆಂದು ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಹಟಹಿಡಿದಳು. ಈಗ ಮಾತ್ರ ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಿಂತೆಯಾಯಿತು. ಆದರೂ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಆಗಲಿ, ನಿರ್ಮಲಿಯು ಪ್ರವೇಶ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದೊಡನೆ ಮಾಡುವಾ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಕೆಯ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದರು.

ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ತುಂಬಾ ಚತುರಳಿದ್ದಳು. ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವು ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಕಮಾಟಿಯ ಸಭಾಸದರಂತೆ ನಿರ್ಮಲಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವರು. ಆ ಮೇಲೆ ಅಕೆಯು ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆ ಬರಬಹುದು. ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯು ಅವಳಿಗೆ ಬಾಧಿಸಹತ್ತಿತು. ಮತ್ತು ಇದೇ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಅನ್ನು ನೀರು ಸಹ ಅವರಿಗೆ ರುಚಿತೋರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಬರಬರುತ್ತಾ ಸೊರಗಿ ಬಡವಾಗಹತ್ತಿದರು.

ನಿರ್ಮಲಿಯು ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯೊಂದಿ ಯಾವ ದಿನ ಮನೆಗೆ ಬಂದಳೋ ಅವತ್ತಿನಿಂದ ಅವಳ ಲಗ್ನದ ಮಾತನ್ನು ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಂದೆರಡುಸಾರೆ ಈ

ಮಾತು ಕೇಳಿದರೂ ಕೇಳದವರಂತೆ ಇದ್ದು ಕೊನೆಗೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಕೋಪದಿಂದ ಹಗಲೆಲ್ಲ ನೀನು ಈ ಕಾಷ್ಠವ್ಯಸನವನ್ನು ನನಗೆ ಹಚ್ಚುವುದಾದರೆ ನಾನು ಸುಮ್ಮನೆ ಮದರಾಸಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಎಂದು ಹೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿದರು. ಮತ್ತು ಕೂಡಲೆ ಮದರಾಸಿಗೆ ಹೊರಟೇ ಹೋದರು. ಪುನಃ ಎಂಟು ದಿವಸ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಇದರಿಂದ ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಕತ್ತರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಾಳೆ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಕಷ್ಟಗಳು ಬರಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರ ಒಂದರಮೇಲೊಂದು ಬರುತ್ತವೆ. ಗಂಡಸರು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದರು ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಹೇಮಂತರುತುವಿನ ಬೆಳಗಿನ ಸೌಮ್ಯವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ರಜೋದರ್ಶನವಾಯಿತು.

ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಲಗ್ನವಾಗಿದ್ದರೆ ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಈ ಮಂಗಳ ಸಮಯವನ್ನು ಕೇವಲ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಲೂ ಸಡಗರದಿಂದಲೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಏನುಮಾಡಬೇಕು ಯಾವುದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಎಂಬ ಪರಿವೆ ಇಲ್ಲದೆ ಅನಂದ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಿದ್ದರು ಅದು ಅವರ ದೈವದಲ್ಲಿ ಬರದಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಜನರಿಗೆ ಈ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದರೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಗೌರವಸಿಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ನೀರನ್ನು ಸಹ ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ ಹೊರಗೆ ಮುಳುವನ್ನು ಹೆಗೆ ತೋರಿಸಬೇಕು. ವಗೈರೆ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಅವರು ಹೃದ್ರೋಗವನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಿಕೊಂಡರು.

ಮನೆಯಿಂದ ಬೇಜಾರಾಗಿ ಮದರಾಸಿಗೆ ಹೋದ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಈ ಕೆಲಸ ಅವರ ಎರಡು ದಿವಸದಮೇಲೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದರು. ಈಗಲಾದರೂ ನಿಮಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತೇ? ಎಂದು, ಲಗ್ನ ಮಾಡುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪುನಃ ನೆನಪುಮಾಡಿ ರಾಧಾಬಾಯಿಯವರು ಹೇಳಿದರು. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಎನೂ ಮಾತಾಡದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಕೂತುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಕಮಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತರಿದ್ದಾರೆ, ಪ್ರಜ್ಞತ ಗುರುಗಳಿದ್ದಾರೆ. ವಿಮರ್ಶೆಯಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಎಲ್ಲಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ವ್ಯವಹಾರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವೆಂದಲೂ ಆಲೋಚಿಸಿ ಬಾಲಿಕೆಯರ ವಯಸ್ಸು ಕದಿನೆಂಟು ಆಗುವವರೆಗೆ

ಲಗ್ನ ಮಾಡಬಾರದಾಗಿ ಕಮಾಟೆಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಮಾನವಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ನಾನು ನಡೆಯಲು ಸಹ ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವೆನು. ಇದರಿಂದ ನಿರ್ಮಲೆಗೂ ಸುಖವುಂಟು. ಹೀಗಿದ್ದೂ ನೀನು ಹಳೇ ಮತ್ತು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕಷ್ಟಪಡಬೇಡ. ಜನರು ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂದು ನೀನು ಅಂಜಬೇಡ. ನನಗೆ ಕಮಾಟೆಯ ದೊಡ್ಡ ಬೆಂಬಲವಿದೆ. ನಿನಗೆ ಅದರ ಅನುಭವವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನನಗೆ ಖಾತ್ರಿ ಇದೆ. ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಒಳ್ಳೆದಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಇದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ನನಗೂ ಇದೆ. ಕಾರಣ ನೀನು ನನಗೂ ಬೇರೆಯವರಿಗೂ ಕಷ್ಟವಲ್ಲ ನೂಕಬೇಡ. ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರವೇನು? ನಿರ್ಮಲೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದರೆ ಕೂಡಲೇ ಆಗುವುದು. ವೈರ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದರೂ ಅದು ರಾಘವಾಯಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ನಿಮ್ಮ ಕಮಾಟೆ ಗಮಾಟೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಹುಡುಗಿಯ ಲಗ್ನ ಆಗಲೇಬೇಕು. ಲಗ್ನವಾಗದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಮನೆಯೊಳಗಿರುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಖಂಡಿತ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟೆನು.

ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಲೆಯು ಕೇಳುತ್ತಲೂ, ನೋಡುತ್ತಲೂ ಇದ್ದಳು. ಹುಡುಗಿಯರ ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಕಮಾಟೆಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡಿದ ಸಂಗತಿ ಆಕೆಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆದಕ್ಕೆ ಅವಳ ಸಮ್ಮತಿಯೂ ಇತ್ತು. ಕಾರಣ ಇವಳೂ ರಾಘವಾಯಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಲಗ್ನವಾಗುವ ಕಾರಣವಾದರೂ ಏನು? ಒಂದು ವೇಳೆ ತಂದೆಯೂ ಲಗ್ನ ಮಾಡಲು ಒಪ್ಪಿದರೆ ನಾನು ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ಸಮ್ಮತಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮತ್ತು ಈಗಲೇ ನನ್ನ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿದರೆ ನನ್ನ ಮುಂದಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವು ಹೇಗೆ ನಡೆದೀತು? ನೀವೇ ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೆಂದು ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು.

ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಮತ್ತು ರಾಘವಾಯಿ ಇವರಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನಂತೆ ಚರ್ಚೆ ನಡೆದು ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ರಾಘವಾಯಿಯು ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟಳು.

ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಹೆಂಡತಿಯ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಡದೆ, ಕೂಡಲೆ ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಲಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಲು ಮನವಾಸಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋಗಿ ಅವಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದಿಗಿ ಸೇರಿಸಿದರು. ವಿವಾಹವಾದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲೆಗೂ ತುಂಬಾ ಉತ್ಸಾಹವಿತ್ತು. ಕಾರಣ ಅವಳು ತಾಯಿಯ ಕಡೆ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಡನೆ ವಿಧಿಯ ಮಹತ್ವಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಯಗೊಟ್ಟು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿ ಹೊರಟಳು.

ರಾಧಾಬಾಯಿಯ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದವರು ಪುನಃ ನಿರ್ಮಲೆಯ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಹೊರಟ ದಿನವ ಅವಳಿಗೆ ನಿರ್ಮಲೆ ಜ್ವರ ಬಂದಿತ್ತು. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಬಹಳನಾಗಿ ದೇವಘೋಷಪಾಠ ಮಾಡಿದರು. ಒಂಬತ್ತೇ ದಿನವ ಕಾಮತ ದಾಕ್ಷರರನ್ನು ಕರೆತಂದರು. ಅವ ಕೊನೆಗೂ ಲಕ್ಷ್ಯ ದಾಕ್ಷರರಾದರೂ ಎನ್ನ ಮಾಡಬಲ್ಲರು ! ದಾಕ್ಷರರು ಹೋದ ಬಂದ ತುಂಬಾ ಸಮಯ ಅವರ ಪ್ರಾಣ ಹೋಗಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಪ್ರಾಣಹೋಗುವಾಗ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಲಗ್ನ ! ನಿರ್ಮಲೆಯ ಲಗ್ನವಾಗುವದೇ ! ಎನ್ನುತ್ತಾ ಲಗ್ನದ ಹಂಬಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟರು.

೭ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆಯ ವಿಚಾರಸರಣಿಯು.

ರಾಧಾಬಾಯಿಯ ಮರಣದನಂತರ ಯಾವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕು ! ಯಾವುದನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಮುಗ್ಧ ಮನಸ್ಸು ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗುವನೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಕೂಡಾ ಅವರಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹೀಗಾದುದಕ್ಕೆ ತುಂಬಾ ವ್ಯಸನವಾಯ್ತು. ಬಾಲಿಕೆಗೆ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಸೇರಿಸುವಾಗ ಇದ್ದ ಕರ್ತವ್ಯನಿಷ್ಠತೆಯು ಈಗ ಇಲ್ಲವಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಅವರು ತತ್ವಜ್ಞಾನ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಕಳವಳವಹಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಕಮಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೊಂದಿನಿಂದ ರಾಧಾಬಾಯಿಯವರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅನಾದರ

ನೆಯೇ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವರು ಸತ್ಸಂತರ ಅವರ ಬಂದೊಂದೆ ಗುಣಗಳು ನೆನಸಿಗೆ ಬಂದು ದುಃಖವು ಉಕ್ಕೇರಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಬಂದೊಂದ ಸಾರೆ ದುಃಖದ ಭರದಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡುವರು. ಆದರೆ ಕಮಾಟಿಯ ಸಭಾಸದರು ಮನ-ಮರು 'ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಬಂದೊಡನೆ ಇದನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಡುವರು. ಕಮಾಟಿಯ ಮುಖಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಧಾಬಾಯಿಯರ ನಿಧನದ ಸಂಬಂಧವಾದ ಕೋಕಜನಕ ರವಾನನ್ನೂ ಮತ್ತು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಸಮಾಜೋದಾರಣ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಕೈವಶವಾಯಿತು. ಬಳ್ಳಿ ಹುರುಪಿಸಿದ ಮಾಡಲು ಬೇವರು ಬಳ್ಳಿ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ನೆಂದೂ ಅವನ್ನು ಅವರು ಸಾರ್ಥಕಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ ನಾವು ನಂಬಿದ್ದೇವೆ. ಬಂಬ ಸ್ತ್ರೀತ್ವಾಪರವಾದ ಲೇಖನಗಳು ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಇವು. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಲಿಕ್ಚರ್ ಈ ಕಡೆ ಹೋಗದೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಸನ್ಯಾಸಾಕ್ರಮದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಕಮಾಟಿಯ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಅವರು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ನಡಿಸಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಸ್ತ್ರೀತ್ವಾಪರವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವರ ವಸಸ್ಸಿ ಬೆರೆ ಕಡೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತ್ತಾದ್ದರಿಂದ ಕಮಾಟಿಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಅವರಿಂದ ಸಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಮಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮನಸ್ಸಿನ ನಿರ್ಲಯದಂತೆ ಇತ್ತು ಸನ್ಯಾಸಿಯೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಕಮಾಟಿಯ ಕೆಲಸಗಳೂ ಸಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಮದ್ರಾಸಿನಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ರಾಧಾಸದನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬಂದೊಂದಾಗಿ ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅಳುವುದು, ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಮನಗೆ ಬಂದ ಇಷ್ಟಮಿತ್ರರಿಗೆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಮರಣದಲ್ಲಿ ಎಸೋ ದೈವತಂತ್ರವಿರುವುದಾಗಿ ಬಾಹ್ಯಾಡಂಬರಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಆಕೆಯ ಮರಣಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಕಾರಣವೆಂಬ ಭೂತನೆಂದು ನೆನಸಿಗೆ ಬಂದೊಡನೆಂಬ ಕಂಠವು ಬಿಗಿದು ಸಣ್ಣ ಬಾಲಕರಂತೆ ಅಳುವರು. ಈಗ ಹೆಂಡತಿಯ ನಿರ್ಲಯತೆಯ, ಗುಣವು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು.

ರಾಧಾಬಾಯಿಗೆ ಪಾಯಿಲೆ ಜಾಸ್ತಿ (ಹೆಚ್ಚು) ಆದ ದಿನ ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಮುದ್ದಾಂ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಆ ದಿವಸ ರೋಮು ದೇಶದ ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಒಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಾಯಿಯ ಅಂತ್ಯಕಾಲಕ್ಕೆ ಒದಗುವವನು ಮುದ್ದಾಂ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ವಿವಿಧಾಭ್ಯಾಸದ ಹುಚ್ಚು ಇವರವರೆಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ತಳ್ಳಿತ್ತು. ಕಾಲನಾದರೂ ನಿರ್ಮಲೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೇಳಿ ತನ್ನ ಅನುಕೂಲದ ಪ್ರಕಾರ ಬರುವವರೆಗಾದರೂ ರಾಧಾಬಾಯಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಬಾರದಾಗಿತ್ತು. ಅವನಿಗೆ ದಯವೆಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕು? ನಿರ್ಮಲೆಯು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮುಗಿಸಿ ಬರುವುದರೊಳಗೆ ಕಾಯಿಯು ಸರಲೋಕವಾಸಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ್ದಳು. ತಾಯಿಯ ಮರಣದ ಮೂರನೆ ದಿವಸವೇ ನನ್ನ ಅಭ್ಯಾಸ ಹಿಂದಾಗುವ ನೆನಪೇಳಿ, ಮದರಾಸಿಗೆ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧಳಾದಳು. ಆದರೆ ಸೂತಕ ಹೋಗುವವರೆಗೆ ಇರಬೇಕಾಗಿ ತಂದೆಯು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಹ್ಯಾಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಇರಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ದಿನವೂ ನನ್ನ ರೇಖಾಗಣಿತದ ಪಾಠ ತಪ್ಪಿತು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ತಪ್ಪಿತು. ಅದು- ಇದು ತಪ್ಪಿತು. ಎಂದು ಗುಣು ಗುಣು ಮಾತಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಳು. ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿವಸ ಮುಗಿದ ಮರುದಿನವೇ ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಹೋಗುವ ತಯಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಇನ್ನೂ ಎಂಟು ದಿವಸ ತಡೆದು ಹೋಗು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಅಭ್ಯಾಸವೇನೂ ಕೆಡುವಹಾಗಿಲ್ಲ; ಕೆಟ್ಟರೂ ವಿನಾಯಕನಿದ್ದಾನೆ. ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಎಂದು ಬಹಳವಾಗಿ ಹೇಳಿದರೂ ಆಕೆಯು ಕೇಳದೆ ಹೊರಟೇ ಹೋದಳು. ತನ್ನ ಅಜ್ಜೆಯನ್ನು ಮಾರಿ ಹೋದದ್ದು ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬಾವ್ಯಸನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು ; ಅವರು ಅದರಿಂದಲೇ ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಐತ್ತವಿವ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಲಾಗಾಯ್ತು ನಿರ್ಮಲೆಯು ವಸತಿಗೃಹ (ಹಾಸ್ಟೆಲ್) ದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಡಾಕ್ಟರರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸ್ಕೂಲಿಗೂ ಮನೆಗೂ ಬಹಳದೂರ ಇರುವುದನ್ನು, ಹಾಸ್ಟಲಿನಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ವಿವಿಧಾಭ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಸಿಗುವದಾಗಿ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪಿ, ವಸತಿಗೃಹದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲು ಸಮ್ಮತಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ವಿನಾಯಕನ

ಮಧುರಭಾಷಣವೂ ಅವನ ಸಹವಾಸವೂ ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಸರಿಬರದ್ದರಿಂದ ಅವಳು ಡಾಕ್ಟರರ ಮನೆಬಿಡುವ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಳು. (ಇದನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.)

ನಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡಿದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲೆಯ ತಪ್ಪು ಎಸೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಮನೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಒಬ್ಬಳೇ ಒಬ್ಬ ಮಗಳು, ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಸಮಾಜಸೇವಾ ಧುರೀಣ ಮಹಾಶಯರ ಸಹವಾಸ, ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ ಮಿಶ್ರಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದವಳು. ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಶಿಕ್ಷಣವಾದೊಡನೆಯೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಸಹವಾಸ, ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯರ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಹೊಗಳುವ ಮಾಸಿಕ ಪುಸ್ತಕಗಳವಾಚನ, ಇಂಥ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಬೆಳೆದವಳು. ಕಾರಣ ಅಕೆಯ ನಡತೆಯೂ ಆದರ್ಶನುರೂಪವಾಗಿಯೇ ಇತ್ತು. ಸದ್ಯ ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಮನಸ್ಸು ಸರಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಹುಡುಗಿಯ ವರ್ತನವು ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅಪವಾದವಾಗಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು.

ನಾನು ಕಮಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದೇ ತಪ್ಪು. ಅದರಲ್ಲೂ ಅದರ ನಿಯಮ ದಂತೆ ಆಚರಣೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದು ಇನ್ನೂ ತಪ್ಪೆಂದು ಈಗ ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಅನಿಸ ಹತ್ತಿತು. ಇದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಮಾಟಿಯ ಟೀಕಾತ್ಮಕ ಲೇಖಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರು ಮೊದಲು ಕಮಾಟಿಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಈಚೆಗೆ ಅವರ ಮತ ಬದಲಾಗಿ, ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಜನಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಬೇಕೆಂದು ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಇವರು ಪದವೀಧರರು ಪಶ್ಚಿಮದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಅವರು ಕೇವಲ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರಿದ್ದರು. ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಅವರು ಅಂಜುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಕಮಾಟಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಮೇಲೂ ಜನರು ಅವರನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ನಿಕ್ಕುತಪ್ಪಿ ಕಮಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆಂದು ಆ ಜನರು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ, ಇವರು ಆಲೋಚನೆಯು ನಿಜವಾಯಿತೆಂದು ಸಂತೋಷಬಟ್ಟರು.

ಸನಾತನಸತ್ರಿಕಾ ಸಂಪಾದಕರಿಗೂ ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೂ ಈಚೆಗೆ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಕಾರಣ ಅವರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ರಾಯರಿಗೆ ಆದರ ಬಹಳವಾಗಿರುವುದು ಸಹಜ. ಕಮಾಟೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟನಂತರ ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆ ಹೊರಡಿಸುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಅವರು ಜಾಹೀರಾತ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸಿದ್ದರು. ಇದನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಕಮಾಟೆಯ ಮೆಂಬರರೆಲ್ಲರೂ ಉತ್ಸಾಹವಾಗಿದ್ದರು.

ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಿಯೇ ಜಾತಿಭೇದದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಆರ್ವಾಚೀನ ರಾಸ್ತ್ರಾಧಾರದಿಂದ ಪ್ರಕೃತ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಲೇಖನ ಬರೆದಿದ್ದರು. ಜಾತಿಭೇದವು ಸಮಾಜದ ಉನ್ನತಿಗೆ ಒಂದು ಕಾರಣವೆಂದು ಜಗತ್ತಿನೊಳಗೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಜಾತಿಭೇದವು ಇದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಪ್ರಗತಿಯ ಉಚ್ಚನೀಚತರದ್ದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ನಿರ್ವಯದ ಕಷ್ಟ ಜಾಸ್ತಿಯ ಮೇಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಭೇದಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಇರಲಿ ಯಾವ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷ ಕಲ್ಪಾಸ್ಕರ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವೆಂದಿದೆ ಅದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮಾನ್ಯವಿರುವುದೋ? ಹಾಗೆಯೇ ಈಚೆಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಹೊರಡುವ ಜ್ಞಾತಿಪರಿಷದಗಳು ಜಾತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಲು ಮಾನ್ಯಕೊಡುವವೇ? ನಾವೆಲ್ಲ ನಿರ್ದಬಂಧಗಳು ಎಲ್ಲರೂ ಒಬ್ಬವೇವರ ಮಕ್ಕಳು ಎಂದು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದಲೂ, ಬರೆಯುವುದರಿಂದಲೂ ಜಾತಿಭೇದಗಳು ಹೋಗುವವೆ? ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾತ್ಮಭಾವ ಹುಟ್ಟಿದರೆ ತನ್ನಿಂದತಾನೇ ಜಾತಿಭೇದಭಾವವು ತೊಲಗುವದು. ಅದು ಹೋಗುವವರೆಗೂ ಜಾತಿಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆಂದು ರಾಮಕೃಷ್ಣಪರಮಹಂಸರು ಕಂಠೋತ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಮಾಜದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸುವುದು ಹಾನಿಕರವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅತಿಭೇದದ ಪರಂಪರೆಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಆಯಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಪರಂಪರೆಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ವಾದವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾದರೆ ಯುಕ್ತವಾದಗಳಿಂದಲೂ, ಬುದ್ಧಿಚತುರತೆಯಿಂದಲೂ ಬಿಡಿಸಿದರೆ ಅದು ತಪ್ಪುದಾರಿಯಾಗುವ

ವಿಲ್ಲವೇ? ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸುವ ಸಭೆ (ಕಮಿಟಿ)ಗಳು ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪುನಃಲೋಚಿಸಬೇಕು.

ಎರಡನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಚಾರವು ಪ್ರಕಟವಾಗಿತ್ತು. ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ಈಗಿನ ಪದ್ಧತಿಯು ಸಮಾಜ ಓತಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ತರುವಂಥದಾಗಿದೆ, ಅದು ಆರ್ಯರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕೆಡಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಬೇಕು.

ಮೂರನೆಯ ಅಂಕದಲ್ಲಿ ಕೃನರ್ಪವಾಹದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಆದರಲ್ಲಿ ಕಮಿಟಿಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಹೀನವಾದ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಮಾಡಿ, ದೋಷಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದರು. ಅನುಭವ ಬಾಲಿಕೆಯರನ್ನು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ ಭೂತದಯಾತ್ಮಕವಾದ ವಿನಾಯವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವರು. ಆದರೆ ಸಮಾಜ ಉದ್ಧಾರವನ್ನು ವಿಧವೆಯಿರುವ ಎಷ್ಟಾವರ್ತಿಮಾಡಬಹುದು. ಅದು ಅವರನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸದೆ ಒಹುಜನ ಸಮಾಜದ ಸುಖೀಲಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿರುತ್ತದೆ. ವಿಭವಾವಿವಾಹವು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವ ಎಷ್ಟೋ ದೇಶ ಮತ್ತು ಸಮಾಜಗಳು ಕೇವಲ ಹಿಂಸಾಚಾರದಲ್ಲಿವೆ. ವಿಚಾರಿ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಹಿಂದು ಸ್ನಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಇವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಸಮಾಜದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಭವಾವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಮಹತ್ವವಿಲ್ಲ; ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಪೂರ್ವಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಆರ್ಯರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಬಿಡಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಬರೆ ಭೂತದಯೆಯಿಂದ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಬಾರವಾಗಿ ಕಮಿಟಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಕಮಿಟಿಯ ಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಸಕಾರಣವಾಗಿ ಚಿಂತೆಯು ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಅಂಕಗಳನ್ನು ಓದಿದೊಡನೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕಮಿಟಿಯ ತಪ್ಪುಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಮತ್ತು ಕಮಿಟಿಯ ಕೆಲಸವು ಬಾಹ್ಯಾಡಂಬರಕ್ಕೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಅದರ ಉಪಯೋಗ ಕಡಿಮೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ, ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಮೋಸಹೋಗಬಾರದಾಗಿಯೂ, ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆಯು ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯು ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಿತು. ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆಯ ವಿಚಾರಗಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ

ಮಾನ್ಯವಾಗುವಂಥವಿರುತ್ತಿವೆವು. ಆಸರಸ್ಥಿಯೂ ಕೃಷ್ಣರಾಯರಂಥ ಚಾ-
ಣಾಕ್ಷ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿವಂತರಿಗೆ ಮಾನ್ಯವಾದುದು ಅಶ್ವರ್ಯವೇನು ! ಸನಾ-
ತನ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಅಂಕಗಳು ಕೈಸೇರಿದಂತೆಲ್ಲ ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಮನಸ್ಸು ಕವಿ-
ಟೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಮತ್ತೆ ಅವರು ಚಿಂತೆಯಿಂದ
ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತ ನಡೆದರು. ಇವನ್ನು ಸನಾತನವು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು.

ತನ್ನ ಕಣ್ಗೈದುರಿಗೆ ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ವಿನಾಯಕನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಲಗ-
ನಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಇದುವರೆಗೆ ಲಗ್ನದ ಅವಧಿ (ವರ್ಷ)ಯನ್ನು
ಮೀರಿಸಿದಂತೆ ಇನ್ನು ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮಘಾತವಾಗುವು-
ದಾಗಿಯೂ ಆಲೋಚಿಸಿದರು.

ವಿನಾಯಕನು ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ವರ್ಷದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ
ಯಾಗಿದ್ದನು. ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ವಿನಾಯಕನು ದೋಷವರನಲ್ಲವೆಂಬುದು ಕೃಷ್ಣ-
ರಾಯರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆದರೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಣವಿದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಪರೀಕ್ಷೆ
ಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗದಿದ್ದರೂ ಅನೇಕ ಮೊದ್ಲಮನುಷ್ಯರ ಪರಿಚಯವಿರು-
ವದರಿಂದ ನೌಕರದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ್ದರಿಂದ
ಹುಡುಗೆಗೆ ಸುಖವಾಗಬಹುದು ಎಂಬ ಆಲೋಚನೆಯ ಮೇಲೆ ವಿನಾಯ-
ಕನಿಗೆ ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಲಗ್ನಮಾಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದರು.

ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಡಾಕ್ಟರ ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು
ಅವರು ಔಪಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಒಳ್ಳೆಸ್ವಲ್ಪನೋಡಿದರೆ ಅನು-
ಕೂಲವೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ಸಮ್ಮತಿಯು
ತೋರುವ ಲಕ್ಷಣವೂ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಯಾಕಂದರೆ ನಿರ್ಮಲೆಯಂಥ ಸೊಸೆ
ಸಿಗುವಾಗ ಬೇಡವೆಂದು ಹ್ಯಾಗೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾದೀತು ! ಆದರೆ ವಯಸ್ಸಿನ
ನಿರ್ಣಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆಯಾದರೂ (ಅಂದರೆ ಕವಿಟೆಗೆ ವಿರೋಧ-
ವಾಗದಂತೆ) ಇಬ್ಬರೂ ಅನುಸರಿಸುವಹಾಗಿದ್ದರು.

ಕವಿಟೆಯ ನಿರ್ಣಯದಂತೆ ವಧುವರರ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು
ಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಮುಖ್ಯಸಂಗತಿಯಾಗಿತ್ತು. ವಿನಾಯಕನ ನಡಾವಳಿಯು
ಮೇಲಿಂದ ಅವನ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಇರುವುದೆಂಬುದು ಸಹಜವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

ಅದರಿ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಪಿಚಾರವಾಗಿ ಯಾವಮಾತನ್ನೂ ಹೇಳಲು ಆಗುವಂತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಿರ್ಮಲೆಯು ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಮಾರಲಾರಳಾಗಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅವಳ ವಿವರವೇ ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರೂ ಅವರೂ ಲಗ್ನದ ಮಾತುಕಥೆ ಮುಗಿಸಿ ಲಗ್ನದ ತಯಾರಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ನಾಳೆ ವಿವರವೇ ಮನೆಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿ ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಕಾಗಿನ ಬರಿದರು.

೮ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ

~~ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ನಿಜವಾದ~~

ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ನಿಜವಾದ (ಮೃತ್ಯು ಪತ್ರ).

ನಿರ್ಮಲೆಯು ವಾಕ್ಚರಣರು ಇರುವವರಿಗೆ ಅವರು ಅವಳನ್ನು ಸ್ವತಃ ಯೋಗವು ಸಭೆಗೂ ಕರಮಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು ಪ್ರವೇಶ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯೊಂದಿಗೂ ಒಂದನೇ ಭಗಿನಿಮಂಡಲದಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ತಪ. ಕಮಿಟಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ಸಹಾಯವನ್ನು ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಆಗ್ರಹಿಸುವುದು ಬಂದಿತ್ತು. ಅವಳಿಗೆ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣವಾದವರ ಅಭಿನಂದನೆಯನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಕೃಷ್ಣ, ತಾನು ಯಾರೊಬ್ಬ ಸಂಗತಿಯೇ ಅವಳು ವಾಗ್ವತ್ಯ. ಕಾರಣ ಅವಳು ಕಮಿಟಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ತನ್ನ ಕೆಲವು ಸಮಯ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ವಸತಿಗೃಹದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಯ ವಿವರ ಇವಳು ಮೇಲೆ ತನಗೆ ಮಾಡಲು ಬೇಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಇದ್ದ ರಿಂದ ಸಹಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಈ ದಿನದ ಕಮಿಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಾತುಡತಕ್ಕದ್ದೇ. ನಾಳೆ ಅ ಕಾಶಿ ಇವನು ಹಂಚುವ ಬಹುಮಾನ ನನಗೆ ದಿಕ್ಪತನ. ನಿಗೃಹ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಸದ್ಗುಣದ ಮಾರ್ಗವು ಹಿಂದೆ ಬಿಡಲಾರಂಭಿಸುವವು. ಕಮಿಟಿಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನೆಂದರೆ ಅದರ ಮುಖಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಹೆಸರು ಮುದ್ರಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅದರಿಂದಲೇ ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳಲಾರದಷ್ಟು ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲಕಳೆಯಲು ಅನಂದಿಸುತ್ತಳಾ. ಅದ

ರಿಂದ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಯವೂ ಪೂರ್ತಿ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಮೊದಲು ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಸಹಪಾಠಿಗಳು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಅದಿಲ್ಲದೆ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಹೆರಟಿ ಹೊಡೆಯಲು ಸಹಪಾಠಿಗಳು ನಾನು ತಾನೆಂದು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂದರೆ ಒಟ್ಟಿನಮೇಲೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಮತತ್ವವು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿದು ದಂತಾಯಿತು.

ಅವಳು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುವ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ನೋಡಿ ಈಚೆಗೆ ಅವಳ ಮೇಲೆ ನಿಗಾ ಇರುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣದಿಂದ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯದ ಮೊದಲನೇ ವರ್ಷದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ. ಓಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯ್ತು. ಅದರ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಏನಿರುವುದು? ನೀನು ಹೋದವರ್ಷವೇ ಒಂದನೇ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣಳಾಗಿರುತ್ತೀ. ನಿನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗೂ ಹಬ್ಬಿದೆ. ಎಂದು ಈಕೆಯ ಮಿತ್ರರೂ ಮೈತ್ರಿಡಿಯರೂ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಅವಳು ಅನುಮೋದಿಸಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಳು. ಆದರೂ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿದ್ದು ಪುನಃ ಓದಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿದಳು. ಅದರ ಅಕೆಯ ವಿದ್ಯೆಯು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮುಗಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ! ಯಾಕಂದರೆ ಕಮಾಟಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಜಾಲಿಕಾ ಪಾಠಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯಪಾಠ್ಯಾಯಿನಿಯ ಚಾಗವು ಖಾಲಿ ಬಿತ್ತು. ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ನೋಡಬೇಕಾಗಿ ಎನ್ನೋ ಉತ್ಸಾಹ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸೂಚಿಸಿದರು. ನಿರ್ಮಲೆಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಅಕ್ಷೇಪವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾದ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಮತ್ತು ಅನುಭವವಿಲ್ಲದ ಇವಳನ್ನು ನೇಮಿಸಲು ದೂರದರ್ಶಿಗಳಾದ ಕೆಲ ಮೆಂಬರರು ಒಪ್ಪದ್ದರಿಂದ ಈ ಕೆಲಸ ಅಕೆಗೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ಅ ವಿಷಯದ ಚರ್ಚೆಯಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ತಾನು ತುಂಬಾ ಯೋಗ್ಯವಂತಳೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳು. ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ನಗರಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂರಾ ಐವತ್ತು (೨೫೦) ರೂಪಾಯಿ ಸಂಬಳವಿತ್ತು. ಕಾರಣ ಅವಳಿಗೆ ಅಹಂಭಾವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಬರಬರುತ್ತಾ ಆಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಅಲಕ್ಷ್ಯವುಂಟಾಗಿ ಕಮಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡದೇಕೆಂಬ ಮನಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಹಾತೊರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಸಾತಾಳಿ (X'mas) ರಜೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟಳು.

ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಮೊದಲು ಸ್ವಲ್ಪು ಸಿಟ್ಟು ಬಂತು. ಆದರೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸಂತೋಷವೇ ಆಯಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಲಗ್ನದ ತೊಂದರೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೊಂದರೆ ದೂರಾದಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಲಗ್ನವಾಚೊಡನೆ ಕಮಾಟಿಯ ವಾಸನೆಯು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಬಿಡಬಹುದು. ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯಬಹುದೆಂದು ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಗೆ ತಿಂದರು.

ನಿರ್ಮಲೆಯು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನಂತರ ರಾಧಾಸದನಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ಕಮಾಟಿಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವುದೆಂದು ಮದರಾಸಿನ ಪಧಿಕಾರ್ಯಮಂಡಲಿಯೇ ಉಳಿದಳು.

ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಎರಡು ದಿವಸದ ಮಾತಿಗೆ ಬಂದು ಮೋಗಬೇಕೆಂದು ಒರೆದ ಕಾಗದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಇಂಥಾ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಎಂಟು ದಿವಸ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಅವಕಾಶವಿದ್ದಾಗ ಬರುತ್ತೇನೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಕಾಗದಗಳು ಹೋಗುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು. ಆದರೆ ಎರಡು ದಿವಸದ ಪುರಸತ್ತು ಎರಡೆರಡು ಮೂರು ಮೂರು ತಿಂಗಳಾದರೂ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇತ್ತು. ಅಮಂತ್ರಣೆಯ ಮೇಲೆ ಅಮಂತ್ರಣೆಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಒಂಕೂ ತಪ್ಪದೆಂತೆ ಕೆಲಸ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಸಾಲ್ವು ತಿಂಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂದು ದಿವಸ ಅವಕಾಶವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿರ್ಮಲೆಯು ರಾಧಾಸದನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಬಂದೊಡನೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಕಮಾಟಿಯ ರೂಪಿನಂತೆ ನನ್ನ ವಯಸ್ಸು ಕೂಡಾ ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಏಳು ತಿಂಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗವೆ. ಅದರಲ್ಲೂ

ನಾನೇ ಕಮಾಟಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇನೆ. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಲಗ್ನದ ರಗಳೆಯು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಂದದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯು. ನೀವು ಕಮಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಈಗ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತು ? ಮತ್ತು ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರ ಇಷ್ಟು ಅವಸರವೇಕೆ ? ಲಗ್ನದ ದಿವಸ ಬಂದವೆಂದರೆ ಲಗ್ನವಾಗಿಯೇ ತೀರುವುದು ಒಂದು ವೇಳೆ ಲಗ್ನನು ಗಲಿಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ, ಅದರಿಂದ ಅಪಾಯವೇನು. ಲಗ್ನದಲ್ಲೇಯೇ ತ್ರಿಮಯರ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ, ಎಂಬುದನ್ನು ನಾನು ನನ್ನ ಸ್ವಂತ ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ತೋರಿಸಬಲ್ಲೆನು. ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಈಗಿರುವ ಈ ಹುಚ್ಚು ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕುವೆನು.

ನಿರ್ಮಲಯ ವಿಚಾರವು ಈ ರೀತಿ ಮುಂದಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿರ್ಮಲೇ ? ನನ್ನ ಕಣ್ಣು ಎದುರಿಗೆ ನಿನ್ನ ಲಗ್ನವಾಗಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಅಭಿಲಾಷೆ ಇದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕಮಾಟಿಯ ರೂಢಿಗಳನ್ನೆ ತಿಂಗಳು ಮಾತ್ರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಅದೇನು ಅಷ್ಟು ಮಹತ್ವವಾಗಿರಬಹುದು. ವಾಗ್ಮೀರಿ ಅನೇಕ ತರದ ಸಮಂಜಸವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ ಅವಳು ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬದಲಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತುಂಬಾ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ವ್ಯಸನವಾಗಿವನು ಮಾಡುತ್ತಾರಾ ? ನರ್ಸಿಂಹಲೂ ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಈ ಸಂಗತಿ ಕೇಳಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಅದರಿಂದಲಾದರೂ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವಾಗಿಯೂ ಆರೋಚಿಸಿ ಕಮಾಟಿಯ ಒಬ್ಬಬ್ಬ ಸಭಾಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಸಿದ್ದು ಆಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಏನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸನಾತನ ಸತ್ರಿಕಾ ಕರ್ತವ್ಯವೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಿಸಿ ನೋಡಿದರು. ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಅವಳು ತನ್ನ ಪಟವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಮಗನ ಲಗ್ನವನ್ನು ನೋಡುವುದು ನನ್ನ ಆತ್ಮವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೆಲವು ದಿವಸ ಅವಳ ಸಂಗದ ಮಾತಾಡುವುದನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು.

ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಹದಿನೆಂಟು ತುಂಬಿ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಆಗ ವ್ಯಸನದ ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಆಸೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು.

ಈಗ ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯೊಂದು ಕಳೆಯಿತು. ಕಾರಣ, ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವಳೆಂದು ಆಶಿಯಾಯಿತು.

ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ದೇಹಸ್ಥಿತಿಯು ದಿವಸ ದಿವಸಕ್ಕೆ ಕೆಡುತ್ತಾಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನಿರ್ಮಲೆಯು ತಾನಾಗಿಯೇ ತಂದೆಯನ್ನು ಕಾಣಲು ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅವಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವೂ ದೊರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಿತ್ರರ, ಗೆಳತಿಯರ ಸಂಗಡ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಹರಟೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಅವಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲವು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅವಳು ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದಳು.

ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಬದುಕುವಹಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಒಂದು ಪತ್ರ ಬರೆಸಿ ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ಕರೆಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ಅದರಂತೆ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವಳು ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ನಂತರ ಎರಡು ಮೂರು ಕಾಗದ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಬರೆಯಲು ಆಗ ಬಂದಳು. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಉಪಾಯ ದಿಂದ ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರವನ್ನು ತೆಗೆದರು.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಯಾವಾಗಲೂ ನೀವು ಲಗ್ನದ ಮಾತನ್ನೇ ಆಡುತ್ತೀರಿ, ಲಗ್ನದ ಪಿನಹ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಬೇರೆ ಕೆಲಸವೇ ಇಲ್ಲವೇ? ಲಗ್ನದೊಳಗೇ ಅವರ ನೋಕ್ಷವಿರುವುದೇ ಹೇಗೆ? ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಉರಟಾಪರಟೆ ಮಾತನಾಡಿ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೇ ಹಾರಿಸಿಬಿಟ್ಟಳು.

ಹುಡುಗಿಯು ವ್ಯರ್ಥ ಹಾಳಾದಳೆಂದು ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಚಿಂತೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡರು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಈ ವಿಚಾರ ಮಾತನಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಒಂದು ಕಡೆ ಮಗಳ ಲಗ್ನವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಚಿಂತೆ; ಇನ್ನೊಂದುಕಡೆ ಪ್ರತಿವಾರವೂ ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಓದುವುದರಿಂದ ಆಕೆಗೆ ಲಕ್ಷವೂ ಪೂರ್ಣತೆರಾಗಿ ಕಮಿಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದು ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ತಪ್ಪೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು. ಹಿಂದಿನ ಹೊಟ್ಟೆಕೂಲಿಯು ಈಗ ಪುನಹ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಔಷಧೋಪಚಾರದಿಂದ ಅವರ ಚಾಯಿಲೆಯು ಹೋಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮನೋವ್ಯಥೆಯಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯು ದಿನೇ ದಿನೇ ತ್ವೇಣವಾಗುತ್ತ ಸ್ವಲ್ಪದಿವಸದಲ್ಲೇ ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದರು.

ನನ್ನ ಈ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿಯಾದರೂ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ದಯಹುಟ್ಟಿ
ಲಗ್ನವಾದಾಳು, ಎಂಬ ಆಶೆಯು ಪುನಹ ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾ
ಯಿತು. ಅವಳು ಪತ್ರಬರೆದರೆ ಬರಲಾರಳು. ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕಳಿಸಿದರೂ
ಬರುವನಂಬಿಕೆಯಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ತಂತೀಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ “ಅಂತ್ಯಾ
ವಸ್ಥೆ, ಮುಖನೋಡುವದಿದ್ದರೆ ಕೂಡಲೆ ಬರಬೇಕು.” ಎಂದು ತಂತೀ
ಬಿಟ್ಟರು

ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ತಾವೇ ಚತುರರೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ನಿರ್ಮ
ಲೆಯು ಅವರ ಮಗಳಲ್ಲವೇ? ತಾರು (ತಂತಿ) ನೋಡಿದೊಡನೆ ಲಗ್ನದ
ವಸಯಕ್ಕೆ ಓಗಿ ಮಾಡಿರಬಹುದೆಂದು ಅವಳು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳು. ಆದರೂ
ನಿಜವಾಗಿ ತಂದೆಯವರು ಖಾಯಿಲೆ ಇರಬಹುದೆಂದು ಊರಿಗೆ ಹೋರಡುವವ
ಳಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಅವೇ ದಿವಸ ಕಮಾಟಿಯ ಹುಟ್ಟಿದ ಹಬ್ಬದ ಆನಂದಕ್ಕೆ
ಪ್ರೀತಿಯ ಪಂಕ್ತಿಭೋಜನ! ಕಾರಣ ತಂತಿಯನ್ನು ಹಾಗೇ ಇಡಬೇಕಾಗಿ
ಬಂತು. ಈ ಸಮಯವು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಬರುವದು. ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರೀತಿ
ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಸಭಾಜನರು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಕಮಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ
ಮಹತ್ವವೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಆಕೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಆತ್ಮೀಯವಲ್ಲ.

ತಂತಿ ಕಳಿಸಿದರೂ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಬಾರದ್ದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ
ಆಕೆಯ ಮೇಲಿನ ಆಶೆಯು (ಪ್ರೇಮವು) ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಅವಳ
ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಸಿಟ್ಟುಬಂತು. ಹುಡುಗಿಯ ಲಗ್ನ ಎಂದಾಗುವುದೋ
ಎಂಬ ಹಂಬಲಿಕೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯು ಹೇಗೆ ಸತ್ತಳೋ ಅದರಂತೆ
ತನ್ನ ಗತಿಯೂ ಆಗುವದೆಂದು ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಚಿಂತೆಹತ್ತಿತು.

ತನ್ನ ಅವಸಾನ ಕಾಲವು ಕೇವಲ ಇನ್ನು ಎರಡು ಮೂರು ದಿವಸದಲ್ಲಿಯೇ
ಮುಗಿಯುವುದೆಂದು ತಿಳಿದು ಏನಾದರೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿ ಲಗ್ನವಾಗಲು
ಮಗಳಿಗೆ ತಿಳವಳಿಕೆ ಹೇಳಿಸೋಣವೆಂದು ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕಾಕರ್ತರಿಗೆ ಹೇಳಿ
ಕಳಿಸಿದರು. ಇವರು ಕೇವಲ ಬುದ್ಧಿವಂತರೂ ವ್ಯವಹಾರ ಚತುರರೂ
ಪರೋಪಕಾರಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಹಿಂದೆ ಒಂದುಸಾರೆ ಈ ವಿಚಾರ
ತಿಳಿಸಿದಾಗ ಇದು ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ನೈಜವಾದ ಫಲದೊರೆಯದ್ದರ ಫಲವೆಂದು

ತೀರಿಸಿದ್ದರು. ಈಗಲೂ ಅದೇ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಸಧ್ಯದ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯರ ಪೂರ್ವಪರಂಪರೆಯೂ ಅವರ ಆಚಾರ ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಈ ವಿಚಾರಗಳೂ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಈ ವಿಚಾರಗಳು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಆರ್ಯರ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅವರ ಕೋಮಲ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳು ಅವರಿಗೆ ಒಪ್ಪುವವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಅನುಕರಣವನ್ನು ಅವರು ಮಾಡುವರು. ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೇ ಆಗಲಿ ಕೆಟ್ಟ ಚಟಗಳು ಬೇಗನೇ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವವು. ಅವರಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಕ್ಕಿಂದಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಾಧಕ ಬಾಧಕ ವಿಚಾರಿಸದೆ ಒಬ್ಬರನ್ನು ನೋಡಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಅನುಕರಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅದರಂತೆ ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕ ವಿಕರ್ಮದೀಯ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸು ಈ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಉಪಾಯ ಎದೆ. ಅವಳಿಗೆ, “ ಪ್ರತಿ ಮಾಹೆಯಲ್ಲೂ ದೊರೆಯುವ ಹಣಕ್ಕೆ ಕೊರತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು.” ಸುಧಾರಣೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಹಣವೇ ಪ್ರಧಾನವು. ಹಣವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಆಡಂಬರಗಳೆಲ್ಲ ತಾನೇ ನಿಲ್ಲುವವು. ಇದರ ಅನುಭವವೂ ನಿಮಗಿದೆ. ಕಾರಣ ಲಗ್ನವಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಎಲ್ಲ ಆಸ್ತಿ ದೊರೆಯುವಂತೆ ವಿಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಶರ್ತುಬರೆದರಾಯಿತು. ಇದೇ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ದುಡ್ಡಿನಿಂದ ಬೇಕಾದ ಅನುಕರಣವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ವರ ನಮೂನೆಯನ್ನೂ, ಈಗಿನ ಪದವೀಧರರ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ ಈ ವಿಚಾರ ಗೊತ್ತಾಗುವದು. ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಶರ್ತು ಹಾಕಿದರೆ ಶರ್ತಿಗೋ ಸ್ವರವಾಗಿಯಾದರೂ ಲಗ್ನವಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಮತ್ತು ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ನಡೆಯುವ ಪತಿಶಿಕ್ಷಕಿ ಅವಳಿಗೆ ತುಂಬಾ ಅನುಕೂಲ ಸಂಧವಿಸುವದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಲಗ್ನವಾಗಲೇ ಬಾರದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರೆ ಅದು ಬಹಳ ದಿವಸ ನಿಲ್ಲಲಾರದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ತರುಣತನದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ವಿಚಾರ ಬರುವದು ಸಹಜ. ಆದರೆ ಯೋಗ್ಯಪತಿಯ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಅದು ಕೊನೆಗೆ ದೂರಾಗುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೃತ್ಯುಪತ್ರದಲ್ಲಿ (will) ಆ ರೀತಿ ಶರ್ತುಬರೆದಿಡಬೇಕು.

ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕಾಕರ್ತರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡಿತು. ಕಾರಣ ಕೂಡಲೆ ಮೃತ್ಯುಪತ್ರ ಬರೆಯುವ ಅನುಕೂಲ ಪಡಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಪತ್ರ ಬರೆಯಲು ಭಾವಂದಿರಾದ ಡಾಕ್ಟರ ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರಿಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಕೀಲ ಸುಬ್ರಾಯನಾರಿಗೂ ಹೇಳಿ ಕರೆಯಿಸಿದರು. ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕಾಕರ್ತರ ಅಲೋಚನೆಯು ವಕೀಲರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯಕಂಡಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಲೋಚಿಸಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಮಾಡಿ, ಪತ್ರವನ್ನು ವಕೀಲರಿಂದ ಬರೆಸಿದರು. ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನವಾಗಲೇ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ರುಜು ಮಾಡಿದರು. ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನಾಥ ಬಾಲಿಕೆಯರ ಲಗ್ನಕ್ಕಾಗಿ ರಾಧಾಬಾಯಿಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಒಂದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಆಸ್ತಿಯನ್ನೂ ನಿರ್ಮಲೆಗೋಸ್ಕರ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಆಸ್ತಿ ಸಿಗುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಶರ್ತು ಮಾತ್ರ ಬರೆದಿತ್ತು. ಆದೇನೆಂದರೆ - ನಿರ್ಮಲೆಯು ಲಗ್ನವಾಗುವವರೆಗೆ ಆಕೆಗೆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮೂರುನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಖರ್ಚಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಲಗ್ನವಾದ ನಂತರ ಎಲ್ಲ ಆಸ್ತಿಯೂ ಅವಳದೇ ಒಂದುವೇಳೆ ಲಗ್ನವಾಗದಿದ್ದರೆ ಆಕೆಯ ಪಾಶ್ಚಾತ್ ಕರ್ಮಾಟಿಯ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ (ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸಿ) ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೂ ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಹಂಚಲು ಈ ಹಣವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು; ಎಂದು ಬರೆದಿತ್ತು.

ಸುಬ್ರಾಯನ್ ವಕೀಲರೂ ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರೂ ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕಾಕರ್ತರೂ ಈ ಆಸ್ತಿಯ ಪಂಚರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲ ಬರೆದನಂತರ ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಸುನಃ ತಂತಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಈಗಲೂ ಆಕೆಗೆ ನಿಯಮದಂತೆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬರಲು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಎರಡನೇ ದಿವಸ ಅವಳು ಬರುವುದರೊಳಗೆ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ನಿರ್ಮಲೇ! ನಿರ್ಮಲೇ! ಎಂದು ಅನ್ನುತ್ತ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಹಿಂದೆ ತಾಯಿಯ ಕೊನೆಭೇಟಿಯು ಹೇಗೆ ಆಗಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ತಂದೆಯ ಭೇಟಿಯೂ ಆಕೆಗೆ ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಕನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಲೆ.

ಮೂರನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಡಾಕ್ಟರರ ಮನೆಯಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬರುವುದರೊಳಗೆ ಸುಬ್ರಾಯನಾರ ಗುಮಾಸ್ತರಾದ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ವೃತ್ತಪತ್ರದ ಕಾಗವವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು, ಅಶ್ರಮದ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಆಕೆಯ ಸುಂದರತನಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಅಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಮತ್ತೆ ಇಷ್ಟು ಸೌಂದರ್ಯವುಳ್ಳ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಅವರು ಇದುವರೆಗೂ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ಆಗ ಅವಳ ಉಡುಪುಗಳು ಸಾಧಾರಣವಿದ್ದವು. ಉತ್ತಮವಾದ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದರೆ ವೆಂಕಟರಾಯರ ಸಿತ್ತಿಯು ಇನ್ನೂ ಹೇಗಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ! ಆದರೂ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಒಂದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಕೆಯ ತೇಜಸ್ವಿ ಮುಖವನ್ನೂ, ಶುಭ್ರವಾದ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನೂ ಒಂದುಸಾರೆ ನೋಡುವರು. ಇನ್ನೊಂದುಸಾರೆ ಸರಳವಾದ ನಾಶಿಕವನ್ನೂ, ನೀಳವಾದ ದೇಹವನ್ನೂ ನೋಡುವರು. ಯಾವಕಡೆ ನೋಡುವವು! ಯಾವಕಡೆ ಬಿಡುವುದು! ಎಂಬುವದು ತೋಚದೆ ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಹ ಮರೆತು, ಹುಚ್ಚರಾಗಿ ಕೂತುಬಿಟ್ಟರು. ಪ್ರೀರೂಪು ಯಾವಕಡೆಯಿಂದ ನೋಡಿದರೂ ಪುರುಷರಿಗೆ ಚಂದವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು ನಿಜವಲ್ಲವೇ?

ನಿರ್ಮಲೆಗೂ ತನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಅಭಿಮಾನವಿತ್ತು. ಜನರು ತನ್ನನ್ನು ಅಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ತುಂಬಾ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಅನಂದಪಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಎದುರಿಗಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನನ್ನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವನೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಇಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹೆಮ್ಮೆಯೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಒಂದು ಕಾಗದದ ಸುರಳಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಇವರು ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನ ವಕೀಲರ ಮನೆಯವರಿಬಹುದೆಂದು ನಿರ್ಮಲೆಯು ತರ್ಕ ಮಾಡಿದಳು. ಮನಸ್ಸಿನೋಗ್ಗ ನಕ್ಕು ವೆಂಕಟರಾಯರ ಕಡೆ ನೋಡಿ, ವಕೀಲರು ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿರುವರೇನು? ನೀವು ನನಗೋಸ್ಕರ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಕಾದಿರಬೇಕಾಯಿತೇ? ಕಾಗದವನ್ನು ಆಶ್ರಮದ ಮಾಲಕರ ಹತ್ತಿರ ಕೊಟ್ಟು ಹೋಗಬಹುದಾಗಿತ್ತಲ್ಲ! ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಕಾಗದದ ಸುರಳಿಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಹಿಡಿದು ನಿಮ್ಮ ಚೀಟಿ ಬಂದಾಗ ಅಭೀಷಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕೆಲಸವಿತ್ತು. ಚೀಟಿಯಲ್ಲಿ ಜರೂರಿ ಬಹಳವಿರುವಂತೆ ತೋರಿದ್ದರಿಂದಲೂ ನಕಲು ಪೂರ್ತಿ ತಯಾರಾಗದ್ದರಿಂದಲೂ ಆಸಲು ಪತ್ರಗಳನ್ನೇ ತಮಗೆ ತೋರಿಸಿ ಹಾಗೇ ವಾಪಸು ಒಯ್ಯಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಬಂದೆನು. ಕಾರಣ ಅವನ್ನು ಬೇರೆಯವರ ಸಂಗಡ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ಮಲೆ:-- (ಸ್ವಲ್ಪ ಶಿಟ್ಟಿನಿಂದ) ಯಾರಿಗೆ ಅವಸರ? ವಕೀಲರ ಕಡೆ ಒಂದು ಸಾರೆ ಒಂದು ಕೆಲಸ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅದು ಮುಗಿಯುವಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಚತುರ್ಗಡಿ ಬರೆದಿಲ್ಲ, ಕಾಗದ ಶಿಲುಕಿಲ್ಲ. ವಗೈರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಬಬು. ಅವರು ವಕೀಲರಲ್ಲವೇ? ಈಗಲೇ ಕಾಗದವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗದಿದ್ದರೆ ಅಗುವ ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲವೋ?

ವೆಂಕಟರಾವ್ :— ನಾನು ತಾಬೇದಾರನು. ಧನಿಯ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕು, ನನ್ನ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಕಾಗದವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ.

(ನಿರ್ಮಲೆ ಒಂದಾವರ್ತಿ ಓರೆನೋಟದಿಂದ ವೆಂಕಟರಾಯರನ್ನು ನೋಡಿದಳು ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಇವಳು ಒಳ್ಳೆ ಹುಷಾರ ಮತ್ತು ಚಾಣಾಕ್ಷರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದರು.)

ನಿರ್ಮಲೆ :— (ಕಾಗದದ ಸುರಳಿಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚುತ್ತ) ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರೇನು?

ವೆಂಕಟರಾವ್ :— ನನ್ನ ಹೆಸರು ವೆಂಕಟರಾವ್.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಕೂತುಕೊಳ್ಳಿರಿ, ಆ ಖುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ. ಈಗಲೇ ನೋಡಿ ನಿಮ್ಮ ಕಾಗದ ವಾಪಸು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. (ಕಾಗದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಓದಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಳು.)

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಸಮಾಪದ ಖುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂತುಕೊಂಡು ನಿರ್ಮಲೆಯ ಕಡೆಗೆ ಒಂವೇಸವನೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವಳು ಕಾಗದವನ್ನು ಒಂದಾದಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದರಂತೆ ಹಾಳೆತಿರುವುತ್ತ ಎಲ್ಲ ಹಾಳೆಗಳನ್ನೂ ಒದಿದಳು. ಓದುವಾಗ ನಡುನಡುವೆ ಕಾಯಿದೆಯ ಒಂದೆರಡು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಿದಳು.

ಈ ಪತ್ರದ ನಕಲನ್ನು ವೆಂಕಟರಾಯರೇ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಅವರಲ್ಲಿರುವ ಶರ್ತುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಈ ಶರ್ತಿನ ಸಂಬಂಧ ಚರ್ಚೆಗಳೂ ನಡೆದಿದ್ದವು.

ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಈಚೆಗೆ ಪ್ರಾಣದ ಮೇಲೆ ಆಶೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ದಿನ ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅನಂದವಾಗಿ, ಮುಖವು ಸ್ವಲ್ಪ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಇಂಥಾ ಉಚ್ಚ (ಹೆಚ್ಚಿನ) ಶಿಕ್ಷಣಪಡೆದ ಸುಂದರ ಬಾಲಕಿಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮಾತಾಡುವಿಕೆಯು ದೊರೆತದ್ದು ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಇವೇ ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ. ಕಾರಣ ಆಕೆಯ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರು ಬೆರಗಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರು.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರುವಮೊದಲೇ ಮೃತ್ಯುಪತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಅಸ್ತಿಯು ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಿರುವದೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದರು! ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲೆಯ ವಯಸ್ಸು ಎಷ್ಟೆಂಬದನ್ನು ಬರೆದಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಅದರೊಳಗಿರುವ ಶರ್ತಿನ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಳ ಲಗ್ನವಾಗುವುದಿತ್ತು. ಈ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಇವನ ಸಹಪಾಠಿಗಳು ಅರೋಚಿಸಿ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಹೊರಟೊಡನೆ ಸುದಾಮರಾಯರೇ ಏನು? ಏನೋ ಗಪನವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತೀರಲ್ಲ? ಎಂದು ತಮಾಶೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅವರು ಮಾಡಿದ ಚೀಷ್ಟೆಯ ಮಾತುಗಳು ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ನಿಜವೆಂದು ತೋರಿದವು.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಅವಳ ಕವ್ಯದ ಕೂದಲನ್ನೂ ಸುಂದರವಾದ ಮುಖವನ್ನೂ ತಿದ್ದಿಟ್ಟಂತೆ ಇರುವ ತುಟಿ ಮತ್ತು ಕೊರಳನ್ನೂ ಎನೆ ಇಕ್ಕದೆ ನೋಡುತ್ತಾ ಇದ್ದರು. ಅವಳ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯತತ್ಪರತೆಯ ಮತ್ತು ಅಹಂಭಾವದ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ತೋರುತ್ತಿದ್ದವು. ರೂಪು, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಐದೈ ಎಲ್ಲವೂ ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಾದವು. ಇವಳಷ್ಟೇ ವಯಸ್ಸಿನವರು ಆತ್ಮಮನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಇವಳು ಮಾತ್ರ ಲಗ್ನವಾಗದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು.

ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೂ, ಅವುಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ, ಅವಳ ನಡಿಗೆ, ಮಾತಾಡುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಸೊಬಗನ್ನೂ ನೋಡಿ ಇವಳು ಒಳ್ಳೇ ಮೋಕಿಯವಳೆಂಬುದೆಂದು ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ತೋರಿತು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೇ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಆ ರೀತಿ ಶರ್ತುಬರೆದಿರಬಹುದೇ? ಎಂಬ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲೆಯು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಗದವನ್ನು ಮೇಜಿನ ಮೇಲಿಟ್ಟು ವೆಂಕಟರಾಯರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು.

ತಾನು ಒಂದೇಸವನೆ ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವುದು ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನಾಚಿಕೆಯಾಗಿ ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ನಗು ಬಂತು. ಅವಳು ಬಹಳ ಚತುರಳೂ ತನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸಲುವಾಗಿ ಬಹಳ ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡುವವಳೂ ಆಗಿದ್ದಳು. ಯಾರಾದರೂ ಅವಳ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಬಹಳ ಮೆಚ್ಚುವಳು. ನಿರ್ಮಲೆಯ ನಗುವಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ವೆಂಕಟರಾಯರು (ಸ್ವಲ್ಪ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ) “ನನ್ನ ಕಡೆಯಿಂದ ಏನಾದರೂ ಅವಿನಯ ಮಾತುಗಳು ಬಂದವೇ ?

ನಿರ್ಮಲೆ:— “ಫೇ ! ಅಂಥದೇನೂ ಇಲ್ಲ” ಎಂದು ನಗುತ್ತಾ ಹೇಳಿದಳು. ವಕೀಲರು ಪತ್ರವನ್ನು ಬೇಗನೆ ತರಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿ ಓದಲು ಆಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ, ಪತ್ರವನ್ನು ವೆಂಕಟರಾಯರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಳು.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ನಾಳೆಗೆ ನಕಲು ತಯಾರಾಗಬಹುದು. ಮತ್ತು ತಯಾರಿಸುವ ಕೆಲಸವೂ ನನ್ನದೇ ಇರುವುದು.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ! ಏನು? ನೀವು ವಕೀಲರ ಗುಮಾಸ್ತರೇನು? (ಆಕೆಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯ್ತು ಅವಳು ಒಂದೆರಡು ಕಾಯಿದೆ ವ್ರಕ್ಸ್ ಕೇಳಿದಾಗ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಅದರ ಸವಿಸ್ತಾರ ಮಾಹಿತಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇವರೂ ವಕೀಲರಿರಬಹುದೆಂದು ನಿರ್ಮಲೆಯು ತಿಳಿದಿದ್ದಳು.)

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಹೌದು; ನಾನು ಗುಮಾಸ್ತನು. ಆದರೆ ಉಳಿದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವಕೀಲನೇ! | ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ವಕೀಲನೇ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ಅತ್ಯಂತದುಃಖವಾಯ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಮುಖವು ಇಳಿದು ಹೋಯಿತು.)

ನಿರ್ಮಲೆಯು ವೆಂಕಟರಾಯರ ಮುಖದ ಮೇಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟಳು; ಮತ್ತು ಅವರ ಮುಖದ ಕಡಿ ಕೆಲ ಹೊತ್ತು ನೋಡಿ.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಸುಬ್ರಾಯನ್‌ರು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ವಹಿಸಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತೆ ಅಲ್ಲವೇ ?

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಕಾಗದವತ್ರಗಳನ್ನು ತಂದು ಮುಟ್ಟಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ನನಗೆ ವಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. (ಈ ರಬ್ಬಗಳು ಕೇವಲ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಹೊರಟವು. ಕುತ್ತಿಗೆಯು ಬಿಗದು ಹೋದಂತಾಗಿತ್ತು.)

ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಇದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಇನ್ನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಅಲೋಚನೆ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದಳು.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ನೀವು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುವ ಆಗತ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯವೇ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ತುಂಬಿರುವುದು. ನಾನು ವಕೀಲನು ನಿಜ. ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಎಲ್‌ಎಲ್. ಬಿ. ಎಂಬ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಅಂಟಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಆಗಿದೆ. ಈಗ ನಾನು ವಕೀಲರ ಗುಮಾಸ್ತನಿರುತ್ತೇನೆ. (ಅವರ ಮುಖವು ಪಿನ್ನವಾಗಿ ಕಂಡಿತು.)

ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ತುಂಬಾ ವ್ಯಥೆಯಾಯಿತು. ಒಂದೆರಡು ಸಮಾಧಾನದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಘಡಿಯಾರದಲ್ಲಿ ನೂರುಘಂಟೆ ಹೊಡೆದದ್ದರಿಂದ ಅಶ್ರಮದ ನೌಕರನು (ಟೀ) ಚಹಾ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು.

ನೆಂಕಟರಾಯರು ಇನ್ನು ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ಹೊರಡಲು ಏಳುವವರಿದ್ದರು.

ನಿರ್ಮಲೆಯು ಚಹಾ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾಗಿ ಆಗ್ರಹಮಾಡಿದಳು. ಚಹಾ ಕುಡಿಯುವಾಗ ಅವರ ಮುಖದ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಲಾಷೆಯು ಆಕೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿತು.

ನಿರ್ಮಲೆಯ ಬಾಯಿಂದ 'ಚಹಾ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿಂದು ಶಬ್ದ ಬಂದ ಮೇಲೆ ದೂರಿಗೂ ಅದನ್ನು ಮಾರಿ ಹೋಗಲು ಮನಸ್ಸು ಬರುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ! ' ಕಾರಣ ನೆಂಕಟರಾಯರು ಚಹಾ ಕುಡಿಯಲು ನಿಂತದ್ದು ಅಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಚಹಾ ಕುಡಿಯುತ್ತ ಕೂತರೆ ಅಫೀಶಿನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯಾಗಬಹುದೆಂದು ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವರು ಚಹಾ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ನಿಂತರು.

ಚಹಾ ಕುಡಿಯುವಾಗ ತಮಾಷೆಯಾಗಿ ಮಾತಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಚಹಾ ಕುಡಿದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಬೀಡಿಯ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ನೆಂಕಟರಾಯರ ಎದುರಿಗೆ ಸರಿಸಿದಳು. (ಮತ್ತರಿಗೆ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಬೀಡಿಯನ್ನು ತರಿಸಿಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದಳು.)

ನಿರ್ಮಲೆ: — ನಿನ್ನ ಸ್ವತ್ಯಸತ್ಯವನ್ನು ಓದಿರಬಹುದಲ್ಲವೇ ?

ನೆಂಕಟರಾವ್: — ಹೌದು, ಓದಿರುವೆನು.

ನಿರ್ಮಲೆ: — ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇಸಮಸಾಗಿದುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಬಗ್ಗದ ಸಂವಿಂಧ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಂದೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ನಡೆದಿದ್ದರೆ ಪತ್ರವಲ್ಲ ಅವರು ಈ ತರಹ ಶರ್ತುಗಳನ್ನು ಬರಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ರೀತಿ ಶರ್ತುಹಾಕಿರುವುದು ದುರಾಗ್ರಹವಲ್ಲವೇ ?

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಶತ್ರುಹಾಕಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಮತ್ಕಾರವೇನೋ ಇರುವಂತೆ ತೋರುವುದು. ಆದರೆ ಆವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ನೋಡಿದರೆ ಅದು ವ್ಯವಹಾರ ವೃಷ್ಟಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು.

ನಿರ್ಮಲಿ:— ಏನು ? ಅದು ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿರುವುದೇ ? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸೌಭಾಗ್ಯ, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮೋಕ್ಷ, ಲಗ್ನದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದೆಂದು ಈಚೆಗೆ ಕಲ್ಪನೆಯವರಿಗೆ ತಿಳಿದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಲಗ್ನವಾಗುವುದು ಹುಡುಗಿಯ ಇಚ್ಛೆಯಿರಲಿ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ ಲಗ್ನದ ಏನು ಬೇಕೆ ಆಲೋಚನೆಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಆವರ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಹೋಗಿತ್ತು ಲಗ್ನದಂಥ ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಥ ಶರ್ತುಗಳಿರಬೇಕೇ ! ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಮತಾಧಿಕಾರ ಬೇಡವೆ" ಇಂಥ ಬಲತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬರುವುದು. ಈ ಶರ್ತನ್ನು ನಾನು ಎಂದೂ ಒಪ್ಪಲಾರೆ. ಇದು ಒಂಡಿತ.

ವೆಂಕಟರಾವ್ - ವ್ಯತ್ಯಾಸತ್ರದಲ್ಲಿ ಶರ್ತನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಬಲತ್ಕಾರವಿಲ್ಲವಲ್ಲ ! ಅದು ನಿನ್ನ ಸಂತೋಷದ ಮೇಲಿರುವುದು.

ನಿರ್ಮಲಿ:— ನನ್ನ ಇಪ್ಪದಂತೇ ! (ಮುಖವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಸಿ) ಮೂರುಸಾವಿರ ಒರ್ಬರ ಮೂಡುವಲ್ಲಿ ಮೂರುನೂರು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ದೈನ್ಯತನದಿಂದ ಕಾಲಕಳೆಯುವುದು ಸಂತೋಷವೇ ಅಲ್ಲವೇ ?

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಏಕೆ ? ದೈನ್ಯದಿಂದಲೇ ?

ನಿರ್ಮಲಿ:— ಮತ್ತೇನು ? ಮೂರುನೂರು ರೂಪಾಯಿಯಿಂದ ಏನಾದೀತು ?

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಎಷ್ಟೋ ಗಂಡಸರಿಗೆ ದಿವಸಕ್ಕೆ ಎಂಟು ಹತ್ತು ಗಂಟೆ ಕೆಲಸಮಾಡಿದರೂ ವಸ-ಕ್ಕೆ ಮೂರುನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. (ಮಾತಾಡುವಾಗ ಗಂಡಸರಿಗೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಒತ್ತಿಹೇಳಿದರು)

ನಿರ್ಮಲಿ:— (ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ) ಸಿಗುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕೆಲ್ಲ ! ಹೀಗೆಂದು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಕಡಿಮೆಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಯಾವನ್ಯಾಯ ?

ವೆಂಕಟರಾವ್. — (ಇದೂವರೆಗೂ ಈ ರೀತಿ ವಾಚಾಂಗಳು ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಯಾರೂ ಬೊರೆತಿರಲಿಲ್ಲ.) ನಾನು ಇಷ್ಟು ಮೊದ್ದೆ ವಕೀಲನಾಗಿದ್ದರೂ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಇವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಸಿಗುತ್ತಾ ಇಲ್ಲಾ !

ನಿರ್ಮಲೆ. ಇದು ನಿಮ್ಮ ದುರ್ಬೈವವೆ ಸರಿ. ಆದರೆ ಈ ಐವತ್ತೇ ರೂಪಾಯಿ ನಿಮ್ಮ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಇದ್ದೀತೇನು ? ನೀವು ವಕೀಲರಿರುತ್ತೀರಿ. ಕಾಲವು ಅನುಕೂಲವಾದರೆ ಮುಂದೆ ಹಣದ ಮಳೆಗರೆಸಬಹುದಲ್ಲವೇ ?

ವೆಂಕಟರಾವ್. ನನ್ನ ಸ್ನೇಹ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ತೋರುವುದು ! ವೆಂಕಟರಾಯರು ತಮ್ಮ ಮೌಖಿಕವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿ ತನಗಿಂತಲೂ ನೀನೇ ಸುಖಿಯೆಂದೂ ಅವಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಬೇಕೆಂದೂ ಸ್ನೇಹವೆತ್ತಿಯಿದು ? ತೀರಿತು ಇವು ಎಂದೇ ವರ್ಷ ! ಆ ಮೇಲೆ ಸ್ನೇಹವೆ ಸ್ನೇಹವು ದ್ರವ್ಯವೇ ದ್ರವ್ಯ ! ಎಂದನು

ನಿರ್ಮಲೆ. - ನೀವು ಬಸನ್ನತ್ತೀರಿ ? ಎಂದ. ಅರ್ಹ್ಯಮುಂದೆಯಿಂದ ಕೇಳಿದಳು.

ವೆಂಕಟರಾವ್. - ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಒಳ್ಳೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿನೆಯಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ನಾನು ಒಳ್ಳೆ ದಿವಸ ಉಳಿಯುವಹಾಗಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ದಿವಸವೇ ದುಕ್ಕವ ಕಾನೂತರಿಗೆ ನನ್ನ ಮೇಲವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಅದರ ಪರಿಚಯವು ನಿಮ್ಮಿರಬಹುದು. ಅದರ ಅಧ್ಯಾಯವು ಎಂದೂ ಮುಗಿದಿಲ್ಲ. ಸದಾ ಸರಿ ಎಂದೂ ವರ್ಷದ ಸುಖದ ಸಮ್ಮತಿಯಿಲ್ಲ. ಹಾಸ್ಯವಾಗುವುದು. ಅವರು ತೀರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಕೃತಿ (ಪ್ರಕೃತಿ) ಕೆಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ತೀರಿತು ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿ ಹೇಳಿದರು. ಅದೇ ನಿಮಗೆ ಹೇಳಿ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ನಾನು ಅಶಕ್ತನೇ ! ಅದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಎಂಟನೇ ವರ್ಷದಿಂದಲೂ ನುಸೆಯಲ್ಲಿ ಮಡಿಸಿ ತೊಂದರೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿಲಯದ ಅಭ್ಯಾಸದ ಕಷ್ಟ ಇನ್ನೂ ಕಳೆದದ್ದು ಮಡಿನ ನಿಜಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿರಾಶೆ ಅದೇ ಆಗಿದ್ದು ಅವಮಾನ ಬೇರೆ. ಇದನ್ನು ನನಗೆ ಸುಖವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಇನ್ನೂ ನಾಶವಾಗಿದೆ ಈ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡಿದೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಮಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ

ನೀವೂ ನನ್ನಂತೆ ಕಷ್ಟವುಳ್ಳವರಾಗಿರುತ್ತೀರಾ? ಕಾರಣ ನನ್ನ ಕಷ್ಟದ ರಗಳೆ ಯನ್ನು ನಿಮಗೇಕೆ ಹಚ್ಚಲಿ. ನಾನಾದರೋ ಏನು ಮಾಡಲಿ? ಯಾರಾದರೂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದರೆ ನನ್ನ ಹೋಬರಹದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತು ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿರುತ್ತೇನೆ. ಇದೂವರೆಗೆ ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಈ ವಿಚಾರವೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನೆ ದಿವಸವೇ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿವೆ.

ನಿರ್ಮಲೆ:— (ದೊಡ್ಡ ರ್ವಾಪ ಬಿಟ್ಟು) ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿಮ್ಮ ಸುದ್ದಿ ಹೃದಯದ್ರಾವಕವಿದೆ.

ಸಹಾನುಭೂತಿಗೋಸ್ಕರ ಒಂದು ನಿಟ್ಟುಸುರನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಇನ್ನು ಏನೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಾಡಲು ನಿರ್ಮಲೆಯು, ಶಕ್ತಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ದುಃಖವೇ ಅವಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲೂ ವೆಂಕಟರಾಯರ ದುಃಖವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವಳಿಗೆ ದುಃಖವಾದದ್ದು ಅಶ್ವರ್ಯವಲ್ಲ.

ವೆಂಕಟರಾವ್.— ನನ್ನ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಿಮಗೆ ನಾನು ಋಣಿಯಾಗಿರುತ್ತೇನೆ.

ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ಒಂದು ಬಿಟ್ಟವು. ಹೆಂಗಸರ ಮನಸ್ಸು ಕೋಮಲವಲ್ಲವೇ !

ನಿರ್ಮಲೆ: - ಕಾಮತರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೇಳಿ ನೀವು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ರುಪಿರಲ್ಲವೆ?

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಏತಕ್ಕೆ ಹೆದರುತ್ತೀರು? ಮತ್ತು ಹೆದರಿಯಾದರೂ ಮಾಡುವುದೇನು? ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಂದುಸಾರೆ ಚಿಂತೆ ಹತ್ತಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಸರಿ. ಇನ್ನೇನು?

ನಿರ್ಮಲೆ.— ಇಲ್ಲವೆಂದರೂ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಹಳ ಕಠಿಣವಿದೆ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕಠಿಣವೇನು? ಸಾವಿಗೆ ನಾನೇನು ಹೆದರತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಮರಣದ ಕಷ್ಟವು ಒಂದೇಸಾರೆ ಯಾಗುವುದು. ಇನ್ನೂ

ಒಂದು ವರ್ಷ ಈ ಖಾಯಿಲೆಯ ವೇದನೆಯನ್ನೂ, ಅಪಮಾನವನ್ನೂ, ಅಪಹಾಸ್ಯವನ್ನೂ ಸಹಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸಾವು ಮೇಲೆಂದೆನಿಸಿ ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವೆನು.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ದೇವರು ಅನಾಥರಕ್ಷಕನಿದ್ದಾನೆ. (ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದಳು.)

ಕಾಗದವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ವೆಂಕಟರಾಯರು ಮನೆಗೆ ಹೊರಟು ಬಾಗಿಲನ್ನು ದಾಟಿದ್ದರು ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಅವರಿಗೆ ಕೂಗಿ, ನೀವು ನನಗೋಸ್ಕರ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟಪಡುಪರೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

ವೆಂಕಟರಾವ್ --- ಓಹೋ, ಅಡ್ಡಿ ಇಲ್ಲ.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ನಾಳೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಇಲ್ಲಿಗೇ ಫಲಾಹಾರಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಒಳ್ಳೆದಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ವೆಂಕಟರಾಯರು (ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಕ್ಕು) ನಾಳೆ ಶನಿವಾರವಿದೆ; ಆಗ ಬಹುದು, ಬರುತ್ತೇನೆ.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಹಾಗಾದರೆ ಬರುತ್ತೀರಲ್ಲವೇ ?

ವೆಂಕಟರಾವ್:— (ಬಹಳ ಸಂತೋಷದಿಂದ) ಬರುತ್ತೇನೆ.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಅಲಸ್ಯ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಲಾಭದ ಒಂದು ವಿಚಾರವನ್ನು ಶೋಧಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ; ಇರಲಿ. ನಾಳೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ನೀವು ಬರಲೇಬೇಕು.

ವೆಂಕಟರಾವ್— ಖಂಡಿತ ಬರುತ್ತೇನೆ. ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಹೊರಟು ಹೋದರು.

೧೦ ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

ನಿರ್ಮಲೆಯ ಬಂದಿನಾಸ.

ಸುಮಾರು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಎರಡು ಗಂಟೆಗೆ ನಿರ್ಮಲೆಯು ತನ್ನ ಬೈತಲೆಯು ಸರಿಯಾಗಿರುವುದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತ ಜಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು (ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು; ಈ ದಿನ ಉಡುಪನ್ನು ಸುಡಾ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕಾಲಿಸ ಉಡುಪನ್ನು ತೊಟ್ಟರೆ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಸಂಕೋಚಬಿಟ್ಟಾರು. ಮತ್ತು ಸರಳರೀತಿಯಿಂದ ಮನಬಿಟ್ಟ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ).

ಆದರೆ ಅವಳ ಆಶೋಚನೆಯು ಬದಲಾಯಿತು ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಮೂರು ಘಂಟೆಯ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅತಿ ಉತ್ತಮವಾದ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ತಯಾರಾಗಿ ವೆಂಕಟರಾಯರ ಬರುವಿಕೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಒಟ್ಟೆಯ ಮತ್ತು ಒಡವೆಗಳ ಅಲೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಜಾಲಕಿಯರಲ್ಲೂ ಇರುವದು ಸಹಜ. ಆದರೆ ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಒಡವೆಗಳ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲವೂ ಅಸೇಕ್ಷೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಅವಳು ಒಂದೂ ಒಡವೆಯನ್ನು ಮೈಮೇಲೆ ಧರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇದ್ದವೂಕೂಡಾ ತೆಗೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಳು.

ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಮನೆಗೆ ಹೋದಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಯಾವ ಕಾರ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿರುವಳು? ಎಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೇ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಎನ್ನೊಂದೂ ಸೂಚಿಸಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಲೆಯ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಯದೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಹೆಚ್ಚಿತು.

ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಪ್ರಕಾರ ಮೂರುಘಂಟೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅವರೂ ತಮ್ಮ ವಿಶೇಷವಾದ ಉಡುಪನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದರು. ಅವರ ಉಡಿಗೆ-ತೊಡಿಗೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ತಾನೂ ಒಳ್ಳೇ ಉಡುಪನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದು ಒಳ್ಳೇದಾಯಿತೆಂದು ನಿರ್ಮಲೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಳು.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಬಂದೊಡನೆ ನಿರ್ಮಲೆಯು ತನ್ನ ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ
ರುವ ಸೂಚನೆಯ ಘಂಟೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿದಳು. ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಅಶ್ವಮದ
ಚಾಕರನು ಸ್ವಲ್ಪ ಫಲಾಹಾರವನ್ನೂ ಚಹುವನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು
ಇಟ್ಟು ಹೋದನು. ಫಲಾಹಾರ ನಡೆದಿತ್ತು ಹವಾಮಾನ, ಊರಸ್ಥಿತಿ
ವಗೈರೆ ಹರಟೆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮಾತಾಡುತ್ತ ಎಲ್ಲ ತಿಂಡಿಗಳನ್ನು ಮಾಯ
ಮಾಡಿ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಅನಂದದ ತೇಗನ್ನು ತೇಗಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರುಣಿ
(ಸಿಗರೇಟ್) ಡಬ್ಬಿಯು ಮುಂದೆ ಬಂತು. ಅವರ ಹೊಗೆಯನ್ನು ವೆಂಕಟ-
ರಾಯರು ಬಿಡಹತ್ತಿದ್ದರು.

ನಿರ್ಮಲೆಯು ತನ್ನ ರಾಗದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತರೆದಳು. ಮತ್ತು
ವೆಂಕಟಗಾರಿಗೆ ಈ ಕಡೆ ಆರಾಮ ಖುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಬ್ರ, ಮಾತಾ-
ಡಲು ಸಮಾಪವಾಗುವದು; ಎಂದಳು.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ನಿರ್ಮಲೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಒಂದು ಕುಳಿತ-
ಕೊಂಡರು.

ನಿರ್ಮಲೆಯು ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಮನೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕೈಯನ್ನಿಡುತ್ತ
ನಿನ್ನ ಹೇಳಿದ್ದೆನ್ನ? ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಲಾಭದ ಆ (ಎಂದು ಒತ್ತಿಹೇಳಿದಳು.)

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ನಿನ್ನ ಹೇಳಿದ್ದಿರಿ; ನಿಜ. ಆದರೆ.
(ಮುಖವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕಿತ್ತಿದ್ದರು)

ನಿರ್ಮಲೆ: — (ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಮನೆಯನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಅಮುಕುತ್ತಿದ್ದಳೇ
ವಿನಯ ಬಾರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಮನಸ್ಸೆಲ್ಲ ಜೇರೆ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿತ್ತು.
ಸ್ವಲ್ಪ ಬೊತ್ತಿನಮೇಲೆ) ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದೆ ಆದರೆ?

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಹಾಗೇಕೆ; ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂದಿಗ್ಧವೇನು? ಸ್ಪಷ್ಟ
ವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದಲ್ಲ? ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಕೋಚಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ಮಲೆ: - - ಸಂ-ಕೋ-ಚ-ವಿರುವುದರಿಂದಲೇ.... .

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಹಿತದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ
ಸಂಕೋಚವಾದದ್ದು ಏನು? (ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿ-
ಯದೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಅವರು ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದರು.)

ನಿರ್ಮಲೆ:— ನೀವು ಹೇಳುವುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರದ ಕಡೆಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

(ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಅರ್ಪಣೆಯಾಗಿ ಈ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವೇ ಅವರಿಗಾಗಲಿಲ್ಲ.)

ನಿರ್ಮಲೆ:— (ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು) ನಾನು ಲೋಕವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಮಹತ್ವ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪ್ರಕೃತ ವಿಷಯವು ಮಹತ್ವದ್ದು ಮತ್ತು ನಾಜೂಕಿನದಿರುತ್ತದೆ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಅದು ಯಾವ ವಿಷಯವೋ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಬಿಡಿರಿ (ಎಂದು ಗಡಿಯಾರವನ್ನು ಕಿವಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ನೋಡಿದರು.)

ತನ್ನ ಮಾತಿನಿಂದ ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಬೇಸರವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದು ಮೂಲ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಹೇಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಳು.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಮೃತ್ಯುಪತ್ರದೊಳಗಿನ ಶರ್ಟನ್ನು ನೀವು ಓದಿರುವಿರಿ ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ನೀವು ನಿನ್ನೆ ದಿವಸವೇ ಹೇಳಿರುತ್ತೀರಿ; ಈಗಿನ ನಿಮ್ಮ ಕೃಷ್ಣಮಯವಾದ ಸಂಕಟವು ತೊಲಗಿದರೆ ನಿಮಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಬಹುದಲ್ಲವೇ ?

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಹೌದು, ಅದು ಪರಿಹಾರವಾಗುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ?

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಏನಾದರೊಂದು ಆಲೋಚನೆ ತೆಗೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಿನೊಳಗಿನ ಶರ್ಟು ನಿಮಗೆ (... .. ಗದ್ದದ ಸ್ವರದಿಂದ) ಗೊತ್ತಿರಬಹುದು. ಕಾರಣ ಲಗ್ನಮಾಡಿ ನನ್ನ ಸ್ವತಂತ್ರತೆಯ.....ನ್ನು ಕಾ. . ಪಾ....ಡಿ....ರಿ.

(ಆಗ್ಲೆ ವೆಂಕಟರಾಯರು ತಲೆಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿದರು. ಅವಳ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆದರೆ ಲಗ್ನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಸ್ವತಂತ್ರತೆಯು ಹ್ಯಾಗೆ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವದು ? ಎಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ವಿಷಯವೂ ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.)

ನನ್ನ ಮಾತುಗಳು ನಿನಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಿ ತೋರುತ್ತವಲ್ಲವೆ? ಇದು ಮತದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ಮತವು ಹೀಗಿದೆ. “ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಂಡ ನನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರೆ.”

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಹೊಂ! ಎಂದು ತಲೆಯಲ್ಲಾಡಿಸಿದರು.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಆದರೆ ತಂದೆಯ ಅಸ್ತಿಯು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಾರೆ!

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಎಲ್ಲಿನಲ್ಲಿರುವ ರರ್ತಿನಂತೆ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಅಸ್ತಿಯು ಹೇಗೆ ದೊರೆತೀತು?

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಅವನ್ನೇ ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆ ನಿಮ್ಮ ಸಹಾಯದೊರತಿದ್ದರೆ...

ವೆಂಕಟರಾವ್: (ಅರ್ಜಿಯಿಂದ) “ನನು” ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಅಸಲು ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ತಂದು ಕೊಡಲು ಹೇಳುತ್ತಾಳೋ ಹಾಗೆ ಎಂಬ ಅನುಮಾನವು ಅವಳಿಗಾಯಿತು ಮತ್ತು ಸಿನ್ನೆದಿವಸ ಸುತ್ತಲಿಲ್ಲ ಇಡಲು ಕೋರಿದ್ದಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದೇ ವಿಚಾರವಿರಬಹುದಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾತ್ರಿಯಾಯಿತು. ಈಗಿನ ಪತ್ರವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿರಾಕ, ಕೃತಕ ಪತ್ರವನ್ನು ಮಾಡಲು ತಿಳಿಸುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ಅನುಮಾನವಾಗಿ ಬಾಯೊಳಗಿನ ಸಿಗರೇಟನ್ನು ಚೆನ್ನದರು. ವೆಂಕಟರಾಯರ ಚಿಂತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಂಚೆಯ ಮೇಲೆ ಗೊಂಬೆಯಂತೆ ಕೂತು ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ತನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ವೆಂಕಟರಾಯರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿವರಿತ ಕಲ್ಪನೆ ಯಾಗಿರುವಂತೆ ಅವರ ಮುಖಲಕ್ಷಣದಿಂದ ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂತು ಅವನ್ನು ಹೇಗೆ ಒದಲಾಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಲೋಚಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆದು ವೆಂಕಟರಾಯರನ್ನು ನೋಡಿ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ: ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆ.

ವೆಂಕಟರಾಯರು: ಎನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಶುದ್ಧ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಂಬಂಧದ ಪ್ರಶ್ನೆಯು.

ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯದೆ ಅವರ ಶಂಕೆಯು ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಲಾರಂಭಿಸಿತು.

ನಿರ್ಮಲೆ.— ಮತ್ತೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲಿ. ಲಗ್ನದ ವಿಷಯ (ವೆಂಕಟರಾಯರ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಲಾರಂಭಿಸಿದಳು)

ವೆಂಕಟರಾವ್.— ಲಗ್ನವು ?

ವೆಂಕಟರಾಯರ ಹಿಂದಿನ ಅಲೋಚನೆ ಮಾಯವಾಯಿತು. ಮತ್ತು ತನ್ನ ಅಲೋಗ್ಯದ ವಿಷಯವು ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ಲಗ್ನದ ವಿಷಯವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತೆಗೆದಿದ್ದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅವರಿಗೆ ಅತ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು. ವೆಂಕಟರಾಯರು ಗಾಬರಿಯಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ನಿರ್ಮಲೆಯು ನೋಡಿ. ಅವರನ್ನು ಇನ್ನು ಗಾಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಡವಬಾರದೆಂದು ಅವಳು ರಾಗದ ಸಿಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಬಾಳುಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ. ಸಾಮಾನ್ಯತಂತ್ರವೆಂಬ ಪದವನ್ನು ಹಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಪದವು ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾದದ್ದು. ಅವರಲ್ಲೂ ಅವಳ ಮಧುರಕಂಠ, ಕೇಳುವುದೇನು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅದ್ಭುತವಾಗುವಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸಿ ಮಾಡುತ್ತ ಹಾಡತೊಡಗಿದಳು. ಹಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವಳ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೀರು ಉದುರುತ್ತಿದ್ದವು. ಪ್ರೀತಿಯಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಆ ಪದದಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಿತವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಅವಳಿಗೆ ಕಣ್ಣೀರು ಬಂದಿರಬಹುದು ! ಅದೇ ನಡುನಡುವೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ತಡೆಯನ್ನು ಹಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಹದಿನೈದು ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತವು ಮುಗಿದು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯು ಶಾಂತವಾಯಿತು. ಹಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವಳು ಕೇವಲ ರಮಣಿಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದಳು. ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಹಿಂದಿನ ಸಂಜೇಹವೆಲ್ಲ ಬೈಲಾಗಿಹೋಯಿತು. ಇದನ್ನು ನಿರ್ಮಲೆಯು ತಿಳಿದು ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು? ಎಂದು ಪುನಃ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಳು.— (ವೆಂಕಟರಾಯರು ಮಲಗಿಸಿರಲೇ) ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರವನ್ನು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಯಾಕೆ ಕೇಳುವಳು? ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯೇ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ. ಎಂದು ಅಲೋಚಿಸಹತ್ತಿದರು.

ನಿರ್ಮಲೆ.— ನೀವು ಏನೋ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವವರಂತೆ ತೋರುವುದಲ್ಲ ?

ವೆಂಕಟರಾವ್.— ಪಿಚಾರವೆಂದರೇನು? ಲಗ್ನದ ವಿಷಯವೇ?

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಕೇವಲ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಲಗ್ನ....

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳೇ ನನಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ....

ನಿರ್ಮಲೆ:— ವಿಷಯವೇನೋ ಲಗ್ನದ್ದು. ಆದರೆ ಇದು ನಿಜವಾದ ಲಗ್ನದ ಪಿಚಾರವಲ್ಲ. ಶರ್ತು ಪಾಲಿಸಿ ವಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾತ್ರ ... ಲ . ಗ್ನ....

ಅವಳ ಮಾತು ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಿಲ್ಲುವುದರೊಳಗೆ ಹೊರಗೆ ಯಾರೋ ನಿರ್ಮಲೆ ಎಂದು ಕೂಗಿದರು. ಅವಳು ಬಾಗಿಲವನ್ನು ತೆರೆದು ನೋಡಲು ಅವಳ ಭಾವನಾದ ವಿನಾಯಕನಾಗಿದ್ದನು. ಆಗ ಅವನ ಬರುವಿಕೆಯು ಅಕೆಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ, ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೋರಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಖುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿ ವೆಂಕಟರಾಯರ ಕಡೆ ಬೆರಳು ತೋರಿಸಿ ಇವರು ಸುಪ್ರಾಯನ್ ವಕೀಲರ ಗುಮಾಸ್ತರು. ಮೃತ್ಯುವತ್ರದ ನಕಲನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದರು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದಳು.

ನಿರ್ಮಲೆಯು ವೆಂಕಟರಾಯರ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ ಈಗ ನೀವು ಹೋಗಿರಿ ನಾಳೆ ಎಂಟು ಘಂಟೆಗೆ ಉಳಿದ ನಕಲನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ. ಬಾಕಿ ವಿಷಯ ನಾಳೆ ಮಾತಾಡೋಣ.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಹೊರಟು ಹೋದರು

ಈದಿನ ಶನಿವಾರವಿದ್ದ ಕಾರಣ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ರಜೆ ಇತ್ತು. ಕಾರಣ ವಿನಾಯಕನು ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ಊರೆಯೊಳಗಡೆ ತಿರುಗಾಡಲು ಕರೆದೊಯ್ಯಬೇಕೆಂದು ಗಾಡಿ ಸಹ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದನು. ನಿರ್ಮಲೆಯು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಲಾರದೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಮಾತು ಕಥೆಗಳಾದ ಮೇಲೆ ವಿನಾಯಕನು ತಿರುಗಾಡಲು ಹೋಗುವದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ನಿರ್ಮಲೆಯು ತನಗೆ ತಲೆ ನೋಯುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಬರುವುದಾಗುವುದು

ವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಿಟ್ಟಳು. 'ಪಾಪ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬನೇ ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಿತು.

ವಿನಾಯಕನು ಹೊರಟು ಹೋಗಲು " ಈ ದಿನವೇ ಇವನಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಕೆಂಬ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಾದರೂ ಏನಿತ್ತು " ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗುಣಗುಟ್ಟಿದಳು .

೧೧ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

ಸಾಧಕ ಬಾಧಕ ವಿಷಯಗಳು.

ವಿನಾಯಕರಾಯನು ಅಕ್ಕಸಿಕ್ಕವಾಗಿ ಬಂದದ್ದು ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಒಳ್ಳೇದೇ ಆಯಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸಿದ್ಧಲೆಯ ಯೋಚನೆಗೆ ಯಾವ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಅಲೋಚಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಜನ್ಮದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಅದರ ನಿರುತ್ಸಾಹಿಗಳಾದವರು. ಆದರೆ ಕೆಲವರ ವಿಸ್ಮಯದ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಸಹಸಾರವು ಮೊರಕಿದ ಲಾಗಾಯಿತು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅನಂದವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸಿಕ್ಕೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಿನಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿನೋದಂ ಆಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ನವನಾಗರಿಕತೆಯ ಗಾಳಿಯು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಬೀಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಈಗಿನ ಸುಧಾರಣೆಯಕಡೆಗೆ ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಇರಲಿಲ್ಲ. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ತರುಣರು ಉತ್ಸಾಹಿಗಳಾಗಿ ಸುಧಾರಣೆಯ ಮಾರ್ಗಹಿಡಿಯುವದನ್ನು ಅವರು ನೋಡಿದ್ದರು. ಅವರ ನಿರ್ಮಲೆಯ ವಿಚಾರವು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ಅಸಹ್ಯ ಮತ್ತು ಅಕ್ರಮವಾದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಅವರು ಇದುವರೆಗೆ ಕೇಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಅದು ಅವರಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತನೇಕತಮಾನದ ಅಕ್ಷರ್ಯವೆಂಬಂತೆ ತೋರಿತು. ಅಕೆಯ ಅಲೋಚನೆಗೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಲು, ಅದರ ಅರ್ಥವು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಮಾತಾಡುವಭರದಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವೆಂಕಟರಾಯರು

ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದರು. ಕಾರಣ ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬುದ್ಧಾ ಈ ವರ್ಷವನ್ನೂ ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಹೇಳಿರಬಹುದೆಂದು ನೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಖಾತ್ರಿ ಯಾಯಿತು.

ನಿಜವಾದ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಲಗ್ನವು ಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೃತ್ಯು ಪತ್ರನಲ್ಲಿರುವ ರತ್ನನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತದಕ್ಕೂ ವ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕೂ ನೆಪಮಾತ್ರ ಲಗ್ನವು ಅಕೆಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಅವಳು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಹೇಳಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಅವಳ ವ್ಯಾಪಾರೀ ಸಂಬಂಧವ ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರವು ನೆಂಕಟರಾಯರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬನ್ನದೆ ತಿಳಿದು ಮೈಮೇಲೆ ರೋಮಾಂಚಗಳು ಮೂಡಿದವು.

ನೆಂಕಟರಾಯರು ಪದವೀಧರರಿದ್ದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಸುಧಾರಣೆಯು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಾರೀ ಕರಾರಿನ ಸ್ವರೂಪವು ಲಾಗು ಇದೆ ಎಂದು ವರ್ಷದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಲಗ್ನ, ಎರಡು ವರ್ಷದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಲಗ್ನ, ಒಳಗೆಯೇ ಲಗ್ನ. ರೋಗ್ಯಸಂಸ್ಕಾರದ ಮತ್ತು ಪವಿತ್ರತೆಯ ಚೇಷ್ಟೆಗಳು ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ವಿದ್ಯೋ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವರ್ತಮಾನ ಸತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಓದಿದ್ದರು. ನಿರ್ವಾಣಿಯು ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಅನುಕರಣ ಮಾಡಿದ್ದಳು ಅವಳಿಗೆ ಮುದ್ದತಿನ ಲಗ್ನವು ಕೂಡಾ ಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ರತ್ನನ್ನು ಮರಿದು ಐಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಚಾರೀರೀತಿ ಲಗ್ನದ ಸಂಬಂಧವು ಬೇಕಾಗಿರುವಂತೆ ಅವಳ ಮಾತಿನಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕುರುಡು ಅನುಕರಣದ ಹುಚ್ಚು ಬಹಳ ಕೂಗುವಿರುವುದು. ಆ ಹುಚ್ಚು ಒಂದಾವರ್ತಿ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರ ಮನುಷ್ಯನ ಅವಸ್ಥೆಯು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಮುಟ್ಟುವುದೋ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನಾಟಕದ ಪರಿಚಯದಿಂದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಅನುಕರಣವು ಅವಳ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ಈ ರೀತಿ ಮೈಗೆ ಮುಳ್ಳುಬರುವ ಅಭದ್ರವಾದ ಅಲೋಚನೆಯು ಅವಳ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬೀಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ತ್ರೀಯರು ತುಂಬಾ ಮುಂದೆವಂದಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಈ ನಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಚಳವಳಿ

ಯನ್ನು ಕೂಡ ನಡೆಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಅಂಥ ಅನುಕರಣವು ಇದ್ದಲ್ಲವೇ ? ಅವಳ ಈ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೂ ಅವು ಅಪವಿತ್ರ, ಮತ್ತು ಅಮಂಗಳ, ಅಭದ್ರವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ನಿರ್ಮಲೆಯು ವಿದ್ಯಾ ವಂತಳು ಮತ್ತು ಚತುರಳೆಂಬವನ್ನು ಎಲ್ಲವತ್ತಬರೆಯುವಾಗ ವಿದ್ಯಾಸರಾಯರಿಂದ ವೆಂಕಟರಾಯರು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಆರ್ಯಮನುಷ್ಯರು ಬಾಯಿಂದ ಈ ವಿಚಾರವು ಹೊರಟದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಯಾರಿಗೆ ಅಶ್ಚರ್ಯವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ? . . . ಅವಳಿಗೆ ಮೊರೆತ ಏಕಮುಖವಾದ ಶಿಕ್ಷಣದ ಫಲವಿರುವುದೇನು ? ಈಗಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮವೇ ಈ ರೀತಿ ಏಕಮುಖತ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಸುವುದೋ ? ಹೀಗಿದ್ದರೆ ಇಂಥ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಹುಡುಗಿಯರೂ ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗುವುದಾದರೆ ಇಂಥ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಅನವಶ್ಯಕವೆಂದು ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳು ವೆಂಕಟರಾಯರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದುವು.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ತಮ್ಮ ಖಾಯಿಲೆಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪೂರ್ಣ ಹತ್ತು ಶಯರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಜೀವವೇ ಹೊರೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರಲ್ಲೂ ಬಡತನದ ಕಾಟ, ಇದು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ನಡೆದುಬಂದ ರೂಢಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವರ ಹಿರಿಯರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಇವರಲ್ಲಿ ನೀತಿಯು ಮಾತ್ರ ನೆಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸರಿಯಾದ ಉತ್ತರ ಹೇಳುವ ಆಲೋಚನೆಯು ಅವರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಅವಳ ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಕೊಡದೆ ಹ್ಯಾಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಅವಳ ಈ ಅಭದ್ರವಾದ ಆಲೋಚನೆ ತಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅಕೆಗೆ ಯಾವ ಉಪದೇಶ, ಹೇಗೆಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಈ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಲು ನಿದ್ರೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಉದ್ದೇಶವೂ ನೆರವೇರಲಿಲ್ಲ. ಉಪದೇಶಮಾಡದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಇಷ್ಟು ಓದಿದ್ದು ವ್ಯರ್ಥವೆಂದು ಒಂದುಸಾರೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗುವದು. ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಬೆಳಗಿನ ಆರುಳುಂಟು ಹೊಡೆಯಿತು. ಇನ್ನು ಎರಡು ತಾಸಿನಲ್ಲಿ ಅವಳ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಬೇಕು. ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬುದು ಮಾತ್ರ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಏಳುಘಂಟೆಯೂ ಅಗಿಹೋಯಿತು. ಆಗ ಅವರು ಔಷಧಿ ತರಲು ಡಾಕ್ಟರರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಲು ವಿನಯಿಂದ ಹೊರಹೊರಟರು.

ಹಾಯಲಿ ಹೋಗುತ್ತ ಹೀಗೆ ಆಲೋಚಿಸಿದರು. ಅವಳು ತಂದೆಯ ಮೇಲಿನ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಅರಣಿ ಹೇಳಿರಬಹುದು. ಈಗ ಸಿಟ್ಟು ಇಳಿದ ನಂತರ ತಾನು ಅಡಿದ ಮಾತಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟಿರಬಹುದು. ನಾನು ಹೋದ ನಂತರ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಈ ಆಲೋಚನೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಯವಾಯಿತು. . .

ಸಿನ್ನದಿನವ ಒಬ್ಬತರುಣಿಯು ಡಾಕ್ಟರರ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ತನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಕೂಲಂಕುಷವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿ ಹೋದಂತೆ ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಡಾಕ್ಟರರ ಮಾತಿನ ಮೇಲಿಂದ ಅವಳು ನಿರ್ಮಲೆಯಾಗಿ ಇರಬಹುದೆಂದು ವೆಂಕಟರಾಯರು ಊಹಿಸಿದರು. ಆಕೆಯ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರವು ಈಗ ಪಕ್ಕಾ ತಿಳಿದಂತಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಅವಳ ಕುಟುಂಬ ಸ್ವತಿಯು ಅವರಿಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಒಂದುವರ್ಷವೂ ಬದುಕಲಾರದೆಂದು ಹೇಳಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಡಾಕ್ಟರರ ಹತ್ತಿರ ವಿಚಾರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಬಹುದು! ಹಾಗಾದ್ದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕೂಲಂಕುಷವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಲು ಕಾರಣವೇನಿತ್ತು.

ಡಾಕ್ಟರರ ಮನೆಗೆ ಹೋದವರು ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಮೊದಲಿಗೆ ವೆಂಕಟರಾಯರ ಅಲೋಚನೆ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿದದ್ದರಿಂದ ಈಗ ಹೋದರೆ ಅವಳು ಏನಾದರೂ ಕೇಳಬಹುದು. ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ವಾಪಸು ಮನೆಗೆ ಬಂದರು ಮತ್ತು ಈಗ ಕೆಮ್ಮು ಜಾಸ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಈಗ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮೂರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತೇನೆ. ಎಂದು ಟೆಲಿಫೋನ್‌ಮಾಡಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತರು.

ಆವರು ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದರೊಳಗೆ ಒಬ್ಬ ಸಾಹುಕಾರನು ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಸಾಹುಕಾರನನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ನಿರ್ಮಲೆಯ ವಿಷಯವಾದ ಚಿಂತೆಯು ಆಡಗಿಹೋಗಿ. ಸಾಲದ ಚಿಂತೆಯು ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿತು.

ಸಾಹುಕಾರ. -- ನನಗೆ ಎನೋ ಅಡಚಣೆ (ಅನಾನುಕೂಲ) ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ದುಡ್ಡಿನ ತೊಂದರೆ ಬಹಳವಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ನೀವು ಎಂಟು ದಿನಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಯನ್ನಾದರೂ ತಂದು ಕೊಡಬೇಕು.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಅನಾನುಕೂಲಗಳನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿ, ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಬಿಟ್ಟು ಸಾರ್ವಕಾಮ ಸಹ ಸಿಗುವದು ಕಷ್ಟ. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ವಿಧದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅಂಗಲಾಚಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಹೇಳಿದರು. ಏನು ಹೇಳಿದರೂ ಸಾಹುಕಾರನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲ ಯಾದರೂ ಸಿಕ್ಕರೆ ನೋಡೋಣವೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅವನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿ ಕಳಿಸಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಸಾಹುಕಾರನ ಮೇಲೆ ಹೆಸರಿಡಲು ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರ ಹಣವು ಬಹಳ ದಿನಸದ್ದಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಅವನ ಹೇಳಿಕೆಯ ಮೇರೆಗೆ ತೊಂದರೆಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ವೆಂಕಟರಾಯರ ಆರ್ಥಿಕಸ್ಥಿತಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಇತ್ತು. ತಿಂಗಳು ತುಂಬಿದೊಡನೆ ಸುಬ್ರಾಯನು ಅವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಭರ್ತಿಮಾಡುವದು ? ಇಷ್ಟಸುತ್ರರನ್ನು ಕೇಳೋಣವೆಂದರೆ ಅವರು ಜಾಸ್ತಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವ್ವ ಬುಟ್ಟಿಕ್ಕಿರೂ ಅವರ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಯಾನಂತಿ ರೂಪಾಯಿ ಭರ್ತಿಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಅವರು ಬಹಳ ಅಲೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಏನೂ ಸೂಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬಹಳ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಬೋಲಿಯೊಳಗೆ ಅತ್ತಿತ್ತ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹನ್ನೊಂದು ಘಂಟೆಯಾದರೂ ಊಟಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲದೆಂದು ಭೀಮಾಚಾರಿಯು ಅವರನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಬಂದರು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಹೊತ್ತುಗೊತ್ತಾಗಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಊಟವೆಡೆ ಅವರ ಲಕ್ಷಣೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಎರಡು ತುತ್ತು ಊಟಮಾಡಿ ಎದ್ದು, ಪುನಃ ಬೋಲಿಗೆ ಬಂದು ಆಲೋಚಿಸಹತ್ತಿದರು. ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ತೋರಿತು. ನಾನು ನಿರ್ಮಲೆಯ ಯೋಚನೆಗೆ ಒಪ್ಪಿದರೆ ನನ್ನ ದುಡ್ಡಿನ ತೊಂದರೆಯು ತಪ್ಪಬಹುದು. ಮತ್ತು ಅವಳ ಹೇಳಿಕೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತಲೂ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಆಲೋಚನೆ ಬಂದೊಡನೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೇ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಇದು ಎಂಥ ಅಧಃಪಾತ ! ನಾನು ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಎರಡು ಉಪದೇಶದ.

ಮಾತುಗಳೇ ತಕ್ಕವನಿದ್ದೆನು. ಅವರ ಸುನಂ ಅವಳ ಯೋಚನೆಗೆ ಒಪ್ಪಲು ಸಿದ್ಧನಾದೆಲ್ಲ! ನನ್ನ ಶಿಕ್ಷಣವು ಎಲ್ಲಿ ಯೋಯಿತು. ಈ ಮಕ್ಕಳ ಮತ್ತು ಅವರ ಆಲೋಚನೆಯು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬಂತು. ಕರೀರದ ಆಶಕ್ತಿಯ ಪರಿಣಾಮವಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೋ? ಹೌದು ಅದೇ? ದೃಢಕಾಯದ ಆಲೋಚನೆಗಳು ದೃಢವಾದವು. ರೋಗಗಳ ಆಲೋಚನೆಗಳು ಅಲವಾದವು ಇರುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ದಾಖಲೆಯ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮಾಡಬಾರದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಕಾರಣ ತಗಾದೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಇಂಥ ಆಲೋಚನೆಗಳು ಬಂದವುನೇ? ಇರಲಿ

ಯಾರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಾಧೆ ಸ್ವರೂಪವಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೂ ನಮ್ಮಂಥ ಶಿಕ್ಷಣ ಹೊಂದಿದ ಪದವಿಧರರಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯೇನು? ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಸಿರಿಯಾದ ಆಲೋಚನೆ ತೋರಿದ ಮೇಲೆ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕು. ಅದು ಹೇಗೂ ಇರಲಿ, ಇಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶದ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ನಾನು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡುವವನಲ್ಲ. ಈಗಲೇ ರೋಗದ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಯೋಚನೆಗೆ ನನ್ನ ನಿಷೇಧವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ಇದೇ ಆಲೋಚನೆ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಆದರಲ್ಲದೇ ಮಗ್ನ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿತು.

ನಿರ್ಮಲೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಲು ಉಡುಪನ್ನು ಧರಿಸಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವರ ಕೋಪವು ಕಾಂತವಾಗಿ, 'ನಾನನ್ನು ಕಾಂತವಾದ ವಿಸದ ಬೇರಿಕಡೆ ಯೋಗುವುದು ಬುದ್ಧಿವಂತರ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ' ಎಂಬ ಮುಖಚಾರವು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂತು. ಕಾರಣ ಅಂಗಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಇಟ್ಟರು. ಹಾಗೂ ಕೋಳಿ ಯೋಗಿಗೆ ಅತ್ತಿಂದ ಇತ್ತ ತಿರುಗಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ನಿರ್ಮಲೆಯ ವಿಷಯದ ಚಿಂತೆಯು ವ್ಯಸಾದನು ಅವರನ್ನು ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರ ಸಾಧಕ ಪಾಧಕಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಮೋಜಿನ ಪ್ರಾಣ ತೆಗೆದು ಬಂದು ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಮೊದಲು ಪಾಧಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ನಿರ್ಮಲೆಯ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿ (೧) ವಿಷಯವು ಅಭದ್ರ, ಸ್ವಾರ್ಥ, ಮತ್ತು ದುಷ್ಟವಾದದ್ದಿದೆ (೨) ಸ್ವಚ್ಛವಾದದ್ದಿಲ್ಲ.

ಯಿಂದ ಏನು ಆರಾಮ ಕಳೆಯುವ ಕ್ಷೇತ್ರವಿದ್ದಿ ಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗಿದೆ. (೩) ಇಂಥಾ ಅಭದ್ರ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿದುತಿಳಿದು ಬಸ್ತಿಗೆಕೊಡುವಂತಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಮೂರು ಜ ಧಕಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಸಾಧಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯ ಬಾರಂಭಿಸಿದರು. (೧) ನಿರ್ಮಲೆಯು ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿರುತ್ತಾಳೆ. (೨) ಈ ಅಲೋಚನೆಗೆ ನಾನು ಬಸ್ತದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ತರುಣನು ಬಸ್ತಿ ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. (೩) ನಿರ್ಮಲೆಯ ಸಂಗಡ ಲಗ್ನವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಅಗೌರವವೇನೂ ಇಲ್ಲ. (೪) ಆಕೆಯ ಅಭದ್ರತನವು ಲಗ್ನದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಇರುವುದು. (೫) ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಸ್ತದರೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾವ ಅವಗುಣವೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ರೀತಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಮುಚಿಸಿಕೊಂಡು ನೋಡಲು ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳೂ ಸುಮಾರ್ಥವಿಂದಕ್ಕೆ ತೋರಿವವು. ವಸ್ತಿಗೆ ಬಹಳ ಅಯಾಸವಾದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಹಾ ಕುಡಿದು ಅರೋಚಿಸಿ (ಆವೆಂದು ಘಮಾಬಾಯಿಗೆ ಚಹಾ ತರಲು ಹೇಳಿದರು. ಚಹಾ ತಂದೊಡನೆ ಅವನ್ನು ಕುಡಿದರು. ಆಗ ವಸ್ತಿಗೆ ಒಂದು ತರಹ ಹುರುಪುಂಟಾದಂತ ತೋರಿತು. (ತನ್ನಲ್ಲಿತುನು) ನಿರ್ಮಲೆಯ ಮಾತಿನಂತ ನಡೆದರೆ ಆದರಿಂದೇನು ತೋಂದರೆ? ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರದ ಉದ್ದೇಶವೂ ಮಾತ್ರ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಕೋಚವಿರುವುದು. ಅದನ್ನು ಆ ಮೇಲೆ ಸರಿಸಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಮತ್ತು ಈ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಹೆಸರಿಡುವಂತೆ ಇಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ವಿಚಾರ ನಾನೂ ಬರೆಯುವುದಿಗೆ ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಹೇಳಲಾರಳು. ಅದರಲ್ಲಿ ನಾನು ಡಬ್ಬಲ್ ಸದಾ ಧೂನಿರುತ್ತೇನೆ. ಅವಳು ಕೂಡ ವಿದ್ಯಕಲಿತ ಸುಶಿಕ್ಷಿತಳಿರುತ್ತಾಳೆ. ಆದರಿಂದ ಜೊತೆಯು ಸರಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಜನರು ಹೇಳಬಹುದು. ಅವಳ ಸುಧಾರಣೆಯ ಅಲೋಚನೆಯು ಬಹಳ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿದೆ. ಆದರಿಂದ ನನಗೆನಾಗಬೇಕು! ವಿಚಾರ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಸರಿಯಾದ ಸಹವಾಸ ಸಿದ್ಧತೆವರೆ ಅವಳು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟುಬಹುದು. ನಾನು ಈ ದಿನ ಅವಳಿಗೆ ಲಗ್ನವಾಗುವುದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಆಕೆಗೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಸಿಕ್ಕಬಹುದು. ಆದರೆ ನಾನು ಈಗ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಬಸ್ತದಿದ್ದರೆ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯು ವಾಂತವ್ಯವನ್ನು ಸರಿಯಾದ ದಾರಿಗೆ ತರದೇಹೋದ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕಾದೀತು. ಮತ್ತು

ಇವರಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣ ಬುದ್ಧಿಯ ವಿಕಾಸವಾಗಬಹುದು. ಹೇಗೂವೂಡಿ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀ ತರುಣಿಯನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚದಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ಪಾಪವು ಸಂಘಟಿಸಬಹುದು ನನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಇವರಿಂದ ಸಾಹು ಕಾರರ ತಗಾದೆಯನ್ನು ಕೂಡ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ದುಡ್ಡಿನ ಅನುಕೂಲತೆ ಆದನಂತರ ಡಾಕ್ಟರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಒಳ್ಳೆಯವೆಯ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಸುಧಾರಿಸಬಹುದು. ಇನ್ನು ಕಾಲಮಿಂಚಿದರೆ ನಾನು ಬದುಕುವ ಭರವಸೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಎಂದು ಡಾಕ್ಟರರು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ ಎಲ್ಲ ವಿಧದಿಂದಲೂ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಲಾಗಿ ಆಕೆಯ ಆಲೋಚನೆಗೆ ಒಪ್ಪಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ನಿಷಯವೇನೋ ಕಠಿಣವಾದದ್ದು. ನಿಜ. ಅವರಲ್ಲೇ ಕಷ್ಟಬಟ್ಟು ಸುಖವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಕೆಲಸವಾಗಿದೆ. ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಹೆದರದೆ ಕಾರ್ಯಮಾಡಿ ಗೆಲ್ಲಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಖಂಡಿತ ಜಯಸಿಕ್ಕಬಹುದು.

ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಹೊಯ್ಯಾಡಿ ಲಗ್ನವಾಗಲು ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಅಷ್ಟರೂಗಾಗಿ ಗಡಿಯಾರ ನೋಡಲು ಎರಡೂವರೆಗೆ ಐದುಮಿನಿಟು ಮಾತ್ರ ಕಡಿಮೆ ಇತ್ತು. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಟೆಲಿಫೋನ್ ಮಾಡಿದ್ದು ನೆನಪಾಗಿ ಕೂಡಲೆ ಉಡುಪನ್ನು ಧರಿಸಿ ಎರಡೂವರೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೊರಟರು.

೧೨ ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

~~.....~~

ಗಾಳಿಯಂತಹ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ವಿನಾಯಕರಾಯನ ಆಗಮನವು ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಸಿರ್ಮಲೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಒಂದು ವಿಘ್ನವೇ ಒಂದಹಾಗಾಯಿತು. ಯಾರಿಗೇ ಆಗಲಿ ಒಂದು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೂತಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಮುಗಿಸಿಬಿಡುವುದೇ ಒಳ್ಳೆದೆಂದು ತೋರುವದು. ಕೂತಮೇಲೆ ಕೆಲಸ ಪೂರೈಸದಿದ್ದರೆ ಮಾತಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮತ್ತು ಇತರರ ಸಲಹೆಯಿಂದ ಆ ಕೆಲಸ ಕೆಡುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ.

ಸಿರ್ಮಲೆಯು ಒಳ್ಳೆ ಚತುರಳಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ಆ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದಳು. ತನ್ನ ರೂಪಕ್ಕೆ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಮರುಗುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಅವಳು ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದಿದ್ದಳು. ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಈಗ ಸರಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈಗಲೇ ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ತೀರಿಸಿಬಿಡಬೇಕೆಂದೂ, ಅವರಿಗೆ ಆಲೋಚಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡಕೂಡದೆಂದೂ, ಅವಕಾಶ ದೊರೆತು ಅವರು ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಪಟ್ಟ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡದ್ದಾದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ತೋರಬಹುದು. ಕೆಲಸವು ಕೆಟ್ಟೇತೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದಳು. ಒಪ್ಪಿಗೆ ಯಾದರೆ ಕೂಡಲೇ ಕೆಲಸ ಜರುಗಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಲ್ಲದೆ ವೆಂಕಟರಾಯರ ಅನುಮಾನವನ್ನೂ ಅವಳು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ರೋಗಿವೃದ್ಧ ಜನರು ತಮ್ಮ ಮೂಲಸಹ ದುರ್ಬಲತೆಯಿಂದ ಮಾತಾಡುವ ಭರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಆಲೋಚಿಸಲಾರದೆ ಯಾವದೇ ಕೆಲಸಕ್ಕಾದರೂ ಒಂದೆಂದು ಮುಳುಗಿ ಕೊಡುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರಿಂದ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾಡುಸಾಧನವ ಆಲೋಚನೆ ಸಿರ್ಮಲೆಗೆ ಇತ್ತು. ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಯತ್ನದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳು ಎಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ!

ವಿನಾಯಕನು ಹೋದಮೇಲೆ ಅವಳು ಏನು ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕು ? ಎಂಬುದರ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸ ನೆರವೇರುವುದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಭೀತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಆದರೆ ತನ್ನ ಮೋಹಕ್ಕಾದರೂ ನಾಳೆ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಬಂದೇ ತೀರುವರೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಖಾತ್ರಿ ಇತ್ತು. ಅವರು ಬಂದಾಗ ಅದಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ತನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅವರನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ದೃಢಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಮತ್ತು ಕೂಡಲೇ ಕಾಮತ ಡಾಕ್ಟರರ ಮನೆಯಕಡೆ ಹೊರಟಳು. ವೆಂಕಟರಾಯರ ಪ್ರಕೃತಿಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಡಾಕ್ಟರರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದಳು. ಇವಳ ಮಾತಿನ ಮೇಲಿಂದ ಡಾಕ್ಟರರಿಗೆ ನಿರ್ಮಲೆಯು ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಕೇವಲ ಬಂಧುವಿರಬಹುದೆಂದು ತೋಗಿ, ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದರು. ಡಾಕ್ಟರರು ತಮ್ಮ ಮಾತಿಂದ ವೆಂಕಟರಾಯರ ಭೂಲೋಕದ ಯಾತ್ರೆಯು ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ತೋರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಸೂಚಿಸಿದ್ದರು. ವಿನಾಯಕನು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವೇನೋ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ಡಾಕ್ಟರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಿಳಿದದ್ದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅವಳಿಗೆ ಇದ್ದುದರಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ರಾತ್ರಿ ಅವಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನಿದ್ರೆ ಬಂದಿದ್ದು. ಆದರೆ ಬೆಳಗಾದ ಮೇಲೆ ನಾತ್ರ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಗಡಿಯಾರವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಇದ್ದಳು.

ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಎಂಟುಘಂಟೆಯಾದೀತು, ಮತ್ತು ವೆಂಕಟರಾಯರು ಬಂದಾರು, ತನ್ನ ಕೆಲಸ ಹೇಗೆ ನೆರವೇರೀತು; ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳು ತಲ್ಲೀನಳಾಗಿದ್ದಳು. ಖುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂತು ಸೀರೆಯ ಝರಿಯನ್ನು ತಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಟೆಲಿಫೋನಿನ ಗಂಟೆಬಾರಿಸಿತು. ಅವಳು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ನಳಿಗೆಯನ್ನು ಕಿವಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ನಿರಾಶಳಾದಳು. ಆದರೆ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಅವರ ದಾರಿಯನ್ನು ಕಾಯದಿದ್ದರೆ ಗತಿಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ತಾನೇ ವೆಂಕಟರಾಯರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಮಾತಾಡಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂತು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅವರು ಸಮ್ಮತಿಸದಿದ್ದರೆ ಅಪಘಾತವಾದೀತೆಂದು ಹೋಗುವದನ್ನು ರಹಿತಪಡಿಸಿದಳು. ಅದರಲ್ಲೂ ಅವರು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಬರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದರು.

ನಿರ್ಮಲೆಯು ಮೂರು ಘಂಟೆಯವರೆಗೆ ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದಳು. ಮೂರು ಘಂಟೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನೆಂಟರಾಯರು ಬಂದರು. ಆಗ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಆರಾಮ ಖುರ್ಚಿಯಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ವೆಂಕಟರಾಯರನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಅವಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹುರುಪು ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ದಿವಸದ ಚಿಂತೆಯ ವಿನಃ ಬೇರೊಂದು ಆಲೋಚನೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸಿಗರೇಟಿನ ಡಬ್ಬಿಯನ್ನು ಅವರ ಎದುರಿಗೆ ಸರಿಸಿ, ನಿನ್ನ ದಿವಸದ ಆಲೋಚನೆ ಅಲ್ಲಿಗೇ ನಿಂತು ಹೋಯಿತಲ್ಲ? ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಹೊಗೆ ಬಿಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ಕಾರಣ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಅದೇ ಮಾತನ್ನು ಪುನಹ ಹೇಳಿದಳು.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಈ ದಿನ ಅದನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನಾನು ನಿನ್ನ ದಿವಸವೇ ಹೇಳಿರುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತು ಈ ದಿನ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೇಳತಕ್ಕದ್ದಿರುವುದು.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನೀವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಎಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಿರಿ?

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಸ್ಪಷ್ಟ! ಸ್ಪಷ್ಟ! ಅಂದರೆ ಇನ್ನೂ ಏನು ಹೇಳಬೇಕು?

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಲಗ್ನವು-ಲಗ್ನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲ! ವ್ಯಾಪಾರೀ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ! ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ನನಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. (ಅವರಿಗೆ ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ಶೋರ್ವಡಿಸದೆ ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡಿದರು.)

ನಿರ್ಮಲೆ:— ತಂದೆಯ ಆಸ್ತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ನನಗೆ ದೊರೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ನಿಜ; ಆದರೆ ಲಗ್ನದ ಶರ್ತನ್ನು ಪಾಲಿಸದ ವಿನಃ ಅದು ಹೇಗೆ ದೊರೆಯಿತು?

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಲಗ್ನದ ಬಂಧನವು ನನಗೆ ಬೇಡವಾಗಿದೆ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಹಾಗೆಂದರೇನು?

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಐಶ್ವರ್ಯ ಸಿಗುವಮಟ್ಟಿಗೆ ಲಗ್ನ ಬೇಕಾಗಿದೆ ! ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳುವುದೇನು ? ಈಗ ನಾನು ಎಷ್ಟು ಸ್ವತಂತ್ರಳಿರುವೆನೋ ಅಷ್ಟೇ ಸ್ವತಂತ್ರವು ಲಗ್ನವಾದಮೇಲೆ ಇರಬೇಕು !

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಅಂದರೆ ! ಶರ್ತು ಮುರಿಯುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಮಗೆ ಹಂಗಾಮಿಲಗ್ನ ಬೇಕಾಗಿರುವುದಲ್ಲವೇ ? (ಈ ಮಾತನ್ನು ಲೇವಡಿಗೋಸ್ಕರ ಹೇಳಿದರು.) ಆಗಲಿ. ನಾನು ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ನನಗೆ ಲಾಭವೇನು ?

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಈ ವಿಚಾರ ನಾನೇ ಹೇಳತಕ್ಕವಳಲ್ಲ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಅದೇನು ? ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿ.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಒಂದೆರಡು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರಿಗೆ. (ಮುಂದೆ ಮಾತಾಡಗೊಡದೆ)

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಆಂ ! ಎರಡು ಸಾವಿರವೇ ! ನನ್ನ ಸಾಲವೇ ಏಳು ಸಾವಿರವಿರುವಾಗ ?

ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಅಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ವೆಂಕಟರಾಯರ ಬಡತನವು ಇಷ್ಟು ದೂರವಿದೆ ಎಂದೂ ಮತ್ತು ಇಷ್ಟು ಸಾಲವಿರಬಹುದೆಂದೂ ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ವೆಂಕಟರಾಯರೂ ಈ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರು ಎಲ್ ಎಲ್. ಬಿ., ಎನ್ನುವುದು ಮಾತ್ರ ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣ ಅನುಕೂಲತೆ ಇಲ್ಲದೆ ಯಾರೂ ಇಂಥ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಓದಲಾರರೆಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಆಕೆಗಿತ್ತು. ಈ ಸಾಲದ ವಿಷಯ ಅವಳಿಗೆ ನೊಂದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತರೆ ಲಗ್ನದ ವಿಷಯ ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದಳೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಅನುಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಏನುಕಾರಣ ಇಷ್ಟು ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಲು ಯಾರಿಗೆ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಿತ್ತು ?

ಸ್ವಲ್ಪಕೊತ್ತು ಅವಳು ಏನೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಸಾಲದ ವಿಷಯ ಒಂದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಂಯೋಗದ್ದವು. ಅವರು ಸದಾ ಧರರು. ಅವರ ಸಂಗಡ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಯಾರೂ ಹೆಸರಿಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ಮದ್ದಿನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಜಾಸ್ತಿ ಖರ್ಚು ಮಾಡ

ಬೇಕಾಗುವದು. ಆಗಲಿ; ಸಮ್ಮತಿಕೊಡೋಣವೆಂದುಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸಿ.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಸಾಲ ತೀರಿದರೆ ಸರಿಯಷ್ಟೇ! ಮತ್ತೇನಾಗಬೇಕು ?

ವೆಂಕಟರಾವ್:—ಸಾಲವೊಂದು ತೀರಿದರೆ ಹ್ಯಾಗಾದೀತು? ನನ್ನ ಅವಸ್ಥೆಗೆ....

ನಿರ್ಮಲೆ:— ತಿಂಗಳಿಗೆ ನೂರುರೂಪಾಯಿ. (ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷದಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾತ್ರ)

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಸಾಕು; ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದಿರಿ. (ಎಂದು ಸಿಗ ರೇಟನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಸೇದುತ್ತ) ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿಹೋಯಿತು. ಲಗ್ನವಾದಮೇಲೂ ನಿಮಗೆ ಪೂರ್ಣ ಸ್ವತಂತ್ರವಿರಬೇಕೋ ?

ನಿರ್ಮಲೆ:— ನೋಡಿರಿ; ಬಾಹ್ಯೋಪಚಾರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಗಂಡಜೆಂದಿ ರಂತಿರಬೇಕು. ಈಗ ಮಾಡಿದ ಶರ್ತಿನಂತೆ ಇಬ್ಬರೂ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕಾದೀತು. ತಿಳಿಯತೋ ?

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಹೂಂ! (ಅವರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೋ ಆಲೋಚಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು.)

ನಿರ್ಮಲೆ:— ನೋಡಿರಿ; ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿರುತ್ತೀರಿ! ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರಿ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಮೇಲೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾದೀತು!

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಮೊದಲೇ ಈ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅದು ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿದೀತು !

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ನಾನು ಪೂರ್ಣ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮ ವಿಚಾರವನ್ನು ನೀವು ಛದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ....

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಒಂದು ಸಾರೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ ಎಂದೂ ತಪ್ಪಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ನಾನು ಪದವೀಧರನಿರುವೆನು. ಪದವೀಧರರು ಎರಡುಸಾರೆ ಮಾತನಾಡುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವ್ಯಸನ ವಾಗಬಾರದೆಂದು ಪುನಹ ಹೇಳಿದೆನು. ಇಷ್ಟೇ....

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಪೂರ್ಣ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಎದುರಿಗೆ ಇಟ್ಟಿರುವೆನು.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಹಾಗಾದರೆ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾದಂತೆ ಆಯಿ ತಲ್ಲವೇ? ಹಾಗಾದರೆ **ಬಗ್ಗು ಹಾಕುವುದಲ್ಲ?**

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಕಮಿಟಿಯ ಸಭಾಗೃಹದಲ್ಲಿ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಛೇ! ಲಗ್ನವು ಶಾಸ್ತ್ರೀಕೃತವಾಗಿ ಜರುಗಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಕಾರಣ ಆ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಬೇಡ.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಸಿಜ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಆದಕಾರಣ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ನಮ್ಮ ರಾಧಾಸದನದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕ ಮಾಡೋಣ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಆಗ ಬಹುದು.... ..

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಈಗ ಮುಹೂರ್ತ ವಗೈರೆ ನೋಡಿ, ಎಲ್ಲ ತಯಾರ ಮಾಡಿರಿ. ಪ್ರಕೃತ ನಿಮ್ಮ ಖರ್ಚಿಗೋಸ್ಕರ ನಾಳೆ ಒಂದುನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಕಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಮುಹೂರ್ತವು ಆದಷ್ಟು ಸಮಾಪದ್ದು ಆಗಿರಲಿ!

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಬಹಳ ಸಮಾಪವಾದದ್ದನ್ನೇ ಇಡಿಸುವೆನು. ಅದರ ಕಾಳಜಿ ಬೇಡ. (ಎಂದು ಹೇಳಿ, ವೆಂಕಟರಾಯರು ಹೊರಡಲು ತಯಾರಾದರು.) ನಾನು ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತೇನೆ. (ಹೊರಟರು.) ಸಾಹುಕಾರರ ಬಾಬತು ಮಾ... (ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಹೊರಟುಹೋದರು.)

ನಿರ್ಮಲೆ:— (ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ) ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ಕಾಡ್ಯವೇನೋ ಆಯಿತು. ಇನ್ನು ಎಲ್ಲೆಯವೂ ಸಿಗುವುದು. ಮತ್ತು ಬೇಕಾದಹಾಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ! ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಮಾಡಿಟ್ಟ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದರಲ್ಲಿ ಬಿಡಿಸಿದೆನು?

ಅವಳಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಾಯಂಕಾಲ ತಿರುಗಾಡುವ ವೇಳೆಯಾಯಿತು. ಕಾರಣ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಭತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ಬಂದರದಕಡೆ ಹೊರಟು ಹೋದಳು.

೧೩ ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

ನಾವು ಬಲವಾದ ಜೋಯಿಸರು.

ನೆಂಕಟರಾಯರು ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವರ್ಗದವರಾಗಿದ್ದರು. ಅರ್ಥಿಕ ದುರವಸ್ಥೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಯೋಚನೆಗೆ ಅವರು ಅನುಕೂಲವಾಗಿರ ಬಹುದು. ಯಾಕಂದರೆ --- ನಿರ್ಮಲೆಯ ಮನೆಯಿಂದ ವಾಪಸು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಸಾಹುಕಾರರ ತೊಂದರೆ ತಪ್ಪಿದ್ದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂತೋಷ ವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನೇನೋ ಕಳವಳವು ಉಂಟಾಗಿ, ಸದ್ವಿಚಾರದ ಕಡೆಗೆ ಮನಸ್ಸು ತಿರುಗಿ, ತಾವು ಕ್ಷುದ್ರಸ್ವಾರ್ಥದಕಡೆ ಲಕ್ಷ ಗೊಟ್ಟು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಏರೋಧವಾದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಂತೆ, ತಿಳಿಯಿತು. ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ನಿದ್ರೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಈ ಕೆಲಸ ನನ್ನಿಂ ವಾಗದು; ಎಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೂ ಮನಸ್ಸಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಸಾಲವು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಸುಲಭರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತೀರುವಾಗ ಯಾರು ಬಿಟ್ಟಾರು? ಕೆಲಸದ ಉದ್ದೇಶವು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೆಲಸಮಾತ್ರ ಶ್ರೇಷ್ಠತರದ್ದು. ನಿರ್ಮಲೆ ಯಂಥ ಸುಸ್ವರೂಪ ತರುಣಿಯೊಡನೆ ಲಗ್ನವಾಗುವದಕ್ಕೆ ಯಾರ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇವೇರೀತಿ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕೈಗಳಿಂದ ಬರೆದ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಒಬ್ಬ ಅಳು ತಂದುಕೊಟ್ಟನು. ಅದನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಓದಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಪ್ರಥಕಾಶ್ರಮ.

ಭಾನುವಾರ ರಾತ್ರಿ ೯ ಘಂಟೆ.

ಶ್ರೀಯುತ... (ಲಗ್ನವಾಗದೆ ಪ್ರಿಯಕರ ಎಂದು ಹೇಗೆ ಬರೆಯಲಿ ?) ನೆಂಕಟರಾಯರೇ... ನನ್ನ ಕೆಲಸದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಖಾಯಂ ಇರಬಹುದು. ನನ್ನ ವಿಚಾರವು ಖಂಡಿತವಾಗಿದೆ. ಕೆಲಸ ದೂರ ಸಾಗಬಾರದಾಗಿ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. 'ಶುಭಂಚಸೀಘ್ರಂ' ಎಂಬ ತತ್ವ ದಂತೆ ನಾನು ನಡೆಯುವವಳು. ನಿನ್ನಿನ ಮಾತಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇದ್ದರೆ, ಸುಮ್ಮನೆ ಕಾಲಹರಣದಿಂದ ಲಾಭವಿಲ್ಲ. ತೀವ್ರವಾಗಿ ಸದರಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು

ಮುಗಿಸುವುದೇ ನನ್ನ ಅಭಿಲಾಷೆ, ತಿಳಿಯಿತೇ ? ನಿಮ್ಮ ವಿಚಾರವು ಬಾಯಂ
ಅಗಿದ್ದರೆ ಕೂಡಲೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಡಿರಿ. ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಅಫೀಸ್
ಕೆಲಸದ (ಮಾಹಿತಿ) ಕ್ರಮವು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ
ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಸಂಬಳ ಸಿಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ನನಗೆ
ತೋರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ಏನತ್ತು ರೂಪಾಯಿಯಿಂದ
ಏನಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಏತ್ಸರ್ಯವು ಅದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ನನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ಬರಬೇ
ಕೆಂದು ನನ್ನ ಹಾರೈಕೆ. ನಾನು ಮನಸ್ಸುಬಿಟ್ಟು ಬರೆಯುತ್ತ ಇದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ
ಕಾರ್ಯವು ವ್ಯಾಪಾರೀ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಿರುವುದು. ಅದನ್ನು ನಾನು ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟಿರು
ವುದಿಲ್ಲ. ನಿಮಗೆ ವಿಶದವಾಗಿ ಹೇಳಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ. ಲಗ್ನದ ವಿಧಿಯು
ಕಮಾಟಿ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಅಗಿದ್ದರೆ ಅರ್ಧತಾಸಿನಲ್ಲಿ ಮುಗಿದು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.
ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಇಷ್ಟದ ಪ್ರಕಾರ ಹಳೇಪದ್ಧತಿಯ ರಗಳೆಯ ವಿಧಿಗೆ ಸಹ ನಾನು
ಒಪ್ಪಿರುತ್ತೇನೆ. ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಈ
ಸಣ್ಣ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ವಿನಯ ನೋಯಿಸಬಾರದೆಂದು ನಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂ
ಡೆನು. ನೀವು ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಿದ್ದೀರಿ. ಸುಮ್ಮನೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಕ್ರಮಗಳ
ನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಿಧಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೆರ
ವೇರಿಸಲು ಅನುಕೂಲಪಡಿಸುತ್ತೀರಾಗಿ ನಾನು ನಂಬಿರುತ್ತೇನೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮ
ಣರು ವಗೈರೆಯಾವುದನ್ನೂ ನೀವೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಮತ್ತು ಒಂದು ಒಂದೂ
ವರೆ ತಾಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಧಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮುಗಿಸುವಂತೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿರಿ. ನನ್ನ ಗೆಳತಿ
ಯರಿಗೆ ನನ್ನ ಅನುಕೂಲದ ವೇಳೆಗೆ ಮೇಜವಾನಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀವೂ
ಕೂಡ ನಿಮ್ಮ ಇಷ್ಟ-ಮಿತ್ರರಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ಅನುಕೂಲದಂತೆ ಮೇಜವಾನಿ ಮಾಡಿ
ಸಬಹುದು. ಲಗ್ನದ ದಿವಸ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಆಡಂಬರದ ಕೆಲಸ ಹೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳ
ಬಾರದು. ನಾನು ನಾಳೆ ರಾಧಾಸದನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಮನೆ ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಿಸು
ತ್ತೇನೆ. ನೀವು ನಾಡದು ಮುಹೂರ್ತ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಗೆ
ಬನ್ನಿರಿ. ಸಮಕ್ಷಮ ಸಕಲವೂ ತಿಳಿದೀತು.

ಇತಿ.

ನಿಮ್ಮ, ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ

ತಾಜಾಕಲಮ್- ಚಿಲ್ಲರೆ ಖರ್ಚಿಗೋಸ್ಕರ ಒಂದುನೂರು ರೂಪಾ
ನೋಟನ್ನು ಲಗತು ಕಳಿಸಿರುತ್ತೇನೆ.

ನೆಂಕಟರಾಯರು ಪತ್ರವನ್ನು ಎರಡು ಮೂರು ಸಾರೆ ಓದಿದರು. ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವಳು ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಳು. ಅವರು ಪತ್ರವನ್ನು ಮೇಜಿನಮೇಲಿಟ್ಟು ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವಳು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವು ವ್ಯಾಪಾರೀ ಸಂಬಂಧವಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಬರೆದಿರುತ್ತಾಳೆ. ನನ್ನ ಕಾರ್ಯವೂ ವ್ಯಾಪಾರೀ ಸಂಬಂಧವಲ್ಲವೇನು? ಕಾರಣ ಅವಳಿಗೇಕೆ ಹೆಸರಿಡಬೇಕು. ಇಬ್ಬರ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಕೆಲಸವು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೇನು?

ಪುನಃ ಪತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಓದಿ, (ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ) ಪತ್ರದೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಬ್ದವೂ ಆಕೆಯ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವಳ ಅಂತಃಕರಣವು ಹೇಗಿರಬಹುದು? ಅವರಿಂದ ನನಗೇನು? ಲಗ್ನವನ್ನು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಮುಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಶುರವು ಅವಳಿಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ದಿನಸಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ನನ್ನ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಬಹುದೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಅನುಮಾನ ಎರಬಹುದು. ಈಗಲೇ ಜೋಯಿ ಸರಹತ್ತಿರಹೋಗಿ, ವಿಚಾರಿಸಿ, ಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ಕೂಡಲೆ ತಿಳಿಸಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ.

ನೆಂಕಟರಾಯರು ಉಡುಪನ್ನು ಧರಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವುದರೊಳಗೆ ತನ್ನ ವಿಚಾರವು ಖಾಯಂ ಇರುವುದಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂತು. ಕಾರಣ ಪತ್ರ ಬರೆಯಲು ಕೊತರು.

ಅನ್ನ ಪೂರ್ಣಾಗೃಹ.

ಸೋಮವಾರ ದೆಳಗೈ ೧೦ ಲಂಚೆ.

ಪ್ರಿಯ — (ಈ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಮ್ಮತಿ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಪತ್ರವು ಬರೆಯಬಹುದು.)

ನನ್ನ ಮುಂದು ಕೈಗಳಿಂದ ಬರೆದ ಪತ್ರ ತಿರುಳು. ನನ್ನ ಆಲೋಚನೆಯೂ ಅದರಂತೆ ಆಗಿರುವುದು. ನಿಮ್ಮ ಸೂಚನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಈ ದಿನವೇ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈಬಿಡುವೆನೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಹಳೇ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ನದಿಸಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಆಶಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಅವುಗಳು ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು

ಮೆಚ್ಚುತಕ್ಕವುಗಳಾಗಿವೆ. ಕಾರಣ ಅವುಗಳನ್ನು ನೀವು ಬೇಕಾದಹಾಗೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ಕೆಲಸಗಳು ಮಾತ್ರ ನಡೆದರೆ ನನಗೆ ಸಾಕು. ನೀವು ಬರೆದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಮುಗಿಸಿ, ನಾಳೆ ಸಾಯಂಕಾಲ ಐದು ಘಂಟೆಗೆ ಗಾಢಾಸದನಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಭೇಟಿಗೆ ಬರುತ್ತೇನೆ

ತಮ್ಮ,

ವೆಂಕಟರಾವ್.

ತಾತಾಕಲಮ್ ನೀವು ಕಳೆದ ನೂರುರೂಪಾಯಿಯನ್ನೂಟು ಕಲ್ಪಿದೆ

ಸತ್ರುವನ್ನು ಲಕ್ಷೋಟಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದಕೂಡಲೇ ಸುಬ್ರಾಯನ್‌ರ ಭೇಟಿ ಕೆಗಿದುಕೊಂಡು ಇವತ್ತಿನಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಮಾಡಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ವೆಂಕಟರಾಯರ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಒಳ್ಳೆ ಚತುರರಿದ್ದು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಗರಿದ್ದರು. ಸುಬ್ರಾಯನ್‌ನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪುನಹ ನೋಡುವ ಸಂಭವವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ವೆಂಕಟರಾಯರನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲು ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಸುಬ್ರಾಯನ್ — ನೀವು ಸಂಬಳದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಬಿಡುವುದಾದರೆ ಮುಂದಿನ ತಿಂಗಳಿಂದ ಇನ್ನು ಐದು ರೂಪಾಯಿ ಜಾಸ್ತಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಈ ವಿಷಯ ನಿಮಗೆ ನಾನು ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸತಕ್ಕವನ್ನಿದ್ದೆನು. ಆದರೆ ನೀವು ಒಗೆ ಆತುರಪಡುವಿರಿಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— (ಕಂಪಿತಸ್ವರದಿಂದ) ಸಂಬಳಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಾನು ಕೆಲಸ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಸುಬ್ರಾಯನ್ :— ಹಾಗಾದರೆ ಯಾತಕ್ಕೋಸ್ಕರ? (ನಗುತ್ತ ಕಗುತ್ತ) ಯಾವುದಾದರೂ ಸಂಸ್ಥಾ ನದಿಂದ ಮುನಸಫಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನ ಎಂದಿರುವುದೇನು?

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಮುನಶೀಘರ ಕೆಲಸ ನನಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತು ಎಂದು ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ಕೇಳಿದರು.)

ಸುಬ್ರಾಯನ್ — ಸ್ವತಂತ್ರರೀತಿಯಿಂದ ವಕೀಲಿ ನಡಿಸುವುದೋ ಹೇಗೆ ?

ವೆಂಕಟರಾವ್ — ಛೇ ! ಅದು ಬಡವರ ಲೇವಡಿಯೇ, ಸರಿ !

ಸುಬ್ರಾಯನ್ — ಹಾಗಾದರೆ ಮುಂದೇನು ಮಾಡುವಿ ?

ವೆಂಕಟರಾವ್ — ಯಾವುದನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಬಹಳ ಕೆಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಕೆಲಸ ಬಿಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಸುಬ್ರಾಯನ್ : - ಹಾಗಾದರೆ ಒಗೆ ಮಾಡಿರಿ. ಆ ಮೃತ್ಯುಪತ್ರದ ಕೆಲಸವನ್ನೆಲ್ಲ ಪೂರೈಸಿ ಹೋಗಿರಿ. ಆದರೆ ಕೆಲಸಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬಹುಶಃ ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದಲೇ ನಡೆದಿವೆ ಬೇಗನೆ ಆದರೆ ಕೆಲಸ ಪೂರೈಸಿಬಿಡಿ, ಅಂದರೆ ಒಂದುರಗಳೆ ಹರಿವಂತಾಗುವಿರಿ.

ಇದಕ್ಕೆ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಯಾವಮಾತನ್ನೂ ಆಡಲಿಲ್ಲ.

ಸುಬ್ರಾಯನ್ — ಶನಿವಾರ ದಿನವೆ ಮೃತ್ಯುಪತ್ರದ ನಕಲನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸಿರ್ಮಲೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿದ್ದಿಲ್ಲ ; ಅದು ಏನಾಯ್ತು ? ಆಗ ನೀವು ಹೋದವರು ಪುನಹ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ ! ಅವಳು ಏನು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ ? ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡಳೋ ಹೌದು ?

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಸ್ವಬ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಸಿರ್ಮಲೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನಾಚಿಕೆಯುಂಟಾಯಿತು.

ಸುಬ್ರಾಯನ್ರು ಈಚೆಯ (ಅಧುನಿಕ) ಹೊಸನಮೂನೆಯ ವಕೀಲರಾಗಿದ್ದು ತುಂಬಾ ಚತುರರಿದ್ದರು. (ವೆಂಕಟರಾಯರನ್ನು ನೋಡಿ)

ಹಾಗಾದರೆ ಆಕೆಯ ವಿಚಾರವೇನಿರುವುದು ? ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆನ್ನುವಳೋ ಇಲ್ಲವೋ ?

ವೆಂಕಟರಾವ್ — ಕಾಗದವನ್ನು ಓದಿದಳು. ಆದರೆಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನ ಬಂದ ಒಂದೆರಡು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳು.

ಸುಬ್ರಾಯನ್ — ಆದರೆ ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರ ಏನು ಹೇಳಿದಳು ? (ಬೇಕೆಂತ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದರು.)....

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಏನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ನಿರ್ಮಲೆಯ ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರ ಕೇಳಿದೊಡನೆ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಸ್ವಲ್ಪಗಾಬರಿಯಾದದ್ದನ್ನು ಸುಪ್ರಾಯನಾರು ನೋಡಿದರು. ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಇವರು ಕೆಲಸಬಿಡಲು ಆಕೆಯ ಲಗ್ನಕ್ಕೂ ಇವರಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಿರುವಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಅನುಮಾನ ಬಂದು, ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಸುಪ್ರಾಯನ್.— ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಅವಳು ಏನೂ ಹೇಳದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈ ದಿನ ಹೋಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ, ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಕೆಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆಸ್ತಿ ವಹಿವಾಟ ಮಾಡಲು ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಬೇಕಾಗುವದು. ಈ ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರು ಬಂದು, ಕೂಡಲೇ ಈ ಕೆಲಸ ಪರಿಹರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಹೇಳಿ ಹೋದರು.

ವೆಂಕಟರಾವ್.— ಅವಳ ಮಾತಿನ ಮೇಲಿಂದ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಪಂಚರು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಸಂಗ ಒರುವಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ!

ಸುಪ್ರಾಯನ್.— ಹಾಗಾದರೆ ಆಕೆಯ ಲಗ್ನ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದೇನು ?

ವೆಂಕಟರಾವ್.— ಹೌದು, ಅವಳು ನನಗೆ ಮುಹೂರ್ತ ನೋಡಲು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾಳೆ. ಲಗ್ನದ ಸಂಬಂಧವಾದ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವೆಂಕಟರಾಯರು ಸುಪ್ರಾಯನಾರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಲು, ಅವರು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಹಳ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು.

ಇವರಿಬ್ಬರ ಮಾತು ಕಥೆಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಆಸೀಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಇತರ ಗುಮಾಸ್ತರು ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ವೆಂಕಟರಾಯರು ಹೋಗುವಾಗ "ರಾಯರೇ ಹುಷಾರ! ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಓದಿದ ಹುಡುಗಿ ಗಂಟು ಬಿದ್ದಳು" !! ಎಂದು ತಮಾಶೆ ಮಾಡಿದರು.

ಗುಮಾಸ್ತರು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಚೀತ್ಕೆಗಳಿಗೆ ಯಾರೂ ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರಂತೆ ಅವರದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಮತ್ತು ಆಸೀಸಿನ ಹೊರಗೆ ನಿಂತ ಸುಪಾಯಿಗೆ ನಾಲ್ಕುನೇ ಇನಾಮಾಗಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ವೆಂಕಟರಾಯರ ನಸೀಬ

ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ನಡೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಉಟಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಹೊತ್ತಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿದು ಅನಂದಭವನದಲ್ಲಿಯೇ ಫಲಾಹಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಉಪಹಾರ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟಿದ್ದು ಇದೇ ವೊಡಲುಸಾರೆ ಎಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗಲಾರದು. ಸ್ವಲ್ಪ, ಇಲ್ಲಿ, ಕೇಸರಿಫಾತು ಇವುಗಳನ್ನು ತರಿಸಿ ಎಫೇಚ್ಚವಾಗಿ ತಿಂದರು ಸ್ವಗೃಹದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ತಿಂಡಿ ವಿರಳವಾಗಿತ್ತು. ಅವರಲ್ಲೂ ಜೇಬಿನಲ್ಲಿ ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳಿದ್ದವು. ಕಾರಣ ಬಾಯಿರುಚಿಯನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟರು.

ಉಪಹಾರ ಮುಗಿದೊಡನೆ, ಅವರು ತಮಗೆ ಪರಿಚಯವಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಜೋಯಿಸರ ಹತ್ತಿರ ಹೋದರು. ತಮ್ಮ ಜಾತಕವನ್ನು ಸಂಗಡ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹೋದಕೂಡಲೆ ಮುಹೂರ್ತ ಕೇಳಿದ ತಮ್ಮ ಜಾತಕ ಕೊಟ್ಟು ಗ್ರಹ, ರಾಶಿ ವಗೈರಿ ಮಾಹಿತಿ ಕೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕೆಲವು ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿ-ಕುಂಡಲ ಬರಹ, ಸುಗ್ಗುಗಳನ್ನು ಗುಣಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರಾಯರೇ 'ಈಗ ನಾಲ್ಕು ದಿವಸಗಳಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಗತಿಯಾಗಿದೆ. ನೀವು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣು ಬಿಡಿಸಿರಾ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೊನ್ನಾಗುವುದು.'

ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮಾತು ಕೇಳಿ ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಲಿ ಎಂದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಆದರೆ ಅವರ ಮುಖವು ಸ್ವಲ್ಪ ಬಿನ್ನವಾದಂತಾಗಿ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:—ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೇ ಈ ಯೋಗವು ಒಂದೇನು? ಮತ್ತೆ ಆಲ್ಲವೇ?

ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು:—ಲಗ್ನ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಒಂದೇನು? ನೀವು ದುಃಖದ ದಿವಸಗಳು ಮೂರಾದವು. ಸುಖದ ಕಾಲವು ಒಂದಾಗಿ. ಜೊಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಮತ್ತೆ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಗುಡಿಸಿ, ಅವರು ಪುನಃ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು. 'ಇನ್ನು ಇವು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನೀವುಗೆ ವಿಶೇಷ ಐಶ್ವರ್ಯ ಸಿಗುತ್ತದೆ.'

ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ತುಂಬಾ ನಗೆ ಬಂದು ನಗಲಾರಂಭಿಸಿದರು ಹ್ಯಾಗೆ ಎಶ್ವರ್ಯ ಸಿಕ್ಕುವುದು? ಎಲ್ಲೆಯೂ ಲಾಟರಿ ವ್ಯಗ್ರಿರೆ ಕೂಡಾ ಹಾಕಿರಲಿಲ್ಲ !

ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳು:— (ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ) ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಎಶ್ವರ್ಯಯೋಗವಿದೆ. ಯಾಕೆ ನಗುತ್ತೀರಿ ?

ವೆಂಕಟರಾವ್. ಅದು ಇರಲಿ ಬಿಡಿ. ಸಿಗುವಹಾಗಿದ್ದರೆ ಸಿಕ್ಕೇತು. ಇನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ಗಂಡಾತರವಿದ್ದರಾದರೂ ಹೇಗೆ ? ನೋಡಿರಿ. ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳು ಪುನಹ ಗುಣಿಸಿ ಎಲ್ಲಿಯ. ಗಂಡಾಂತರ ! ನೋಡಿ ಸಲವತ್ತೈದು ವರ್ಷ ಇದೆ. ಎಂದು ಜಾತಕವನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು.

ವೆಂಕಟರಾವ್ — ಹಾಗೇನಾದರೂ ಗಂಡಾತರವಿದ್ದರೆ ಹೇಳಿ, ಸಂಕೋಚ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ, ನೋಡಿರಿ; ಕಾಮತ ಡಾಕ್ಟರರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿರುತ್ತೀನೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿ.

ಕಾಮತ ಡಾಕ್ಟರರ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಜೋಯಿಸರು ಪುನಹ ಮಾತಾಡದೆ, ಕಪ್ಪು ಹಲಗೆಯ ಮೇಲೆ ಗಣಿತ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಸರಿಯಾಗಿ ಲೆಕ್ಕಹಾಕಿ, ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಯಾವ ಡಾಕ್ಟರರೇ ಹೇಳಲಿ ನಿಮಗೆ ಸಲವತ್ತೈದು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಯಾವಕಂಟಕವೂ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ನೀವು ಭಯಪಡುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಕಾಮತರು ಮೊದಲನೆಯವರು ; ನಿಜ. ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯೆಯು ಕಡಮೆಯಲ್ಲ ! ಇದು ಗಣಿತವಿದ್ಯೆಯು. ಹಾಗಾದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಹಸ್ರ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಡೆದುಬಂದ ಈ ವಿದ್ಯೆಯು ಸುಳ್ಳುವಿದ್ಯೆಯೇ? ನಾವು ಪಂಚಾಗ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣರು! ನಾನು ನಿಮಗೆ ಖಂಡಿತ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಒಂದು ವರ್ಷದೊಳಗೆ ಏನಾದರೂ ಕಂಟಕ ಬಂದರೆ ನಾನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಪಂಚಾಗ ಹೇಳುವುದನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವೆನು !!

ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳು ಈ ರೀತಿ ಖಂಡಿತ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ವೆಂಕಟರಾಯರು ಕೇಳಿ, ತಮ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಇನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಬಹುದಾಗಿ ತಿಳಿದರು. ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳು ಭವಿಷ್ಯ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣರೆಂದು ನಾಡಿಕೆ ಇತ್ತು. ಕಾರಣ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದುಕರವ ಅನಂದವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು.

ತನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ನಂಬಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು; ಏನು? ನಿನ್ನ ಸಂಶಯವು ಹೋಗಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ತೇಳಿ, ಪುನಃ ಜಾತಕವನ್ನು ನೋಡಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಗಣಿತಹಾಕಿ; ರಾಯರೇ "ಮುಂದಿನವರ್ಷ ನಿಮಗೆ ಪುತ್ರಲಾಭವಾಗುವುದು." ತಿಳಿಯಿತೋ?

ವೆಂಕಟರಾವ್. (ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ) ಏನು? ಪುತ್ರಲಾಭವೇ? | ವೆಂಕಟರಾಯರು ಲಗ್ನದ ಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ಕೇಳಲು ಹೋದವರು ಏನೇನೋ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಹೊರಟವು. ಮತ್ತು ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಕೆಲಸದ ಆಹ್ವಾನವೂ ಬಹಳವಿತ್ತು. ಕಾರಣ ಅವರು ಸಗುತ್ತ) ಸಮಸ್ತ ಜಾತಕದಲ್ಲಿ ಲಗ್ನ ಬಲವು ಯಾವಾಗಿದೆ. ನೋಡಿರಿ.

ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು:— ಹಾಗಾದರೆ ಲಗ್ನವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿರುವುದೇನು ?

ವೆಂಕಟರಾವ್ : ಹೌದು, ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಮುಹೂರ್ತ ಕೇಳುವುದು ?

ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು:— ಹಸನ್ಮುಖಗಳಾಗಿ ಈಗಲಾದರೂ ಖಾತ್ರಿಯಾಯಿತೇ? ಎಂದು ಹೇಳಿ; ಹುಡುಗಿಯ ಜಾತಕವೆಲ್ಲಿರುವುದು ?

ವೆಂಕಟರಾವ್. - ಹುಡುಗಿಯ ಜಾತಕವಿಲ್ಲ.

ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು:— ಮುಹೂರ್ತ ಕೇಳಲು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಬಂದಿರಿ?

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಪಂಚಾಂಗದಲ್ಲಿ ಒರೆದಿರುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಹೋಗಲಿ. ನನ್ನ ಜಾತಕಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ದರಗಿ ಹೇರಿ.

ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು. ಪಂಚಾಂಗ ನೋಡಿ, ಶುಕ್ರವಾರ 'ವಾರ ಶುದ್ಧಿ' ಇರುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಐದುರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟು, ವೆಂಕಟರಾಯರು ಅಲ್ಲಿಂದ ಒಂದು ಗಾಡಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಒಟ್ಟೆಯ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗಿ, ತಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ಬೇಕಾದ ಉಡುಪನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಮತ್ತು ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಿರುವ ಕೆಲವು ಸತ್ಕೃಷ್ಣ-ಪುಟ್ಟ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು, ಸಾಯಂಕಾಲ ತಮ್ಮ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಬಂದರು.

೧೪ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿರ್ಧಾರ.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ತಮ್ಮ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಬಂದನೇಲಿ ಎನೂ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ಬೇಜಾರಾಗಹತ್ತಿತು. ನಾಳೆ ಸಾಯಂಕಾಲದ ಐದು ಘಂಟೆ ಯಾವಾಗ ಆದೀತೆಂದು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಮಾಡಿ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆದರು. ಬೆಳಗಾಯಿತು. ಐದುಘಂಟೆ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆದೀತು? ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ಯಾವಾಗ ಕಂಡೇನೆಂಬ ಉತ್ಸಾಹವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಮೂರೂವರೆ ಘಂಟೆಗೆ ಅವರು ರೇಲ್ವೆಪ್ಲೇಶನ್ನಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಇನ್ನೂ ಗಾಡಿ ಹೊರಡಲು ಅರ್ಧತಾಸು ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಗಾಡಿಬಂದು ತಲ್ಪಿ, ಅವರು ಹೊರಟು ನಾಲ್ಕುನುಕ್ಯಾಲಿಗೆ ರಾಧಾಸದನಕ್ಕೆ ತಲ್ಪಿದರು. ನಿರ್ಮಲೆಯು ಹೊರಗಿನ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ವೆಂಕಟರಾಯರ ದಾರಿಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವಳ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಖಿನ್ನತೆಯು ತೋರುತ್ತಲಿತ್ತು. ವೆಂಕಟರಾಯರ ಸಮ್ಮತಿ ಪತ್ರ ಬಂದನೇಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವಳ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳಿಗೆ ಸದಸದ್ವಿವೇಕ ಬುದ್ಧಿ ಹುಟ್ಟಿರಬಹುದೇ? ಯಾರೇ ಆಗಲಿ, ಒಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿದ ಮೂಡುತ್ತಲಿದ್ದರೆ ಅದು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆಂದು ನಂಬಿಕೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ಆದರ ಗುಣದೋಷಗಳು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವನು ತನ್ನ ಅಹಂಭಾವದಿಂದ ಕುರುಡನಾಗಹೋಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಕೆಲಸವು ಪೂರೈಸಿದ ನಂತರ ಅದರ ಸಂಬಂಧ ಅಭಿಮಾನವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯವಿವೇಚನೆಯು ಬರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವುಂಟಾಗುವದು. ಹೀಗೆಯೇ ನಿರ್ಮಲೆಗೂ ಆಗಿರಬಹುದೇ? ಅವಳ ಯೋಚನೆಯ ಅಭದ್ರತೆಯು ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅವಳು ವೆಂಕಟರಾಯರನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಸ್ವಾಗತ ಮಾಡಿದಳು.

ಆದರೆ ನಿತ್ಯದಂತೆ ಅವಳು ಸಂತೋಷವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು.

ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಅವಳು ಏನೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ವೆಂಕಟರಾಯರೇ ಮಾತಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ವೆಂಕಟರಾವ್:—ಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ಶುಕ್ರವಾರಕ್ಕೆಟ್ಟಿದೆ ಸರಿಯಾಯಿತಲ್ಲವೇ? ಎರಡೇ ದಿವಸವಿರುವುದು.

ನಿರ್ಮಲೆ:— (ಹುಬ್ಬುವಂಸಿ) ಸರಿ, ಒಳ್ಳೇದಾಯಿತು.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಹಾಗಾದರೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬಹುದಲ್ಲ?

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಕೆಲಸ, ಕೆಲಸ ಅಂದರೆ ಎಂಥಾ ಕೆಲಸ, ಹೇಳಿರಿ; ನೋಡುವಾ? ಮನೆಯನ್ನು ಉಡುಗಿಸಿ ಸಾರಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು 'ಲಗ್ನದಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಛಾಪಿಸಲು ಹೇಳಿಕೊಡಬಹುದೇ'? ಎಂದುಕೇಳಿದರು.

ಅವಳು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಲಾರಂಭಿಸಿದಳು.

ನಿರ್ಮಲೆಯು ಮಾತಾಡದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವಳು ತನ್ನ ಆಲೋಚನೆ ಬದಲಿಸಿರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದು ವೆಂಕಟರಾಯರು ಗಾಬರಿಯಾದರು.

ವೆಂಕಟರಾವ್:—(ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಕಾಶವಿಂದ) ನೀವು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಪುನಃ ಆಲೋಚಿಸಬಹುದು? ಆತುರದಿಂದ ಫಲವಿಲ್ಲ? ಕೆಲಸ ನಡೆದ ನಂತರ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ. ಈಗಲೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಸ್ಥಿರಮಾಡಿರಿ.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ನಾನು ಆಳವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿರುವೆನು.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರುವಿರಾ? ಸರಿಯಾದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ವಿಷಯವು ನಿರ್ಧರವಾಗಿರುವುದಲ್ಲವೇ? ಸಾಧಕ ಬಾಧಕ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರುವಿರಲ್ಲವೇ? ನೀವು ಚಿಕ್ಕವರಿರುತ್ತೀರಿ; ತರುಣರಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ಕಾಲದ ಕಡೆ ಲಕ್ಷವಿರುವುದು ಕಡಿಮೆ. ಆದಕಾರ ಇವೇ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀವು ಶಾಂತಚಿತ್ತದಿಂದ ಆಲೋಚಿಸಿರುತ್ತೀರಾ?

(ಈ ವಿಶ್ವಾಮಾತೃಗಲೂ ಪ್ರೀತಿವ್ಯಂಜಕ ಸ್ವರದಿಂದ ಮಾತಾಡುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದವು)

ನಿರ್ಮಲೆ ಕಂಠಿತ ಸ್ವರದಿಂದ ಗಾನು ಚಿಕ್ಕವಳು ಹೇಗೆ ? ನನಗೆ ಈಗ ಇಪ್ಪತ್ತುವರ್ಷ

(ನಿರ್ಮಲೆಯ ವಿಚಾರಗಳೂ ಪ್ರೀತಿಯರತಕ್ಕವುಗಳಾಗಿದ್ದವು)

ವೆಂಕಟರಾವ್ ಆದರೆ ನನಗೆ ನಿಮಗಿಂತಲೂ ಸ್ವಲ್ಪವರ್ಷ ಜಾಸ್ತಿ ಯಾಗಿದೆ ನನಗೆ ನಿಮಗಿಂತ ಅನುಭವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಅವಕಾಶವೇ ವುನೂ. ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಬೇಕಾದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸೇರ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರಿ (ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಕಾಶದಿಂದ) ನನ್ನ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ನಾನು ಕರಾರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಎಂದೂ ನಡೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಕರಾರಿನ್ನೂ ಯಾವ ಮಾತು ಗಳು ಬಂದಿರುತ್ತವೆಯೋ ಅವುಗಳನ್ನು ನಾನು ಬೀದಿ ಮಾರಕತ್ವವನ್ನೂ ಅದರ ನಾನು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆಯುವನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿಮಗೆ ನಂಬಿಕೆ ನಿಮ ಇರುವದು ? (ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಬೇಕಾಗಿಯೇ ಕೇಳಿದರು)

ನಿರ್ಮಲೆಯ ದೇಹವೆಲ್ಲವೂ ಕಂಠಿತವಾಗಿ ಹೋಯಿತು.

ನಿರ್ಮಲೆ — (ಗಾಬರಿಯಿಂದ) ನೀವು ಪನನೀಧರಿಯತ್ತೀರಿ. ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿರುವುದು. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡಲು ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ಮಲೆಯ ಉತ್ತರದಿಂದ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಸಂತೋಷವುಳ್ಳವರಾದರು. ನಿರ್ಮಲೆಯ ಮುಖವು ಪ್ರವೃತ್ತಿತನಾಯಿತು.

ವೆಂಕಟರಾವ್ ಈಗ ನನಗೆ ಅನುಮಾನ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಸರಳತನದಿಂದಲೂ ನಿಮ್ಮ ಮಾಯವೆಂದ ಹೊರಗೆ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಅನಂದವಾಯಿತು. ಹಾಗಾದ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಅಲೋಚನೆಯು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿರುವುದೇನು ? (ಈ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಗ್ಯಾರ್ಥವಿತ್ತು)

ನಿರ್ಮಲೆ — ಹೌದು. (ತಲೆಯಲ್ಲಾ ತೂಗುವಳು)

ವೆಂಕಟರಾವ್ — ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿರ್ಧರ !

ನಿರ್ಮಲೆ — ನನ್ನ ವಿಚಾರವು ಬದಲಾಗಲಾರದು.

ಸೆಂಕಟರಾಯನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. "ನಾನು ಪದೇ ಪದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆನ್ನುವೆ ? ನೀನು ಪಕ್ಕಾತ್ತಾಪದ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು. ಆಕೆಯ ಎಡಗೈಯನ್ನು ಬಿಡಿದು ಬಕಪ್ಪನೊಂದಿಗೆ ನೋಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಗಣನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

ಉದಕಮಂಡಲ ನೀಲಗಿರಿನಾಥ.

ಲಗ್ನವಾಗಿ ಇವತ್ತಿಗೆ ಮೂರು ದಿನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅರಣ್ಯಸೀತ ಶ್ರವಣಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಮಲೆಯು ಮನಸ್ಸು ಇದುವರಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ಮದರಾಸಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ನಿರ್ಮಲೆಯ ಮಾತನ ಪ್ರಕಾರ ರಾಧಾಸವನದಲ್ಲಿ ಲಗ್ನಸಮಾರಂಭವಾಗಿದೆ, ನಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಲಗ್ನದ ಮೊದಲನೇ ಮೇಜವಾಸಿಯನ್ನು ರೂರ್ವಾಸ ಶಾಂತಿಸೀತೇಶನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಮಲೆಯುಮನಸ್ಸು. ಅವರೆಂತೆ ಮೇಜವಾಸಿ ಅಧಿಕಿಗಳು ಅವರಿಬ್ಬರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಮೇಜವಾಸಿಗೋಸ್ಕರ ಶಾಂತಿಸೀತೇಶನದ ಮಾಲಿಕರು ಪ್ರತ್ಯೇಕಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು.

ಪ್ರೀತಿಯ, ಸ್ನೇಹ, ಅಪ್ಪ, ಬಿಡೋಬಿ, ಬೊಂಬ ಯಾವುದೂ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮನಸ್ಸಿ ತಂದು ಕರವತ್ತವಿಂದ ಕೈ-ಮುಖಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ 'ಲಗ್ನದ ಮೇಜವಾಸಿಯು ಎಷ್ಟು ಪುಲಕಬರ್ಜಿತನು ಮತ್ತು ಬಿತ್ತನಾತನದ್ದು ಇರುವನು?' ಎಂದು ಹೆಚ್ಚು ರಗಳೆಗಳಲ್ಲಿ, ಗಲಾಟೆಗಳಲ್ಲಿ, ತೇವೈಚವ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಪೇಶಿಸುವಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ, ದಿವಾಕರಿಕ ಅಭಿನಂದನೆಗಳಲ್ಲಿ, ಜುಲೂಸೆಯಿಂದ ಜಗ್ಗಿ ಎಳೆತರುವುದಿಲ್ಲ. "ವಾಗ್ದದೆ ಲಗ್ನವು" (ಎಂದು ನಿರ್ಮಲೆಯು ಹೇಳಿದಳು.)

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಹೂಂ! ಎಂದು ತಲೆಯಲ್ಲಾ ಡಿಸಿದರು. (ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ,) ವಧೂವವರ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲು ಅಸಮರ್ಥವಾದ ಈ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಕಾರ್ಯಗಳೂ ವ್ಯಾಪಾರಿ ನೇಮದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದೇನು ಅಶ್ಚರ್ಯವು ?

ನಿರ್ಮಲೆ:— ನೀವು ಹೇಳುವುದು ನಿಜ. (ವಿಷಯವನ್ನು ಬದಲಿಸಿ) ಉದಕಮಂಡಲಕ್ಕೆ (ನೀಲಗಿರಿಗೆ) ಹೋಗುವ ಎಲ್ಲಸಿದ್ಧತೆಗಳು ತಯಾರಾದವಲ್ಲವೇ ?

ಬೇಸಗೆಕಾಲವನ್ನು ಉದಕಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಮಲೆಯು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದಳು. ಮಾರನೇದಿನ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ನೀಲಗಿರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದರು.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಮೊದಲೇ ಕಾಗದ ಬರೆದು ಒಂದು ಬಂಗಲೆಯನ್ನು ಇಡಿಸಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ನೌಕರರ ಅನುಕೂಲತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು.

ನೀಲಗಿರಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಒಂದು ದಿನ ಬಂಗಲೆ ಮುಂಭಾಗದ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಇಬ್ಬರೂ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದರು.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮಂಥ ಸಂಗಡಿಗರು ಮನುಷ್ಯರು ಸಿಗುವುದು ಅಪೂರ್ವ ! ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಾನು ಬಹಳ ಬಳಕೆಯವರೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ !!

ಈ ಸ್ಥಿತಿಯು ವೆಂಕಟರಾಯರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅಂಥದೇನಿರುವದು ? ನನಗಿಂತಲೂ ಚುರುಕಾಗಿರುವವರು ನೂರಾರುಜನರು ಸಿಗಬಹುದಲ್ಲ !

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೀವೇ ಯೋಗ್ಯರೂತ್ತೀರಿ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— (ತನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದು ಇವಳು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಸಂಶಯಬಂದಿತು. ಅದುದರಿಂದ) ಅದೇನು ? ಎಂದು ಅತುರದಿಂದ ಕೇಳಿದರು.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲವೇನು ?

ಅವಳ ಮಾತಿನಾರ್ಥವು ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಕರಾರು ಆಗುವ ಮೊದಲು ಅವಳ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಮರುಳಾಗಿದ್ದರೆಂಬುದು ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆದಕಾರಣ ಅವಳಹತ್ತಿರ ಹೋ....ಹೋ.... ಎಂದು ನಗುತ್ತಾ ಸುಮ್ಮನಾದರು.

ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ವೆಂಕಟರಾಯರ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಧೃಢವಾಗಿತ್ತು. ಅವಳು ಮಾನವಂತೆ, ಮತ್ತು ಲಹರಿಯವಳೂ ಆಗಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಇಷ್ಟದಂತೆ ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಆನಂದವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದು ಅವಳ ಲಾವಣ್ಯದ ಪರಿಣಾಮವು. ಕರಾರಿನಿಂದ ಬಂದ ವಿಶೇಷ ಸಂಬಂಧದ ಪರಿಣಾಮ ಅಥವಾ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಕರಾರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹೀಗೆ ಮಾಡುವರು ಎಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೂ ಬರುವಂತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಹೇಳಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಾತನ್ನೂ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಲೂ ಚಟುವಟಿಕೆಯಿಂದಲೂ ನಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಅವರ ಕೆಲಸಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಆಗಾಗ ಮುಖವನ್ನು ಕೆಂಪಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಒಂದೊಂದುಸಾರೆ ನಿರ್ಮಲೆಯು ನೀವು ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮನಸಿಟ್ಟು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವಳು.

ಒಂದುದಿನ ಇಬ್ಬರೂ ಅನಂದದಿಂದ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಕೂತಿದ್ದರು.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಹ್ಯಾಗಾದೀತು? ನಾನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ನೀನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ಬಾ.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ನೀವು ಮುದ್ದಾಂ ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತೀರೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬಹಳಸಾರೆ ನಿಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಕೆಲಸದಕಡೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿರುವೆನು ; ಔಷಧವನ್ನು ನೇಮದಪ್ರಕಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೀರಲ್ಲವೆ?

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಮನಸ್ಸು ನಿಮ್ಮಕಡೆ ಇದ್ದಮೇಲೆ ಕೆಲಸಮಾಡಲು ಉತ್ಸಾಹವೆಲ್ಲರಬೇಕು ?

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಸುಳ್ಳು-ಬದ್ಧ ಹೇಳಬೇಡಿ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಔಷಧಿಯನ್ನು ನೇಮವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ..

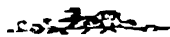
ವೆಂಟಕರಾಯರ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅವಳು ಜಾಕೀಟು ತರುವ ನೆನಪಿಂದ ತನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋದಳು. ಸಂಭಾಷಣೆಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿತು. ...

ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದು ತಿಂಗಳು ಕೆಲಸಮಾಡಿ ದಣಿದ ವಕೀಲರು, ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರು, ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಅಧ್ಯಾಪಕರು, ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಸೇಟ ಸಾಹುಕಾರರೂ, ತಂಪುಹವಾ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಮೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಉದಕಮಂಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀಮಂತ ಸಮಾಜನರ ಸಮಾಜವು ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಸೇರುವುದು. ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಕುಟುಂಬ ಪರಿವಾರ ಸಹಿತ ಹೋಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಈಗ ಸೇರಿದವರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋಜನ ಮದ್ರಾಸಿನವರು ನಿರ್ಮಲೆಯ ಸ್ನೇಹಿತರಿದ್ದರು. ಅವರೊಡನೆ ವನಭೋಜನ ನಡಿಸುವುದು, ಸಮಾಪದ ತಿರುಗಾಟ ಮಾಡುವುದು, ಇದರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಹೊತ್ತುಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಗೆಳತಿಯರಗಳೆಯರ ಜೊತೆಯ ಅನಂದದಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟರಾಯರ ನೆನಪೇ ಅವಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಅಹ್ವಾನವಿಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದ ಮನೆಕಾಯುತ್ತ ಕೊಡುವದೇ ಅವರ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು !

ಪ್ರತಿದಿವಸವೂ ನಡೆಯುವ ಈ ಜೊಸ ಪದ್ಧತಿಗಳು ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಸಂಬರಲಿಲ್ಲ. ಏನೇ ಆಗಲಿ ಮೊದಮೊದಲು ಸಂಭಾಷಣೆಮಾಡಲು ಅನುಕೂಲವಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಈಡೆಗೆ ಆದೂ ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು.

೧೬ ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

ಎನ್ನಾದರೂ ಸುಮಾರೇ! (ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ.)

ಬೆಳಗಿನ ಏಳು ಘಂಟೆಯ ಸಮಯ. ವೆಂಕಟರಾಯರು ಡ್ರೆಸ್ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ದಿನ ಅವರ ನಸೀಬು ತೆರವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಜೊತೆಗೆ ತಿರುಗಾಡಲು ಬರಬೇಕೆಂದು ನಿನ್ನನ ದಿವಸವೇ ನಿರ್ವಹಿತವಾಗಿದ್ದಳು ಈ ದಿನ ಅವರು ಪದೇ ಪದೇ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದೇಹವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ನೀಡಿದ ಡ್ರೆಸ್ ಮಾಡುವ ಮನಸ್ಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರೂ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಹೋಗಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ಹೆಂಡರ ವಿಚಾರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದರೆ ಉಡುಪಿನ ಕಡೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಟ್ಟೀತೀರುತ್ತಾರೆ.

ಉಡುಪನ್ನು ಧರಿಸುವಾಗ ಎನೋ ಗುಣಗುಣ ಎಂದು ಪದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೋವಿಂದಸ್ವಾಮಿ ನಾಟಕವು ನೀಲಗಿರಿಗೆ ಮೊನ್ನೆ ತಾನೆ ಬಂದಾಗ ಅವರು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅದರೊಳಗಿನ ಒಂದು ಪದವು ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರಲ್ಲಿರೂ ಕೇಳಿ ಕಲಿತಿದ್ದರು. ಪದಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಕನ್ನಡಿ ನೋಡಿ, ಓಹೋ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ತರದ ತೇಜ ತೋರುತ್ತದೆ! ಇದು ಮರಣದ ಚಿಹ್ನೆವಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಲ್ಲವೇ!!

ಈ ವಿಷಯ ಈ ದಿವಸವೇ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವುದೆಂದು ದೇವಲಿಕ್ಕಾಗದು. ಆಗಾಗ ಈ ವಿಷಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುವುದು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಮರಸಿ ಬಿಡುವುದು. ಮತ್ತು ಲಗ್ನದ ಕಾರು ಅವರೊಡನೆಗೆ ಬಂದು ನಿಂತಂತೆ ತೋರುವುದು. ಅವರೂ ಪದೇ ಪದೇ ಆ ವಿಷಯವು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದೇಬರುವುದು. ಮತ್ತು ಆ ವಿಚಾರ ಬಂದೊಡನೆ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಒಂದುತರದ ಶಕ್ತಿಬಂದಂತೆ ತೋರುವುದು. ಪುನಃ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡುವರು. ಮತ್ತು ಕಾಮತ ದಾಕ್ಷರರ ಪರೀಕ್ಷೆಯು ಎಂದಿಗೂ ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರದು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಇವೇನು? ದೀಪವು ಹೋಗುವ ಮೊದಲು ದೊಡ್ಡ ನಾಗುತ್ತದಂತೆ! ಅದರಂತೆ ಇದೂ ಆಗಿರಬಹುದಲ್ಲವೇ?

ಒಳಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಹೊರಗೆ ಜಗಲಿಯನ್ನೇಲಿ ಬಂದರು. ಉಡುಪನ್ನು ಧರಿಸುವಾಗ ಯಾವ ಪದವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅವರ ಪದವನ್ನು ನಿರ್ಮಲೆಯೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಅನ್ನುವ ಪದವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ರೋಮಾಂಚವಗಳು ಒಂದವು. ಕೃಂಗಾರ ಲತೆಯ ಪದವು. ತರುಣಿಯ ಕೋಮಲ ಸ್ವರದಿಂದ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದರೆ ಗಂಡಸರ ಸ್ತಿತಿ ಯು ಯಾವರೀತಿಯಾಗುವುದೆಂಬವನ್ನು ಬಾಯಿಂದ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಅನುಭವದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು!! ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಅವರ ಅನುಭವವು ಬಾರದಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿರ್ಮಲೆಯು ಕೃನಕ ಪುನಿಯನ್ನು ಹಾಡ ತೊಡಗಿದಳು, ಅವಳ ಸ್ವರವು ಮಿಸೆಯಿಡುತ್ತ. ಈ ಸಂಗೀತ ಲತೆಯಲ್ಲ ವೆಂಕಟರಾಯರು ನಿರ್ಮಲೆಯ ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲ ಒಳಯ ಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಬಂದು ನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು.

ಈಗ ಒಳಗೆ ಹೋಗಬೇಕೋ " ಬೇಡವೋ " ಎಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡಲು ಅವರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇದುವರೆಗೆ ಅವರು ಆ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕವಾತಿನಂತೆ ಹೋಗಲು ಅವಕಾಶವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕೈಯೊಡೆದ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ, ಒಂದು ಕಡೆ ನಿಂತುಕೊಂಡರು. ಕೋಣೆಯೊಳಗಿನ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ನೋಡಿ, ತನ್ನ ಮತ್ತು ಈ ಕೋಣೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ನೆನೆದು, ಅವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ಅವರ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಜು, ಕುರ್ಚಿ, ಪಲಂಗ, ಲೋಡು, ಪರದೆ ಇವುಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ. ವೆಂಕಟರಾಯರು ಒಳಗೆ ಒಂದುಗ ಅವಳು ಸೀರೆಯನ್ನು ಉಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ಸುಕ್ಕುಬಿದ್ದ ಕಡೆ ತಿವಿ ಸಂಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಿತ್ತು. ಕಾರಣ ಅವಳು ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಅವರನ್ನು ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ನೋಡಿದೊಡನೆ ಒಳಗೇಳಿಸಿಂತಿರುವಿರಿ! ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂತುಕೊಳ್ಳಿರಿ; ವಯವಿಟ್ಟು ಆ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆರೆಯಿರಿ, ನೋಡೋಣ?

ಅವರು ಬಾಗಿಲವನ್ನು ತೆರೆದು ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂತರು.

ನಿರ್ಮಲೆ: — ಈ ಸೀರೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿರುವುದಲ್ಲವೇ? ಹಸರು ಬಣ್ಣವು ನನಗೆ ಬಹಳ ಮೆಚ್ಚುತ್ತದೆ!

(ವೆಂಕಟರಾಯರ. ನೀರೆಯ "ನುಯಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಅರಿವ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟು.)

ನಿರ್ಮಲೆ. - ಹೂವಿನ ಜನೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಕಮಲೆಯನ್ನು ಕರೆದೆನು. ಹೊರಗದೆ ಅವಳ (ಇರುವೆಕೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದೆನು. (ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವೆಕಾಕರೆ ಅವಳು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು.)

ವೆಂಕಟರಾವ್. - ಹಾಗಾದರೆ ಕಮಲೆಗೆ ಕರೆಯಲೇ? ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿ. ಇನ್ನು ತಾವು ಕಟ್ಟಿರುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಹೊರಟು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಅರೋಚನೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು.

ನಿರ್ಮಲೆ ಕಮಲೆಯು ಯಾತಕ್ಕೆ ' ಅದೇನು ಕನ್ನಡಕೆಲಸವಲ್ಲ! ನಿನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಹಾಯವಾಗಲಿ ಅಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ? "

ಅವರು ಹೋಗುವ ಆರೋಚನೆಯು ಇಲ್ಲಿವಾಗಿ ಜಡೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಎದ್ದುನಂತರು.

ನಿರ್ಮಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನಾಡಿನ ಕೊಂಡ ಹೇಯಿಲೆ? ಸೊಟ್ಟುದೀತು ಜಡೆ ಹೇಯುವದು ಇದೇ ನೋವಲನೇ ಸುರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಎರಳ ಕನ್ನಡಿಂದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೂವಲನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಜಡೆ ಹಾಕಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವಳ ಅಂಗವು ಬಿಗಿದುದರಿಂದ ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ತುಂಬಾಸುತೋಷವಾಗಿ ಲೋಮಾಂಶಗಳು ಮೂಡಿದವು! ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕೆಲಸವು ಮುಂದೆಸಾಗದೆ ಹಾಗೇ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿತು. "

ನಿರ್ಮಲೆಯು ಹಿಂದುರಗಿ ನೋಡಿದಳು. ವೆಂಕಟರಾಯರ ಕರಪಾಶದಿಂದ ಅವಳು ಕಟ್ಟಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಮತ್ತು ಅವಳಿಗೆ ಅಶ್ವರ್ಯವಾಯಿತು.

ವೆಂಕಟರಾವ್. - ನಿರ್ಮಲೆ, ನೀನು ಎಷ್ಟುಸುಂದರಕಾಡುವೆ ಮಲ್ಲ? "

ನಿರ್ಮಲೆ. (ಗಾಬರಿಯಿಂದ) ಅದು ಹೇಗಾದೀತು? "

ವೆಂಕಟರಾವ್. - ನಿನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನು ಕುಚ್ಚು... ನಾಡೆ.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ವೆಂಕಟರಾವ್ (ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಏಕದೃಷ್ಟಿ ಯಿಂದ ನೋಡಹತ್ತಿದಳು.)

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ನಿರ್ಮಲೆ ! ಪ್ರಮಾದವೇನಾಯ್ತು. ? (ಎಂದು ಸ್ಫೀತಿಯಿಂದ ನುಡಿದರು.)

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಆದರೂ ಕರಾರು, ನಾನು ಹುಚ್ಚಳೆಂದೇ ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿಗೆ ಮರುಳಾದೆನು. ಮೊದಲೇ ತಪ್ಪಿದೆನು. ಗಂಡಸರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ! ನಾನು ಸಂಪೂರ್ಣಹುಚ್ಚಳು. ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿರಿ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಭೇ.....ಹೇಗೆ ಬಿಡುವುದು. ? ಒಂದಾದರೂ ಪ್ರೇಮದ..... ಚುಂಬನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡವನಹ . .

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಅವರ ಕಡೆನೋಡಿ) (ಭೇ ! ಅದು ಹೇಗಾದೀತು ? ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿ, ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಜಗ್ಗಿದಳು.

ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಉಪಯೋಗವೇನು ? ವೆಂಕಟರಾಯರು ಗಟ್ಟಿ ಯಾಗಿ ಕೂದಲನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದರು.

ಅವಳ ಲಕ್ಷ್ಯವು ವೆಂಕಟರಾಯರ ಕೈಗಳಕಡೆ ಹೋಯಿತು. ಕ್ಷಯ ರೋಗದ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಎಲುವು ಚರ್ಮದರೂಪು ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೈಗಳು ಪುಷ್ಕವಾಗಿ ತೋರಿದುವು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಅವಳಿಗೆ ಎಲಕ್ಷಣವಾಗತೋರಿತು. ಅವಳು ಹೆದರಿ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡದೆ ಗೊಂಬೆಯಂತೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಳು. ದೇವರೇ, ಇದೇನು ಕಠಿಣ- ಪ್ರಸಂಗ ! ಎಂದು ಗೋಣಗುಟ್ಟಿದಳು.

ವಿಚಾರವಂತ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಈಗ ತಂಬಾ ಪತಿವಶಳಾಗದ್ದಳು. ಅದರ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ವೆಂಕಟರಾಯರು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. (ಕೂಡಲೆ ಅವಳ ಚುಂಬನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಒಂದು ಸಾರೆ, ಎರಡುಸಾರೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಹಲವುಸಾರೆ ಎನ್ನಿರಿ.)....

ನಿರ್ಮಲೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ಯಾವರೀತಿಯಾಗಿರಬಹುದೆಂಬದನ್ನು ನಾಚಕರೇ ಊಹಿಸಲಿ.

ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹುಚ್ಚು ಅವಳ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಆಲೋಚನೆ ಬಹಳ ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತಾ. ಆದರೂ ಲಗ್ನವಾದ ಮೇಲೆ ಆದರ ನಿಮಿಷಗಳನ್ನು ವಾಲಿಸಲೇ ಬೇಕೆಂಬುದು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಈ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಕಡಿನೆಯಾಗುವುದೆಂದು ಅವಳು ತಿಳಿದಿದ್ದಳು. ಇಷ್ಟಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಲಗ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವಳ ಹಟವಿತ್ತು. ಕರಾರ್ ಆದ ಒಡನೆ ಅವಳ ಬಾಯಿಂದ, 'ಹಾಳು, ಎಂಥ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ'ವೆಂಬ ಶಬ್ದವು ಹೊರಟಿದ್ದವು. ನಿಜವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೂ ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಈ ತರದ ಲಗ್ನವಾಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವತಂತ್ರತೆ ಎಂದರೆ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರವೆಂದು ಅವಳು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಸಂಗಬಂದದ್ದು ಅವಳಿಗೆ ಇದೇ ಮೊದಲು.

ನಿರ್ಮಲೆ:— (ದುಃಖದ ನಿಟ್ಟುಸುರನ್ನು ಬಿಟ್ಟಳು. ಸ್ಮರವೂ ಕುಗ್ಗಿ ಹೋಯಿತು.) ಓಗೇಮಾಡಲು ನಿಮಗೆ ಹಕ್ಕೈಲಿರುವುದು ?

ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೂ ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗಬಂದದ್ದು ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿತ್ತು. ನಿರ್ಮಲೆಯು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದಳು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅವಳು ಅವರವಳೇ ಆಗಿದ್ದಳು. ಆದರೂ ಅವರ ದೇಹವೆಲ್ಲಾ ನಡುಗ ಹೋಗಿತ್ತು.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— (ಆದ್ದು ನನ್ನ ನಿಜವಾದ ಹಕ್ಕಾಗಿರುವುದು. ನಗೆಮೊಗದಿಂದ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಕಿವಿಗೆ ಬಾಯಿಹಚ್ಚಿ) ನೀನು ದೇವರ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಮಕ್ಷಮ ಹೂವಿನಹಾರವನ್ನು ಹಾಕಲಿಲ್ಲವೇ ?

ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಅವರಿಗೆ ಬೇರೇ ವಿಚಾರವು ಬಂದಿತು. ಅವರಿಗೆ ನಾಚಿಕೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತೆಂದು ಅನ್ನಿರಿ. ಅಥವಾ ಸದ್ವಿವೇಕವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ. ಅವಳನ್ನು ಜುಲುಮೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದಿರುವುದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಕೈಬಿಟ್ಟು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಅವರ ಕೈ ತಪ್ಪಿದೊಡನೆ ಸಿರ್ಮಲೆಯು ಬೇರೆ ಖರ್ಚಿಯಮೇಲೆ ನೋಗಿಕುಳಿತಳು. ಆದರೆ ಅಳುತ್ತ ಕುಳಿತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಅಳುವಂಥ ಹೊಗಳಿಕೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಖರ್ಚಿಯಮೇಲೆಯೇ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ವೆಂಕಟರಾಯರನ್ನು ಒಂದೇಸಮನೆ ದುರುಗುಟ್ಟಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮತ್ತು ನಡು ನಡುವೆ ತುಟಿಯನ್ನು ಕಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸಾವಾನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯರಂತೆ ಬೆರಳನ್ನು ಮುರಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ಮಲೆ.— (ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ) ಏನಾದರೂ ಸುಮಾರೇ ! (ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ.) ನಿಮ್ಮ ನಡತೆಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ !! ನಡೆಯಿರಿ ಇಲ್ಲಿಂದ; ಬೇಗನೇ ಹೊರಟುಹೋಗಿರಿ !!!

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಹೊರಟೇಹೋದರು.

೧೭ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

ದೈವ ತೆರೆಯಿತು.

ಕೂಡಲೆ ವೆಂಕಟರಾಯರು ತಮ್ಮ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕೂತರು. ಮತ್ತು ಮದರಾಸಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಕಾಮತರಿಗೆ ತೋರಿಸ ಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದರು. ಡಾಕ್ಟರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಇದ್ದರೆ ಇವತ್ತಿನ ಹಾಗೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಮೇಲೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ? ಸಾಯಲು ತಯಾರಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಹೊಗಳರು ಯಾತಕ್ಕೆ? ಡಾಕ್ಟರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಈಗ ಸಹ ಇದ್ದುದಾದರೆ ಈಗ ಉಂಟಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನು ನಿರ್ಮಲೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡುವೆನು. ಮತ್ತು ಹಿಂದಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಎಂಬ ವಿಚಾರಗಳು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತು ತಿದ್ದುತ್ತವೆ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಅವರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಆಳು ಬಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಇಬ್ಬರೂ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಊಟಮಾಡುವ ಸದ್ವೃತ್ತಿ ಇತ್ತು. ಈ ದಿನ ಆ ಪಕ್ಷ ತಿಮ್ಮ ಎಲ್ಲಿಮುಂದಿರುವುದೋ ಎಂಬ ಭೀತಿಯು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜಗಳವಾದದ್ದನ್ನು ಆಳುಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಬಾರದೆಂದೋ ಅಥವಾ ಸಮಾಧಾನವಾದ್ದರಿಂದಲೋ ಊಟದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿಯೇ ಬಂದರು! ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಜಗಳವಾದದ್ದನ್ನು ಅವರು ಹೊರಗೆ ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಊಟಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ನಿತ್ಯದಂತೆ ಹರಟೆ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಇಬ್ಬರೂ ಸುಮ್ಮನೇ ಇದ್ದರು. ಕೊನೆಗೆ ನಿರ್ಮಲೆಯೇ ಗೊಜ್ಜಿನ ವಿಷಯವಾಗಿ! ಹೊಗಳಿದಳು. ವೆಂಕಟರಾಯರು ಸಾರಿನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಾತುತೆಗೆದು ಮಾತಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳಾದವು. ಆದರೆ ನಿತ್ಯದಂತೆ ಮನಬಿಟ್ಟೆ ಒಬ್ಬರೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಊಟವಾದಮೇಲೆ ವೆಂಕಟರಾಯರು ತಮ್ಮ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕೂತರು. ಪುನಃ ಕಾಮತ ಡಾಕ್ಟರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೇಳುವ ಆಲೋಚನೆ ಬಂತು. ಕೊನೆಗೆ ನಾಳೆ ದಿನವೆ ಹೊರಡುವ ಆಲೋಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಸಂಗತಿ ನಿಶ್ಚಿತವಾದೊಡನೆ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಹಾಸಿಗೆಗೆವರಿಕೊಂಡು ಸಿಗರೇಟ ಸೇಡುತ್ತಾ ಹೊರಟಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸಿಗರೇಟ ಪೂರ್ತಿ ಮುಗಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೊರಗೆ ಯಾರೋ ಬಂದಿರುವುದೆಂದು ಆಳು ಬಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಭೇಟಿಯ ಚೀಟಿಯ ಮೇಲೆ " ಡೀನಿ ವಾಸರಾವ್ " ಎಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಕ್ಷರದಿಂದ ಬರೆದಿತ್ತು. ಒಂದು ಪಾರ್ಕ್ ದಲ್ಲಿ ಡೀನಿವಾಸ್ ಎಂಟ್ ಸನ್ಸ್, ಹೌಸ್ ಕಲಕತ್ತಾ ಎಂದು ಬರೆದಿತ್ತು. (ಈ ವಿಳಾಸದ ನೆನಪು ಅವರಿಗೆ ಬೇಗನೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡಲು ತಮ್ಮ ಯಂತ್ರದ ನಕಾರೆಯನ್ನು ಇವರಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ ನೆನಪು ಬಂತು.) ಅವರು ಎಲ್ಲಿ ಕೂತಿರುವರು? ಎಂದು ಆಳಿಗೆ ಕೇಳಿದರು.

ಜವಾಬ್— ಕೆಳಗಿನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೂತಿರುತ್ತಾರೆ.

ಬಾಯೊಳಗಿನ ಬೀಡಿಯನ್ನು ಹಾಗೇ ಬಿಡಾಡಿ, ಅವರ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಹೋದರು. ಒಬ್ಬ ದೃಢಕಾಯದ ಮನುಷ್ಯನು ಮುಚ್ಚೆಯ ಮೇಲೆ

ಕೂತಿಯವನನ್ನು ಕಂಡರು (ವೆಂಕಟರಾಯರು ಒಳಗೆ ಹೋದಕೂಡಲೆ ಅವರ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ) ಅವನು ನೀವೇ-ವೆಂಕಟರಾಯರೋ? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ವೆಂಕಟರಾವ್ — ಹೌದು. ಏಕೆ ಬಂದಿರುವಿರಿ? ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತ ಬೇರೆ ಬಾರ್ಚೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂತು ಘಡಿಯಾರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಹನ್ನೆರಡು ಅಗಿರುವುದಲ್ಲವೇ? ನಾನು ಒಂದು ಘಂಟೆಗೆ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ.

●ನಿವಾಸರಾವ್ — ಒಂದು ತಾಸು ಅವಕಾಶವಿದೆಯಲ್ಲ? ಅನ್ವೇಷಕ. ಮಾತುಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ, ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ತೇಗಿದರು.

ವೆಂಕಟರಾವ್. ನಗುತ್ತ ನಗುತ್ತ ಯಾವನಿವಯ ಮಾತಾಡುವುದು? ಇವರ ನೆನಪು . . .

●ನಿವಾಸರಾವ್ ಜ್ಞಾಪಕವಿತ್ತವೇ? (ಎಂದು ಅವರ ಮಾತು ಮುಗಿಯುವುದೊಳಗೆ ಹೇಳಿದರು) ನೀವು ಹೇಳುವುದಾದರೂ ನನು? ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಯಿಂದ ಈ ದಿನ ಪತ್ರ ಬಂದಿತು, ನಾಳೆ ಬಂದಿತು ಎಂದು ಅನೇಕ ತಿಂಗಳ ವಾರಿ ನೋಡಿದೆವು. ಕೊನೆಗೆ ಒಳ್ಳೆ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಶೋಧವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿದೆವು. ಅವರ ಕವ್ಯ ನಿವಾರಿಸಿ ಗೊತ್ತು! ಬೇರೆ ಯವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುವಹಾಗಿಲ್ಲ.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಏನೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲಿದ್ದರು.

●ನಿವಾಸರಾವ್. — ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಸೂಲಿ ತೆಗೆಯುವ ಯಂತ್ರದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಾತಾಡಲು ಬಂದಿರುವೆನು. ಯಂತ್ರವು ಈಗಿನಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವುದಾಗಿ ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ವೆಂಕಟರಾವ್ — (ಈಗ ಸಂಯಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯವೂ ತಿಳಿದು) ಹೀಗೇ; ನಾನು ನಿಮಗೆ ಯಂತ್ರದ ನಕಾಶೆಯನ್ನು ಒಳ್ಳೆ ವಿವರವ ಹಿಂದೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆನಲ್ಲವೇ?

●ನಿವಾಸರಾವ್ — ನೀವು ಹೇಳುವುದು ಸಹ. (ಮೆಚ್ಚಿನಮೇರಿಟ್ಟು ರುಮಾಲನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ) ಆ ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಉಪಯುಕ್ತ

ಕಾರ್ಯಗಳಾಗುವಂತಿದೆ. ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಯಂತ್ರವನ್ನು ತಯಾರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ಅಭಿಲಾಷೆ ಇದೆ. ಈ ಕೆಲಸವು ಬಹಳ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಅನಾಯದ್ದೂ ಇರುವುದು.

ವೆಂಕಟರಾವ್ - ಮಗಾದಿವರೆ ಅವರಿಂದ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಬಹುದು ಏನೇ ?

ಉನಿನಾಸರಾವ್ - ಹೌದು ! ಪ್ರಯೋಗವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಬೇಕು. ಅವರಿಂದ ನಾನು ಇಷ್ಟು ಕ್ರಮವಹಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆನು. ಈಗ ಹೆಚ್ಚುಮಾತ್ರ ಬೆಳೆಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಗವಾಗುವಿ. ಯಂತ್ರವ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ನಾವು ಮೂರ್ತಸ್ವರೂಪಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳೋಣ. ಅವರಹಕ್ಕನ್ನು ಕ್ರಿಯಕ್ಕೆ ತಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟವಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು ?

ವೆಂಕಟರಾವ್ - ಇದು ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸ ಇರುವುದು. ಅವರ ಉತ್ತರವನ್ನು ಈಗ ನನಗೆ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದೇ ?

ಉನಿನಾಸರಾವ್ - ಇದೊಂದಿಗೆ ಆ ನಕಾಶೆಯು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹಾಗೇ ಬಿಡುತ್ತದೆಯೇ ?

ವೆಂಕಟರಾವ್ - ಹೌದು.

ಉನಿನಾಸರಾವ್ - ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಎನೋ ಗುಟ್ಟಿರುವುದು.

ವೆಂಕಟರಾವ್ - ಎನೋಯಾಕೆ ! ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ಯಂತ್ರವ ಕಲ್ಪನೆಯು ನನ್ನದಲ್ಲ. ನನ್ನ ಹಿರಿಯರು ಮಾಡಿರುವುದು. ಯಂತ್ರವ ಎಷಯಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಎನೂ ತೀವರತೆ ಇಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಸಾಯುವಾಗ ಇದು ಒಂದು ಕಾಮಧೇನು. ಎಂಬುದೇ, ಅದನ್ನು ನನ್ನ ವರಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಗುಟ್ಟಿರುವುದು. ಅಕ್ಷರ್ಯವೇನು ?

ಉನಿನಾಸರಾವ್ - ನಿಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿವರವೊಂದಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಂಡರೆಂದು ಕೋರುತ್ತದೆ ?

ವೆಂಕಟರಾವ್ - ಎರಡು ವರ್ಷವಾಯಿತು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ — ಎಂಡು ವರ್ಸ! ಆದುವರೆಗೆ ಈ ಸಕ್ಷೆಯು ಹಾಗೇ ಬಿದ್ದಿತ್ತೇ?

ವೆಂಕಟರಾವ್ — ಹೌದು. ಆದರೆ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಕ್ಕೆ ಮಡ್ಡಿನ ಅನುಕೂಲತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ — ನಮಗೂ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವ ಕೆಲಸವಿದೆ. ನನಗೂ ಬೇರೆ ಕೆಲಸವಿದೆ. ನಾ ಸಂತೂ ಕೆಲಸವೆ ಮನುಷ್ಯನು.

ವೆಂಕಟರಾವ್ — ಹಾಗಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾದರೂ ಏನು?

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ — ಯಂತ್ರದ ಸಮೂಹವು ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಮಾಡಿ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆ.

ವೆಂಕಟರಾವ್ — ಹಾಗೇನು?

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ — ಸಮೂಹಗೋಕ್ಷರ ಒಂದು ಸಂಗಾ ಯಂತ್ರವನ್ನು ತಯಾರಿಸಿರುತ್ತೇವೆ.

ವೆಂಕಟರಾವ್ (ಗಂಭೀರ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ) ಹೂಂ! ಒಂದು ತಲೆದೂಗಿದರು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ — ಯಂತ್ರವನ್ನು ನಾವು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ನೋಡಿದೆವು. ನೂರಿನ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಿಗೆ ಅವನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆವು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಮ್ಮ ಖಾಸಗಿ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿರುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಆದರ ವಾರ್ತೆಯು ಮಾತ್ರ ಗುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು. ಆದರೆ ಸಂಬಂಧ ಚರ್ಚೆ ನಡೆದು ಯಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಗಿರಾಕಿಗಳಿಂದ ಆದ್ವಾನವೂ ಒಂದಿದೆ. ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ ನಾವು ಯಂತ್ರ ತಯಾರಿಸಿ ಕಳಿಸಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಯಾವುದಾದರೂ ಸೆವದಿಂದ ಯಂತ್ರ ಕಳಿಸುವುದನ್ನು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆ.

ವೆಂಕಟರಾವ್ — ನನಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ ಪ್ರಯೋಗ ಸಹ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತೀರಿ! ಇದು ಕಡಬುವಾರರ ನೀತಿ ಇರಬಹುದೆಂದು ತೋರುವದು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ — ಹೀಗೆಯೇ ಹೇಳುವಿರಿ? ಯಂತ್ರವು ಯಶಸ್ವಿ ಯಾಗದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಕ್ರಮವೂ ಹಣವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇ?

ವೆಂಕಟರಾವ್: — ನಾನು ಕೆಲಸಗಾರನಲ್ಲ, ಅವನು ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯವಹಾರವ್ವಾನವಿದೆ

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್: — ಹಾಗೆ ತಿಳಿದೇ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಬಂದೆನು. ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ನಿಮಗೆ ಈ ವಿಚಾರ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ನಮ್ಮ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಮದ್ರಾಸದ ನಿಮ್ಮ ಆದ್ರೆ ಬ್ಲಿಗ್ (ವಿಳಾಸಕ್ಕೆ) ನಾವು ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆ ದಿದ್ದೆವು, ಆದರೆ ವಿಳಾಸದಾರರು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಆ ಪತ್ರವು ವಾಪಸು ಬಂತು. ಬಹಳ ದಿವಸ ನಿಮ್ಮ ಶೋಧ ಹಚ್ಚಿದೆವು. ಆದಾಗ್ಯೂ ನಮಗೆ ನಿಮ್ಮ ವಿಳಾಸವು ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ನೀವಾದರೂ ಪತ್ರಬರೆಯಲಿಲ್ಲ; ಆಗಲಿ. ಈ ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಎನೂ ಮಹತ್ವವಿದ್ದಂತೆ ನೀವು ಭಾವಿಸಿರಬೇಕು. ಎರಡ ನೆಯವರ ಜ್ಞಾನದ ಲಾಭವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ನಮಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ವಿಳಾಸ ಹೇಗೆ ದೊರಕಿತೆಂಬ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿದ್ದೆವು. ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆಯ. ಹೋದವಾರದ ಅಂಕವು ನಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಅದ ರಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಲಗ್ನದ ಸುದ್ದಿಯು ಮತ್ತು ಯಂತ್ರದ ಸುದ್ದಿಯೂ ಬರೆದಿತ್ತು. ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಹವಾಬವಲಾವದಿಗೆ ಜಂಗಾಮಿಯಾಗಿ ನೀಲಗಿರಿಗೆ ಹೋಗಿರುವು ದಾಗಿ ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯಿಂದ ತಿಳಿದಿತು. ಕೂಡಲೆ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಿಳಿಯಲು ನಮ್ಮ ಕಂಪನಿಯವರು ನನ್ನನ್ನು ಕಳಿಸಿದರು.

ವೆಂಕಟರಾವ್: — ನೀವು ಈ ರೀತಿ ಕಷ್ಟತೆಗೆದುಕೊಂಡದ್ದು ನನಗೆ ಬಹಳ ಉಪಕಾರವಾದಂತಾಗಿದೆ. (ನಗನಗುತ್ತ ಕಂಪನಿಯವರು ಕಾಗದ ಬರೆದದ್ದು ತನಗೆ ತಲಪದಿದ್ದದ್ದು ನಿಜವೆಂದು ತಿಳಿದರು.)

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್: — ಹಾಗಾದರೆ ಆ ಯಂತ್ರದ ಸಲುವಾಗಿ ನೀವು ಏನು ಹೇಳುತ್ತೀರಿ.

ವೆಂಕಟರಾವ್: — ನನಗೆ ಅವಸರದಿಂದ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್: — ಹಾಗೆ ಹೇಳುತ್ತೀರಿ ?

ವೆಂಕಟರಾವ್: — ನಿಮ್ಮ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿರುತ್ತೇನೆ. ಒಂದೆ ರಡು ವಾರ ಬರೋಚನೆ ಮಾತಲು ಅನುಕೂಲವಿರಬೇಕೆ ?

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್:— ಎರಡುವಾರ! ಕೆಲಸಗಾರರಿಗೆ ಹೀಗೆ ದಿನ ಕಳೆದರೆ ಹ್ಯಾಗಾದೀತು?

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ನಿಮಗೆ ಇಷ್ಟು ಅವಸರವೇಕೆ. (ಬೇಕಾಗಿ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದರು.)

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್:— ಓಹೋ, ಈಗ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೇ? ಯಂತ್ರದ ಮಾಹಿತಿಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆಯೆಂದು; ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ನಾವು ಅದನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆವು. ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳೂ ನಮ್ಮಂತೆ ಎಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾರೆ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಇರಬಹುದು. ಅದರಿಂದ ನಮಗೇನು ನಷ್ಟವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್:— ಏನು ಲುಕ್ಸನು ಆಗಬೇಕು? ನಿಮಗೆ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರ ಕಡಿಮೆ. ಯಂತ್ರದ ನಮೂನೆಯು ಈಗ ಹೊರಬಿದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಯಾರಾದರೂ ಯಂತ್ರ ಮಾಡಿಬಿಡಬಹುದು. ನೀತಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದರ ಮೇಲೆ ನಿಮಗೆ ಮಾಲಕೀ ಉಳಿಯಿತು. ಆದರೆ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ನೀತಿಯಲ್ಲಿರುವದು! ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಅವಸರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಅದರೊಳಗಿನ ಗುಟ್ಟು ಹೊರಬಿದ್ದಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಸನದನ್ನು ಕೂಡ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಈಗಲೇ ಅದರ ವಿಭ್ಯರ್ಥವಾಗಬೇಕು.

ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಖರ್ಚುಮಾಡಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರಲಾರಂಭಿಸಿತು.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಈಗ ಏನು ಹೇಳುತ್ತೀರಿ? ಯಂತ್ರದ ಮಾಲಕಿ ಹಕ್ಕನ್ನು ಕ್ರಯಕ್ಕೆ ಕೇಳುವರೇನು? ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಮಾರುವ ಇಷ್ಟವು ನನಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್:— ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹಣ ದೊರೆತರೆ ಏಕೆ ಕೊಡಬಾರದು?

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಬೆಂಕಿಯಕಡ್ಡಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಸಿಗರೇಟನ್ನು ಸೇದುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಸಿಗರೇಟಿ ದಬ್ಬಿಯನ್ನು ಅವರ ಎದುರಿಗೆ ಇಟ್ಟರು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ :— ಈಗ ಏನು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ ?

(ಅದನ್ನು ತಿರಿಸಿಯೇ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಇಷ್ಟ)

ಯಂತ್ರಕ್ಕೆ ಈ ರೀತಿ ಗರಾಕೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಅಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಜೋಯಿಸರ ಮಾತಿನ ಪ್ರಕಾರ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಈ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಜೋಯಿಸರನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ತುತಿಸಿದರು. ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣ ದೊರೆಯುವುದರಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಾನು ಗೌರವ ಹೊಂದಬಹುದು. ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಲೆಯ ಸರಿಸಮಾನವಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದುದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಈ ಆನಂದವನ್ನು ಅವರು ಹೊರಗೆ ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ.

ವೆಂಕಟರಾವ್ :— (ಗಂಭೀರಮುದ್ರೆಯಿಂದ) ನೀವು ಹೇಳುವಂತೆ ಜಾಸ್ತಿಯಾಗಿಯೇ ಹಣದೊರೆಯಬಹುದು. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಿಮ್ಮ ಮಹತ್ವದ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದು ಈ ಉಷ್ಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ತೊಂದರೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನನ್ನನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಸಮ್ಮನೆ ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರ ವಿಚಾರ ಮೇಲೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆ ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ದಾಗಿ ವಿಲಕ್ಷಣ ಸ್ವರೂಪವೂ ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಬಾಕಿ ಯಂತ್ರಗಳ ಲಕ್ಷಣವು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಯಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಾದ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ನನಗೆ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಮದರಾಸಿನಲ್ಲಿರುವನು. ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೇಳಿದ ವಿನಹ ನಿಮಗೆ ನಾನು ಯಾವ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಹೇಳಲಾರೆ. ನಾನು ಈಗ ಮದರಾಸಿಗೆ ಹೋಗತಕ್ಕವನಿರುವೆನು. ನೀವು ಬಂದರೆ ಅನುಕೂಲವೆಂದು ತೋರುವುದು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ :— ಯಂತ್ರದ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೇನಾಯಿತು? ವ್ಯವಹಾರಜ್ಞಾನವೆಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರುವುದು.

ವೆಂಕಟರಾವ್ :— ನನ್ನ ಮಿತ್ರನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ ವಿನಹ ನಾನು ಖಂಡಿತ ಏನೂ ಹೇಳಲಾರೆ. ಈ ದಿನ ನಿಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎರಡು ದಿವಸದ ನಂತರ ಬನ್ನಿರಿ. ನಾನು ಮದರಾಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವೆನು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್ :— ಇದರಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ಕಾಲಹರಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲದೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬದಲಾವಣೆ ತೋರಬಹುದು. ಕಾರಣ ನೀವೇ

ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಮುಗಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ನೀವು ಮದರಾಸಿಗೆ ಬರಲು ಅಡ್ಡಿ ಏನಿರುವುದು? ಅದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೂ ಸುಲಭವಾಗಬಹುದಲ್ಲವೇ ?

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್:— ನೀವು ಹೇಳುವುದು ನಿಜ ನಿಮ್ಮ ಮಾತು ನಿಶ್ಚಯವಾದರೆ ನನಗೂ ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಹೀಗೇನು, ನಿಮಗೂ ಹೋಗುವ ಕೆಲಸವಿದೆಯೇ ?

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್:— ಹೌದು. ಈ ಯಂತ್ರದ ಸಂಬಂಧವಾಗಿಯೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಲಸವಿದೆ. ಕಾರಣ ಈಗಿಂದೀಗಲೆ ಇದರ ವಿಚಾರ ತೀರಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ವ್ಯವಹಾರವೆಲ್ಲ ಸರಳರೀತಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಈ ಯಂತ್ರವೂ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಯಂತ್ರದಿಂದ ನೂಲುತೆಗೆಯುವ ಕ್ರಾಂತಿಯು ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಡೆದೀತು.

ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರ ಗಾಡಿಯು ಹಾಗೇ ನಿಂತಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರೂ ಹೊರಗಡೆ ಬಂದರು.

ಯಂತ್ರವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹೊಸಪ್ರಕಾರದ್ದಿತ್ತು. ಮಾಲಿಕೆಯ ಹಕ್ಕಿಗೋಸ್ಕರ ಕೊಡುವ ಹಣವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಡಾಕ್ಟರ ಕಾಮತರ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಡುವ ನೋಡಲು ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಯ ಒಂದು ಚಕ್ರವನ್ನು ಜನರಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಹೆಸರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಅದನ್ನು ಅವರು ಜೇಬಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಜೇಬಿಗೆ ಕೈಹಾಕಿ ಅದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ತಂದೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ. ಅದಿನ ಆ ಕಾಗದವನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪುತ್ರನು ದೊರೆತಂತೆಯಾಯಿತು. ಈ ಹಿಂದೆ ಆ ಕಾಗದವನ್ನು ದೇವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನಿರುವುದೋ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಸಂಗತಿ ವಾಚಕರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರಬಹುದು. ದೇವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇದೇ ವಿಚಾರವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಅದು ಕಾಣುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಪ್ಪವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

೧೮ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

~~ಅನಂತರ~~

ಕರಾರನ್ನು ನೀನೂ ಉಲ್ಲಂಘಿಸು.

ಔಷಧಾಲಯದಿಂದ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಕಾಲಿಡುತ್ತ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಹೊರಬಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಹೊಸಜೈತನೈವು ಉಂಟಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಸುಮಾರು ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಳೆಯುವುದು ಕಷ್ಟವೆಂದು ಹೇಳಿದ ಕಾಮತ ಡಾಕ್ಟರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಇಂದು ಸುಳ್ಳಾಯಿತು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಯಿತೆಂದು ಡಾಕ್ಟರ ಸಾಹೇಬರು ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದರು. ಆ ವಿಷಯವು ವೈದ್ಯಕೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಹೀಗಿದೆ. ಕರಾರು ಆದ ಮೇಲೆ ನೌಕರಿಯು ತೊಂದರೆಯು ತಪ್ಪಿತು. ಸಾಕು ಕಾರರ ತಗಾದೆಯು ದೂರಾಯಿತು. ಉದಕಮಂಡಲದಂತಹ ಉತ್ತಮ ಹವೆಯ ಸ್ಥಳದವಾಸವು ದೊರೆಯಿತು. ಊಟದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಈಂದಿಡುವಹಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಚಿಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಕಾರಣವೇ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಂಬಲಾಗದ ಬದಲಾವಣೆಯುಂಟಾಯಿತು." ಬಾಕಿ ಯಾವಕಾರಣವನ್ನೂ ಹೇಳದರೆ ಅದು "ಒನಕೆ ಬಿಗುರಿತು" ಎಂಬ ಗಾದೆಯಂತೆಯೇ ಸರಿ?

ಇಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇಪ್ಪತ್ತೈದುಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಯ ಚಕ್ಕುಸಿಕ್ಕಿತು ಭಗವಂತನು ಕೊಡುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಎರಡು ಕೈಯಿಂದ ಎಷ್ಟು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದು? ಅವರ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಹೀಗಾಗಿತ್ತು. ದೇವರು ಅವರಿಗೆ ಆಯುಷ್ಯ ಪ್ರಮಾಣವೆಂಬ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ದೇವಣಿ ಗಂಟನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದನು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜಿಲೆಯವಸ್ತು ಯಾವದಿರುವದು? ಕಾಮತ ಡಾಕ್ಟರರ ಮೊದಲನೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೇಳಿದಾಗಿನಿಂದ ಅವರು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತ ಹೇಗೆ ವೆಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಆ ಸ್ಥಿತಿಯು ಈ ದಿನ ಬದಲಿಸಿತು. ಸುಮಾರು ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಳೆದೀತು. ಎಂಬ ಭೀತಿಯು ಹೋಗಿ ಸುಖದ ತಿಂಗಳುಗಳು, ವರ್ಷಗಳು ಕಾಣಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಭಾತಿಕೊಡಲು ಕೂಲಕ್ಕೆರಿಸಿದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಭೈರೀತಮತ್ತಾರದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿಸಿದಂತೆ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿದೆ.

ಡಾಕ್ಟರರ ಮನೆಯಿಂದ ಅವರು ನೆಟ್ಟಗೆ ರೇಲ್ವೇ ಸ್ಟೇಷನಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಟ್ರಂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಹಣ ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಲೆಯ ಸುಖಕರವಿಚಾರ ಈ ಸಂಗತಿಗಳು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿದವು. ನನ್ನೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಲೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿ ನಡೆಯುವದೆಂದು ನಂಬಿಕೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಯಾಕಂದರೆ ಅವಳಂತೆ ಇವರೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪುತ್ರರಾಗಿದ್ದರು.

ತಮ್ಮ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋದೊಡನೆ ಮೊದಲು ನಿರ್ಮಲೆಯ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋದರು. ಆಗ ಬೆಳಗಿನ ಏಳು ಘಂಟೆಯಾದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಚಹಾ ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ರಾತ್ರಿ ಜಾಗರಣೆಯಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ವೆಂಕಟರಾಯರು ಒಳಗೆ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಅವಳು ಮೇಲೆ ನೋಡಿದಳು. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವಳಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು.

ನಿರ್ಮಲೆ:—ಎರಡು ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಇವರ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಇಷ್ಟು ಬದಲಾಯಿತೇ? (ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ! ನಮೂನೆಯೇ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ!! ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಂದು ಕೊಂಡಳು.)

ವೆಂಕಟರಾವ್:—(ಸಮಾಪದ ಖುರ್ಚಿಯಮೇಲೆ) ಕುಳಿತು. ಬಹಳ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿರುವುದಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ನೀವು ಹೋಗುವಾಗ್ಯೇ ಒಂದು ಶಬ್ದವನ್ನಾದರೂ ತಿಳಿಸಿದ್ದರಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇ? ಆಗಲಿ, ಚಹವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. (ಅವಳು ಅಳಿಗೆ ಚಹಾ ತರಲು ಹೇಳಿದಳು.)

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಚಹವನ್ನು ಕುಡಿದು, ನಾನು ಡಾಕ್ಟರರಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದೆನು.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಪ್ರಕೃತಿಯು ಈಗ ಸುಧಾರಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಡಾಕ್ಟರರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ನನಗೇಕೆ ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲ?

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಆದ ತಪ್ಪೇನು? ಎಂದು ಚೀಜ್ಜೆ ಮಾಡಿದರು.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ನಾನೂ ನಿಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಬರುತ್ತಿದ್ದೆನು.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ನಿರ್ಮಲೆಯರೂಪಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣಮರುಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವಳ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಇವು ಕೇವಲ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಮಾತಾಡುವ ಮಾತುಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು. ಅವಳಿ ಅವಳು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಾತುಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರೇಮದ ಹುಚ್ಚು ಬಹಳ ದುಸ್ತರವಿರುವುದು. ಅವಳ ಈ ವಿಚಾರದಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಪ್ರೇಮವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಚಕ್ಕಿನ ನೆನಪಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲೆಯ ವಿಚಾರ ಅಲೆಯು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಈ ಅನಂದದ ಭರದಲ್ಲಿ ಕೈ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಕೈಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದರು.

ನಿರ್ಮಲೆಯು ಕೆಳಗೆ ನೋಡಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗಾಬರಿಯಾದಳು.

ವೆಂಕಟರಾವ್ — ನಿರ್ಮಲೆ, ಈಗ ನಿನಗೆ ಒಂದು ವಿಷಯ ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದಿದೆ.

(ಡಾಕ್ಟರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಇವತ್ತೆಂದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಹೇಳತಕ್ಕವರಿದ್ದರು.)

ನಿರ್ಮಲೆ:— (ತಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೆಲ್ಲುಕಟ್ಟಿ) ಏನು ?

ಅವರ ಕೈಗಳಿಗೆ ಹೊಸಚೈತನ್ಯವು ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಅವಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮನಗಂಡಳು. ಮತ್ತು ಮುಖಚರ್ಮವು ಬದಲಾದದ್ದನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಸುನಂ ಏನು, ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಳು.

ವೆಂಕಟರಾವ್.— ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಮೊನ್ನೆದಿನ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಪ್ರಸಂಗವು ಈ ದಿನ ಪುನಃ ಬರುವುದೋ ಎನ್ನೋ ಎಂಬ ಭೀತಿಯುಂಟಾಯಿತು.

ವೆಂಕಟರಾವ್ :— ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಏನು ಮಾಡಲಿ? ನನ್ನ ಕಡೆಯಿಂದ ಕರಾರು....(ಕಂಪನ ಸ್ವರದಿಂದ) ಮುರಿಯಿತು; ನಿಜ. ಆದರೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ದೋಷವಿಲ್ಲ.

ನಿನ್ನ ಪರೋಪಕಾರದಿಂದಲೇ ಹಾಗೆ ಆಗಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ನಿನ್ನ ಅಲೋಚನೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಸಾಲವು ತೀರಿತು. ನೌಕರಿಯ ತೊಂದರೆ ತಪ್ಪಿತು. ನನ್ನ ಸಂಕಟಗಳೆಲ್ಲ ದೂರಾದವು. ಸುಗ್ರಾಸ ಭೋಜನವು ಸಿಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಮತ್ತು ನೀಲಗಿರಿಯಂಥ ಉತ್ತಮ ಹವೆ ಸ್ವಲ್ಪವು ದೊರೆಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಭಾಗ ದಿಂದಲೂ ಅನುಕೂಲತೆಯುಂಟಾಗಿ ನನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಸುಧಾರಿಸಿತು. ನೀನೇ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡು? ಇದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಪ್ಪೇನಿರುವುದು ?

ಅವಳು ಎನೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ನೀನು ಯಾಕೆ ಮಾತಾಡುವುದಿಲ್ಲ? ಮತ್ತು ಯಾಕೆ ಕಷ್ಟಪಡುವೆ? (ಎಂದು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹೇಳಿದರು) ಕರಾರು ಮುರಿದಿದ್ದರಿಂದ ಏನಾಯಿತು? ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಕರಾರು ಅಸಂಬದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಯಾರು ಕರಾರು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೋ ಅವರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಲು ಅಧಿಕಾರವಿರುತ್ತದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಕರಾರಿನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನೀನು ಏಕೆ ಬಲಾತ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೀ. ಅದನ್ನು ನೀನೂ ಉಲ್ಲಂಘಿಸು. ಈಗ ಎರಡು ತಿಂಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವವು ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರುತ್ತದೆ ನಿನ್ನಂಥ ಮಾನವಂತೆ ಮತ್ತು ಅಂತಃಕರುಣವುಳ್ಳ ಪ್ರೇಮದತ್ತರುಡೆಯನ್ನು ನಾನು ಇದೊವರೆಗೆ ನೋಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಕಠೋರತನವು ಔಪಚಾರಿಕವಾದದ್ದಿರುವುದು. ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ನೀನು ಪೂರ್ಣ ಸಮಾಧಾನಿಯಾಗಿರುವೆ.

ಯಾಕೆ! ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂತಿರುವೆಯಲ್ಲ? ಮಾತಾಡು, ಎಂದು ವೆಂಕಟರಾಯರು ಸನ್ನೆಯಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದರು.

ನಿರ್ಮಲಿ:— (ಸ್ವಲ್ಪ ಜೋರಿನಿಂದ) ನಡೆಯಿರಿ. ದೂರಸರಿಯಿರಿ. ವೆಂಕಟರಾಯರು ದೂರಸರಿಯೆ ನಿಂತುಕೊಂಡರು

ಅವಳಮುಖವು ಕೆಂಪೇರಿತು. ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಉದುರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಲಿದ್ದವು.

ನಿರ್ಮಲಿಯು ಹಿಂದೆ ಅನೇಕವೇಳೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ಸಿಟ್ಟಿಗಿಂತಲೂ ಈಗಿನ ಸಿಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರಿತು. ಮತ್ತು ಅವಳ ಎದುರಿಗೆ ನಿಲ್ಲಲು ಅವರಿಗೆ ಧೈರ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಅವಳು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಎನೋಹೇಳುತ್ತ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇಂಥ ವಿಷಯಗಳು ನನಗೆ ಎಂದೂ ಮಾನ್ಯವಾಗಲಾರವು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕೈಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಮುರಿದಳು.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಡೆದ ಕರಾರನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವೇ? ಲಗ್ನವಾಗದೇ ಇದ್ದರೆ....

ನಿರ್ಮಲೆ:— (ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕಾಲನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಆವೃಳಿಸಿ) ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ! ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳು ನಿಮ್ಮ ಮಿದುಳಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸೇರಿದುವು. ಇದು ಸುಶಿಕ್ಷಿತರ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ!

ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲಿ, ಅವಳ ಒಂದೊಂದು ಶಬ್ದಗಳು ಬಾಣವಂತೆ ನಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಪಮಾನವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಮಾತಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರು. ಬಾಯಿಂದ ಶಬ್ದಗಳೇ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಅವಳಕಡೆ ನಟ್ಟದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಅವಳು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಳು. ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಗಪ್ಪನೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು “ ಹಣದಾಶೆಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ ನೀವು ಕರಾರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು. ಈಗಲೂ ಅದೇ ಮಾತು ಸಂಬಂಧಿಸಬಹುದು. ಈಗ ಹಣವೆಷ್ಟುಬೇಕು? ” ಹೇಳಿ.

ನಿರ್ಮಲೆಯ ಸೌಂದರ್ಯವು ವೆಂಕಟರಾಯರನ್ನು ಮರುಳುಮಾಡಿತ್ತು. ಅವರು ಯಾವುದಾದರೂ ಕಾರಣವನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡಿ ಹಣವೆತ್ತುವ ಅಲೋಚನೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕಾರಣ ಅವಳ ಈ ಕಠೋರವಾಕ್ಯಗಳು ಮನಸ್ಕೈರೈಕ್ಕೆ ಭಂಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಕಾರಣವಾದವು.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಏನು? ಹಣವೇ!

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಹೌದು ಪುನಃ ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅಂಕಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರಿ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಇನ್ನೊಂದಾವೃತ್ತಿ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಬೇಡ.

ನಿರ್ಮಲೆ - ಲಗ್ನದ ಕಾಲವಲ್ಲವೇ? ಕರಾವಳಿ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಗಟ್ಟಿ ಮಾಡಿರುತ್ತದೆ. ನಾನು ಅದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಪುನರಾಲೋಚಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ? ನನಗೆ ಇದ್ದ ವಿರುದ್ಧಕಾರಿನಂತೆ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ದುಃಖದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ದಿನ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮದೇ ತಪ್ಪು ಇರುವುದು. ನಾನು ಇದ್ದ ವರೆಗೆ ಈ ರೀತಿ ಯಾರಿಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ನೀವು ಮಾತ್ರ ನನ್ನನ್ನು ಮೋಸಮಾಡಿದಿರಿ. ನಾನು ಏನು ಮಾಡಲಿ! ನಾನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮೂರ್ಖನು. ಹತಭಾಗಿಯು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸರಿಯಾದ ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯವಿಲ್ಲದೆ, ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಲಗ್ನವಾದೆನು. ಇದು ಯೋಚಿಸಿಲ್ಲ ಮೂರ್ಖತನದ ಪರಿಣಾಮವಲ್ಲವೇ?

ವೆಂಕಟರಾಯರು ಮೊದಲೇ ಸಂತಾಪಗೊಂಡಿದ್ದರು. ನಿರ್ಮಲೆಯ ಕೋರಕಟ್ಟವನ್ನು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ತುಂಬಾ ವ್ಯಥೆಯುಂಟಾಯಿತು.

ವೆಂಕಟರಾವ್ ನಿರ್ಮಲೆ, ನಿನಗೆ ಏನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು? ನಿನ್ನಂಥ ನಿಷ್ಕೂರ ಕೋರಕಟ್ಟ ಹೆಂಗಸು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಕಾರಣವಲ್ಲವೇ?

ನಿರ್ಮಲೆ - ನಾನೇ ಹೌದು; ಇನ್ನೊಂದಾವರ್ತಿ ಹೇಳಿರಿ.

ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಈ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಲಾಗದೆ ಕಿವಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಕೈಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿದರು.

ನಿರ್ಮಲೆ ನೀವು ಈ ರೀತಿ ನಡೆಯಬಹುದೆಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ.

ವೆಂಕಟರಾವ್ - ಮುಂದೆ ಸಾಗಲಿ. (ಎಂದು ಕೈಯಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದರು; ಯಾವ ತಕಾರನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.)

ನಿರ್ಮಲೆ ನಿಮ್ಮ ಪದವಿಯ ಮೇಲೆ ನಾನು ಅಭಿಮಾನವಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ನೀವು ನನಗೆ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತ ಮಾಡಿದಿರಿ. (ಸಿಟ್ಟಿನ ಭರದಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳಿಗೆ ತಾನುವಿನು ಹೇಳುವೆನೆಂಬುದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.)

ವೆಂಕಟರಾವ್ - ನಿರ್ಮಲೆ, ನಿನಗೆ ಅಂಕುರವಾಗಿರುವಂತೆ ಕೋರುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಹೃದಯವು ಶೂನ್ಯವಾಗಿದೆಯೇ?

ನಿರ್ಮಲೆ: ಹೀಗೋ? (ಎವಳು ಅರಾಮ ಮಾರ್ಚೆಯ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಕೂತಳು.) ಕರಾರಿನ ಸಂಗತಿ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೇನು? ಅಂಜಿ ಮೇಲೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಅಡ್ಡವಾರಿ ಯಾಕೆ ಬಿಡುತ್ತೀರಿ!

ವೆಂಕಟರಾಯನಿಗೆ ಅವಾತನ್ನು ಕೇಳಲಾಗದೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದು ತಮ್ಮ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕೂತರು. ಇನ್ನು ಈ ಸ್ವಲ್ಪವಷ್ಟೆ (ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ) ಇರುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಯಾವಕಡೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬುದು ಇನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹೊರಡುವುದೇನೋ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿತ್ತು. ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಸಂಪಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧತಾಕು ಆಯಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವರ ಶಿಟ್ಟು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಕಾರಣ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಅಪ್ಪನೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಅವಳ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು.

ಅವಳು ಕೋಣೆಯಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಳು.

ವೆಂಕಟರಾವ್:—ನಿರ್ಮಲೆ, (ಎಂದು ಸೊಮ್ಮೆ ಸ್ವರದಿಂದ ಕರೆದರು)

ನಿರ್ಮಲೆ: (ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿ) ಏನು?

ವೆಂಕಟರಾವ್:—ನಾನು ನಿನ್ನ ನಿರೂಪವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಬಂದಿರುವೆನು. ಈಗ ಒಂದು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಾರೆ.

ನಿರ್ಮಲೆಯು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಮುಖಮಾಡಿ ನೋಡಿದಳು.

ವೆಂಕಟರಾವ್:—ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಪ್ರೇಮವಿದೆ. ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ನಾನು ಹುಟ್ಟಿರುವೆನು. ಈ ಪ್ರೇಮದಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ಈ ರೀತಿ ನಡೆದನು ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ನಡೆದನು. ನಿನಗೆ ದಯೆ ಬರಬಹುದೆಂಬ ಆಶೆಯು ನನಗಿತ್ತು. ಆ ಆಶೆ ಇನ್ನತ್ತಿಗೆ ಭಂಗವಾಯಿತು. ನಾನು ಒಂದಿತನಾಗಿಯೂ ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ಮಲೆ:—ಹೂಂ. ನಿಮ್ಮ ದೃಢನಿಶ್ಚಯವು ಸ್ತುತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ವೆಂಕಟರಾವ್:—ನಿರ್ಮಲೆ, ನಾನು ಹೊರಟೆನು.

ನಿರ್ಮಲೆ:—ಎಲ್ಲಿಗೆ?

ವೆಂಕಟರಾವ್: — ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಲ್ಲಿಗೆ!

ನಿರ್ಮಲೆ: — ಯಾವಾಗ?

ವೆಂಕಟರಾವ್: — ಈಗಲೇ! ನಾನು ಬಹುತರವಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋಗುವೆನು. ಇವತ್ತಿನಿಂದ ನನ್ನ ನೆರಳು ಕೂಡಾ ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಲಾರದು.

ನಿರ್ಮಲೆ: — ಲೋಕಾಪವಾದವು ನನಗೆ ಬೇಡವಾಗಿದೆ. (ಎಂದು ಕೋಚಿನ ಮೇಲಿಂದ ಎದ್ದು ಖುರ್ಚಿಯಮೇಲೆ ಕಳಿತಳು.)

ವೆಂಕಟರಾವ್: — ಹೀಗೇನು? ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಆಪ್ತನಾದು ಆಲೋಚನೆಯೇ! ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಂತೆ ಹೇಳು? ನಿನಗೆ ನಾನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದನೆಂದು ಹೇಳು! ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸರಿಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದುಹೇಳು! ಹವಾಬದಲಾವಣೆಗೆ ಹೋಗಿರುವರೆಂದು ಹೇಳು!! ನನಗೆ ಅದರಿಂದ ಯಾವತೊಂದರೆಯೂ ಆಗಲಾರದು. ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಪತ್ರಬರೆದು ನನ್ನ ವಿಳಾಸವನ್ನೂ ಕ್ಷೇಮಸಮಾಚಾರವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತ ಇರುವೆನು. ನಾನು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಕ್ಕೆ ಲೋಪತಂದುಕೊಳ್ಳಲಾರೆನು. ಪತಿಯ ಪತ್ರಗಳು ಬರುತ್ತಿರುವುದು ಲೌಕಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿನಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಪ್ರವಾಸದ ಖರ್ಚು ಗೋಸ್ವರ ನಿನಗೆ ನಾನು, ತೊಂದರೆ ಕೊಡಲಾರೆ. ಅದರ ಅನುಕೂಲತೆಯನ್ನು ನನಗೆ ದೇವರು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ.

ಮೇಲ್ಕಂಡಮಾತುಗಳು ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಕೇಳಿದರೂ ಅವುಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ತಿಟ್ಟಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ಮಲೆ: — ನೀವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹೋಗುವರೇನು?

ವೆಂಕಟರಾವ್: — ಈಗಲೇ ಹೊರಟೆನು. (ಘಡಿಯಾರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಿರ್ಮಲೆ, ಹೋಗಿಬರುತ್ತೇನೆ. ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತ ಇರುವೆನು. ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಆವಶ್ಯಕತೆಯು ಉಂಟಾದಾಗ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಆಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ನಾನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಬರುತ್ತೇನೆ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬರುತ್ತೇನೆ, ತಿಳಿಯತೇ? (ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ ಅವರ ಕಂಠವು ಬಿಗಿದು ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಹನಿಗಳು ತೊಟ್ಟಿಕ್ಕುವವು.)

ನಿರ್ಮಲೆ — ಬನ್ನಿರಿ! (ಈ ಕಬ್ಬವು ಅವಳ ಬಾಯಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ.) ನಿನ್ನ ಅ....ವ....ಶ್ಯ....ಕತೆಯು ಖಂಡಿತ ಉಂಟಾಗಲಾರದು

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ವೈವ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದಂತೆ ಆಗಲಿ. (ಕೋಣೆಯಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವಾಗ) ಪುನಹ ಲಜ್ಜಾಹೀನನಂತೆ ಈ ವೆಂಕಟರಾವನು ಎಂದೂ ಬರಲಾರನು. (ಎಂದೂ ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನುಡಿದರು.)

ಅಳು ಗಾಡಿಯನ್ನು ತಂದು ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಿದನು. ವೆಂಟಕರಾವರು ಗಾಡಿ ಹತ್ತಿದೊಡನೆ ಗಾಡಿಯು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ಸುರಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಅದ. ಯಾಕಿರಬಹುದು? ದೇವರಿಗೇ ಗೊತ್ತು.

೧೯ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ

ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ.

ವೆಂಕಟರಾವರು ಹೊರಟುಹೋದಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಉದಕಮಂಡಲದಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವಳಿಗೆ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿದ್ದವೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಆಗಾಗ ಅವಳ ಅಂತರಾತ್ಮನು ಅವಳನ್ನು ಸಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಮೊರೆ ತದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿತ್ತು. ಉದಕಮಂಡಲದಿಂದ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದೆ ಜೀವಾರಾದ್ದರಿಂದ ವಿನಾಯಕರಾಯನಿಗೆ ಎರಡು ದಿನಸಬಂದು ಇರಲು ಹೇಳಿಕಳಿಸಿದಳು.

ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಲಗ್ನವಾದಮೇಲೆ ಆ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದ ವಿನಾಯಕರಾಯನಿಗೆ ಅವಳ ಮೇಲಿನ ಮೊದಲಿನ ಪ್ರೇಮವು ಅಳಿದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಅವಳು ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ವಿನಾಯಕರಾಯನಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಈಗ ಅವಳಿಂದ ಅದ್ವಾನ ಬಂದದ್ದು ಕಂಡು ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು.

ತುಂಬಾ ಚಟುವಟಿಕೆಯುಳ್ಳ ಸ್ತ್ರೀಯರ ವರ್ಗವೆಂದು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಓದಿದ ವಿನಾಯಕರಾಯರಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನಾಶ್ಟೀಕೃತ್ವವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರನ್ನುರೂ ಕೂಡಿ ಕೂತು ಸಂಭಾಷಿಸುವ ಸದ್ವರ್ತಿಯು ಅವರಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಪತ್ರ ಒಂದೊಂದಿನ ಅವರು ಪುಸ್ತಕಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಮರದಿನವೇ ರಾಧಾಸದನಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದರು.

ನಿರ್ಮಲೆಯ ಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ಏನು ದರೂ ಗೊಳಪರಿಸುವುದು ಇದರಂತೆ ವಿನಾಯಕರಾಯರಿಗೂ ತುಂಬಾ ಸಂಶಯವಿತ್ತು.

ಅವಳ ಭಿಟ್ಟಿಯಾದಾಗ ಸಮಯವರಿತು ಆ ಸಂಕಟವನ್ನು ಗೂಢಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆಶೆಯು ಅವರಿಗಿತ್ತು. ಅವಕಾಶವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಏನಾದರೂ ಒಂದು ಸೆವವಿಂವ ಲಗ್ನವ ಸುವಿದ್ಯಯನ್ನೇ ತೆಗೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆದರೆ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಮಾತಿನ ಚತುರತೆಯಿಂದ ಆ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಬದಲಿಸಿ, ಬೇರೆ ಮಾತನ್ನು ತೆಗೆದು ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮರೆಯಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕೊನೆಗೆ ಮರೆಯಿಸಿ ಮೆಕಟರಾಯರ ಮಕ್ಕಳ ಲಗ್ನವೂ ತಾರಾ ಮಾತನ್ನೇ ಎತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಏನೋ ಗೊತ್ತೆ ವಿರುವುದೆಂಬ ಅನುಮಾನವು ವಿನಾಯಕರಾಯನಿಗೆ ವ್ಯಥೆಯಾಯಿತು.

ನಾಲ್ಕು ದಿನ ವಸತಿಮಾಡಿ ವಿನಾಯಕರಾಯನು ಹೊರಟು ಹೋದನು.

ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಎರಡು ತಿಂಗಳಲ್ಲೇ ಜಹಳ ಬೇರಾದಾರ್ಪಣೆಯ ರಾಧಾಸದನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕಮೀಷನರು ವಸತಿಗೃಹದಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗಾಗ ವಿನಾಯಕರಾಯನಿಗೆ ಮಾತಾಡಲು ಕಲೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಒಂದಾನೊಂದು ದಿನ ವಿನಾಯಕರಾಯನು ನಿರ್ಮಲೆಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೆಲ್ಲಾ ನಡೆದವು. ವಿನಾಯಕರಾಯನು (ಅವಳ ಕಡೆ ನೋಡಿ) ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಯಾತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬಂದಿರುತ್ತೀ? ಏನಾದರೂ ಹೊಸ ಉಡುಪನ್ನು ಹೊಲಿಸುವುದಿರುವುದೇ? ಹಾಗೆ?

ನಿರ್ಮಲೆ: ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿರುತ್ತೇನೆ.

ವಿನಾಯಕರಾವ್:—ಈಗ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೂ ಏನು ಕೆಲಸವಾಗುತ್ತಿದೆ?
ನಿರ್ಮಲೆ:—ಅದನ್ನು ಇದುವರೆಗೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ಕಮೀಟಿಯ ಮಹಿಲಾವರ್ಗದ ಸುಭಾರಣೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಭಗಿನಿಯರಿಂದ ಅಗ್ರಹದ ಪತ್ರಗಳು ಬಂದಿವೆ. ನಾನು ಇದ್ದರಿಂದಲೇ ಸಂಗತಿಗಳೇ ಅನೇಕರು ಬಂದ. ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಹೋಗಿರುತ್ತಾರೆ. ನನಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಅನುಕೂಲವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ಮಲೆಯು ಕಮೀಟಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ತಾಯೀ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಳು. ಈಗ ಅವಳ ಮೊದಲಿನ ಉತ್ಸಾಹವೆಲ್ಲ ಅಡಗಿತು! ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ, ನಂದಲೇ ಅವಳು ಈ ನೋಡಲು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವಳ ಜ್ಞಾನಂತೆ ಅವಳ ಪ್ರತಿಭೆಯು ಎರಡೆರಡಾಗಿ ಹಬ್ಬಿದೆ. ಕಾರಣ ಕಮೀಟಿಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಈಗ ಉದಾಸೀನತೆ ಬಂದಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಅಶ್ಚರ್ಯವೇನು? (ಎಂದೂ ಮನೆಯಕನು ಅವಳ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ನನ್ನ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಅಲೋಚಿಸಿದರು.)

ವಿನಾಯಕರಾವ್: ನಿರ್ಮಲೆ, ಕೇವಲ ತುಣುಕಿನವ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡ ಕೆಲಸಗಳ ಪರಿಣಾಮವು ಹೀಗಾಗಿ. ಹಂದಲ್ಲವೆ? ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹ ಕಳೆದುಹೋದಂತೆ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅಲಸ್ಯವು ಉಂಟಾಗುವುದು. ಅದರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾತನ್ನೇ ನಾನು ತನ್ನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಉತ್ಸಾಹವು ತೋರುತ್ತದೆ!

ನಿರ್ಮಲೆ:—ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾಜದ ಉನ್ನತಿಗೋಸ್ಕರವೇ ಅನೇಕಕಡೆ ಪ್ರವಾಸಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ಸಮಾಜ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು, ಯಾವಕಡೆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಜ್ಞಾನತಿಯು ನಿಷ್ಕರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಈ ಪ್ರವಾಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಲಾಷೆ ಇದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಪ್ರವಾಸದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕಮೀಟಿಯ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುವ ಅಲೋಚನೆಯನ್ನು ನಾನು ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ. ಅದು ನನಗೆ ಬೇಡವಾಗಿದೆ. ನಾನು ಸ್ವತಂತ್ರತೆಯಿಂದ ಈ ಕೆಲಸ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವಳು.

ವಿನಾಯಕರಾವ್: ನನಗೆ ಪೂರ್ತಿ ಸ್ವತಂತ್ರವು ಎಲ್ಲರುವುದು?

ನಿರ್ಮಲೆ — ನಿನ್ನ ಬದುಕುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ನೀರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿದ ಜರಾಂಥಿಯ ಅಚ್ಚ ಸಂಮಾನಾತ್ಮ) ಈ ನೀರಿಗಿಳಿಂತಲೂ ನೆಲೆಗೆ ಶೇಷಮೆಯ ಸೀತೆಗಳ ಬೆಳ್ಳಿಯವು! ಈಗ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಯಾವ ನಾಟಕ ಬಂದಿದೆ? ಗುಟ್ಟು ಕಂಪನಿ ಇರುವದಲ್ಲವೇ? ಗೋವಿಂದಸ್ವಾಮಿ ನಾಟಕವಿರಬಹುದಲ್ಲವೇ? ನನಗೆ ರಾಧಾಸಂಗಮ ಇರಲು ಮನಸ್ಸಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹಳ್ಳಿಯಾಗಿ ಪಟ್ಟಣದ ಸಮಾಚಾರವೇ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಎರಡು ನಿಮಿಷಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮಧ್ಯಸ್ಥದಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೆ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತುಂಬಾ ಅಸಮವಾಗಿತ್ತು. ಅವಳಿಗೆ ತರಣ ಮತ್ತು ತರುಣಿಯರ ಸಹನಾಸಕ್ತಿಯೂ ಕಡಿಮೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಗುಣ ಕಥನವಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತುಂಬಾ ಚತುರತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಸಂಮಾನದ ಜನರೂ ಆಗಾಗ ಅಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳ ಯೇ ಅವಳ ನಡತೆಯ ವಿಚಾರ ಕುಗುಟೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದವಾದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಜನರು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಹವಾ ಬದಲಾದಂತೆ ಪ್ರರಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾರಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಸಮಾಧಾನದ ಅಂತ್ಯವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುವವನಿಗೆ ನಗೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಜಾಗೃತರಾದವರು ಇದರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಿಳಿದು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೊಸ ಜೊಸ ಇಷ್ಟು ಪ್ರತಿದಿವಸ ಅವಳ ಭೇಟಿಗೆ ಜನರು ಮೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಸಂಗಡ ತಮಗೆ ಯಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಕಾಲವು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಜನರ ಚರ್ಚೆಯ ಕಡೆಗೆ ಅವಳು ಕೈವು ಹೊಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ವರ್ತನೆಯು ನೋಡುವವನಿಗೆ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವಳ ಅಂಕಿತವಿದ್ದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿತ್ತು.

೨೦ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

ದೈವಲೀಲೆ!

ಬಹಳ ಅಪಾಯ! ಅವರ ವಿಚಾರ ಕೂಡಾ ಮಗಾತಾಡತಕ್ಕ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ! ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವಿನಾಯಕರಾಯನು ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಸ್ವರದಿಂದ ನುಡಿದನು.

ಶರದ್ವತುಸಿನಕಾಲ ಹಾಲಿನಂತೆ ಜೇದಿಂಗಳು ಬಿದ್ದಿರುವುದು. ನಾನೆ ಮುಂಭಾಗದ ಅಂಗವದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರು ಮಾರ್ಚಿಯ ಹೋಲಿ ಕೂತು ಧೂಮ್ರಪಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ವಿನಾಯಕರಾಯನ ಮೇಲಿನ ಶಬ್ದವು ಅವರ ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಅವರಿ ಅವನು ಎನು ಹೇಳುವನೋ ಅವರ ಅರ್ಥವು ಅವರಿಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಅವರು ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿ ಇಟ್ಟು ಕೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಬಹಳ ಅಪಾಯ! ಎಂದು ಪುನಃ ವಿನಾಯಕನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿದನು)

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್.— (ಅರ್ಜುನಚರಿತರಾಗಿ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಸಿಗರೇಟನ್ನು ಬಿಸಾಟ ಮಾರ್ಚಿಯಮೇಲಿಂದ ಎದ್ದು, ಪುನಃ ಕೂತು) ಎನು! ಆಗಿರುವುದೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

ವಿನಾಯಕರಾವ್.— ನಾನು ನಿರ್ಮಲೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿದ್ದೆನು. (ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮುಖವನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾಡಿದನು.)

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್.— ಒಳ್ಳೇದು, ಇದು ನಿನ್ನ ನಿತ್ಯದ ಕೆಲಸವೇ ಆಗಿರುವುದು, ಮತ್ತೇನು ವಿಶೇಷ?

ವಿನಾಯಕರಾವ್.— ಸಮ್ಮನೆ ಬೇಡ್ತೆ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಈಗ ಮೂರು ದಿವಸಗಳಿಂದ ನಾನು ಅವಳಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸುಮ್ಮನೆ ಈ ದಿವಸ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆನು.

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್.—(ನಗುತ್ತ) ನೀನು ಹೋಗುವ ವಿಚಾರ ನನಗೆ ಗೊತ್ತು! (ಎಂಬ ಸಂಕರಮಾರ್ಗದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದರು.)

ವಿನಾಯಕರಾವ್:— ಈ ಮೂರುದಿನವಸದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಕೆಂಪಗಿರುವಳೋ ಕಪ್ಪಾಗಿರುವಳೋ ಅದನ್ನು ನಾನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲಿಲ್ಲ. ನೋಡ್ವೆ ದಿನವೂ ನಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಾಗ್ಗೆ ಅವಳು ತಲೆನೋಯುವುದೆಂದು ಗೊಣಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದರ ಒಗ್ಗೂರುವುದೆಂದು ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು ! ನಾನಂತೂ ಈ ವರ್ತಮಾನ ಕೇಳಿ ... (ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕರವಸ್ತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದು ಮುಖವನ್ನು ಮರೆಸಿಕೊಂಡನು.)

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್: - ವಿನಾಯಕಾ, ಅದು ಏನು ಹೇಳು ? ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಬಿಡು. ನಿರ್ಮಲಿಗೆ ಏನಾಗಿರುವುದು ?

ವಿನಾಯಕರಾವ್:— ಹೇಳಲು ನನ್ನ ಬಾಯಿಯೇ ಬರದಂತಾಗಿದೆ.

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್: — ಏನು ? ಒಂದಾವರ್ತಿ ಹೇಳು, ನೋಡೋಣ ? (ಮುಖವು ಕೆಂಪೇರಿ ಛಾಬರಿಯಾದರು.)

ವಿನಾಯಕರಾವ್:— ಹೇಳುವದೇನು ? ನಿರ್ಮಲಿಗೆ ಸಿಡುಬು ಎದ್ದಿರುವುದು.

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್:— (ಭಯದಿಂದ) ಒಗ್ಗೋ ?

ವಿನಾಯಕರಾವ್:— ನಾನು ಅಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋದಕೂಡಲೆ ಈ ಸುದ್ದಿಯು ನನಗೆ ತಿಳಿಯಿತು.

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್:— ಅವಳು ಅಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದವಳಲ್ಲವೆ ?

ವಿನಾಯಕರಾವ್ : . ಅಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಇರುವುದು; ಅದು ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ಪಾಡ್ಯವಲ್ಲವೆ ? ಕಾರಣ ಅವಳನ್ನು ಔಷಧಾಲಯದ ವಾರ್ಡ್‌ನಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಬಹಳ ಕೆಟ್ಟ ಖಾಹಿಲೆ. ಈ ರೋಗಕ್ಕೆ ಜನರು ಬಹಳ ಅಂಜಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅವಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದಮೇಲಂತೂ ನನಗೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯದ ಹಾಗಾಗಿದೆ.

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್: - ಹಾಗಾಗುವುದು ವ್ಯಾಧಾನೀಕವೆ !

ವಿನಾಯಕರಾವ್:— ಅದರ ಕಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಡುಬು ಏಳುವುದು ಅನಾಯಕರವಲ್ಲವೆ ?

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್:— ನೀನು ಹೇಳುವುದೇನೋ ನಿಜ; ಆದರೆ ನೀನೂ ನಾನೂ ಏನು ಮಾಡಬಹುದು? ಆದರಲ್ಲೂ ನಿನಗೆ ಕೆಟ್ಟದಾಗಿರಲು ಒಂದು ಕಾರಣವುಂಟು. ಅದೇನೆಂದರೆ ನಿನಗೆ ಹೆಂಗಸರಲ್ಲಿ ಕನಿಕರ ಬಹಳವಲ್ಲವೇ?

ವಿನಾಯಕರಾವ್:— ಹಾಗಲ್ಲ; ಎರಡನೆಯವರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅನುಶಾಸನವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದು ಮನುಷ್ಯಧರ್ಮವಾಗಿರುವುದು!

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್:— (ವಿನಾಯಕರಾಯನ ಕಡೆ ನೋಡಿ) ಸಿಡುಬು ಏಳುವುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಅಂಗಗಳೆಲ್ಲ ವಿಕಾರವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ನಿನ್ನ ಮತ್ತು ಅವಳ ಲಗ್ನವು ಕೂಡಿ ಬರಬೇ ಇದ್ದು ಈಗ ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತಲ್ಲವೇ?

ವಿನಾಯಕರಾವ್:— ಹೌದು. (ಮುಖವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಮಾಡಿದನು).

ವಿಶ್ವಾಸರಾವ್:— (ಡಾಕ್ಟರರು ವಿಷಯವನ್ನು ಒದಲಿಸಿ) ಈಗ ವೇಳೆಯಾಯಿತು. ನಾಳೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಉಪಚಾರ ಮಾಡುವರೆಂದೂ ಈಚೆಗೆ ಹೊಸ ಸಮೂಹವೊಂದೆ ಔಷಧೋಪಚಾರ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆಯೆಂದೂ ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನೆ ಓದಿರುತ್ತೇನೆ.

ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರು ಮಲಗಲು ಹೋದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಿನಾಯಕರಾಯರು ಮಲಗಲು ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ನಿದ್ರೆಯೇ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಮುದ್ದುಮುಖವು ಸಿಡುಬಿನಿಂದ ಎಲ್ಲಿ ವಿಕಾರವಾಗುವುದೋ ಅಥವಾ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಣ್ಣು ಎಲ್ಲಿ ಕುರುಡಾಗುವುದೋ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಆದರಿಂದ ನಿಪ್ರಾಪೇವಿಯು ರಜೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡದ್ದು ಅಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ! ಆದರಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಕೂಡಿ ಅಟ್ಟಪಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯಿಂದ ಇದ್ದ ವಿನಾಯಕನಿಗೆ ಚಿಂತೆಯಾಗುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವು. ನಿರ್ಮಲೆಯು ರೂಢಿ ನೋಡಿದವರಿಗೂ ವ್ಯಸನವಾಗುವದರಲ್ಲಿ ಏನೂ ಅಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ.

ನಿರ್ಮಲೆಯು ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ತುಂಬಾ ಜಿಗುಪ್ಸೆಯಾಗ ದಿನಗಳು (ಕಾಲವು) ಎಷ್ಟು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹೋಗುವುವು? ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗೊಣಗುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಸಿಡುಬು ಸ್ವಲ್ಪ ಬತ್ತಿದೊಡನೆ ಅವಳು ಮದ್ರಾಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಾಧಾಸದನಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಅನಾಥಾಲಯದ ಮಾಲಿಕರು ನೀಲಗಿರಿಗೆ ಹೋದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವಳು ನೀಲಗಿರಿಗೆ ಹೋಗದೆ ರಾಧಾಸದನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಳು. ಕಾರಣವನ್ನು ಅವಳು ಹೇಳುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ದುಃಖದಿಂದ ಕೂಡಿದವರೂ, ನಿರಾಶೆಯುಳ್ಳವರೂ ದುಃಖದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಗುಣವು. ಆದರಂತೆ ನಿರ್ಮಲೆಯು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋದಳು.

ಸಿಡುಬು ಎದ್ದು ಮುಖವಮೇಲೆ ಕಲೆಕೂತದ್ದರಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ತುಂಬಾ ದುಃಖವಾಗಿತ್ತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವಳ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ಖಾಯಂ ಆದ ಬದಲಾವಣೆಯು ಆಗಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ತುಂಬಾ ತೆವ್ವೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟು ಕಲೆಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಲು ಹಣವ್ಯಯ ಮಾಡಿದಳು. ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಅಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವಳು ಅಗಾಗ ಡಾಕ್ಟರರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ, ನನ್ನ ರೂಪು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಆಗಬಹುದೇ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮತ್ತೆ ಔಷಧಿಯಾವುದು? ಅದರಿಂದ ಗಣವಾಗಬಹುದೇ? ಹಾಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ನನ್ನ ರೂಪಿನಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಮಾಡಿರಿ. ಎಂದು ಬಹುಪರಿಯಾಗಿ ಡಾಕ್ಟರರಿಗೂ, ಪರಿಚಾರಕರಿಗೂ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ಅವರು ಶಕ್ತಿಮಾಡಿ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇನು ಬದಲಾವಣೆಯಾಗದಿದ್ದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಲೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದವು. ಆದರೆ ದೇವರ ದಯೆಯಿಂದ ಅಂಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾತ್ರ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಮೊದಲಿನ ರೂಪು ಹೋಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯದನದಲ್ಲಿ ಅವಳೂ ಒಬ್ಬಳಂತೆ ಆದಳು.

ಅವಳು ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ವಾರದವರೆಗೆ ಅವಳ ಮಿತ್ರಮೈತ್ರಿಯರಿಂದ ಕಾಗದಗಳು ಬರುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು. ಆದ

ರಲ್ಲೂ ಕವಿಗಾಟಿಯವರು ಇವಳ ಆರೋಗ್ಯದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ನಿಗಾವಹಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವಳು ರಾಧಾಸದನಕ್ಕೆ ಹೋದಮೇಲೆ ಯಾವ ಇಷ್ಟಮಿತ್ರರಿಂದಲೂ ಅವಳಿಗೆ ಒಂದು ಕಾಗದಕೂಡಾ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಅವಳ ಭೇಟಿಗೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ವದ ಇಷ್ಟಮಿತ್ರರಿಗೆ ಅವಳೇ ಪತ್ರ ಬರೆದಳು. ಅದರೂ ಒಬ್ಬರೂಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳಿಗೆ ನೊಂದಲಿನಂತೆ ಮಾತಾಡಲು ಆರಾಮಾಪನರು ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ನೊಂದಲು ಅವಳ ರೂಪಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ ತಾವಾಗಿಯೇ ಬಂದು ಮಾತಾಡಿ, ಇವಳ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಈಗ ಅದರ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಒಬ್ಬರೂ ಬಾರದಂತಾಯಿತು. ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಕೆಲವರು ಯಾವ ಗೌರವವನ್ನೂ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಬರಲಾಗದ್ದಕ್ಕೆ ವಿನೋ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ನೆಪಮಾಡಿ ಪತ್ರಬರೆದಿದ್ದರು. ಕೊನೆಗೆ ನಿರುಪಾಯಳಾಗಿ ವಿನಾಯಕರಾಯನಿಗೆ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಕಾಗದ ಬರೆದಳು. ಈ ಪತ್ರ ನೋಡಿದೊಡನೆ ನೀನು ಹೊರಟುಬರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಈ ಅಜ್ಞಾತವಾಸಕ್ಕೆ ಬೇಜಾರಾಗಿ ಪ್ರಾಣತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಬೇರಿಕಡೆ ಪ್ರಯಾಣಹೋಗುವ ಸಂಭವವಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸು. ನೀನು ನನ್ನ ಆಮಂತ್ರಣೆಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಸಿಟ್ಟುಬಂದಿರುತ್ತದೆ.

ಹುಚ್ಚುಬಾಲಕೆ, ಸಿಡುಬು ಎದ್ದು ವಿಕಾರವಾದ ತರುಣಿಯ ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಂತ ತರುಣರು ಹೆಚ್ಚುಮಹತ್ವಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ! ನಿರ್ಮಲೆಯ ಪತ್ರವನ್ನುನೋಡಿ ವಿನಾಯಕರಾಯನಿಗೆ ಬಹಳ ಕೋಪಬಂದಿತು. ಅವನಿಗೆ ಬೇರಿಕಡೆ ಹೋಗುವ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲವಾಗಿಲ್ಲ ಸಂತೋಷದಿಂದ ರಾಧಾಸದನಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಪೂರ್ವದ ರಾಧಾಸದನಕ್ಕೂ ಈಗಿನ ರಾಧಾಸದನಕ್ಕೂ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆಯಾಗಿತ್ತು. (ಪತ್ರವನ್ನೋದಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗೆ ವಿನಾಯಕರಾಯರು) ಇವಳು ಇಷ್ಟು ಕಠಿಣವಾಗಿ ಜನರು ತನ್ನಭಟ್ಟಿಗೆ ಯಾಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರದವಳಾದಳೇ? ನಾವು ಅವನ್ನು ಹೇಳುವುದೂ ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ. ಅಕೆ ಕೇಳುವುದೂ ಅಸಹ್ಯ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನ್ನು ಅವಳೇ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ವಿನಾಯಕರಾಯರು ಸ್ವಲ್ಪ ಅಲೋಚಿಸಿ ಸಾಯಂಕಾಲ ನಾಲ್ಕು ಘಂಟೆಗೆ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಬಿಲಿಪ್ಪೇನಿನಿಂದ ತಿಳಿಸಿದರು. ಅವಳು ಹೇಳಿಕಳು ಹಿಸಿರುವವರಿಂದ ಹೋಗಬೇಕು! ಮತ್ತೆ ಅವಳ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿಚಾರಮಾಡಿ. ಊರಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ನಾಟಕದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಸಂಭಾವಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ನಿನ್ನ ರೂಪ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಇದೆ! ವಗೈರೆ ಅವಳ ಗುಣಕಥನಮಾಡಿ ಹೇಗಾದರೂ ಒಂದುತಾಸುಹೊತ್ತು ಕಾಲಹರಣಮಾಡಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ವಿಚಾರಮಾಡಿದರು.

ಪಾಪ! ಇಂಥಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಪತಿಯವನಹ ಮತ್ತಾರಾದಾರು? ಆದರೆ ಅವಳಪತಿಯು ಇರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಹೇಳುವವರಾರು? ನೀಲಗಿರಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗುವಾಗ ಸೇಳಿದಪ್ರಕಾರ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಆಗಾಗ ಅವಳಿಗೆ ಪತ್ರಬರೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕ್ಷೇಮಸಮಾಚಾರ ಮತ್ತು ವಿಳಾಸ ಇಷ್ಟೆ. ಎರಡುಸಾಲುಮಾತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದಾದರೂ ಮನಸ್ಸುಬಂದಾಗ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ನಿರ್ಮಲೆಯೂ ಅವರಂತೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಜವಾಬು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸಾರಾಂಶ ಈ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಉಭಯತರಿಗೂ ಅವರವರ ವಿಳಾಸಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯುತ್ತಾ ಇತ್ತು. ಇಷ್ಟೇ!

ಸಾಯಂಕಾಲ ನಾಲ್ಕುಘಂಟೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ವಿನಾಯಕರಾಯರು ರಾಧಾಸವನಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ನಿರ್ಮಲೆಯು ಅವರ ಆಗಮನವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ಇದ್ದಳು. (ವಿನಾಯಕರಾಯರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಅನಂದದಿಂದ), ನೀನು ಬಂದದ್ದು ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು.

ವಿನಾಯಕರಾವ್:- ನಾನು ಬಂದದ್ದು? (ಅವಳ ಮುಖವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಕ್ರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿ ಸುಮ್ಮನಾದರು)

ನಿರ್ಮಲೆ:- ಬನ್ನಿರಿ. ಈ ಕಡೆ ಕೂತುಕೊಳ್ಳಿರಿ. (ತನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ನಾಜೂಕು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಬಹುದೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲೇ ಅವಳು ಯೋಚಿಸಿದ್ದಳು.) ತನಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಬೇಸರಿಕೆಒಂದಿದೆ; ಊರಲ್ಲಿ ಏಕೋಚಬೇಕು? ಕಮೀಟಿಯ ಕೆಲಸಗಳು ಹೇಗೆ ಫಡಿದಿವೆ? ಇಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಯಾವ ಕೆಲಸವೂ ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ.

ವಿನಾಯಕರಾಯರು ಅವಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಖುರ್ಚಿಯನ್ನೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಜೊಬಿನಿಂದ ಘಡಿಯಾರ ತೆಗೆದುನೋಡಲು ತಾನು ಹೊಡೆದೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇನ್ನು ಒಂದುತಾಸು ಮಾತ್ರ ಅವಕಾಶ ಉಳಿದಿತ್ತು.

ವಿನಾಯಕರಾವ್ — ಹೌದು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿನಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಬೇಜಾರಾಗುತ್ತಿರಬಹುದು. ಕಾಹಿಲೆಯಲ್ಲಿರುವಕಾಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ರಕ್ತಿವಂತ ರಾಗುವ(ವಿಶ್ರಾಂತಿಪಡೆವ) ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆವುದು ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಸನ್ನಿಬಾಕಿ ಎಲ್ಲಾ ಆರೋಗ್ಯವರ್ಧನೆ (ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಇಬ್ಬರೂ ಮಾತನ್ನೇ ಆಡಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ)

ನಿರ್ಮಲೆ — ನನ್ನ ಮುಖವು ಎಷ್ಟು ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ? (ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಬಹಳ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಹೊರಟಿತು.)

(ವಿನಾಯಕರಾವ್‌ನಿಗೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬುದೇ ತೋಚಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ನಿವಾನದಿಂದ)

ವಿನಾಯಕರಾವ್ — ನಿನ್ನ ಮುಖವು ಆಪ್ಪೇನೂ ವಿಚಾರವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ! ಈ ಜಾಕೀಟನ್ನು ತೊಡೆದಾಗಿ ಹೊರಿಸಿದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲವೇ? ನಿನಗೆ ಬಟ್ಟೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯಿಲ್ಲವೆ?

ನಿರ್ಮಲೆ — ಹೌಗಾದರೂ ಕಾಲಕಳೆಯಬೇಕಲ್ಲವೆ?

ವಿನಾಯಕರಾವ್ — ಆಹಾ! ಈ ಚೀಟಿನಬಗ್ಗೆ ಎಷ್ಟು ಶೋಧಾಯ ಮಾನವಾಗಿದೆ ಮತ್ತೆ ಅದು ನಿನಗೆ ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ! ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಚುನಾಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನೀನು ತುಂಬಾ ಚದುರಿದೆ.

ನಿರ್ಮಲೆಯು ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿನಾಯಕರಾಯನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಇದ್ದಳು.

ವಿನಾಯಕರಾವ್ — ನಿನ್ನ ಪತ್ರದಪ್ರಕಾರ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಯಾರೂ ಬರುವಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ! ಅಲ್ಲವೆ?

ನಿರ್ಮಲೆ: — ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಒಂದು ಒಂದುಒಂದೂವರೆ ತಿಂಗಳಾಯಿತು. ಇದೊಂದಿಗೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನ್ನ

ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಗೌರವಕ್ಕೊಟ್ಟು ನೀನು ಬಂದದ್ದು ನನ್ನ ಸುಖವೇಸರಿ. (ಎಂದು ನಕ್ಕಳು. ಅವಳ ಮೊದಲಿನ ನಗುವಿಕೆಗೂ ಈಗಿನ ನಗುವಿಕೆಗೂ ತುಂಬಾ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿತ್ತು. ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ವಿನಾಯಕನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆಯದೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮುಖದಮೇಲೆ ದೇವಿಯ ಕಲೆಗಳಿದ್ದದರಿಂದ ಅವಳ ನಗುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಮೋಹಕತ್ವವು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಾತಿನ ಚತುರತೆಯಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿರ್ಮಲೆಯು ನಗುತ್ತಾ ನಗುತ್ತಾ) ನೀನು ಮೊದಲೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಸಿಜವಾಗಿಯೂ ನನಗೆ ಇಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಜಗುಪ್ಪೆಯುಂಟಾಗಿದೆ.

ವಿನಾಯಕರಾಯನಿಗೆ ಅವಳ ಮಾತಿನಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಬೇಗ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡುವ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಳು.

ನಿರ್ಮಲೆ:— (ಕುಬ್ಜಗಂಟಿಕೆ) ಎಷ್ಟೇ ಜನರಿಗೆ ಪತ್ರಬರೆದನು. ಒಬ್ಬರಾದರೂ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಅವರಾಗೇ. ನೀನು ಬಂದದ್ದು ನನಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಸಂಯಾಗಿ ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕು

ವಿನಾಯಕರಾವ್: - ಸಿಜ; ಇರಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲ. ಇದಮೂವತ್ತಕ್ಕೆ ಬರುವಲ್ಲಿಗೆ ನಾನು ಹೋಗಲೇಬೇಕು. ನಿನ್ನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ವಿಚಾರಿಸಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಮಾತ್ರ ಬಂದೆ.

ನಿರ್ಮಲೆ:— (ಕೋಪದಿಂದ) ವಿನಾಯಕಾ, ನಾನು ನಿನಗೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಕಾಗದ ಬರೆದಿದ್ದೆನು. ನೀನು ಅದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿ ತಾರುಕೂಡಾ ಮಾಡಿದ್ದೆ ?

ವಿನಾಯಕರಾವ್:— ಹೌದು. ತಾನೆಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ವಸ್ತುಮಾಡಲು ಬರುತ್ತೀನೆಂದು ನಾನು ಬರೆದಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಈಗ ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೋಪವೆಂಬುದು. ಇಷ್ಟು ಕಠಿಣವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಇದುವರೆಗೂ ಅವಳಿಗೆ ಯಾರೂ ಕೊಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂಗತಿ ವಿನಾಯಕರಾಯನಿಗೂ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ದೇವಿಯು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದ್ದಳು. ಅದು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಲೇಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ನಿರ್ಮಲಿ:— ನೀವು ಹೊರಡಲು ಇನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸೇಳೆ ಇದೆ?

ವಿನಾಯಕರಾವ್:— ಗಾಡಿಬರಲು ಒರೇ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ನಿಮಿಷವಿದೆ.

ನಿರ್ಮಲಿ:— ಏದು ಮೂವತ್ತೈದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಿರಾ?

ವಿನಾಯಕರಾವ್:— ಹೌದು.

ನಿರ್ಮಲಿ:— ಹೌದೋ?

ವಿನಾಯಕರಾವ್:— ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹೌದು

ವಿನಾಯಕನ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅವಳು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳು. ಕಾಫಿ ತರಲು ಹೇಳುವಾ ಅಂದರೆ ಅದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ನಿರ್ಮಲಿಯು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತುಂಬಾ ವ್ಯಥೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಮತ್ತೆ ಏತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಇವನು ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸುಖಾಂಕಿಯು ಕಾಫಿ ತಂದಳು. ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯುವಾಗ ಕಮಿಟಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಸಲ್ಲುತ್ತಿ ಎರಡು ಹೊಸ ಪುಸ್ತಕಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಕಮಿಟಿಯ ಅಶ್ರಯದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ ಕಲಾಪ್ರದರ್ಶನ ನಡೆಯಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ನಿರ್ಮಲಿಗೆ ವಿನಾಯಕರಾಯನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಿರ್ಮಲಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಜೇಜಾರವಾಯಿತು.

ನಿರ್ಮಲಿ:— ಫಡಿಯಾರವನ್ನು ನೋಡಿ, ಹಾಗಾದರೆ ನೀವು ಹೋಗಿ ಜೇಕೋ ಹೇಗೆ?

ವಿನಾಯಕರಾವ್ ಹೌದು. ಹೊರಟಿಬಿಟ್ಟನು. (ಕೈಯೊಗಿನ ಫಡಿಯಾರವನ್ನು ಬೀದಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಾ) ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ; ಇನ್ನೂ ನಾಲ್ಕು ದಿವಸ ವಸ್ತ್ರೀಮಾಡಬಹುದಿತ್ತು.

ನಿರ್ಮಲಿ:— ಪುನಃ ಏಂದು ಒರತ್ತೀರಿ?

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಏನು ಕುತ್ತರವಿರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಮಲಿಯು ಮೊದಲೇ ಯೋಚಿಸಿದ್ದಳು. ಅದರೂ ಮನಸ್ಕೈರ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಈ ವಿತಿ ವಿಚಾರಿಸಿದಳು.

ವಿನಾಯಕರಾವ್:— ಅದರ ವಿಚಾರ ಈಗ ಜೇಳಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ಮಲಿ:— ಓಗೋ? (ನಿರ್ಮಲಿಯ ಮುಖವು ನಿಸ್ವೇಚವಾಗಿತ್ತು.)

ವಿನಾಯಕರಾವ್: ಈಗಲೇ ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ, ನೀನೇ ತಿಳಿದು ನೋಡು ?

ನಿರ್ಮಲೆ — ಆಯ್ಯಾ ತಿಳಿಯುವುದೇನು ? ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದೂ ಆಯಿತು; ನೋಡಿದೆಯೂ ಆಯಿತು.

ಆವಳ ಬಾಯಿಂದ ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಒಳ್ಳೆ ಹೋರಿಸುವ ಹೊರಟವು. ತನ್ನ ರೂಪಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಅವಳ ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬಂದು ಈ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ಪರಮೇಶ್ವರನ ಶೀಲಯು ಬಹಳ ಅಗಾಧವಾದದ್ದು. ಮತ್ತು ವಿಚಿತ್ರವಾದದ್ದು ಇರುವದು. ಎಷ್ಟು ಮೊದ್ವ ಕ್ರಾಂತಿಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಚಮತ್ಕಾರಿಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಶಕ್ತಿಕ್ರಿಯೆಯು ಬಹಳ ನಾಡುಕಾದದ್ದು! ನಿರ್ಮಲೆಯು ಎಷ್ಟು ಮರ್ಯಾದೆವಂತಳು. ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯದಬಗ್ಗೆ ಅವಳಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಅಭಿಮಾನ. ಅವಳಿಗೆ ಜಗತ್ತೇ ಕಾಣುವಂತಾಗಿತ್ತು. ವಿನಾಯಕನ ಮರ್ಮಘೇದಕ ಮಾತಿನಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಅಂಜನ ಸಾಗಿವಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಾಯಿತು.

ವಿನಾಯಕರಾವ್: ನಿರ್ಮಲೆ, ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಪೂರ್ಣ ಸಹಾನುಭೂತಿಯುಂಟು. ನನಗೆ ನಿನ್ನ ವಿಚಾರನೋಡಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಳಿ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೇನು ? ಅದು ದೈವಲೀಲೆ !

ನಿರ್ಮಲೆಯು ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪೂರ್ವದ ಮತ್ತು ಈಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅದ ಬದಲಾವಣೆಯ ತರ್ಕವು ನಡೆದಿತ್ತು.

ವಿನಾಯಕರಾವ್:— ಹುಟ್ಟಿ, ಮನುಷ್ಯನ ಶೋಭೆಯು ರೂಪದಿಂದ ಉಂಟಾಗಲಾರದು! ಅವನು ಗುಣದಿಂದ ಶೋಭೆಯುಳ್ಳವನಾಗುತ್ತಾನೆ!! (ಮುಂದೆ ಮಾತೇ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ನಿರ್ಮಲೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆ ಉಪಾಯವೇ: ವಿನಾಯಕ ದಾಯನಿಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಆಕಸ್ಮಾತ್ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳೇ ಅವಳಿಗೆನೋ ಅವಂತೆ ಪರಿಣಾಮಿಸಿದವು. ಕಾರಣ ವಿಷಯವನ್ನು ಬದಲಿಸಿ) ನೊನ್ನೆ ದಿನದ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನೀನು ಓದಿರುವಿಯೋ ? (ನಿರ್ಮಲೆಯು ವಿನಾಯಕನನ್ನು

ನೋಡುತ್ತಾ ಇದ್ದಳು.) ಸದ್ಭಾವವೇ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಅಲಂಕಾರವು! ಅದು ಕೊನೆವರೆಗೂ ಇರತಕ್ಕ ಅಭರಣ!! ಎಂದು ವಿನಾಯಕರಾಯನು ಪುನಹ ಹೇಳಿದನು.

ನಿರ್ಮಲಿ.—ಅಷ್ಟು ಸಂಧಿಗ್ಧವಾಗಿ ಎಕೆಬೇಳುತ್ತೀ? ನಿನ್ನ ಮೊದಲಿನ ರೂಪ ಈಗ ಇಲ್ಲವಾಗಿವೆ; ಮೋಹಕರೂಪವು ಮಾಯನಾಯಿತು; ಮುಖವು ವಿಮೋಹವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿದಿರುವೆನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಮೊದಲಿನ ಇಷ್ಟಪುತ್ರರು ಈಗ ಎಷ್ಟು ಕಾಗದ ಬರೆದರೂ ಓರುವದಿಲ್ಲ! ಎಂದು ಹೇಳು.

ವಿನಾಯಕರಾವ್ — ನೀನು ಬುದ್ಧಿಶಾಲಕಳು. ನೀನೇ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ನೋಡು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ರೂಪ, ವಸ್ತ್ರವ್ಯಯಗಳು ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ. ರೂಪ ವಂಶರು ಕೂಡುವಿಗಿರುವುದು ಜರಿಯುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ. (ನಿರ್ಮಲಿಗೆ ದುಃಖವಾಯಿತು.) ನಿರ್ಮಲಿ, ಈಗ ನಿನ್ನ ಆಕರ್ಷಣೆಗೆ ಯಾರೂ ಬರಲಾರರು. ನನಗೆ ಪತಿಯೇ ಮುಖ್ಯ ಸ್ನೇಹಿತನು. ಅವನ ವಿವಾಹ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಬರಲಾರರು. ಇವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೋ ತಿಳಿಯತೀ? ಅಗಲಿ, ವೆಂಕಟ ರಾಯರು ಈಗ ಎಲ್ಲಿರುವರು? ಅವರಿಗೆ ಕಾಟಲೆಯಾದ ಸಂಗತಿ ಗೊತ್ತಿ ದೆಯೋ? ನೀನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಈಗಲಾವರೂ ಕಾಗದ ಬರೆದು ಅವರನ್ನು ಕರೆದು.

ನಿರ್ಮಲಿ. — ಅವರು ಬಾರದಿದ್ದರ?

ವಿನಾಯಕರಾವ್. ಹಾಗೆಂದರೇನು? ನೀನು ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ನಿನ್ನಿಂದ ಒಬ್ಬ ಆಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾದಕ್ರಮಗಳು ನಡೆದಿರುತ್ತವೆಂದು ಜನರು ಅಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದನೆಂದು ಸಿಟ್ಟಾಗಬೇಡ. ನಾನು ಹೊರಡುತ್ತೇನೆ. (ಎಂದು ಹೊರಟುಹೋಗಿಯೇ ಬಿಟ್ಟನು.)

೨೧ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪುವಿಕೆ!

ವಿನಾಯಕನು ಹೋದೊಡನೆ ನಿರ್ಮಲಿಯು ತನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಬಂದು, ಖುರ್ಚಿಯಮೇಲೆ ಕಳತಳು. ಸೂರ್ಯದೇವನು ಆಗ ತಾನೆ ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಡಗವ್ವರಿಂದ ಸಿತಿಯು ಸಂದಿಗೊಂದಿಗಲ್ಲ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ಕಾರಣ ನಿರ್ಮಲಿಯು ಮೇಜನಮೇಲಿನ ಸಮೆಯವನ್ನು ಹಚ್ಚಿದಳು. ಆದರೆ ಅದರ ಪ್ರಕಾರವಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಆನಂದವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕೂಡಲೇ ಡಿಬ್ಬ ಮೋರ್ ದೀಪವನ್ನು ಹಚ್ಚಿದಳು. ಈಗಮಾತ್ರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಪ್ರಕಾಶವು ಕಾಣ ಹತ್ತಿತು. ತನ್ನ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಮೇಜಿನಮೇಲೆ ಲೂರಿ, ಎದುರಿಗಿರುವ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡಳು. ವಿನಾಯಕನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗದೆಯೇ ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಮೊದಲು ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡಳು; ನಂತರ ಎದ್ದುನಿಂತು ಪೂರ್ತಿ ಕರೀರದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಎಡಬಲಭಾಗಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡಳು. ಅನೇಕ ವಿಧದಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಾಳೆಯಿದ್ದಳು.

ಎಡಭಾಗದ, ಬಲಭಾಗದ, ಎದುರಿನ, ಹಿಂಭಾಗದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ತೂಗಾಕಿದ ಕನ್ನಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ನೋಡಿನೋಡಿ ಬೇರತ್ತು. ಆರಾಮ ಖುರ್ಚಿಯಮೇಲೆ ಒರಗಿಕೊಂಡಳು. ಅರೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಸದೃಢವಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಮಾತ್ರ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಪ್ರಭುತ್ವವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನೋ ವಿಚಾರ ನಡೆದೇ ಇತ್ತು. ಅವಳು ಆತ್ಮನಿರೀಕ್ಷೆಗೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಇದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವು ಈಗ ತಿಳಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಅವಳು ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಅಂತಃಕರಣದ ಪ್ರಕಾಶವು ಬೀಳಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಸಂಕಟಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಪ್ರಕಾಶವು ಕಾಣುವುದು. ಮೊದ

ಮೊದಲು ಈ ವೃತ್ತಾಂತವು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮನಿರೀಕ್ಷೆಗೆಯು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಆದರೆ ಆತನು ತನಗೆ ಬೇಕಾಗಿರಲಿ, ಅಥವಾ ಬೇಡವಾಗಿರಲಿ, ಸಮಯೋಚಿತ ಅಂತರ್ಯಾಸಿಯು ಪ್ರಜ್ಞಿಸಿದರೆ ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಅಂಧಕಾರವು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವುದು. ಆಗ ಎಲ್ಲ ನೋಡಿದರಲ್ಲಿ ಅಂತಃಕರಣವು ತೋರಹತ್ತುವುದು. ಆಗ ಮಾತ್ರ ಜಗತ್ತೇ ಸ್ವೇಮಮಯವಾಗಿ ಕಾಣಲಾರಂಭಿಸುವುದು.

ಜೀವರೇ — ನಾನೇ ಮೊದಲಿನ ನಿರ್ಮಲೆ ನನು ? ಎಂಬ ತನ್ನೊಡನೆ ತಾನೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಕೂತಸ್ಥವಾಗಿದ್ದಾಗ ಜೀವರ ಧ್ಯಾನಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಸಾಮಾನ್ಯರೊಮ್ಮೆಯಾಗ ಅವಳಿಗೆ ಭೀತಿಯುಂಟಾಗಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಜೀವರ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮತ್ತು ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಳು. ಅತಿಶುಂದರತ್ನ, ಅದರಲ್ಲೂ ತಾರುಣ್ಯವುಂಟು, ಇವು ಅನರ್ಥವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಇವೆರಡೂ ಅವಳಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿದೂತವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಪರಮೇಶ್ವರನ ನೆನಪು ಹೇಗೆ ಬಂದಿತು? ಕಠಿಣಕಾಲವು ಒದಗಬೇಕು, ಯಾರೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬರಬಾರದು ಇಂಥ ವಿಪತ್ಯಾಲದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತೇ ಜೀವರ ನೆನಪು ಬರುವುದು! ಎಲ್ಲರ ಅನುಭವವಸ್ಥಿತಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಆಗುವೆ. ಒಡ ನಿರ್ಮಲೆಯು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದಿತು.

ದಿವ್ಯಾಕೇಶವ ವ್ಯಾಪಾರಿಯು ತನ್ನ ಜಮಾಖಾನೆಯನ್ನು ಕೋರಿಸಿ, ಕೊಡುವುದೆಷ್ಟು? ಬರುವುದೆಷ್ಟು? ಎಂಬುದನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತ ಹೋದವಾಗ ನಿರ್ಮಲೆಯಾದರೂ ತನ್ನ ಅಭಾವವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮೊದಲು 'ಜಾ' ಎಂದರೆ ಅನೇಕರು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. 'ಹೋಗು' ಎಂದರೆ ಒಬ್ಬರೂ ಆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮಾರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸ್ಥಿತಿಯು ಈಗ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇದರ ಜ್ಞಾಪಕ ಬಂದೊಡನೆ ಕಂಠನಿಂದ ನಿಂತು ಬೀಳಲಾರಂಭವು. ಕೆಲ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಕೋರಿದನು, ಸುಮ್ಮನಾಗಿ, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವವರು ಯಾರೂ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? " ಸಂವಯೋಗದಿಂದ ಆಗುವ ಗೌರವವು ಒಪ್ಪದ ವಿಷಯವಾಗಬಹುದು. ನಿಜವಾದ ಗೌರವವು ಸದ್ಗುಣದಿಂದಲೇ

ಉಂಟಾಗುವುದು. ” ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಅವಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದು, ಏನಾಯಕನು ಹೇಳಿದಮಾತು ನಿಜವೆಂದು ನಂಬಿದಳು.

ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಭೈಲಿನಲ್ಲಿಯ ಹಳೇಪತ್ರಿಕೆಯ ಕಡೆಗೆ ಆಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಅವಳ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಹೋಯಿತು. ತನ್ನ ಲಗ್ನವಾಗುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತನಗಾಗಿ ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಲೇಖನದ ನೆನಪು ಬಂದಿತು. ಲಗ್ನವಾಗದೆ ಇರುವುದರಿಂದಲೇ ತನ್ನ ತಾಯಿ ಮರಣಪಟ್ಟಿದ್ದು ಈಗ ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ತಂದೆಯು ಮನೆಗೆ ಬರಲು ಬರೆದಪತ್ರಕ್ಕೆ ಸುಳ್ಳು ನೆಪದ ಕಾಗದ ಬರೆದ ಜ್ಞಾಪಕವು ಬರಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹುಟ್ಟು ನನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ತಾಯಿ-ತಂದೆಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡೆನು ಮತ್ತು ಅಭದ್ರವಾದ ನಡತೆಯಿಂದ ಅಪಹಾಸ್ಯಪಡುವ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಈಡಾದೆನು. ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಓದಿದಮೇಲೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯವರಿಗೆ ಈ ನವಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ತಪ್ಪಿದ್ದನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು, ಆಗ ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಏನು ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನು ಓದಲು ಅವಳು ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಓದಲಾರಂಭಿಸಿದಳು.

“ಹೋದಸಾರೆ ನಾವು ಸಹಪಂಕ್ತಿಭೋಜನದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಚರ್ಚಿಸಿ ವಾಚಕಮಹಾಶಯರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತೇವೆ. ಈಗ ಸದ್ಯದ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತೇವೆ. ”

ಈ ವಿಷಯವು ಬಹಳ ಹಳೇದಿರುವುದು. ಆರ್ಯಮತಾನುಸಾರ ಈಗಿನ ಶಿಕ್ಷಣವಿಲ್ಲವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾವು ಅದನ್ನು ಸಮಾಜದ ಮುಂದೆ ಪುನಃ ಚರ್ಚೆಗಾಗಿ ತಂದಿರುತ್ತೇವೆ.

ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮೊದಲು ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಿಮಗೆ ಅರಿಕೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳು ಕೆಲವರಿಗೆ ಸುಲಭ, ಸಾದಾ ಮತ್ತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರತಕ್ಕವು ನಮಗೆ ಕಷ್ಟವೂ ಗಂಭೀರವೂ ಮತ್ತು ಅಸ್ಪಷ್ಟವೂ ತೋರುತ್ತವೆ. ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪುರಸ್ಕರ್ತರು ಇದರಲ್ಲಿ ನಾವು ಸೂಚಿಸಿದ ವಿಷಯವು ಅನ್ಯಾಯವೂ ಅಪ್ರಯೋಜಕವೂ ಎಂದು ದೃಢ

ಪಡಿಸಿ ನಮ್ಮ ಅನುವಾನವನ್ನು ಮಾರಮಾಡಬಹುದಾಗಿ ನಮ್ಮತೆಯಿಂದಲೇ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ಶಿಕ್ಷಣವೆಂಬುದು ಒಂದು ಜಾಮುವಿನಂತೆಯಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಾಜದ ಆಪತ್ತನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ರಾಮಬಾಣವು ಶಿಕ್ಷಣವೇ. ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ದೂರವಿದ್ದು, ಯಾವಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ತುಂಬಾ ಕಠಿಣವು. ಇದಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಕರಕಮಲವು ಮಗುವಿನ ತೊಟ್ಟಿಲನ್ನು ತೂಗುವುದೋ ಅದೇ ಹಸ್ತವು ಎಲ್ಲ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ತೂಗುವದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯುಂಟು. ಆದರೆ ಪ್ರಕೃತ ಸ್ತ್ರೀಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಷಯವನ್ನು ತತ್ವದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಇದುವರೆಗಿನ ಅನುಭವವನ್ನು ಅಲೋಚಿಸಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಆಪ್ತ ಪ್ರಯೋಜನವಾದಂತೆ ತೋರುವುದಲ್ಲ.

ಈಗ ಸಿಗುತ್ತಿರುವ ಶಿಕ್ಷಣವು ನಮ್ಮ ಆರ್ಯಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಇಲ್ಲವೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಎರಡಕ್ಕೂ ಮಧ್ಯಮ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು. ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯರ ನಡೆ-ನುಡಿ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯ ವಾತಾವರಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳೇ ಜೇರಿ. ನಮ್ಮ ಆರ್ಯಭೂಮಿಯ ನಡೆನುಡಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳೇ ಜೇರಿಯಿರುವದರಿಂದ ಈಗಿನ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ಯಾವವಿಷಯಗಳೂ ಮನದಟ್ಟಾಗದೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕಲಿತವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಈಗಿನ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಲೋಪವೆಂದರೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣದ ಯೋಚನೆಯು ಪ್ರಾಯಶಃ ಇಲ್ಲ. ನೈತಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೆಲವು ಪಾಠಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ಈ ಪಾಠಗಳು ಇಲ್ಲಿಯ ಸಮಾಜರಚನೆ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕನುಕೂಲವಾಗಿಯೇ ಬರೆದವುಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇಷ್ಟರಿಂದಬಾಲಕರಿಗೆ ಧರ್ಮದ ಜ್ಞಾನವಾಗಲಾರದು. ಮತ್ತು ಬಾಲ-ಬಾಲಿಕೆಯರಿಗೆ ಸ್ವ-ಭಾಷೆಯ ಜ್ಞಾನವು ಸರಿಯಾಗಿ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಆವರಿಗೆ ಆಗಬೇಕಾದಷ್ಟು ಮಾತೃ ಭಾಷೆಯ ಜ್ಞಾನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮೇಲ್ಕಂಡ ಎರಡು ದೋಷಗಳು ಇರಲು ಕಾರಣಗಳೂ ಇವೆ. ಧರ್ಮ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದವರು ತಟಸ್ಥವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಇರುವದರಿಂದ ಈಗಿನ

ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿಷಯ ತಿಳಿಸಲು ಅಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಉಳಿದ ಪಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಅಂದರೆ ಕಾಶಿಯ ಹಿಂದೂವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಅಲೀಗಡ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮವು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಯೋಗ್ಯ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಮತ್ತು ಯೋಗ್ಯ ಶಿಕ್ಷಕರ ಅಭಾವದಿಂದ ಹಾಗೂ ನಮ್ಮ ಅಸಾವಧ್ಯಿಯಿಂದ ಇಂಗ್ಲೀಷನ್ನವಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ದೇಶಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಇದುವರೆಗೂ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕೇಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಭಾಷೆಗೆ ಜಾಲಕರು ಹೆಚ್ಚು ಗಮನವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗುವುದು ಇದರಿಂದ ಮಾತೃಭಾಷೆಗೆ ಸುತಂತ್ರವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅದು ಕ್ಷೋಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಿಕ್ಷಣ ಸರ್ವತಿಯ. ಈ ಎರಡು ದೋಷಗಳು ಸರಕಾರದವರಿಂದಲೇ ಆಗಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ನಮ್ಮ ಮೇಲೆಯೇ ಆ ಜವಾಬುದಾರಿಯು ಇರುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ ದೃಢವರ್ತಮಾ ಸರಕಾರದವರಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಶಿಕ್ಷಣದ ವರದಿಗಳನ್ನು ಪರಿಸೀಲಿಸುವುದರಿಂದ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟವಿರುವುದಿಲ್ಲವೆಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳ ದೇಶಿಕೆಯೇ ದೋಷವೆಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷಿಯಿಂದ ದೇಶಭಾಷೆಗೆ ತರ್ಬರಮಾಡಿ ವಾತಪೇಳಲು, ತಕ್ಷಣದ ಪರಿಹಾರ ಸಿಗುವುದು ದುರ್ಲಭ. ಆದುದರಿಂದ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಗೊರುವವು ಇರಬೇಕೋ ಅಷ್ಟೇನೆಂದು ಎದೆಹತ್ತಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಕಾರಣ ಪಾಸಗಿ ಶಿಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಮೇಲ್ಮೆಗಾಗಿ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟಿದ್ದಾದರೆ ಮೇಲ್ಕಂಡ ದೋಷಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬಹುದು.

ಸದ್ಯದ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ದೋಷಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಏರ್ಪಾಡುವು ಬಾಂಕಿಯರಿಗೆ ಆಗದೆ ಹೇಗೆ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು!

“ ಧರ್ಮವು ಶಿಕ್ಷಣದ, ಆತ್ಮವಿರುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮವು ಅಂಕರಾತ್ಮವಿರುವುದು.” ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಇದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಲಾಗು ಇರುತ್ತದೆ.

ಕಾರಣ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡಿದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶತ್ವಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯು ಅಶ್ವತ್ಥನಿಂದಕೊಟ್ಟ ಶಾಶ್ವತವಾದ ವಸ್ತುವಿರುವುದು. ಕಾರಣ ಧರ್ಮವು ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸೇರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಮಾನವನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಬೇಕೋ ಅಷ್ಟು ದೊರೆಯಲಾರದು. ಇದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರೀತಿಯು ಕದಮೆಯಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳು ಕರ್ತವ್ಯದ ಮತ್ತು ಕರ್ಮದ ವಿನಿಲಕ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳನ್ನಂಜ್ಞೆಯಿಂದ ಈಗ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಬಾಹ್ಯಾಂಶರಕ್ಕೂ ಲೋಕೋಪಚಾರಕ್ಕೂ ಹೆದರಿ ಈ ಕೆಲಸಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ.

ಮಾತೃಭಾಷೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಅನುಭವಮೊಡನೆ ದ್ವಿಶ್ರುತಿಯ ಅಂಗಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವು ನಮಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಸ್ವಭಾಷೆಯ ಜ್ಞಾನವೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವುದು.

ಭಾಷೆಯೆಂದರೆ ಮಾತಾಡುವ ಜನರ ಆಚಾರವಿಚಾರದ ಅಪಕೃಷ್ಟ. ಸ್ವಭಾಷೆಯಜ್ಞಾನವು ಉಂಟಾಗದಿದ್ದರೆ ಆಚಾರವಿಚಾರಗಳು ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಗುವವು? ಅದರಲ್ಲೂ ಬಾಲಕಿಯರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ನಡೆದ ಧರ್ಮಗಳು ತಿಳಿಯದೆ ವಿಪರೀತ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಉಂಟಾಗಿ ಪರಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವವು ಅವರಲ್ಲಿ ಅಂಕುರಿಸುವುದು ಅಶ್ವರ್ಯವಲ್ಲ.

ಕನ್ನಡ ಮಹಾಕವಿಯೇ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಶಿಕ್ಷಣ ಪೂರ್ಣಾಕಾಶಕರೇ ನಿಮಗೆ ನನ್ನ ವಿನಂತಿ ಇದೆ. ಪ್ರಕೃತ ಸ್ತ್ರೀಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಗೃಹಕರ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಈಗಿನ ಕೆಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರು ದುರಿತಸ್ತ್ರೀ ಆಡವಿಯ ಪಾಲಾಗುತ್ತಾರೆ. ಕಾರಣ ಈ ಲೋಪವನ್ನು ಸಮಾಪನ ಬೇಗನೇ ಕಳೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಕನ್ನಡಿಗರ ಕರ್ತವ್ಯವು.

ವಾಚಕರಿಗೆ ಬಹಳ ಬೇಡಾರಾಗಿರಬಹುದು, ಪ್ರಕೃತ ವಿಷಯದ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನವನ್ನು ತಿರುಗಿಸುವಾ.

ನಿರ್ಮಲೆಯು ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣದ ವಿಚಾರವೆಲ್ಲ
ವನ್ನು ಓದಿ, ತಾನು ದಾರೀತಪ್ಪಿ ನಡೆದಿರುವುದು ಅವಳಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಿತು
ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸ್ವಲ್ಪ ತಾನೇತಾನು ದಾರೀತಪ್ಪಿದೆನು; ಎಂದು ನಿಟ್ಟಿಸುರನ್ನು
ಬಿಟ್ಟಳು.

೨೨ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ.

ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯಸತಿ- ನಿರ್ಮಲೆ.

ನಿರ್ಮಲೆಯು ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. (ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿ) ನನ್ನಿಂದ ಇದುವರೆಗೂ ಒಂದರಮೇಲೊಂದು ಪತ್ರಗಳು ಆಗುತ್ತಬಂದಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗಿ ಸತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಬೇಡುವುದು ಉತ್ತಮವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಳು.

ಆದರೆ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೇಳುವುದು! ಮತ್ತು ಯಾವ ಮುಖವಿಂದ ಅವರನ್ನು ಮಾತಾಡಿಸುವುದು? ಎಂಬುದು ತೀರೆಯದೆ ವೇಚಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಆದರೆ ಕ್ಷಮಾಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಹುಟ್ಟಬಹುದೇ? ಒಂದುವೇಳೆ ನಂಬಿಕೆ ಹುಟ್ಟದರೆ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬಹುದೇ? ಹಿಂದಿನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಡಬಹುದೇ? ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಅನೇಕ ಶಂಕೆಗಳು ಅವಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಹೀಗೆ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಕ್ಷಮೆ ಬರೆಯಲು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿದಳು. ಪತ್ರವನ್ನು ಒರೆದು ಓದಿ ಪೂರ್ವದ ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಈಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಈ ಪತ್ರವು ವಿಪರೀತಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ತರಬಹುದೆಂದು ಅವಳು ಹಂದು ಚೆಲ್ಲಿದಳು. ಮತ್ತು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಅತಿವಿನಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ನಮ್ರತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಈ ಕಾಗವವನ್ನು ಬರೆದಳು.

ಶ್ರೀ

ವಾಘಾಸವನ,
ಆಕ್ಟೋಬರ್ ೨೦.

ಪ್ರಿಯಕರ ವೆಂಕಟರಾವ್,

ನೀವು ಈ ಹಿಂದೆ ಬರೆದ ಎರಡು ಪತ್ರಕ್ಕೂ ನನ್ನಿಂದ ಉತ್ತರ ಬರೆಯಲು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಿರುವುದು ನನ್ನ ಜಂಬವನ್ನು ಹೊರವಡಿ

ಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಭಾವಿಸಬಾರದು. ನಾನು ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಹೋದಾಗ
ಖಾಹಿಲೆ ಬಿದ್ದೆನು. ನನ್ನ ತೀವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದೇ ಪ್ರಥಮ ಖಾಹಿಲೆಯು.
ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನಂತರ ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಗುಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲ
ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಇಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಿಸಿದ ಸಮಾಜವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ದೊತ್ತು ಕೆಲ
ಯುವ ಯಾವ ಕೆಲಸವೂ ಇಲ್ಲ. ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಜೀಜಾರು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ.
ಇಷ್ಟರೊಳಗೆ ನೀವು ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಬರುವ ಸಂಭವವಿದ್ದರೆ ನೋದಲು ಇಲ್ಲಿಗೆ
ಬನ್ನಿರಿ. ತೀಯತೆ! ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಜ್ಞಾಪಕವಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿರಿ.
ಖಂಡಿತ ಬರುತ್ತೀರಾಗಿ ನಂಬಿರುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ಇದುವರೆಗೂ ನನ್ನ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ
ವಿರೋಧವಾಗಿ ನಡೆದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಪತ್ರವು ಸಿಂಹಗಡದಿಂದ ಬಂದಿರುವುದ
ರಿಂದ ಇದೊಂದಿಗೆ ನೀವು ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬಹುದೆಂದು ಈ ಪತ್ರ
ಬರೆದಿರುತ್ತೇನೆ.

ನಿಮ್ಮ,
ನಿರ್ಮಲೆ.

ತಾಜಾಕಲ್ಯಾಣ:— ಒಂದು ಮೋಟಾರು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ
ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದೆ. ಮೋಟಾರಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುವುದು ನಿಮಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಒಗ್ಗುವ
ದ್ದಲ್ಲವೇ?

ಶ್ರೀ

ಗೇರಸಪ್ಪಾ ಜಲಪಾತ,
ನವಂಬರ್ ೫.

ಪ್ರಿಯ ನಿರ್ಮಲೆ,

ನಿಮ್ಮ ಪತ್ರ ಪಡೆದು. ನನ್ನ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಜವಾಬು ಬರೆ
ದಿದ್ದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಿನಗೆ ನಾನು ಬಹಳ ಅಭಾರಿ ಇರುವೆನು. ಆದರೆ ನಿನ್ನ
ಪತ್ರದ ಜವಾಬನ್ನು ನಾನು ಲಕ್ಷವಿಟ್ಟು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲೆಂಬುದು ನಿನಗೆ
ಗೊತ್ತುಂಟು. ಪ್ರತಿ ಉತ್ತರ ಬರೆಯಲು ತಡವಾದುದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು.
ನಾನು ಜಲಪಾತ ನೋಡಲು ಸಿಂಹಗಡದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆನು ಕಾರಣ

ಪತ್ರದೊರೆಯುವುದೇ ತಡವಾಯಿತು. ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ೧೦ ದಿನವೆ
ವಾಯಿತು. ನಿಮಗೆ ಪಾಹಿಲೆಯಾಗಿರುವುದೆಂದು ಕೇಳಿ ತುಂಬಾ ನೈರಾಶಿ
ಯಾಗಿದೆ. ಪಾಹಿಲೆ ಯಾವುದು? ಎಂಬುದನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು.
ಪ್ರಕೃತಿಸಿಕ್ಕುವಾದ, ಯೋಗ್ಯವಾದ ಹವೆಯು ರಾಧಾಸದನಲ್ಲಿ ಯಥೇಚ್ಛ
ಮೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಬೇಗನೆ ಶಕ್ತಿಬರುವುದು; ಸದ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ
ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ.

ನಿಮ್ಮ,

ವೆಂಕಟರಾವ್.

ತಾ. ಕ - ನೀವು ಮೋಟು ಕು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ನನಗೆ ಸಂತೋಷ.
ಆದರಲ್ಲಿ ಕೂತು ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಲು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ;
ಹೀಗೆ ಬರೆದನೆಂದು ಸಿಟ್ಟಾಗಬಾರದು.

ಶ್ರೀ

ರಾಧಾಸದನ,

ನವಂಬರ್ ೯ ಬೆಳಿಗಿನ ೮ ಘಂಟೆ.

ಪ್ರಿಯಪತಿ ವೆಂಕಟರಾಯರೇ,

ನಿಮ್ಮ ಉತ್ತರವು ನನ್ನನ್ನು ನಿರಾಶೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ
ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಹೀಗೆ ಉರುಳಿಸಿ ತಿರುತಿರುಗಿ ನಿಮಗೆ
ಬೇಡಾರ ಬಂದಿರಬಹುದು, ಎಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೆನು. ಆದರೆ,
ಇಷ್ಟವಿರಲಿ ಇಲ್ಲವಿರಲಿ ನೀವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೇ ತೀರಬೇಕಾಗಿ ನನ್ನ
ಅಗ್ರಹದ ವಿನಂತಿ ಇದೆ. ನನಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಬೇಜಾರಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಪೂರ್ತಿ
ಪಾಹಿಲೆ ಗುಣವಾಗುವಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ನಾನೊಬ್ಬಳೇ ಇರುತ್ತೇನೆ.
ನೀವು ಬಂದನಂತರ ಬೇರೆಕಡೆ ಪ್ರಯಾಣ ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರು
ತ್ತೇನೆ. ದಯವಿಟ್ಟು ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಗೊಟ್ಟು ಬರುವಿರಾಗಿ ನಂಬುತ್ತೇನೆ.
ನಿಮ್ಮ ಕೃಪೆಯು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪೂರ್ಣವಿರಬೇಕು.

ನಿಮ್ಮ ಸ್ನೇಹದಲ್ಲಿ ನಿಲುಕಿದ,
ವಿಷ್ಣುಲಿ.

ಶೀ

ಶಿವನ ಸಮುದ್ರ, ನವಂಬರ ೨೯.

ಪ್ರಿಯ ನಿರ್ಮಲೆ,

ನಿನ್ನ ಪತ್ರ ಮುಟ್ಟುವದರೊಳಗೆ ನಾನು ಶಿವನಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಪತ್ರ ತಲ್ಪುವುದು ವಿಲಂಬವಾಯಿತು. ನೀವು ಒಬ್ಬರೇ ರಾಧಾ ಸದನದಲ್ಲಿದ್ದಿರಬಹುದಾದರೂ ಮತ್ತೂ ಕೇವಲ ಬೇಜಾರಿಂದ ಇರುವಂತೆಯೂ ಪತ್ರದಿಂದ ತಿಳಿದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ನೀವು ಒಬ್ಬರೇ ಏಕೆ? ತಮಾಷೆಯಾಗಿ ಮಾತಾಡಲು ಜನರು ಏಕೆ ಒರುತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ? ನೀವು ನೀಲಗಿರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಸ್ನೇಹಿತರು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಒಂದು ಮಾತು ಸಹ ಆಡಲು ನಿಮಗೆ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ! ಈಗ ಮಾತ್ರ ಕ್ರಯದ ಮಿತ್ರನು ಕಾಲಕಳೆಯಲು ಬೇಕಾಯಿತೆ? ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಜಾಣ್ಮೆ, ಕೃತನವಿರುವುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ತಲಕಾನೇರಿ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣಕನ್ನಡದ ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಉಡುಪಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ನಿಮಗೆ ಬೇರೆಕಡೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುವ ಮನಸ್ಸಿದ್ದರೆ ಅವಕಾಶವಾಗಿ ಹೋಗಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿ ಸುಧಾರಿಸಬಹುದು. ಪ್ರವಾಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಸಂಗಾತಿಯವನನ್ನಾಗಿ ನೀವು ಆಪೇಕ್ಷಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಜೊತೆಯ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ನಾನು ಯಾರ ಸಂಗಡ ಹೋಗಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಹಾಗೆ ಹೋಗಿ ಕೂಡದೆಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿರುತ್ತೇನೆ. ಈ ಬರವಣಿಗೆಯಿಂದ ನಿಮಗೆ ದುಃಖವಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಾಪವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದು ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ.

ಒಳ್ಳೇದು. ಖಾಹಿರೆ ಎಂದು ಬರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ! ಏನು-ದ್ವಾರ ಬರುತ್ತಿದ್ದವೆ? ಅಥವಾ ಏನಾದರೂ ಮೈಮೇಲೆ ಎದ್ದಿದ್ದವೆ? ಏನಾಗತ್ತು? ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಬರೆದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ವಯವಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಡಿ. ಪ್ರೀತಿ ಪೂರ್ಣ ಇಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ.

ನಿಮ್ಮ,
ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ್.

ಶ್ರೀ

ರಾಧಾಸದನ,
ದಿಸೆಂಬಡ್ ಗೆ

ಪ್ರಿಯಪತಿ ವೆಂಕಟರಾಯರ ಚರಣಸನ್ನಿಧಿಗೆ

ಯಾವದಾದರೂ ಕಾರಣದಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ನನ್ನ ಪತ್ರದ ಹೇತು ಕಾರಣ ನೀವು ಇಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕಾಗಿ ಬೇಡುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಯು ನಿಮಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬಹುದು. ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಕೋರುವುದು ಸಹಜವೇ? ಇದೊಂದಿಗೆ ನಿಮಗೆ ಆದ ಅನುಭವವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮೊರೆತಿರುವುದು. ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ನನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿಕೊಡಲೇ ಹೊರಟು ಬಂದು ನನಗೆ ಆನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಿರಾಗಿ ನಂಬುತ್ತೇನೆ.

ಇಲ್ಲಿ ನಾನೊಬ್ಬಳೇ ಇರುವೆನು. ಮತ್ತೆ ಒಳಕು ಚಿಂತೆಯಿಂದ ನಿರ್ಬಲ ಆಗಿರುವೆನು. ನಾನು ಇದುವರೆಗೂ ತಪ್ಪನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದು ಈಗ ನನಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದೆ. ನಿಮ್ಮ ಪತ್ರದ ಅಲಗುಗಳು ನನ್ನ ಎದೆಗಿನಾಟ, ತೂತನ್ನು ಮಾಡಿ, ಯಾತನೆ ಕೊಡುತ್ತಿವೆ! ಇದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಬರೆಯಲಾರೆ. ನೀವು ವಿದ್ಯಾವಂತ ಸುಗುಣವಿರುತ್ತೀರಿ.

ನಿಮ್ಮ ಬರುವಿಕೆಯನ್ನೇ ಕಾಯುತ್ತಿರುವ,
ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಯಪಕ್ಷಿ,
ನಿರ್ಮಲಾ

ಹಾ. ಕ -- ನನ್ನ ಬಾಹಿಲೆ ವಿಷಯ ಸಮಕ್ಷಮ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಅವಳ ಇಪ್ಪದಂತೆ ಪತ್ರದ ಪರಿಣಾಮವು ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಬಡಿದು, ಕೆಳಗಿನ ತಂತಿಯು ಮೂರು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದು ತಲೆ ತು.

ನಿರ್ಮಲಾಬಾಯಿ, ರಾಧಾಸದನ (ಮದ್ರಾಸಿನ ಹತ್ತಿರ.)

ಸದರ್ನ ಮರಾಠಾರೇಲ್ವೇ

ನಾಳೆ ನಾಯಂಕಾಲ ೫ ಕ್ಕೆ ವೆಂಕಟರಾವ್ ನುನೆಗೆ ಹಾಕರು

ವೆಂಕಟರಾಯರು ನಿರ್ಮಲೆಯ ಮನಸ್ಸು ತಿಳಿಯಲು ಈ ರೀತಿ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಎಷ್ಟಾದರೂ ಹೆಂಡತಿಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಹೇಗೆ ತಡೆಯುವುದು. ಕೂಡಲೇ ಬರುವವಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿದಾನಿಸಿ ಬರುವುದು ಮನ್ನಣೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವು.

ದೇವಿಯ ಪ್ರತಾಪದಿಂದ ನಿರ್ಮಲೆಯ ರೂಪವು ವಿಕಾರವಾಗಿರುವುದು ವಾಚಕರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಆದರ ಸಂಗಡ ಅವಳ ಆಹಂಭಾವ, ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆ, ನವನಾಗರಿಕತೆಯ ಜಳಕು, ಜಂಬ ಇವು ಎತ್ತಲೋ ಓಡಿಹೋಗಿದ್ದುವು.

ವೆಂಕಟರಾಯರು ರೈಲು ಹತ್ತಿ ರಾಧಾಸದನಕ್ಕೆ ತೊರಟರು. (ಬರುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ) ನಿರ್ಮಲೆಯಜಂಬ, ಸ್ವಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಲು ಮನಸ್ಸುಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಾಗದ ನೋಡಿದರೆ ಮನಸ್ಸು ಕರಗುವುದು. ಈಗ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬದಲಾಯಿಸಿರಬಹುದು. ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆಪ್ತರಲ್ಲಿ ರಾಧಾಸದನ ಸ್ವೇಶನ್ ಬಂದಿತು. ತನ್ನನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಮಲೆ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಅವಳು ಬಾರದೆ ಒಬ್ಬ ಆಳನ್ನು ಸ್ವೇಶನ್ನಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಆಳು ಬಂದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಿಗೆ ಇದ್ದದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅನಂದವಾಯಿತು. ನಾನು ಬರುವುದನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕೂತಿರಬಹುದಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಹೋದರು. ಈ ಆಲೋಚನೆಯೂ ಸುಳ್ಳಾಯಿತು. ಮನೆಬಾಗಿಲನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದೊಡನೆ ಬಾಯೀಶಾಹೇಬರು ನೆಟ್ಟಗಿದ್ದಾರೋ ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಚಾರನು- ಹೌದು, ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ತಲೆನೋವು, ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದಾರೆ, ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವರನ್ನು ಆಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋದನು. ವೆಂಕಟರಾಯರು ನಿರುತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋಗಿ ಒಂದು ಖುರ್ಚಿಯಮೇಲೆ ಕೂತರು. ಆಪ್ತರಲ್ಲಿ ಆಳು ಫಲಾರ ತಂದು ಕೊಟ್ಟನು. ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಬೀಸಣಿಗೆಯಿಂದ ಗಾಳಿ ಬೀಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಆದರೆ ನಿರ್ಮಲೆಯ ಮುಖವರ್ತನ ಒಂದುಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲ ಮರ್ಯಾದೆಗಳೂ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ನೆಡೆದವು. ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವಳನ್ನು ನೋಡದೆ ಮನಸ್ಸು ಸಮಾಧಾನವಾಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ.

ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗದೆ ಬೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿಂದ ಅತ್ತ
ಅತ್ತಿಂದ ಅತ್ತ ತಿರುಗಲಾರಂಭಿಸಿದರು. (ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ) ಅವಳು ನನ್ನನ್ನು
ಮೊದಲಿನಂತೆ ಅವಮಾನ ಮಾಡಲು ಪತ್ರ ಬರೆದಿರಬಹುದೆ? ನಾನು
ಖಂಡಿತ ಬರಲಾರೆನೆಂದು ಒಮ್ಮೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಈಗ ಅವಳ ಮೋಹಪಾಶಕ್ಕೆ
ಮರುಳಾಗಿ ಎಕೆ ಬಂದಿರಬಹುದು? ಛೇ, ನನ್ನಂಥ ಹುಚ್ಚನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ
ಬೇರೆ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಆಗಲಿ ಈಗಲೇ ತಿರುಗಿ ಹೋಗುವುದೇ ಉತ್ತಮ. (ಅದರ
ಅವರು ಹೊರಟುಹೋಗಲಿಲ್ಲ.)

ಹೊರಗಡೆ ಕಾಲುನಡಿಗೆಯ ಶಬ್ದವು ವೆಂಕಟರಾಯರ ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಿ
ಸಿತು. ನಡಿಗೆಯ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ತಮ್ಮ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು
ಬಿಟ್ಟು, ಬಾಗಿಲುಕಡೆ ನೋಡಲು ನಿರ್ಮಲೆಯು ಬಾಗಿಲನ್ನು ತೆಗೆದು
ಒಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಾಗಿಲ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ಬಿಟ್ಟಳು. ವೆಂಕಟ
ರಾಯರು ಅವಳನ್ನು ಎವೆ ಇಕ್ಕದೆ ನೋಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ನಿರ್ಮಲೆಯು
ಲಗ್ನದ ಕರಾರಿನ ವಿವಸ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಸೀರೆಯನ್ನೇ ಈ ದಿವಸವೂ
ಉಟ್ಟಿದ್ದಳು. ವೇಣೀಬಂಧನವೂ ಪಾವಳಾವವೂ ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ
ಇದ್ದವು. ಇವನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ನೀಲಗಿರಿಯ ನೆನ
ಪಾಯಿತು. ಹಿಂದಿನಡೆದ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ಬರೋಬರಿಯಾಗಿ
ನೆನಪಿಗೆ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ನಿರ್ಮಲೆಯು ಕ್ಷುಬ್ಧವಾಗಿ ಒಂದೇಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ
ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತಳು. ಅವಳು ಅಷ್ಟು ಉತ್ಸಾಹಭರಿತಳಾಗಿಂಲ್ಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದಲೂ
ಮೊದಲಿನ ಸೀರೆಯನ್ನೇ ಉಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಲಗ್ನದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಸ್ವನಹ
ವಿನೋ ಮಾತಾಡಲು ನನ್ನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಬೇಕೆಂದು ವೆಂಕಟ
ರಾಯರು ತಮ್ಮ ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಪೇಚಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹೀಗೆ ಸಂಶಯವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪೇಚಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ
ಅದರ ಅನುಭವವನ್ನು ನೋಡಿ ಬಿಡುವುದೇ ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ;
ನಿರ್ಮಲೆ, ಹೀಗೆ ಏಕೆ? ದೂರವಾಗಿರುವೆಯಲ್ಲ? ಮತ್ತೆ ನನಗೆ ಏಕೆ
ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡೆ? ಇವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳು. ಆದರಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚುಮರೆ
ಬೇಡ, ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸು

ನಿರ್ಮಲಿ:— ಭೇ, ಭೇಶಿಯೇ! ಅದು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಅಡಗಿದೆ ! ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನ ಪ್ರಸಂಗವು ಈಗ ಬರಲಾರದು. ಇದೋ ನನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ನೋ... ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಮೇಜಿನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಂತಳು. (ಅವಳ ನಡಿಗೆಯು ಕೇವಲ ನಿರಾಶೆಯ ನಡಿಗೆಯಂತಿತ್ತು.) ಮೇಜಿನ ಮೇಲಿನ ದೀಪದಪ್ರಕಾಶವು ಮುಂದವಾಗಿತ್ತು. ತಿರುಗಣಿಯಿಂದ ಅವಳು ತಿರುಗಿಸಿ ಅದರ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಹೆಚ್ಚುಮಾಡಿದಳು. ಪ್ರಕಾಶವು ನಿರ್ಮಲಿಯ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಬೀಳಲು ಅವಳ ಮುಖವನ್ನು ವೆಂಕಟರಾಯರು ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿದರು.

ಅವಳು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಗದ್ದದ ಸ್ವರದಿಂದ ಸಿಡಿಲು ಎದ್ದು ಹೀಗಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಿ, ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ಕಂಬದಂತೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಳು.

ವೆಂಕಟರಾಯರ ಮನಸ್ಸು ಕರಗಿತು. ಸ್ವಲ್ಪರೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಅವಳ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸೌಮ್ಯತನದಿಂದ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನನಗೇಕೆ ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲ?

ನಿರ್ಮಲಿ: ನೀವು ಬರಲಿಕ್ಕೆಲ್ಲವೆಂದು.

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಹಾಗೋ! (ಅವಳ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಕೈಯನ್ನು ದೂರಸರಿಸಿದರು.)

ನಿರ್ಮಲಿ: (ಮುಖಕ್ಕಿಟ್ಟು) —“ವಿನಾಯಕನು ಹಾಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದನು.”

ವೆಂಕಟರಾವ್: (ಮುಖವು ಕ್ರೂರವಾಗಿ) ಹಾಗೆ ಹೇಳುವುದು ಅವನಿಗೆ ತಕ್ಕದ್ದು; ಅವನ ಕರ್ತವ್ಯವೂ ಅಷ್ಟೇ !

ನಿರ್ಮಲಿಯು ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ತೇಳದೆ ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಸುರಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಖಾಹಿಲೆಯಿಂದ ಅವಳು ಬಿಡವಾಗಿದ್ದಳು. ಅದರಲ್ಲಿ ಈಗ ಮುಖವು ತುಂಬಿರುವುದರಿಂದ ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಎಂಥ ನಿಷ್ಕರುಣೆಗೂ ವಯೋವಂತಿಯಾಗಿತ್ತು ಅದರಂತೆ ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೂ ವಯೋವೃತ್ತಿ. ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಅನುಮಾನವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಅಂತಃಕರು

ಇವು ಉಕ್ಕೇರಿತು ಅವಳ ಹೆಗಲಮೇಲೆ ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ನೀಡಿ, ನಿರ್ಮಲೆ ನೀನು ಈರೀತಿ ಕಷ್ಟಪಡುವುದೇಕೆ? ನಾನು ನಿನಗೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೇನು ಹೇಳು?

ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ನಿರ್ಮಲೆ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. (ಅಮೇಲೆ, ಗದ್ದದ ಸ್ವರದಿಂದ) ನಾನು ಹತಭಾಗ್ಯಳು. ಇದರ ತಪ್ಪು ಯಾರಮೇಲೂ ಇಲ್ಲ; ನಾನೇ ದೋಷಿಯು; ಯಾರು ಏನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು; ದೈವಲೀಲೆ.

ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಇದೊಂದು ನಾಟಕದ ದೃಶ್ಯದಂತೆ ತೋರತೊಡಗಿತು ಅವರು ಅವಳ ಮುಖವನ್ನೇ ನೋಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ನಿರ್ಮಲೆ:— ನಾನು ನಿ...ಮ....ಗೆ ಏತಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಕರೆಯಿಸಿದೆ ನೆಂಬುದು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಯಿತೇ?

ವೆಂಕಟರಾವ್ :— ಇಲ್ಲ; ನನಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ನೀನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಯಾಕೆ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ?

ನಿರ್ಮಲೆ:— ಸ್ಪಷ್ಟ! ಹಾಗೆ ಹೇಳಲಿ; ನನ್ನ ಬಾಯಿ ಬರಲಿಲ್ಲದು.

ವೆಂಕಟರಾವ್ :— (ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು) ಹಾಗೋ ! ವೆಂಕಟರಾಯನು ಎರಡನೇಸಾರಿ ಎಂದಿಗೂ ಮೋಸಹೋಗತಕ್ಕವನಲ್ಲ ತಿಳಿಯಿತೋ?

(ನಿರ್ಮಲೆಯ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೀರು ಉದುರುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು.)

ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ವೆಂಕಟರಾಯರು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಮಲೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು.

ನಿರ್ಮಲೆ :— (ಏನು ಹೇಳಬೇಕೆಂಬುದು ಅವಳಿಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಧೈರ್ಯತಾಳಿ, ನಾನು ಬಹಳ ಹತಭಾಗ್ಯಳು, ಮತ್ತು ಒಬ್ಬಂಟಿಗ ಳಾಗಿ ಬಹಳ ತೊಂದರೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಇರುವೆನು. ನಾನು ಅಶಕ್ತಳೆಂದು ವೆನು. ನೀವು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೆ ನಾನು ಗುಣಹೊಂದಬಹುದು; ಮತ್ತೆ ಹವಾ ಬದಲಾಯಿಸಲು ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಹೋಗಬಹುದು. ಆದರೆ ನಾನೋ

ಬೃಹೀ ಹೋಗಲಾರೆ; ನನ್ನ ಜೀವಕ್ಕೆ ನಾನು ತುಂಬಾ ಹೆದರಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಈಗ ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆನೋ ಅದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟು ನಲ್ಲಿ ನಾನು ದಾರಿತಪ್ಪಿ ನಡೆದೇನು; ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು.

“ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು” ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಹೇಗೆ ಹೊರಬಿದ್ದವೋ! ಅಷ್ಟ ರಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳ ಮುಖವು ಬಾಡಿತು. ಮತ್ತೆ ಮುಖವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿದಳು.

ವೆಂಕಟರಾವ್ - (ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು) ನನಗೆ ಜೊತೆಗಾರ ಜನ ಬೇಕಷ್ಟೆ? ಒಬ್ಬ ಪರಿಚಾರಿಕೆಯನ್ನು ಸಂಬಳಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರಾ ಯಿತು. ಅಥವಾ ಪತಿಯು ಬೇಕೋ? ಎಂಬುದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿಹೇಳು?

ನಿರ್ಮಲೆ:—(ಛೇದ್ಯದಿಂದ) ಹೌದು. ಎರಡೂ ವಸ್ತುಗಳೂ ನನಗೆ ಬೇಕು. (ಎಂದು ನುಡಿದು ತಲೆ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದಳು.)

ವೆಂಕಟರಾವ್:— ಹೀಗಿರುವುದೋ! (ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಮುರ್ಚಿ ಯನ್ನು ದಬ್ಬಿ, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು, ನಿರ್ಮಲೆಯ ಮುಖದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರಲು ಅವರ ತುಟಿಗಳಿಂದ ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೇಳಿಸಿತು.)

೨೩ ನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ

ಸ್ವರ್ಗಸುಖ.

ವೆಂಕಟರಾವ್ :— ನಿರ್ಮಲೆ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಲು ಕಾರಣವೇನು ?

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಉಟದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಆಳು ತಿಳಿಸಲು, ಇಬ್ಬರೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಉಟಮಾಡಿ ಬಂದು, ತಾಂಬೂಲ ಹಾಕುತ್ತ ಕುಳಿತರು.

ನಿರ್ಮಲೆ ಮಾತನಾಡಲಾರಂಭವಳು. ಅನುಭವ, ಅದರಲ್ಲೂ ಸ್ವಂತ ಅನುಭವವು. ಒಬ್ಬ ಶಿಕ್ಷಕನಂತಿರುವುದು ಸ್ವಾನುಭವವಿಲ್ಲದ ತತ್ವಜ್ಞಾನವು ವ್ಯರ್ಥ. ಇಷ್ಟು ಮಾತುಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅವಳ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೀರು ಸುರಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಶಿಡುಬ್ಬಿನಿಂದ ಅನೇಕ ಜನರ ಕಣ್ಣುಗಳು ಹೋಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅದರ ಮುಖಮೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಪ್ರಕಾಶ ಮಾನವಾದವು.

ವೆಂಕಟರಾವ್ :— ಈ ಅಲ್ಪಕಾಲದಿಂದ ನಿನ್ನ ಮತ ಬದಲಾವಣೆಯಾದದ್ದು ತುಂಬಾ ಅಶ್ಚರ್ಯವೇಸರಿ.

ನಿರ್ಮಲೆ :— ಈಶ್ವರೀಲೀಲಾ ! ಇದು ದೇವರ ಆಟ ! ನಿನ್ನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಓದಿರುತ್ತೀರಿ. ಕೇವಲ ಕ್ಷುಬ್ಧಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಎಂಥೆಂಥ ಕ್ರಾಂತಿಗಳು ನಡೆದಿವೆ ನೋಡಿ. (ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಪೈಲನ್ನು ವೆಂಕಟರಾವರ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಳು.)

ವೆಂಕಟರಾವ್ :— ಆ ! (ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿರುವುದೆಂದು ವೆಂಕಟರಾವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ.)

ನಿರ್ಮಲಿ:—ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಳಗಿನ ಸ್ತ್ರೀಶಿಕ್ಷಣದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಓದಿದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಬದಲಾಯಿಸಿದವು. ನನ್ನ ತಂದೆಯವರಿಗೂ ಇದರಿಂದಲೇ ಜ್ಞಾನವಾಗಿ, ಕಮೀಟಿಯಿಂದ ದೂರಾಗಿದ್ದರು.

ವೆಂಕಟರಾವ್:—ಹಾಗಾದರೆ ನಾನೂ ಇವನ್ನು ಓದಬಹುದಲ್ಲವೆ? (ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಫೈಲನ್ನು ತಿರುವಿಹಾಕಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.)

ನಿರ್ಮಲಿ:—ಸುಮ್ಮನೇ ಓದಿದರೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಅವನ್ನು ಮನನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದರ ಮಹತ್ವವು ನನ್ನ ಲಗ್ನದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರಿಗೆ ಬಿನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿತ್ತು. (ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ಬರಲಿಲ್ಲ ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು.)

ಈ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಡೆದು ಈಗ ಎಂಟುವರ್ಷವಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ವೆಂಕಟರಾಯರಿಗೆ ಯಂತ್ರದ ನಕಾಶೆಯಿಂದ ಅಸಾಧಾರಣವಾಯಿ ಸಿಕ್ಕಿ ದ್ದವು. ನಿರ್ಮಲಿಗೆ ಮೃತ್ಯುಪತ್ರವಿಂದ ಎಲ್ಲ ಆಸ್ತಿಯೂ ಅವಳಿಗೆ ಸೇರಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ (೪೦೦) ನಾಲ್ಕುನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಬಡ್ಡಿಯು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾರಣ ಅವಳಿಗೆ ಹಣದ ಕೊರತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಸನಾತನ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಳಗಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಿನ್ನಾಗಿಂಟಿಕೊಂಡವು. ಆಗ ಗಂಡಹೆಂಡಿರೊಬ್ಬರೂ ದೇಶಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ತಮ್ಮ ಸಮಾಜವು ದಾರೀಶ್ವ, ಬೊಳ್ಳುಸುಧಾರಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷಕೊಡದೆ ಅಕ್ಷೋನ್ನತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಉಪನ್ಯಾಸದ ಮೂಲಕವೂ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೂಲಕವೂ ಜನರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಲೋಕಸೇವಾನಿರತ ರಾದರು.

ಅಪ್ಪರೊಳಗೆ ಅವಳಿಗೆ ಒಂದು ಪುತ್ರರತ್ನವನ್ನು ಪಂಪೇಶ್ವರನು ಅನು ಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಮಗುವಿನ ಬಾಲಲೀಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತುಷ್ಟರಾದರೂ ಒಬ್ಬರಮುಂದೊಬ್ಬರು ನಿಂತು ನಗುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಯಾರಿಗೆ ಸಂತೋಷ ವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಸಹವಾಗಿಯೂ ಅವಳಿಗೆ ಅದು ಸ್ವರ್ಗಸುಖವೇ ಅಲ್ಲವೆ?

ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅದು ಸ್ವರ್ಗಸುಖವೇಸರಿ; ಯಾಕೆಂದರೆ ಅನುರೂಪ ರಾಗಿ ಸತಿಪತಿಗಳು, ಸುಂದರವೂ ಚಟುವಟಿಕೆಯಾದ ಮಗು, ಬೇಕಷ್ಟು ವರ್ತ್ಯರ್ಯ, ಅದರಲ್ಲೂ ಇಬ್ಬರೂ ವಿದ್ಯಾವಂತರು, ಇನ್ನೇನುಬೇಕು? ಇದು ಭೂಲೋಕದ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವಲ್ಲವೆ ?

ವಾಚಕಮಹಾಶಯರೇ, ನಿರ್ಮಲೆಯಂತೆ ದಾರಿತಪ್ಪಿ ನಡೆದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪುನಹ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಕೆರುವುದು ನಿಮಗೂ ಇಷ್ಟವಲ್ಲವೆ ! ಕಾರಣ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ನಾನು ನಿಮಗೆ ರಜಾ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ!

ಸಂಪೂರ್ಣ.

